1) קבוצת שירים
2) פרחי אורף — שירים
3) מסכת פורים — הלצה

קְבוּצַת שִׁירִים

שִׁירִים נִבְחָרִים מִטּוּבֵי מְשׁוֹרְרֵינוּ

— מֵכִיל —

א) שִׁירֵי צִיּוֹן	ד) שִׁירִים שׁוֹנִים
ב) שִׁירֵי עָם	ה) שִׁירִים בִּלְשׁוֹן אִידִישׁ
ג) שִׁירֵי חָג	ו) שִׁירִים בִּלְשׁוֹן עֶנְגְלִישׁ

עִם תָּוֵי־נְגִינָה (נאָטען)

HEBREW PUBLISHING COMPANY

50-52 Eldridge St., New York.

תרע"ה

אינהאלטס־פערצייכנים

שירי ציון:

שירי עם:

שירי חג:

שירים שונים:

ציוניסטישע און פאָלקס-ליעדער:

שִׁירֵי צִיּוֹן.

הַתִּקְוָה.

א.

כָּל עוֹד בַּלֵּבָב פְּנִימָה,
נֶפֶשׁ יְהוּדִי הוֹמִיָּה,
וּלְפַאֲתֵי מִזְרָח קָדִימָה
עַיִן לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה —

עוֹד לֹא אָבְדָה תִקְוָתֵנוּ,
הַתִּקְוָה הַנּוֹשָׁנָה:
לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתֵינוּ,
לָעִיר בָּהּ דָּוִד חָנָה.

ב.

כָּל עוֹד דְּמָעוֹת מֵעֵינֵינוּ
יִזְּלוּ כְּגֶשֶׁם נְדָבוֹת,
וּרְבָבוֹת מִבְּנֵי עַמֵּנוּ
עוֹד הוֹלְכִים עַל קִבְרֵי אָבוֹת —

עוד לא אבדה...

ג.

כָּל עוֹד חוֹמַת מַחֲמַדֵּנוּ
לְעֵינֵינוּ מוֹפַעַת,
וְעַל חָרְבַּן מִקְדָּשֵׁנוּ
עַיִן אַחַת עוֹד דוֹמַעַת —

עוד לא אבדה...

ד.

כָּל עוֹד מֵי הַיַּרְדֵּן בְּגָאוֹן
מְלֹא גְדוֹתָיו יִזֹּלוּ,
וּלְיָם כִּנֶּרֶת בְּשָׁאוֹן
בְּקוֹל הֲמוּלָּה יִפֹּלוּ —

עוד לא אבדה...

ה.

כָּל עוֹד שָׁמָּה עֲלֵי דְרָכַיִם
שַׁעַר יֻכַּת שְׁאִיָּה,
וּבֵין חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם
עוֹד בַּת צִיּוֹן בּוֹכִיָּה —

עוד לא אבדה...

ו.

כָּל עוֹד דְּמָעוֹת טְהוֹרוֹת
מֵעֵין בַּת עַמִּי נוֹזְלוֹת,
וְלִבְכּוֹת לְצִיּוֹן בְּרֹאשׁ אַשְׁמוּרוֹת
עוֹד תָּקוּם בַּחֲצִי הַלֵּילוֹת —

עוד לא אבדה...

ז.

כָּל עוֹד נִטְפֵי דַם בְּעוֹרְקֵינוּ
רָצוֹא וָשׁוֹב יִזֹּלוּ,
וַעֲלֵי קִבְרוֹת אֲבוֹתֵינוּ
עוֹד אֶגְלֵי טַל יִפֹּלוּ —

עוד לא אבדה...

ח.

כָּל עוֹד רֶגֶשׁ אַהֲבַת הַלְאוֹם
בְּלֵב הַיְהוּדִי פּוֹעֵם,
עוֹד נוּכַל קַוּוֹת גַּם הַיּוֹם
כִּי יְרַחֲמֵנוּ אֵל זוֹעֵם.

עוד לא אבדה...

ט.

שִׁמְעוּ, אַחַי, בְּאַרְצוֹת נוּדִי
אֶת קוֹל אַחַד חוֹזֵינוּ:
כִּי רַק עִם אַחֲרוֹן הַיְהוּדִי
גַּם אַחֲרִית תִּקְוָתֵנוּ!

עוד לא אבדה...

שָׁם בִּמְקוֹם אֲרָזִים.

שָׁם בִּמְקוֹם אֲרָזִים מְנַשְּׁקִים עֲבֵי־רוֹם,
שָׁם בִּמְקוֹם בַּיַּרְדֵּן שׁוֹטְפִים גַּלֵּי־תְהוֹם.
בִּמְקוֹם עֲפַר אֲבוֹתַי דּוּמָם מֻנָּח שָׁם,
אֶרֶץ שֶׁהַמַּכְבִּים הִשְׁקוּהָ נַחֲלֵי דָם.
צְבִי אֲרָצוֹת, שֶׁעַל תְּכֵלֶת יַם הַחוֹף,
אֶרֶץ קֶדֶם הוּא לִי זֶה יְפֵה־הַנּוֹף.

וְאִם בִּידֵי אַכְזָרִים גֹּרַשְׁתִּי מִשָּׁם,
וּמֵאָז אֲנוּדָה מֵעַם אֶל עָם –
אַךְ בְּצִיּוֹן נִשְׁאַר לְעוֹלְמֵי־עַד הַלֵּב,
לְמִזְרַח־שֶׁמֶשׁ תִּכְלֶה בַּת־עֵינִי מִכְּאֵב.
בִּתְפִלָּתִי אֶפְנֶה לְמִזְרַח זֶה הַחוֹף,
כִּי אֵל יְשִׁיבֵנִי אֶל יְפֵה־הַנּוֹף.

אוּלָם אִם בִּגְזֵרַת גּוֹרָלִי זֶה הַמָּר,
עֵינַי תִּסָּגַרְנָה פֹּה עַל אַדְמַת זָר –
גֵּוִי אָז הוֹרִידוּ אֶל אֲפֵל הַבּוֹר,
וְהַטּוּ נָא אֶת פָּנַי אֶל מִזְרַח הָאוֹר.
רֹאשִׁי יָנַח לְעֵבֶר תְּכֵלֶת יַם־הַחוֹף,
אֶל צִיּוֹן מוֹלַדְתִּי, אֶל יְפֵה־הַנּוֹף.

שָׁם אֲחַכֶּה דוּמָם עַד בּוֹא עֵת־קֵץ לִי,
שֶׁעֲוֹן אֲבוֹתַי יְכֻפַּר כָּלִיל בִּי;
עַד שֶׁהַתַּרְעֵלָה תְּמַלֵּא אֶת הַכּוֹס,
וּמָשִׁיחַ יָבוֹא וְיָרִים אֶת הַנֵּס.
וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה יָשִׁיב אָז לַסּוֹף,
אֶת הָעָם הַנּוֹדֵד אֶל יְפֵה־הַנּוֹף.

שָׁם בִּמְקוֹם אֲרָזִים מְנַשְּׁקִים עֲבֵי־רוֹם
שָׁם בִּמְקוֹם בַּיַּרְדֵּן שׁוֹטְפִים גַּלֵּי־תְהוֹם,
בִּמְקוֹם עֲפַר אֲבוֹתַי דּוּמָם מֻנָּח שָׁם,
אֶרֶץ שֶׁהַמַּכְבִּים הִשְׁקוּהָ נַחֲלֵי דָם.
צְבִי אֲרָצוֹת, שֶׁעַל תְּכֵלֶת יַם הַחוֹף,
אֶרֶץ קֶדֶם הוּא לִי זֶה יְפֵה־הַנּוֹף.

צִיּוֹן, צִיּוֹן!

צִיּוֹן, צִיּוֹן, עִיר אֱלֹהֵינוּ,
מַה גָּדוֹל שִׁבְרֵךְ, מִי יִרְפָּא לָךְ!
מַה נּוֹרָאָה מְאֹד דְּבִיר קָדְשֵׁנוּ,
יַד אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר נָגְעָה בָּךְ!

כָּל עַם וָעָם, עִיר וּמְדִינָה,
יַחֲלִיפוּ כֹחַ מִיּוֹם אֶל יוֹם, —
וְאַתְּ וְעַמֵּךְ, מֵאָז וְעַד הֵנָּה,
פְּלָאִים תֵּרְדוּ מִתְּהוֹם אֶל תְּהוֹם!

נָפַלְתְּ בַּת־יְהוּדָה, לָאָרֶץ הִגַּעַתְּ,
נָפַלְתְּ מִמָּרוֹם אֶל עִמְקֵי תְהוֹם;
מִמְּרוֹם הָרֵי אֹשֶׁר, לְפָנִים הוֹפַעַתְּ,
אֶל מַעֲמַקֵּי שְׁאוֹל הָשְׁלַכְתְּ הַיּוֹם!

סְגֻלָּה הָיִית בְּכַף אֱלֹהָיִךְ,
נַעֲלֵית, נִשֵּׂאת עַל כַּנְפֵי כְרוּב;
שְׁכוּלָה אֵיךְ אַתְּ בְּכַף אוֹיְבָיִךְ,
נִדְחַפְתְּ, נִרְדַּפְתְּ אֶל פּוּט וְלוּב.

אַדְמַת קֹדֶשׁ, צִיּוֹן וִירוּשָׁלָיִם,
בְּרֶגֶל גַּאֲוָה אֵיךְ יִרְמֹס צָר;
אֵיךְ יַעֲמֹד בֶּן־נֵכָר, אִי־שָׁמַיִם,
בִּמְקוֹם צִוִּיתָ לֹא יִקְרַב זָר! —

עַד אָנָה, יְיָ, עַד אָנָה, נֶצַח,
צָרֵי יַעֲקֹב יִרְבּוּ שֹׁד?
עַד אָנָה אוֹיְבֵי יָרִים מֵצַח?
עַד אָן עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד?!

אֶל כָּל קַצְוֵי אֶרֶץ שְׂאִי נָא עֵינָיִם:
אֵיפֹה לֹא נִדְּחוּ בָנַיִךְ שָׁם?
הֲיֵשׁ צַר וּמָצוֹק תַּחַת הַשָּׁמָיִם,
לֹא שָׁלְחוּ יָדָם לְרָעָה בָם? —

כִּי אֶזְכְּרֵךְ, צִיּוֹן, כִּי אֶזְכֹּר נִפְלֵךְ,
אֶזְעַק מָרָה: „עַד מָתַי, אֵל?!“.
אַיֵּה הֲדָרֵךְ וְהוֹד חֶבְלֵךְ? —
סָפוּ, עָפוּ, כְּמוֹ יָעוּף צֵל!

אַךְ בְּלֵב כָּל עַמֵּךְ, בְּכָל קַצְוֵי תֵבֵל,
עוֹד חָקוּק זִכְרֵךְ בְּאֵשׁ וָדָם,
בִּבְכִי תַמְרוּרִים, בִּנְהִי וָאֵבֶל,
שְׁמֵךְ יַזְכִּירוּ מִיָּם עַד יָם.

בְּשֵׁם כָּל עַמֵּךְ, בְּכָל מוֹשְׁבוֹתָם,
נִשְׁבַּעְנוּ לָךְ, צִיּוֹן, בְּדִמְעוֹת חֹם
כִּי עַל לֵב כֻּלָּנוּ תִּהְיִי כַחוֹתָם,
לֹא תִנָּשִׁי מֶנּוּ לַיְלָה וָיוֹם.

עַד יְרַחֵם יְיָ צֹאן מַרְעִיתוֹ,
עַד לַאֲסוּרִים יִקְרָא דְרוֹר, —
גַּם אַתְּ אָז, צִיּוֹן, עִיר מַלְכוּתוֹ,
מְשׂוֹשׂ עוֹלָם תִּהְיִי לְדוֹר וָדוֹר!

אִוִּיתִיךְ!

בַּת צִיּוֹן, אֶהֱבֵךְ!
אַתְּ חֶלְדִּי, נִשְׁמָתִי!
אֶהֱבֵךְ, אֶתְאָוֵךְ,
אַתְּ סֵמֶל־אַהֲבָתִי!

לָךְ נַפְשִׁי, רִגְשׁוֹתַי,
תַּעֲרֹגְנָה, תִּכְלֶינָה;
לָךְ נִטְפוֹת דִּמְעוֹתַי,
אַנְחוֹתַי תְּהִימֶנָּה!

אִוִּיתִיךְ, אֲהוּבָה!
אֶהֱבֵךְ, עֲזוּבָה!
אַתְּ חֶלְקִי, מְנָת־כּוֹסִי,
חֶרְדָּתִי, שַׁלְוָתִי,
אַתְּ אֶבְלִי וּמְשׂוֹשִׂי,
יֵאוּשִׁי, תִּקְוָתִי!

אַתְּ צֶלֶם דְּמוּת הַטֹּהַר,
צֶלֶם אֵל עֹשָׂיִךְ,
עַד עוֹלָם עֶדְנַת־נֹעַר
לֹא תָסוּר מֵעַל פָּנָיִךְ!

אַתְּ אֶרֶץ שִׁיר נֶחְמָדָה
אֶרֶץ פְּרִי וּפְרָחִים,
בְּנֵצַח הַתּוֹלָדָה —
אַתְּ אָבִיב נְצָחִים!

מַה־נֶּהֶדְרוּ, יְרוּשָׁלַיִם,
מְאוֹרַיִךְ בַּשָּׁמַיִם!
אוֹר מָתוֹק מַרְהִיב עַיִן
יִשְׁתַּפֵּךְ בָּךְ כִּנְחָלִים;
בָּךְ, אֲהוּבָה, מַחְשָׁךְ אַיִן
יָאִירוּ גַם הַצְּלָלִים!

יָפָתִי, מַה־נִּפְלָאִים
שְׁמֵי סַפִּיר עַל הָרַיִךְ,
מַה־נָּאווּ רָאשֵׁי סְלָעִים
כִּי־יַעַנְדוּ אוֹר כּוֹכָבַיִךְ!

עַל רָאשָׁם יָהֵל נִצְחָם,
עֲטֶרֶת שׁוֹכֵן רָמִים;
בְּחַגְוֵיהֶם, קָמְטֵי מִצְחָם,
כָּמוּס סוֹד עוֹלָמִים.

מֵעֶדְנוֹ פִּרְחֵי מוֹר,
מִשָּׁמָיו אַבְקַת־אוֹר,
וְדִמְעַת גִּיל מֵעֵינוֹ
לָקַח צוּר יְצָרֵךְ,
וְאוֹתָם בְּעֵת רְצוֹנוֹ
לָשׁ — וַיְהִי עֲפָרֵךְ.

בַּעֲפָרֵךְ זֶה כָּל־נֹעַם,
בָּךְ עֵין־אֵל לַמָּאוֹר,
בָּךְ כָּל־אֶבֶן — שֹׁהַם,
כָּל אָבָק—כֶּתֶם טָהוֹר.

כָּל עֵץ בָּךְ עֵץ הַחַיִּים,
כָּל עֵשֶׂב—צֳרִי כָל מַכָּה,
צוּף — כָּל יוּבַל מַיִם,
כָּל רוּחַ—תְּפִלָּה זַכָּה.

בָּךְ כָּל גֵּיא חִזָּיוֹן,
כָּל הַר — לָאֵל הִגָּיוֹן;
וְכֻלָּךְ סֵפֶר נָעִים,
צִיּוּרִים לֵאלֹהָיִךְ;
בָּךְ שִׁירָיו הַנִּפְלָאִים
וּכְתָבוֹ — נַחְנוּ עָלָיִךְ.

בַּת צִיּוֹן אֶהֱבֵךְ,
אַתְּ חֶלְדִּי, נִשְׁמָתִי;
אֶהֱבֵךְ, אֶתְאָוֵךְ,
אַתְּ סֵמֶל־אַהֲבָתִי!

לָךְ נַפְשִׁי, רִגְשׁוֹתַי
תַּעֲרֹגְנָה, תִּכְלֶינָה;
לָךְ נִטְפוֹת דִּמְעוֹתַי,
אַנְחוֹתַי תְּהִימֶנָּה.

אִוִּיתִיךְ, אֲהוּבָה,
אֶהֱבֵךְ, עֲזוּבָה;
אַתְּ חֶלְקִי, מְנָת כּוֹסִי,
חֶרְדָּתִי, שַׁלְוָתִי,
אַתְּ אֶבְלִי, מְשׂוֹשִׂי,
יֵאוּשִׁי, תִּקְוָתִי!

הַשְּׁבוּעָה

(של „פועלי ציון". — מנגינה „דיא שבועה")

יָדֵינוּ לְצַד מִזְרָח נָרִים וְנִשָּׁבֵעָה
בְּצִיּוֹן, בְּדִגְלָהּ וּבְאַרְצָהּ הַיְקָרָה;
בְּכָל אֲשֶׁר נֶאֱהַב וּבְכָל אֲשֶׁר נוֹקִירָה,
בְּחֶרֶב גִּבּוֹרֵינוּ אֲשֶׁר נִשְׁבָּרָה.

בְּהִיסְטוֹרְיַת עַמֵּנוּ אֲשֶׁר נִכְתָּבָה
בְּדִמְעוֹת עֵינֵינוּ וּבְדַם בְּשָׂרֵנוּ;
בְּכָל אֲשֶׁר נִשְׁבַּע עַמֵּנוּ לְחִבָּה,
לְהִלָּחֵם בַּעֲדוֹ בְּאֹמֶץ לִבֵּנוּ.

נִשָּׁבֵעַ, הַשָּׁאֵר אוֹהֲבִים וְנֶאֱמָנִים,
נִשָּׁקְנוּ לֹא לְהַשְׁלִיךְ מִיָּדֵינוּ;
עַד אֲשֶׁר נִהְיֶה חָפְשִׁים וּבְנֵי חוֹרִים,
לִחְיוֹת חַיֵּי שַׁלְוָה וְהַשְׁקֵט בְּאַרְצֵנוּ.

נִשָּׁבֵעַ, הַכְּבָלִים לְשַׁבֵּר לִרְסִיסִים,
לַהֲסִירָם מֵעַל יָדַיִם הַכְּבוּלוֹת;
לִפְרֹק מִמֶּנּוּ עֹל הַמְּעִיקִים וְהַלּוֹחֲצִים,
לַעֲזֹב הַגָּלוּת וּפִנּוֹת הָאֲפֵלוֹת.

גַּם לִפְנֵי הַגִּיעֵנוּ אֶל הַמַּטָּרָה,
פֹּה אִם נָמוּתָה בְּאֶמְצַע הַמְּגַמָּה,—
אֲזַי לַאֲחֵרִים רוּחֵנוּ נִמְסָרָה,
מְקוֹמֵנוּ לְמַלֵּא בַּמִּלְחָמָה.

נֵס צִיּוֹנָה.

א.

שְׂאוּ צִיּוֹנָה נֵס וָדֶגֶל
דֶּגֶל מַחֲנֵה יְהוּדָה —
מִי בָרֶכֶב, מִי בָרֶגֶל,
נֵעָשׂ נָא לַאֲגֻדָּה.
יַחַד נֵלְכָה נָא נָשׁוּבָה
אַרְצָה אֲבוֹתֵינוּ,
אֶל אַרְצֵנוּ הָאֲהוּבָה,
עֶרֶשׂ יַלְדוּתֵנוּ.

ב.

שׁוּבוּ, שׁוּבוּ מִמֶּרְחַקִּים
אַרְצָה, אֶרֶץ אָבוֹת,
נוּסוּ, נוּסוּ מִמַּעֲמַקִּים,
בְּעֶזְרַת שׁוֹכֵן עֲרָבוֹת.
אָז עַם נִהְיֶה כְּמוֹ הָיִינוּ,
מֶנּוּ יַחַד פִּנָּה,
אָז אַךְ שְׂחוֹק יִמָּלֵא פִּינוּ
וּלְשׁוֹנֵנוּ — רִנָּה.

ג.

רוּחַ יוֹאָב תִּלְבָּשֵׁנוּ
רוּחַ גְּבוּרַת צְדָקָה,
בְּעַד עַמֵּנוּ, בְּעַד אַרְצֵנוּ,
חִזְקוּ וְנִתְחַזָּקָה.
אַל נָא יָבֹא מֹרֶךְ בָּנוּ
מִפְּנֵי חֶרֶב יוֹנָה —
נִקַּח נָא מַה שֶּׁלָּנוּ,
נִשָּׂא נֵס צִיּוֹנָה!

אֶל הַצִּפּוֹר.

שָׁלוֹם שׁוּבֵךְ, צִפּוֹרָה נֶחְמֶדֶת,
מֵאַרְצוֹת הַחַמּוֹת לְחַלּוֹנִי —
אֶל קוֹלֵךְ כִּי עָרֵב, מַה נַּפְשִׁי כָלְתָה,
בַּחֹרֶף בְּעֵת עֲזַבְתִּנִי!

זַמְּרִי, סַפֵּרִי, צִפּוֹרִי יְקָרָה,
מֵאֶרֶץ מֶרְחַקִּים נִפְלָאוֹת;
הֲגַם שָׁם בָּאָרֶץ הַחַמָּה, הַיָּפָה,
תִּרְבֶּינָה הָרָעוֹת, הַתְּלָאוֹת?

הֲתִשְׂאִי לִי שָׁלוֹם מֵאַחַי בְּצִיּוֹן,
מֵאַחַי הָרְחוֹקִים, הַקְּרוֹבִים?
הוֹי, מְאֻשָּׁרִים! הֲיֵדְעוּ יֵדְעוּ
כִּי אֶסְבֹּל, הוֹי, אֶסְבֹּל מַכְאוֹבִים?

הֲיֵדְעוּ יָדֹעַ מָה רַבּוּ פֹה שׂוֹטְנַי,
מָה רַבִּים, הוֹי רַבִּים לִי קָמִים?
— זַמְּרִי, צִפּוֹרִי, נִפְלָאוֹת מֵאֶרֶץ,
הָאָבִיב בָּהּ יִנְוֶה עוֹלָמִים...

הֲתִשְׂאִי לִי שָׁלוֹם מִזִּמְרַת הָאָרֶץ,
מֵעֵמֶק, מִגַּיְא, מֵרֹאשׁ הָרִים?
הֲרִחַם, הֲנִחַם אֲדֹנָי אֶת צִיּוֹן,
אִם עוֹדָהּ עֲזוּבָה לַקְּבָרִים?

וְעֵמֶק הַשָּׁרוֹן וְגִבְעַת הַלְּבוֹנָה —
הֲיִתְּנוּ אֶת מוֹרָם, אֶת נִרְדָּם?
הֲהֵקִיץ מִשְּׁנָתוֹ הַיֹּשֵׁב בַּיְּעָרִים,
הַלְּבָנוֹן הַיָּשֵׁן, הַנִּרְדָּם?

הֲיֵרֵד כִּפְנִינִים הַטַּל עַל הַר חֶרְמוֹן,
אִם יֵרֵד וְיִפֹּל כִּדְמָעוֹת?
וּמַה שְּׁלוֹם הַיַּרְדֵּן, שֶׁמֵּימָיו יִנְהָרוּ
כַּשֶּׁמֶן — שֶׁחֶלְקוּ מַחֲמָאוֹת?

אִם עָב הֶעָנָן עַל הַרְרֵי צִיּוֹן,
עוֹד לֹא תִפְרֹשׂ עֲלָטָה צַלְמָוֶת?
— סַפְּרִי, צִפּוֹרִי, מֵאֶרֶץ בָּהּ מָצְאוּ
אֲבוֹתַי הַחַיִּים, הַמָּוֶת...

הַאִם לֹא נָבְלוּ הַפְּרָחִים שֶׁשָּׁתַלְתִּי,
כַּאֲשֶׁר נָבַלְתִּי אָנֹכִי?
אֶזְכְּרָה יָמִים כָּהֵמָּה פָּרַחְתִּי,
אַךְ עַתָּה זָקַנְתִּי, סָר כֹּחִי...

סַפְּרִי, צִפּוֹרִי, סוֹד שִׂיחַ כָּל שִׂירַי,
וּמַה לָּךְ טַרְפֵיהֶם לָחָשׁוּ?
הֲבִשְּׂרוּ נִחוּמִים, אִם קִוּוּ לְיָמִים
פִּרְיָמוֹ כַּלְּבָנוֹן יִרְעָשׁוּ?...

וְאַחַי הָעוֹבְדִים, הַזּוֹרְעִים בְּדִמְעָה,
הֲקָצְרוּ בְרִנָּה הָעֹמֶר? —
מִי יִתֶּן־לִּי אֵבֶר וְעַפְתִּי אֶל אֶרֶץ
בָּהּ יָנֵץ הַשָּׁקֵד, הַתָּמָר!

שָׁלוֹם שׁוּבֵךְ, צִפּוֹרָה נֶחְמֶדֶת,
מֵאַרְצוֹת הַחַמּוֹת לְחַלּוֹנִי, —
שָׁלוֹם רַב שׁוּבֵךְ, צִפּוֹרָה יְקָרָה,
צַהֲלִי נָא קוֹלֵךְ וְרַנְּנִי!

אִם אֶשְׁכָּחֵךְ.

צִיּוֹן תַּמָּתִי, צִיּוֹן חֶמְדָּתִי,
לָךְ נַפְשִׁי מֵרָחוֹק הוֹמִיָּה:
תִּשְׁכַּח יְמִינִי אִם אֶשְׁכָּחֵךְ, יָפָתִי,
עַד תֶּאְטַר בּוֹר קִבְרִי עָלַי פִּיהָ.

תִּדְבַּק עַד מוֹתִי לְחִכִּי לְשׁוֹנִי,
אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי, בַּת צִיּוֹן הַנְּשַׁמָּה!
יִיבַשׁ לְבָבִי מֵחָלִי, מֵעֳנִי, —
אִם תִּיבַשׁ עַל שִׁבְרֵךְ דִּמְעָתִי הַחַמָּה...

יֶהֱרַס בֵּית חָמְרִי, תְּהִי נַפְשִׁי לִכְלִמָּה
אִם יָסוּר מֵעֵינַי מַרְאֵה הֲרִיסוּתֵךְ,
יְהִי גְרוֹנִי כַּמָּק, אֱכוֹל עָשׁ וְרִמָּה,
אִם קוֹלִי לֹא אֶשָּׂא לִבְכּוֹת עֱנוּתֵךְ...

לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ, צִיּוֹן, לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ תַּמָּתִי!
אַתְּ, עֵת אֶזְכְּרָה, תּוֹחַלְתִּי וְשִׂבְרִי
וְעֵת הַכֹּל אֶשְׁכָּחָה — אַתְּ שְׁאֵרִית נִשְׁמָתִי
וְצִיּוֹן, אַתְּ צִיּוֹן, תְּהִי עֲלֵי קִבְרִי!

שִׁיבַת צִיּוֹן.

מַה־זֹּאת עֵינַי תִּרְאֶינָה!
כַּיּוֹנִים תְּעוּפֶינָה,
יוֹסֵף וּבִנְיָמִין עַל דַּלְתוֹתַי שׁוֹקְדִים;
רָאִיתִי אֶת־לֹא פִלַּלְתִּי,
בָּנַי אֲשֶׁר גִּדַּלְתִּי,
מַחֲמַדַּי, יַקִּירַי, אֶת־אִמָּם פּוֹקְדִים.
חָלְפוּ שְׁנוֹת אֲלָפִים,
נוֹאַשְׁתִּי כְּבָר מֵחַיִּים,
וַאֲנִי שְׁכוּלָה וְגַלְמוּדָה, — בָּנַי יְצָאוּנִי;
סַפְּרוּ לִי הַתְּלָאָה,
בַּגּוֹלָה אֶתְכֶם מְצָאָה,
וּשְׁלוֹם אֲחֵיכֶם, בֵּית יְהוּדָה, הֲלֹא תוֹדִיעוּנִי.

אַל תִּרְגְּזוּ וְאַל תִּירָאוּ,
כִּי דְּרָכַי אֵל נִפְלָאוּ,
בְּטֶרֶם יָאִיר שַׁחַר תִּגְדַּל חֶשְׁכַת לָיִל;
בְּמִצְרַיִם כָּזֹאת קָרָה,
אֶל־מֹשֶׁה זָעֲקוּ מָרָה,
לַחֲצָם טֶרֶם כָּלָה, עוֹד הִגְבִּיר חָיִל;
צָר יְעַוֵּת צִדְקָתָם,
וּבָזֹאת יָחִישׁ גְּאוּלָּתָם,
גֹּזֶל מִשְׁפָּט יַאֲלְצֵמוֹ עֲלוֹת מֵעֵמֶק בָּכָא;
לוּלֵא יַד מַדְהֵבָה,
שָׁכְבוּ לְמַעֲצֵבָה,
וְאֶבֶן פִּנָּה לְמוֹסָדוֹת עוֹד לֹא הוּנָחָה.

אוֹיְבַי לִי יִלְעֲגוּ,
כִּי שָׁבַי גּוֹלָה שָׁגוּ:
„הַמְאֻלָּה מָתַי מִסְפַּר עֶדְנָה תִּהְיֶה לִּי?
הֲהֵם יִבְנוּ נֶהֱרָסוֹת?
יְשַׁכְלְלוּ הַשָּׁתוֹת,
יָרִימוּ קֶרֶן יִשְׁעִי, הוֹדִי וְחֵילִי?"

הַבִּיטוּ נַהֲרוֹת אֵיתָן,
כְּמַעְיָן קָטָן צֵאתָן,
כְּחוּט הַשָּׁנִי מְסַבְּכִים מַיִם, עֲדֵי גָאֹה גָּאוּ;
וּפְלָגִים מִכָּל רוּחַ,
אֶל־פִּיהוּ יָגִיחַ,
וְאַלְפֵי תָרְנֵי צִי אַדִּירָיו רוֹם יִתְנַשָּׂאוּ.

שׁוּבְנָה שְׁנוֹת קְדוּמִים,
שַׁבְתִּי לִימֵי עֲלוּמִים,
הָלְאָה בִּגְדֵי אֶבְלִי! הָבוּ מַכְלָלִי!
נִמְלָא כָּל אַרְמוֹנִי,
הֶאָח! מָה רַב שְׂשׂוֹנִי!
בָּנַי, בְּגִיל וּתְרוּעָה, שָׁבוּ לִגְבוּלִי;
פְּרִי בִטְנָהּ אֵם חוֹבֶקֶת,
בְּדִמְעוֹת גִּיל נוֹשֶׁקֶת,
פֹּה תַחֲלֹצְנָה עַצְמוֹתֵיכֶם אוֹרְחֵי קִרְאֵי שֵׁם;
בְּצִלִּי שַׁאֲנַנִּים,
תִּרְווּ מַעֲדַנִּים,
לְשֻׁלְחַן זָרִים אַל תְּצַפּוּ, בִּלְתִּי אֲרוּחַת אֵם.

הֵן אֵלֶּה שָׁבֵי גוֹלָה,
יְבָרֵךְ זִכְרָם סֶלָה,
פְּאֵר בֵּית תַּחְכְּמוֹנָם עַתָּה יַעֲזֹבוּ;
מַשְׂכִּילִים בְּכָל תּוּשִׁיָּה,
רַבֵּי הָעֲלִילִיָּה,
עַל מִזְבַּח אַהֲבַת עַמָּם אֶת־נַפְשָׁם יַקְרִיבוּ!
לָשֵׂאת בְּעוֹל מַשָּׂאָה,
לִסְבֹּל עָמָל וּתְלָאָה,
לְמַעַן סַקֵּל כָּל אַבְנֵי נֶגֶף וְצוּרֵי מַכְשֵׁלָה;
לִבְנוֹת עֹז חוֹמָתָהּ,
כְּעֶזְרָא וְתִרְשָׁתָא,
וּשְׁמָם יִכּוֹן כְּשֵׁם עֶזְרָא עַד דּוֹר אַחֲרוֹן סֶלָה.

אֲהוּבָתִי.

אָבֹה תֹאבוּ דַּעַת,
מִי הִיא אֲהוּבָתִי?
מִי הִיא בַּת־הַקֶּסֶם,
גָּזְלָה אֶת־שַׁלְוָתִי?

אַךְ מָה אֹמַר, אַחַי,
מַה־לָּכֶם אַגִּידָה,
אִם אֲסַפֵּר, תֹּאמְרוּ,
כִּי אֲחוּדָה חִידָה.

אִם גַּם לִי תַאֲמִינוּ,
אַךְ הֲלֹא תִשְׁתָּאוּ,
כִּי אֶת מַשְׂאַת־נַפְשִׁי
עֵינַי עוֹד לֹא רָאוּ?

יָמִים יַפְרִידוּנוּ,
מֶרְחָק רַב בֵּינֵינוּ;
אַךְ מַה־קְּרוֹבִים אָנוּ —
קְרוֹבִים לִבּוֹתֵינוּ!

אִם לֹא חֲזִיתִיהָ,
אַךְ הֵן אַכִּירֶנָּה,
עֵינַי אִם לֹא רָאוּ,
רוּחִי הֵן יֶחֱזֶנָּה!

אוֹמְרִים לִי — הִיא שְׁחוֹרָה,
אוֹמְרִים לִי — הִיא נָאוָה,
אֵלֶּה — כִּי הִיא דַלָּה,
אֵלֶּה — כִּי נִשְׂגָּבָה.

אַךְ מַה־יּוֹדְעִים אֵלֶּה
שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ?
חֲזוּת־נַפְשִׁי אֶשְׁמַע –
מַה־מְּזָר לִשְׁמֹעַ?

נַפְשִׁי לִי מַגֶּדֶת,
אוֹמְרוֹת כָּל עַצְמוֹתַי,
כִּי הִיא חֵלֶק מֶנִּי,
צֶלַע מִצַּלְעוֹתַי!

נַפְשִׁי לִי מַגֶּדֶת,
כִּי רַק בָּהּ תִּקְוָתִי,
וּבְנִשְׁמָתָהּ יַחַד
קְשׁוּרָה גַּם נִשְׁמָתִי!

עַל כֵּן לִי בַּחַיִּים
בִּלְתָּהּ אֵין שַׁעֲשׁוּעִים,
רַק עָלֶיהָ תָּמִיד
הַרְבֵּה לִי גַעְגּוּעִים...

רַק לִי זִכְרָהּ נָעִים
וּבִשְׁמָהּ טוּב טָעַם:
„צִיּוֹן!“ אִם רַק אַזְכִּיר –
לִבִּי הֹלֶם־פָּעַם!

מִזְרָחָה!

א.

קוּמוּ הַגּוֹלִים, עֻלְּכֶם הָסִירוּ!
שֶׁמֶשׁ הָאָבִיב זָרְחָה עֲלֵיכֶם!
מִשְּׁנַת הַגָּלוּת הִתְעוֹרְרוּ, הָעִירוּ!
פִּתְחוּ עֵינֵיכֶם, הָרִימוּ רָאשֵׁיכֶם!
הָבִינוּ, כִּי לֹא פֹּה תִּמְצְאוּ הָרְוָחָה,
לְכוּ וְנֵלְכָה שָׁמָּה – מִזְרָחָה, מִזְרָחָה!

ב.

עִזְבוּ הַגֵּיטוֹ, הַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים,
בָּם שְׁנוֹת אַלְפַּיִם חַיֵּיכֶם אָבָדוּ,
גָּרְשׁוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת רִבְבוֹת הַנְּשָׁרִים,
שֶׁבְּצִפָּרְנֵיהֶם אֶת בְּשַׂרְכֶם גָּרָדוּ;
רַב לָכֶם בֶּכִי, דַּי לָכֶם אֲנָחָה!
קוּמוּ, הִתְאוֹשְׁשׁוּ – מִזְרָחָה, מִזְרָחָה!

ג.

הֲתִשְׁמְעוּ, אַחִים, אֶת קוֹל בְּנֵי עַמֵּנוּ,
דַּי לָנוּ חֲלוֹמוֹת, הַשֵּׁנָה חָלָפָה!
אַדִּיר חֶפְצֵנוּ – לָשׁוּב אֶל אַרְצֵנוּ,
מָקוֹם שָׁם הַגְּאוּלָּה לָנוּ נִשְׁקָפָה,
אַךְ שָׁמָּה הַנַּחֲלָה וְהָרְוָחָה!
זֹאת תְּשׁוּבָתֵנוּ – מִזְרָחָה! מִזְרָחָה!

ד.

דַּי לָנוּ לִפְנוֹת לְחֶזְיוֹנוֹת הַנִּבְעָרִים,
חֹפֶשׁ גַּם אַחֲוָה, בָּם צָדוּ לִבֵּנוּ;
נוֹכַחְנוּ דַעַת, כִּי לֹא מֵהַזָּרִים
אַךְ מִיָּדֵינוּ תָּבֹא תְּשׁוּעָתֵנוּ!
אַךְ בְּאֶרֶץ הַצְּבִי, אַךְ שָׁמָּה הָרְוָחָה!
לְצִיּוֹן, לִיהוּדָה! – מִזְרָחָה! מִזְרָחָה!

זֵר פְּרָחִים.

קֵדְמָה, אֶל אֶרֶץ הַפְּלָאוֹת אֶדּוֹדָה,
אָבוֹא בַּלְּבָנוֹן הַנּוֹרָא, הַיָּפֶה —
אַרְזֵי אֵל שְׂרִידִים עוֹד שָׁם יַעֲמֹדוּ,
עָלִים אֲחָדִים מֵהֶם לָךְ אֶקְטֹפָה.

אֵרֵד בֵּית־לֶחֶם, בְּשָׂדֶיהָ מִסָּבִיב —
שָׁם עוֹדוֹ נַעַר שָׁר שִׁירִים נִפְלָאִים
דָּוִד הָרוֹעֶה, בִּרְעוֹתוֹ צֹאן אָבִיו —
שָׁם לָךְ אֶאֱסֹף אֲגֻדַּת דּוּדָאִים.

אֶל הַר הַזֵּיתִים, אֶל גַּנָּיו גַּם אָבוֹא —
שָׁם עֲלֵי זַיִת לָךְ אֶקַּח רַעֲנַנִּים:
אֵרְדָה הַשָּׁרוֹן, הָעֵמֶק הַנָּאוֶה —
שָׁם לָךְ, יָפָתִי, אֶלְקְטָה שׁוֹשַׁנִּים.

מִן הַר הַכַּרְמֶל, הַנֶּחְמָד לִנְבִיאִים,
מִן הַר הַמּוֹר וּמִגִּבְעַת הַלְּבוֹנָה —
פְּרָחִים וּבְשָׂמִים שְׁלַל רֵיחוֹת מַשְׁפִּיעִים
לְמַכְבִּיר, תַּמָּתִי, לָךְ יָדַי תְּבִאֶנָה.

לְזֵר אֶקְלַע אוֹתָם — אֲגֻדָּה מֶרְחַקִּים,
לְנַהֲרוֹת בָּבֶל, לְכֹל מֵימֵי אֲדָמָה
אֵרֵד, אַרְטִיבָה נִצָּנָיו הָרַכִּים —
מֵעַל חַלּוֹנֵךְ אֶתְלֶנּוּ לָךְ שָׁמָּה.

עֵת אֵין אוֹר שֶׁמֶשׁ, בְּיוֹם סַגְרִיר וָשׁוֹאָה,
עָנָן וַעֲרָפֶל שָׁמַיִם יָעִיבוּ,
נַפְשֵׁךְ עֲצוּבָה, רוּחֵךְ אָז כֵּהָה —
צִבְעֵי הַזֵּר אָז עֵינַיִךְ יַרְהִיבוּ;

וְעֵת הַיּוֹם בָּהִיר וְכַצִּפּוֹר תָּשִׁירִי,
קַוֵּי הַשֶּׁמֶשׁ אֶל חֶדְרֵךְ יַחְדֹּרוּ
וְנִטְפֵי הַמַּיִם עַל זֵרֵךְ יַזְהִירוּ —
תִּבְכִּי, עֵת דִּמְעוֹת הַגּוֹלִים תִּזְכְּרִי.

אַל טַל וְאַל מָטָר...

אַל טַל וְאַל מָטָר — דְּמָעַי יַרְטִיבוּ,
צִיּוֹן, אֶת הָרָרַיִךְ;
לֹא אֵשׁ וָשֶׁמֶשׁ — דָּמֵינוּ יַאְדִּימוּ,
צִיּוֹן, אֶת שָׁמַיִךְ.

וְאֵד יַעֲלֶה מִדִּמְעוֹת עֵינֵינוּ,
וְהָיָה לִמְטַר שָׁמַיִם;
וּמֵי מְנוּחוֹת יַרְגִּיעוּ רוּחֵנוּ,
אֶת רוּחַ אֲבֵלֵי יְרוּשָׁלָיִם.

נֹחַם לְנֶפֶשׁ, דֶּמַע עֵינָיִם,
וּמַרְפֵּא לְרוּחַ נִשְׁבָּרֶת;
לְנִדְכְּאֵי לֵב יְאַמֵּץ יָדַיִם,
וַיְשַׁבִּיחַ נֶפֶשׁ סוֹעֶרֶת.

אֶרֶץ הַצְּבִי.

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, שָׁם רִמּוֹן פּוֹרֵחַ,
וּפְרִי עֵץ הָדָר בָּעֳפָאִים זוֹרֵחַ;
רוּחַ חֵן יַחֲלֹף עַל שַׁפְרִיר שָׁמַיִם,
שָׁם תָּמָר וַהֲדַס רוֹם יִשְׂאוּ כַפָּיִם?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, שָׁם גֶּפֶן אַדֶּרֶת
תַּאֲרִיךְ בַּדֶּיהָ, תַּבְשִׁיל עִנְּבֵי תִפְאֶרֶת;
הַתְּאֵנָה שָׁם תִּפְרַח אַף תַּחֲנֹט פַּגֶּיהָ,
הָאַלָּה כַּלַּיִל תָּשִׁית צֵל עֲנָפֶיהָ?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ בַּרְזֶל אֲבָנֶיהָ,
שֶׁמֶן, חָלָב וּדְבַשׁ יָזוּבוּ צוּרֶיהָ,
אֶרֶץ צֹאן וּבָקָר, כָּל מֶגֶד שָׁמַיִם,
עֲיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת נַהֲרֵי נַחֲלֵי מָיִם?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, בָּהּ בָּחַר אֱלוֹהַּ,
עָלֶיהָ לַבְּקָרִים יָרַד מִגָּבוֹהַּ;
עִם הָאָבוֹת שָׁם דִּבֵּר בַּחֲזוֹן הַלַּיִל,
וּבְחִירָיו שָׁם הָלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, לָהּ עַמּוֹ הִסִּיעַ
אֲבִי הַנְּבִיאִים, עַד הַגְּבוּל הִגִּיעַ —
שָׁוְא לַעֲבוֹר הַיַּרְדֵּן הִתְחַנֵּן לֶאֱלוֹהַּ,
רַק רָאָה מֵרָחוֹק, מֵהַר הַגָּבוֹהַּ?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, שִׁבְטֵי־יָהּ יָרָשׁוּ,
וּבְמִלְחֲמוֹת תְּנוּפָה שָׁם חַרְבָּם לָטָשׁוּ;
וּמְשִׁיחֵי־אֵל שָׁם עַל כִּסְאוֹתָם יָשָׁבוּ,
וּנְבִיאִים לַהֲבוֹת־אֵשׁ מִשְּׂפָתָם חָצָבוּ?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, שָׁם שׁוֹרֵר הַמֶּלֶךְ,
אוֹיְבָיו הִכָּה לֶחִי, הֶעֱבִירָם בַּשֶּׁלַח;
כָּל אֶבֶן מִקִּיר שָׁם גְּבוּרוֹתָיו תַּבִּיעַ,
כָּל כָּפִיס מֵעֵץ שָׁם מִזְמוֹרָיו יָרִיעַ?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, שָׁם שַׁעַר שָׁמַיִם
בָּנָה מֶלֶךְ חָכָם בִּתְבוּנַת כַּפָּיִם;
שִׁיר הַשִּׁירִים שָׁם שָׁר וּמְשָׁלָיו הִבִּיעַ,
אַף קוֹל הַקֹּהֶלֶת הִשְׁמִיעַ?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ שֶׁרָוְתָה דָמֵינוּ,
עֵת גָּבַר הָאוֹיֵב וַיֶּרֶב חֲלָלֵינוּ;
הַמִּקְדָּשׁ שָׁם עָלָה כָּלִיל הַשָּׁמָיִם,
וִיתוֹמִים הָיִינוּ, נִשְׁפַּכְנוּ כַּמָּיִם?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, לָהּ כָּל תּוֹחַלְתֵּנוּ,
עוֹד שָׁמָּה בַּקֹּדֶשׁ יְזֻקֵינוּ שָׁרָשֵׁינוּ;
עַל עַמָּהּ הַמְּרֻדָּף הִיא נוֹגַהּ נִשְׁקָפָה,
נַפְשֵׁנוּ הַמָּרָה לָהּ כָּלְתָה, נִכְסָפָה?

הֲיַדַעְתֶּם הָאָרֶץ, הִיא תִּפְקֹד בָּנֶיהָ,
נִדְחֵי צִיּוֹן תֶּאֱסֹף, תִּשָּׂא בִּכְנָפֶיהָ, —
עֵת יָבֹא בֶּן־דָּוִד — מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ,
וִיחַדֵּשׁ יָמֵינוּ; יִשְׁעֵנוּ יַפְרִיחַ?...

בְּשַׁדְמוֹת בֵּית לֶחֶם.

בְּשַׁדְמוֹת בֵּית לֶחֶם, בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה,
עֲלֵי־קֶבֶר קְדוּמִים תְּאֶבַל מַצֶּבֶת;
וּבְבֹא חֲצוֹת לַיְלָה, מֵאֶרֶץ עֵפָתָה
תַּעֲלֶה יְפַת־מַרְאֶה, בֵּית קְבְרָהּ עֹזֶבֶת.

אֶל יַרְדֵּן מִזְרָחָה דוּמָם צֹעֶדֶת,
אֶל גַּלֵּי מֵי קֹדֶשׁ דוּמָם צוֹפִיָּה;

מֵעֵינָהּ הַיָּפָה דִּמְעָה יֹרֶדֶת,
אֶל גַּלֵּי מֵי קֹדֶשׁ מְפַכִּים דוּמִיָּה.

וְדִמְעָה אַחַר דִּמְעָה חֶרֶשׁ נֹזֶלֶת,
אֵין בְּכִי וַאֲנָחָה — וּדְמָעוֹת נִגָּרוּ;
וְדִמְעָה אַחַר דִּמְעָה לַיַּרְדֵּן נֹפֶלֶת,
וּבְסֵתֶר מַיִם יִשְׁטֹפוּ, יִנְהָרוּ...

עַל חָרְבוֹת צִיּוֹן.

עָלִיתִי בַלַּיְלָה עַל מִטָּתִי,
נֶאֱחַזְתִּי בִזְרוֹעוֹת הַשֵּׁנָה,
וְעַל כַּנְפֵי חִזָּיוֹן בִּשְׁנָתִי
נִשֵּׂאתִי וָאֵדֶא צִיּוֹנָה.

אֶל צִיּוֹן לֶב־עַמִּי, חַיָּתִי,
בָּהּ קָשׁוּר בַּעֲבוֹתִים לְבָבִי,
בָּאתִי עַל כְּרוּב בַּת־שִׁירָתִי
בַּלַּיְלָה בַּחֲלוֹם עַל מִשְׁכָּבִי.

רוֹעֶדֶת הַלְּבָנָה הַזַּכָּה,
עֵת הִיא אֶל צִיּוֹן נִבָּטָה,
עֵין הַשָּׁמַיִם כִּמְבַכָּה,
כִּי נָגַע עַד שָׁמַיִם מִשְׁפָּטָהּ...

וַעֲנָנִים נִפְזָרִים בִּדְמָמָה
מִתְלַקְּטִים בְּשׁוּלֵי שָׁמֶיהָ,
כִּמְקוֹנְנִים יִסְעוּ בָּרָמָה
לִשְׁפּוֹךְ דִּמְעוֹתָם עָלֶיהָ.

וּסְבִיבַי, הָהּ, שִׁמְמוֹת־עוֹלָם,
כְּשִׁמְמוֹת עַמִּי בָּעַמִּים,
בְּנֵי יַנְשׁוּף יְיַלִילוּ בְקוֹלָם,
בֵּין גַּלִּים וְעִיִּים נְשַׁמִּים...

תַּנִּים יִבְכּוּ הַשְּׁאִיָּה,
בְּנוֹת יַעֲנָה — כָּל הַר וְכָל גֶּבַע,
עִמָּם בַּת־צִיּוֹן בּוֹכִיָּה,
עִמָּם — כָּל תּוֹצְאוֹת הַטֶּבַע.

וְעִמָּם אָז אַנְחַת תַּאֲנִיָּה,
דְּמָמָה וְקוֹל בְּכִיָּה דַּקָּה,
כְּאַנְחַת אֵם רַחֲמָנִיָּה,
עַל אָבְדַן יְחִידָהּ מְבַכָּה...

מֵחָרְבוֹת הַר צִיּוֹן הִקְשַׁבְתִּי:
אֵי נָוִי? אֵי עַמִּי סְגֻלָּתִי?!
אוֹי לִי, כִּי בֵיתִי הֶחֱרַבְתִּי,
וּבָנַי הִגְלֵיתִי מֵאַדְמָתִי!

הַיַּרְדֵּן.

א.

הָלְאָה, יַרְדֵּן, הָלְאָה זוֹל!
יֶהֱמוּ גַּלֶּיךָ,
עֲלֵי גְדוֹתֶיךָ שְׁטוֹף וָגֹל
חֶלְאַת אַרְצֶךָ;
כְּקוֹל רַעַם הַרְעֵם קוֹל
בַּהֲמוֹן מֵימֶיךָ,
מְסִלַּת צִיּוֹן לָנוּ סֹל, —
נַחְנוּ אַחֲרֶיךָ!

מקהלה:

הָלְאָה, יַרְדֵּן, הָלְאָה זְרוֹם,
תִּכָּתֶב זֹאת לַדּוֹרוֹת,
כִּי לַיְלָה כַּיּוֹם
נַחְנוּ עַל מִשְׁמוֹרוֹת.

ב.

הָלְאָה, יַרְדֵּן, הָלְאָה זְרוֹם
לְיָם הַמֶּלַח שָׁמָּה!
גַּל לְגַל, תְּהוֹם לִתְהוֹם,
יְסַפְּרוּ בִדְמָמָה:
מִמִּזְרָח, יָם, צָפוֹן, דָּרוֹם,
יִתְאַסְּפוּ אַחִים שָׁמָּה,
עוֹד בְּאַרְצֵךְ נִהְיֶה לְאוֹם—
וַאֲלֻמָּתֵנוּ קָמָה.

מקהלה:

הָלְאָה יַרְדֵּן, הָלְאָה זְרוֹם!
עֵדִים שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת,
כִּי לַיְלָה כַּיּוֹם
נַחְנוּ עַל מִשְׁמוֹרוֹת.

ג.

הָלְאָה, יַרְדֵּן, הָלְאָה זוֹל,
יֶהֱמוּ מִשְׁבָּרֶיךָ!
נַתֵּק מוֹסְרוֹת, שַׁבֵּר עֹל
שָׂמוּ עָלֶיךָ;
קָבְרֵם שָׁם בִּגְדוֹת הַחוֹל
וְהַרְעֵם בְּגַלֶּיךָ;
בְּנֵי יַעֲקֹב יִשְׁמְעוּ הַקּוֹל—
יָבוֹאוּ לְעֶזְרָתֶךָ.

מקהלה:

גַּל לְגַל, תְּהוֹם לִתְהוֹם
יְסַפֵּר אָז הַקּוֹרוֹת,
כִּי לַיְלָה כַּיּוֹם
נַחְנוּ עַל מִשְׁמוֹרוֹת!

מִשִּׁיר צִיּוֹן.

קוּמִי נָא אִמִּי, אַתְּ צִיּוֹן אֹבֶדֶת,
בָּנַיִךְ מִמֶּרְחָק שָׁבִים אֵלָיִךְ;
עוּרִי נָא, אוֹרִי, אַתְּ מַלְכָּה בּוֹדֶדֶת,
עִמֵּךְ לָךְ יֵתֵא, הוּא נוֹשֵׂא כֵלָיִךְ,
וּכְבָר נִשָּׂא נֵסֵךְ, הוּנַף הַדֶּגֶל,
יַבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהֲרוּ, כָּל לֵב יָגֶל.

בָּנַיִךְ בּוֹנַיִךְ הֲרִיסָתֵךְ יְקִימוּ,
אַדְמָתֵךְ יְחַדְּשׁוּ וִיחַזְּקוּ הַבֶּדֶק;
בָּנַיִךְ נְבוֹנַיִךְ סִפְרָתֵךְ יָרִימוּ,
יִשְׂאוּ דֵעֵךְ וְרוּחֵךְ וִיבַשְּׂרוּ צֶדֶק;
חֹבְבַיִךְ נוֹעֲצִים לִמְצֹא לָךְ כֹּפֶר,
נִדָּחַיִךְ רָצִים לְדָרְשֵׁךְ מֵעַל סֵפֶר.

אִתִּי מִלְּבָנוֹן מֵהַרְרֵךְ מֹרִיָּה
קוּמִי וָבֹאִי אֶל עֵמֶק הַבָּכָא,
וּרְאִי מֵתַיִךְ יֵעֹרוּ מִנְּשִׁיָּה,
וּרְאִי מְתַיִךְ מִתְחַזְּקִים בַּמַּעֲרָכָה,
טַל חֶרְמוֹן וּצְרִי גִלְעָד הֵם יִקָּחוּ,
נְפָשׁוֹת פֹּרְחוֹת יָשִׁיבוּ, רוּחַ יָפִּחוּ —.

מַה תֶּהֱמִי, תִּשְׁתּוֹחֲחִי, אִם לֹא נֶחָמָה!
כִּי כָשַׁל כֹּחָם וִידֵיהֶם תִּרְפֶּינָה,
וּכְבָר עֲיֵפָה נַפְשָׁם, רוּחָם נִפְעָמָה,
וְהַמְּלָאכָה הַרְבֵּה וּרְחָבָה, מִי יַשְׁלִימֶנָּה?
הֵרָגְעִי! עֶדְרֵי מַעֲרָכָה לֹא יִצְעָרוּ,
חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים בָּנִים לָךְ יִצָּרוּ!

הֲתִרְאִי שָׁם בִּקְעָה סוּגָה בַּסָּלַע?
וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת, אֲבָנִים וְכֵלִים:
כּוּר בַּרְזֶל, כּוּר עֳנִי, מִזְרֶה וָקֶלַע,
תַּעַר הַסּוֹפֵר, מַפֵּץ הַלְמוּת עֲמֵלִים —
בֵּית הַיּוֹצֵר הוּא וּנְפָשׁוֹת לָךְ יַעַשׂ...
מַה־נִּבְהַלְתְּ? מַה־תִּכֶה עֵינֵךְ מִכַּעַשׂ?

מַה־תִּבְכִּי, תִּתְפַּלְּצִי, אֵם רַחֲמָנִיָּה?
לִקְרַאת נְחָשִׁים הָלְכוּ פַּעַם בְּפַעַם,
וּפְרִי בַחַשׁ אָכְלוּ, פָּקוּ פְלִילִיָּה,
וּבְעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים בְּסֵתֶר רַעַם,
פְּקֻדַּת אֱלֹהִים הִיא בָּנֹה צִיּוֹן בְּדָמִים —
וּבְדָמַיִךְ חֲיִי לְהָבִיא צֶדֶק עוֹלָמִים!

הִקָּבְצוּ אַחַי!

הִקָּבְצוּ אַחַי בְּנֵי יַעֲקֹב,
כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁם הַגָּדוֹל יִשְׂרָאֵל,
הִקָּבְצוּ אֶל קְהִלַּת יַעֲקֹב,
אֶל אִמְּכֶם, אֶל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל!

פֵּרְשָׂה צִיּוֹן אֶת יָדֶיהָ,
פֵּרְשָׂה — לַכֹּל, לְכָל יְלָדֶיהָ, —
עֲנִיָּה סֹעֲרָה, אֻמַּת יִשְׂרָאֵל,
תִּשָּׂא עֵינֶיהָ לְכָל בָּנֶיהָ.

זֹאת הָאֻמָּה הַנֶּאֱמָנָה,
זֹאת הָאֻמָּה הָאַלְמָנָה,
אֲשֶׁר עַד זִקְנָה וְשֵׂיבָה,
עַד עוֹלָם הִיא רַעֲנָנָה.

זֹאת אַלְמְנַת בַּת יִשְׂרָאֵל,
תִּשָּׂא נַפְשָׁהּ, תִּשָּׂא עֵינֶיהָ:
מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרָהּ?
עֶזְרָהּ — מֵעִם כָּל בָּנֶיהָ!

פֵּרְשָׂה צִיּוֹן אֶת יָדֶיהָ
לְחַבֵּק אֶת כָּל בָּנֶיהָ,
הַשָּׁבִים אֶל עַמָּהּ וּשְׂפָתָהּ,
הַשָּׁבִים אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיהָ.

קָדִימָה!

א.

לָמָּה תֹאמַר, יַעֲקֹב תָּמִים:
„אֹבֵד עוֹלָם אָנִי!"
וְתִדַּבֵּרָה: „שׁוֹכֵן רָמִים
לָעַד הֱדִיחָנִי!"...

קוּמָה, יַעֲקֹב, מְחֵה
דִמְעָתְךָ,
כִּי לֹא תוֹעִיל לְךָ אַנְחָתְךָ,
אַל נָא עוֹד תֶּהְיֶמָה! —
אֵל כְּבָר שָׁמַע אֶת תְּפִלָּתְךָ
וּכְבָר סָלַח לְחַטָּאתְךָ;
הֵן מַלְאָכוֹ בָא לִקְרָאתְךָ
וְקוֹרֵא: „לֵךְ קָדִימָה!".

מקהלה:

הֵן מַלְאָכוֹ בָּא לִקְרָאתְךָ
וְקוֹרֵא: „לֵךְ קָדִימָה!".

ב.

לָמָּה תֹאמַר, יַעֲקֹב חוֹלֶה:
„תַּם אֲנִי לִגְוֹעַ!"
וְתִדַּבֵּרָה: „אֲנִי גוֹלֶה,
לִי רַק נוֹד וָנוֹעַ!" —

עוּרָה, יַעֲקֹב, דַּל חֲלֵכָה,
נָאִיר נֵר לְךָ בַּחֲשֵׁכָה,
לְצִיּוֹן גַּם נָרִימָה!
רַב לְךָ שֶׁבֶת בַּמַּהְפֵּכָה,
רַב לְךָ בָכֹה, „לֵאמֹר אֵיכָה"
לְאֶרֶץ חֶמְדָּה קוּם נֵלְכָה,
נִסְעָה נָא קָדִימָה!

מקהלה:

לְאֶרֶץ חֶמְדָּה קוּם נֵלְכָה,
נִסְעָה נָא קָדִימָה!

ג.

לָמָּה תֹאמַר, יַעֲקֹב בְּכוֹרִי:
„אֵין לִמְזוֹרִי תְעָלָה!"
וְתִדַּבֵּרָה: „שָׁחַר עוֹרִי,
חָשַׁךְ אוֹרִי, כָּלָה!" —

סָבִיב, יַעֲקֹב, שָׂא עֵינֶיךָ:
נִקְבְּצוּ בָאוּ לְךָ בָנֶיךָ, —
הָאַחֲוָה מַה־נְּעִימָה!
רְאֵה נָא הִנֵּה גַם אַרְצְךָ
מְחַכָּה כַּמָּה שָׁם אֵלֶיךָ —
קַח מַקֶּלְךָ, שָׂא רַגְלֶיךָ,
לֵךְ נָא, לֵךְ קָדִימָה!

מקהלה:

קַח מַקֶּלְךָ, שָׂא רַגְלֶיךָ,
לֵךְ נָא, לֵךְ קָדִימָה!

יוֹנָה נָדָה.

יוֹנָה נָדָה מִקִּנָּהּ
עַל גּוֹזָלָהּ תְּרַחֵף,
תִּפְרוֹשׂ כָּנָף בִּמְגִינָּה,
בְּאֵין אוֹנִים תְּעוֹפֵף.

שׁוּר גּוֹלָה אָהֳלָהּ,
אָהֳלָהּ לִבָּהּ כּוֹסֵף,
בִּזְבוּלָהּ כְּבַתְּחִלָּה,
בָּחֲרָה הִסְתּוֹפֵף.

שְׁבִיב אֵשׁ בְּלִבָּהּ דּוֹלֵק,
כִּי רְדָפָהּ נֵץ דּוֹלֵק,
אֶת צַוָּארָהּ הוּא מוֹלֵק,
עָלֶיהָ יַד יְנוֹפֵף.

רָאֲתָה בָנֶיהָ נָעִים *),
מִיּוֹם בָּרַח דּוֹד נָעִים,
לִשְׁכּוֹן עַל שְׁמֵי רְקִיעִים,
וַעֲמוּדָיו יְרוֹפֵף.

אָמַר אוֹיֵב לְכַלֵּה
שׁוֹר, שֶׂה, גְּדִי וּטְלֶה,
וּבֵיתוֹ עֲדָרִים מָלֵא,
יוֹם יוֹם הוֹלֵךְ וְטוֹפֵף.

לְעִיר מְהֻלָּלָה נָאוָה,
הַעֲלֵה אֲסִיר תִּקְוָה,
אָז יָשִׁיר בְּרֹב חֶדְוָה,
וּבְיָדוֹ תּוֹף יְתוֹפֵף.

*) לשון רבים מן „נָע".

עַל מוֹת הֶרְצֶל.

(נולד ו׳ אייר, תר״כ — נפטר כ׳ תמוז, תרס״ד).

I.

ט הָר־לֵב, גִּבּוֹר בָּעָם,
הָ יָה הֶרְצֶל, מוּרָם מֵעָם;
עַ ל יִשְׂרָאֵל וְעַל תִּקְוָתוֹ,
דָּ אַג תָּמִיד בְּחַיִּים חַיָּתוֹ.
א וֹי לִי! — צִיּוֹן מְקוֹנֶנֶת,
רְ פָא שִׁבְרִי! — יְרוּשָׁלַיִם מִתְחַנֶּנֶת.

ה וֹי! מֵרֹאשֵׁנוּ נָפְלָה עֲטֶרֶת,
עֵ ין יַעֲקֹב דְּמָעוֹת מְגִרֶת.
רִ אשׁוֹן לְצִיּוֹן, אֶחָד מִבּוֹנֶיהָ,
צִ יּוֹן עָלָיו תְּפָרֵשׂ בְּיָדֶיהָ,
עַ מִּי עָלֵי הֶרְצֶל יְקוֹנֵן,
לְ שְׁמוֹ, לְזִכְרוֹ, כְּגִבּוֹר יִתְרוֹנֵן.

II.

בְּכֵה יִשְׂרָאֵל, הַרְגִּיזוּ שָׁמַיִם,
וְיִשָּׁמַע נְהִי הָעָם,
וְעֵינֵינוּ תִּשְׁטוֹפְנָה, וְעֵינֵינוּ תִּדְלוֹפְנָה
נַהֲרֵי נַחֲלֵי דָם.

מָה עֲכַרְתָּנוּ, מָוֶת, וַתִּגְזוֹל נֶפֶשׁ
„הוֹלֵךְ לְפָנֵינוּ" הָרָם;
גָּזַלְתָּ, לֹא חָמַלְתָּ, מֵעַם עָנִי וְאֶבְיוֹן
נִשְׁמַת רוּחַ הָעָם!

וּדְוָיִם וּסְחוּפִים וַעֲרוּמִים נוֹתַרְנוּ —
אֳנִיָּה סוֹעֲרָה בְּלֶב־יָם;
אַיֵּה הַמִּשְׁפָּט, הַצֶּדֶק, הַיֹּשֶׁר,
אֵל נַעֲלֶה, נִשָּׂא וָרָם!

הַאָמְנָם זוֹ כֹּחֲךָ, שׁוֹפֵט רָמִים,
לְדַכֵּא, לְפוֹצֵץ כָּעָשׁ;
לְהַאֲבִיד הָאוֹבֵד, לְדַכֵּא אֶת הַמְדֻכָּא,
לִגְזוֹל כִּבְשַׂת הָרָשׁ?...

בְּכוּ בֵּית יַעֲקֹב, קִרְעוּ שָׁמַיִם,
וְיִשָּׁמַע נְהִי הָעָם;
תִּסְעַרְנָה הָאֲנָחוֹת וְיִתְפּוֹצְצוּ הַלְּבָבוֹת,
לְבָבוֹת מְבוּלוֹת בַּדָּם!...

כָּבָה מְאוֹרֵנוּ — הֶרְצֶל אֵינֶנּוּ!
גָּדוֹל שִׁבְרֵנוּ כַּיָּם;
מִי יֵלֵךְ לְפָנֵינוּ, יְקוֹמֵם הֲרִיסוֹתֵינוּ,
מִי יִשָּׂא דֶּגֶל הָעָם!

שִׁירֵי עָם.

יוֹנָה הוֹמִיָּה.

„אוֹי, כִּי עוֹטְיָה אָנִי!
אֲנִי אַךְ נֹדֶדֶת,
מִמְּעוֹן חַגְוֵי סַלְעִי,
הוֹי, אֲנִי יוֹרֶדֶת!

סְבִיבִי יָחוּל סַעַר,
בָּדָד אֶדֹּד כָּנָף,
וּבֵין סִבְכֵי יַעַר,
עֲרִירִי אֶבְחַר עָנָף.

דּוֹדִי עֲזָבָנִי,
עֵת כִּי אַפּוֹ חָרָה,
יַעַן הוֹלִיכַנִי
שׁוֹלָל רוּחַ סָרָה.

בָּגַדְתִּי בוֹ בֶּגֶד,
לֶכֶת אַחֲרֵי זָרִים,
רָאוּ זֹאת מִנֶּגֶד,
וַיִּרְדְּפוּנִי צָרִים.

מִיּוֹם חָלַף דּוֹדִי,
עֵינִי מְלֵאָה מַיִם, —
בִּלְעָדֶיךָ, הוֹדִי,
לָמָּה לִי חַיִּים?

טוֹב לִי שְׁכוֹן צַלְמָוֶת,
מִנְּדוֹד בְּרַחֲבֵי חָלֶד,
לִקְשֵׁי יוֹם, הַמָּוֶת
לַצָּרָה אָח יִוָּלֶד.

שָׁם צִפֳּרִים שְׁתַּיִם,
פֶּה אֶל פֶּה יִשָּׁקוּ,
מִמֶּתֶק חֵן שְׂפָתַיִם,
צוּף עֵדֶן יִינָקוּ.

שַׁאֲנָן מָצְאוּ בַיִת,
נִשְׁקַף בֵּין עֳפָאִים,
סָבִיב שְׁתִילֵי זַיִת,
סָבִיב פְּאֵר דּוּדָאִים.

אַךְ אָנֹכִי גוֹלָה, —
אָנָה אֶמְצָא בַיִת?
בִּמְעוֹן חַגְוֵי סַלְעִי,
עָלָה שָׁמִיר, שַׁיִת!

גַּם הַפֶּרֶס וְהָעָזְנִיָּה,
הֵם לְמִינָם שְׁנַיִם, —
יוֹנָה אַךְ הוֹמִיָּה,
יְחִידָה בֵּין הַחַיִּים.

יַחַד בְּקֵן יִשְׁלָיוּ,
שׁוֹפְכֵי דַם נְקִיִּים, —
תְּמִימִים, הָהּ, יִבְכָּיוּ,
אָבְדָה תִּקְוַת עֲנִיִּים!

שׁוּבָה, חַיֵּי רוּחִי!
שׁוּבָה, נֶחָמָתִי!
רְאֵה נָא מְרִי שִׂיחִי,
נַהֲלֵנִי מְעוֹנָתִי!

חֲמוֹל עָלַי — עֲזוּבָה,
הָשֵׁב לִי דוֹדֶיךָ,
חַגְוֵי סַלְעִי שׁוּבָה,
וְאֶחְסֶה בִּכְנָפֶיךָ!" —

כֵּן אָזְנִי שָׁמָעָה,
בַּלַּיְלָה יֵלֵל דְּמָמָה,
רֶגֶשׁ יָהּ נִמְלָאָה,
כָּל נְאוֹת אֲדָמָה.

וְעֵת אָזְנִי שׁוֹמַעַת,
קוֹל יוֹנָה הוֹמִיָּה,
נַפְשִׁי מְאֹד יוֹדַעַת, —
בַּת עַמִּי בּוֹכִיָּה!

עַם עוֹלָם.

מַה נִּשְׁמַע לִרְגָעִים,
קוֹל מִכָּל אֲפָסָיִם:
„כִּי אָבַל, נָבַל עַמֵּנוּ!
עַצְמֹתֵינוּ פַּסָּה,
כָּל־רוּחַ נָמַסָּה, —
אֵין עוֹד חַיִּים בִּלְבָבֵנוּ!"

הוֹי, שׂוֹנְאֵינוּ הַסּוּ!
הָסִיר אֵיבָה נַסּוּ!
אָז תִּפָּקַחְנָה עֵינֵיכֶם;
אָז תִּרְאוּ, תָּבִינוּ,
תַּשְׂכִּילוּ, תַּאֲמִינוּ,
כִּי נַעֲלִים אָנוּ עֲלֵיכֶם!

לֹא יִירָא כָּל רֶצַח,
לֹא יָבוֹל לָנֶצַח,
עַם מוֹצִיא רֹב אַנְשֵׁי רוּחַ:
הַכֹּהֲנִים, הַלְוִיִּם,
וּמְשׁוֹרְרִים, וּנְבִיאִים,
חוֹרְתֵי אִמְרֵי אֵל עַל לוּחַ.

הֵם כִּשְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת,
עַד קֵץ כָּל־הַדּוֹרוֹת,
יָאִירוּ אֶל יוֹשְׁבֵי חָלֶד;
כִּי רָמוּ, נִפְלָאוּ,
לָכֵן לֹא יִגְוָעוּ,
וּבָם יֶהְגֶּה גַּם שָׂב גַּם יָלֶד.

גַּם שָׂרֵי הַצְּבָאוֹת,
כַּכְּפִירִים, כָּאֲרָיוֹת,
בָּנוּ תָּמִיד לֹא חָסֵרוּ:
בָּרָק וִיהוֹשֻׁעַ,
שִׁמְשׁוֹן הַפָּצוּעַ, —
אַף כִּי אֶת־עֵינָיו נִקֵּרוּ;

גַּם דָּוִד אִתָּמוֹ,
עוֹלֶה עַל כֻּלָּמוֹ,
הוּא גִּבּוֹר וּמְשׁוֹרֵר יָחַד:
לוֹ כִּנּוֹר מְשַׂחֲקִים,
לוֹ חִצִּים כַּבְּרָקִים,
לֹא חַת, לֹא יָדַע כָּל־פַּחַד.

גַּם אַחֲרֵי נָפַלְנוּ,
עֵת חָרְבַּן אַרְצֵנוּ,
עֵת כָּל־מַחֲמַדֵּינוּ שָׁמֵמוּ, —
עוֹד גִּבּוֹרִים קָמוּ,
אוֹיְבֵינוּ הָמָמוּ,
גִּבּוֹרִים מִסַּפֵּר עָצֵמוּ!

הֵן הַחַשְׁמוֹנָאִים,
הִרְעִישׁוּ שָׁמַיִם,
גַּם אֶרֶץ רָגְזָה תַּחְתֵּימוֹ;
עֵת חַרְבָּם הֵבְרִיקָה,
אָז שָׂחֲקָה, הֵדֵקָה
כֶּעָפָר רִבְבוֹת צָרֵימוֹ!

כֵּן, עַד עוֹלָם סֶלָה,
לִבֵּנוּ כַּסֶּלַע, –
אַדִּירִים נַחְנוּ כֻלָּנוּ!
רוֹם, בָּבֶל – חָלָפוּ!
פָּרַס, מָדַי – סָפוּ!
וּבְכָל זֹאת עוֹד חַיִּים אָנוּ!

וּבְגַלֵּי הַחַיִּים,
מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם,
עוֹד רֹב מַמְלָכוֹת יִמָּחוּ;
רַק עַם הַרְבָּה בֶּכִי,
רַק הוּא נֶצַח יֶחִי,
וּמְאוֹרָיו נֶצַח יִזְרָחוּ!

מַשְׂאַת נַפְשִׁי.

שֶׁמֶשׁ אָבִיב נָטָה יָמָּה,
עַד לִקְצֵה שָׁמָיִם;
זִיו חַכְלִילִי הוּצַק שָׁמָּה,
תַּאֲוָה לָעֵינָיִם.

סָבִיב תִּשְׁלַט שַׁלְוַת הַשֶּׁקֶט,
עָלֶה בַּל יִתְעוֹרֵר;
עַל רֹאשׁ גַּבְנוּן בָּדָד דּוֹמָם
יוֹשֵׁב לוֹ הַמְשׁוֹרֵר.

מַה נָּעַמְתָּ תֹּר הָאָבִיב!
הוֹדְךָ מִי יַשְׁמִיעַ!
תִּקְוֹת אֱנוֹשׁ כִּי תָבְאנָה,
יוֹם אֶל יוֹם יַבִּיעַ!

רוּחַ נוֹאָשׁ יָשׁוּב יֶחִי,
יַחֲשֹׁב רֹב מַחֲשָׁבוֹת;
יִשְׁכַּח מֹרֶךְ, רִפְיוֹן גֵּוּ,
יִשְׁאַף אַךְ נִשְׂגָּבוֹת!

סָבִיב תִּשְׁלַט שַׁלְוַת הַשֶּׁקֶט,
הַס! קוֹל מַשַּׁק כָּנָף...
רוּחַ צַח עַל פְּנֵי עָבַר,
יָנַע גַּם כָּל עָנָף.

הִיא הַחֲסִידָה חַשְׁרַת אֵבֶר,
זַכַּת גֵּו כַּסֹּלֶת;
שָׁם בַּמְּחוּגָה, הָלְאָה, מָעְלָה
תֶּחֱצֶה יַם הַתְּכֵלֶת!...

הָהּ! מִי יִתֵּן כַּנְפֵי נֶשֶׁר
לִי, גַּם לִי, תוֹלֵעָה!
אוֹ כְּאָדָם, לוּ אַךְ חָפְשִׁי,
אֵשֵׁב אוֹ אֵצֵאָה.

אָז אָעוּפָה, אֶסַּע קֵדְמָה,
– שָׁם שָׁר, מֵת הַלֵּוִי –
שָׁם עַל שַׁדְמוֹת בָּר וָפֶרִי
חִישׁ יֶחָשֵׁךְ כְּאֵבִי.

אֵיךְ, אֵיךְ, אַדְמַת קֹדֶשׁ,
רוּחִי לָךְ הוֹמִיָּה!
אֲוִיר אַרְצֵךְ, חַיֵּי נֶפֶשׁ,
מַרְפֵּא גַם לַגְּוִיָּה.

אֲוִיר אַרְצֵךְ חַיֵּי נֶפֶשׁ,
יָעִיר בִּי הִגָּיוֹן,
מַחֲזוֹת נֹעַם, מַחֲזוֹת קֹדֶשׁ
אֶרְאֶה בַּחִזָּיוֹן.

שֶׁמֶשׁ מַזְהִיר הֵאִיר אָרֶץ,
יַבְרִיק טַל עַרְבַּיִם;
שִׁיר הָאִכָּר, בָּרִיא, רַעֲנָן,
נִשְׁמַע מֵאַפְסָיִם.

קוֹל הֶחָלִיל מִשְּׂפַת הַנַּחַל–
רוֹעֶה יַשְׁקְ הָעֵדֶר;
קוֹל שִׁיר נָעִים, שִׁירַת עַלְמָה
שָׁם בִּפְנִים הֶחָדֶר.

עֲלֵי שַׂדְמוֹת בָּר וָפְרִי
אֶעֱבוֹד גַּם אָנֹכִי;
אֶעֱבוֹד, אָשִׁיר, אֶשְׁאַף רוּחַ
אוּלַי יָשׁוּב כֹּחִי!

אֶשְׁכַּח עָצְבִּי, תּוּגַת נַפְשִׁי
עַל תִּקְוֹתַי כֻּלּוֹ;
יָמִים טוֹבִים, חַיֵּי שֶׁקֶט,
נֶגְדִּי עוֹד יִצְהָלוּ.

אַיֵּךְ, אַיֵּךְ, אַדְמַת קֹדֶשׁ,
רוּחִי לָךְ הוֹמִיָּה!
לוּ גַם אַתְּ, גַּם אָנִי, יַחְדָּו,
נָשׁוּב עוֹד לִתְחִיָּה!

הַשּׁוֹשַׁנָּה.

עַל אֵם הַדֶּרֶךְ שָׁמָּה מִתְגּוֹלֶלֶת
שׁוֹשַׁנָּה, חַכְלִילַת עֵינַיִם,
נֶהֱדֶפֶת מִסַּעַר, עָלֶהָ נוֹבֶלֶת,
שׁוֹכֶבֶת פֹּה מִיּוֹמַיִם.
וְהִיא מִתְחַנֶּנֶת לְכָל נוֹסֵעַ:
„אָנָּא, אִישִׁים, חָנּוּנִי!
שִׁמְרוּ צַעֲדֵיכֶם אוֹתִי מִנְּגוֹעַ,
פֶּן בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְמְסוּנִי!
אָנָּא, חָנּוּנִי! מֵעָפָר הֲרִימוּנִי,
פֶּן אֶהְיֶה לְמִרְמַס רַגְלַיִם;
בִּידֵיכֶם שָׂאוּנִי אֶל עֵדֶן גַּנִּי,
אֶל גַּן מַחְמַד עֵינַיִם!“.

„בְּרָאוּנִי בַּגַּן שׁוֹשַׁנָּה נְטוּעָה,
תִּשְׁתַּפֵּךְ עָלַי נַפְשִׁי וְרוּחִי:
גַּם אָנֹכִי הָיִיתִי מְאֻשָּׁרָה כָּמוֹהָ,
נָתַתִּי רֵיחַ נִיחֹחִי.
בְּכֶרֶם הַמֶּלֶךְ הָיִיתִי פּוֹרַחַת,
רוּחַ צַח שָׁאַפְתִּי.

הַחַרְסָה מִמַּעַל בְּקַרְנֶיהָ זוֹרַחַת –
וְעַתָּה בְּיָד נִקְטַפְתִּי.
זֶה קוֹטֵף, זֶה חוֹמֵס, זֶה טוֹרֵף, זֶה רוֹמֵס,
מֵאָז לֹא מָצָאתִי מָנוֹחַ,
גַּלְמוּדָה שׁוֹכֶבֶת, מִמָּטָר נִרְקֶבֶת,
נִרְקֶבֶת עַד אֵין בִּי כֹחַ!“.

בְּעוֹד הַשּׁוֹשַׁנָּה מַר תְּיַלֵּלָה,
עַל אָבְדַן תִּפְאֶרֶת פְּרָחֶיהָ,
וְהִנֵּה מַלְאַךְ יְיָ נִצָּב בַּמְּסִלָּה,
מִמָּרוֹם שֻׁלַּח אֵלֶיהָ.
— „מִי אַתְּ, עֲנִיָּה? מִי אַתְּ, אֻמְלָלָה?
אֵיפֹה הָיִית עַד כֹּה?
מָתַי נִקְטַפְתְּ? יַד מִי בָךְ חָלָה?
וְעַתָּה מַה לָּךְ פֹּה?“.
וַתַּעַן הַשּׁוֹשַׁנָּה בְּקוֹל מַר כַּלַּעֲנָה:
— „אוֹי לִי, כִּי יָרַדְתִּי שְׁאוֹלָה!
מִצִּיּוֹן אֲנִי, יְהוּדָה שְׁמִי,
וְעַתָּה הִנְנִי בַגּוֹלָה!“.

הַמַּחְרֶשֶׁת.

א.

בְּמַחֲרַשְׁתִּי,
כָּל אָשְׁרִי יְרֻשָּׁתִי,
אֶרְאֶה חַיִּים טוֹבִים,
וְלֹא אֶחְסַר מָה בָּהּ!
וּבְקוּמִי מִשְּׁנָתִי,
לֹא תָבֹא דַאֲגָתִי,
לְבַקֵּשׁ אֶת מִחְיָתִי
עַל צָרְכֵּי יוֹם הַבָּא:
לַחֹרֶף מוּכָן כְּבָר
הָאָסָם מָלֵא בָר,
קָצְרוּ יָדַי, וְלֹא־זָר,
פֹּה עַל אֶרֶץ רַבָּה!

ב.

בָּעֹשֶׁר,
מִי יִחְיֶה בְּיֹשֶׁר,
חַיֵּי שַׁלְוַת הַשֶּׁקֶט,
כָּמֹנִי — הָאִכָּר?
בְּתֵת יָהּ גִּשְׁמֵי בְרָכָה,
מְלַאכְתִּי הַצְלָחָה,
אַלְמוּתַי אוּלַיכָה,
לְהַחֲיוֹת עוֹלָם בַּבָּר:
כַּסּוֹחֵר, כֶּחָרָשׁ,
כַּמַּלָּח, כַּפָּרָשׁ,
יַחַד עָשִׁיר וָרָשׁ, —
וְכַסְפִּי נָקִי וְיָשָׁר!

ג.

עַל הָרוֹכֵל,
לְהַאֲמִין לְכָל־נוֹכֵל,
לְהִתְחָרוֹת, לְהִשְׁתַּכֵּר
כִּי אִם עַל לֶחֶם צָר!
מִתַּשְׁלוּמֵי פֵּרָעוֹן,
הוּא מֻכֶּה בְשִׁגָּעוֹן,
וְסוֹפוֹ עוֹד לְדֵרָאוֹן,
כִּי יֹאכַל גַּם חֵיל זָר;
אֲנִי רָחוֹק מִקְּרָבוֹת,
מֵעֲרוֹךְ סִפְרֵי־חוֹבוֹת,
מִתַּשְׁלוּמֵי טוֹבוֹת, —
הֲלֹא יָדַי עוֹשׂוֹת בָּר!

ד.

בַּעַל מַרְזֵחַ,
יִשָּׂא מִכָּל קֵרֵחַ,
מִכָּל שׁוֹתֶה שִׁכּוֹר,
כַּעַס וּמַכְאוֹבִים;
וְאַחַר תַּשְׁלוּמֵי מַס,
וּלְשַׂר הַמַּשְׁקִים פְּרָס,
לוֹ רַק גֵּרָה אַחַת
תִּשָּׁאֵר מֵהַסּוֹבְאִים!
אֲנִי מִכָּל זֶה חָפְשִׁי,
מַס לֹא תֵדַע נַפְשִׁי,
קִמְחִי, צַמְרִי, דִּבְשִׁי, —
לִי הֵם כָּל הַטּוֹבִים!

ה.

לְמַזָּלִי,
אִם עוֹד יֶלֶד בָּא לִי,
יִרְוַח לִי עוֹד יוֹתֵר,
וְאֶקְנֶה עוֹד נַחֲלָה;
בָּעִיר כִּי יִרְבּוּ בָנִים,
הֵם לְהוֹרָם כַּאֲבָנִים,
וְכִי יִגְדְּלוּ בַשָּׁנִים,
יוֹסִיפוּ לוֹ מַחֲלָה;
אַךְ לִי הֵם נוֹלָדִים,
לַעֲבֹד כַּעֲבָדִים,
וְכָל אַחַד הַיְלָדִים
לְרַוְחָתִי בָּא, אַךְ לָהּ!

ו.

מִמּוּתָרוֹת,
אֵין לִי כָּל צָרוֹת,
כִּלְשׁוֹכְנֵי עִיר וָעִיר,
בְּעֵמֶק הַבָּכָא;
שְׂמִיכָתִי זֹאת, הַבִּיטָה,
תִּצְלַח לִי לְשִׂמְטָה,
וּלְפִי זֹאת הַשִּׁטָּה
תְּחִי כָּל הַמִּשְׁפָּחָה;
הַתַּרְנְגוֹל מְקִימִי,
שֶׁמֶשׁ מוֹרֶה יוֹמִי,
וְהַמַּגָּל מְרִימִי
עַל בָּמָתֵי הַצְלָחָה!

ז.

רַעְיָתִי,
עוֹמֶדֶת לְעֶזְרָתִי,
בְּלִי שְׁפָחוֹת זוֹלְלוֹת
הִיא גְבֶרֶת מְאֹד נַעֲלָה!
לֹא תִתְאָו לִרְדִידִים,
לִצְעָדוֹת וְלִצְמִידִים,
לָשׂוּחַ עִם יְדִידִים, —
בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ!
בְּבֵיתִי מִתְעַסֶּקֶת,
לְבָנַי הִיא מֵינֶקֶת,
וְהִיא בְרִיאָה, מוּצֶקֶת,
וְרַק שִׂמְחָה וְצָהֳלָה!

ח.

אֶת־בִּתִּי,
הֵן טוֹב לִי תִתִּי
לְאִישׁ עוֹבֵד יָשָׁר,
בְּלִי מֹהַר וְנָדָן;
בָּעִיר, רְאוּ, הַכַּלּוֹת,
כָּל־הוֹן הוֹרָן מְבַלּוֹת,
וּמִבַּיִת שׁוֹאֲלוֹת
כָּל־אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָן;
לִבְנוֹתַי אֶמְצָא חָיִשׁ,
בִּמְקוֹם מוֹשָׁבֵי אִישׁ,
וְנַדַּן עֵז עִם תַּיִשׁ, —
אֲשֶׁר נִצְּחִי בְעֵדֶן!

ט.

וְעַל כָּכָה,
יְהִי זִכְרָם לִבְרָכָה, —
כָּל־הַשָּׁבִים לְצִיּוֹן,
וַהֲרִיסוֹתֶיהָ בּוֹנִים!
גַּם בְּרָכָה, אֱלֹהֵינוּ,
אֶת־תּוֹמְכֵי פוֹעֲלֵינוּ,
וְעוֹזְרֵי מוֹשְׁבוֹתֵינוּ,
„זֶרֻבָּבֶלִים“ הָאַחֲרוֹנִים!
וְכַאֲשֶׁר הַמּוֹשָׁבוֹת
תַּעֲלֶינָה לִרְבָבוֹת,
יַכִּירוּ הַלְּבָבוֹת
אֶת אֵלֶּה הַגְּאוֹנִים!

יְהוּדִי קָטָן אָנִי.

יְהוּדִי קָטָן אָנִי, אַךְ מָלֵא עֹז וָאֱיָל,
וּגְדוֹלָה אַהֲבָתִי אֶל עַמִּי זֶה הַדָּל —
אֶל עַמִּי גַּם אֶל אַרְצִי שֶׁבְּמֶרְחַקִּים שָׁם,
שָׁם תַּחַת שְׁמֵי הַקֶּדֶם, אֶל תְּכֵלֶת שְׂפַת הַיָּם.

עוֹד שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם, הֵן תַּחֲלֹף חִישׁ הָעֵת,
שָׁם אֶסַּע, אַף אֶקְנֶה לִי סוּס, מַחֲרֵשָׁה, אֵת,
אָז אֶעֱבֹד אַדְמָתִי, וִיהִי לִי יְבוּל לָרֹב,
גַּם כֶּרֶם לִי אֶטָּעָה, הַנּוֹתֵן יַיִן טוֹב.

וּבְעֵת עַל גְּבוּל אַרְצֵנוּ יִתְנַפֵּל חֵיל עַם זָר,
עַל סוּסִי מַהֵר אַעַל, וּבְחֶרֶב אֶפְגֹּשׁ צָר.
עַד לָנוּ יִפֶן עֹרֶף אוֹ לְשָׁלוֹם יִתֵּן יָד,
אָז יֵדַע יִזְכֹּר נֶצַח אֵת יוּכַל יְהוּדִי קָטָן!

בִּרְכַּת עָם.

תְּחֱזַקְנָה יְדֵי כָּל אַחֵינוּ הַמְּחוֹנְנִים
עַפְרוֹת אַרְצֵנוּ, כַּאֲשֶׁר הֵם שָׁם!
אַל יִפֹּל רוּחֲכֶם, — עַלִּיזִים, מִתְרוֹנְנִים,
בֹּאוּ שְׁכֶם אֶחָד לְעֶזְרַת הָעָם!

הֵן סְפָרִים אֲנַחְנוּ אֶת־נִדְכֶם, וְחוֹבְבִים
נִטְפֵי הַדְּמָעוֹת וְזֵעַת הָאַף,
הַיּוֹרְדִים כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל, וּמְשׁוֹבְבִים
נַפְשׁוֹ הַנִּלְאָה הַשּׂוּמָה בַכָּף.

וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּקְדַּשׁ כָּל דִּמְעָה שֶׁצָּלְלָה
בְּיַם דִּמְעוֹתֵינוּ נְדָבָה לָעָם,
כָּל טִפָּה שֶׁל זֵעַת אַפַּיִם שֶׁסָּלְלָה
דֶּרֶךְ אֲדֹנָי — כַּחֵלֶב וָדָם...

אִם לֹא אֶת־הַטְּפָחוֹת—רַק מַסַּד יְסַדְתֶּם,
רַב לָכֶם, אַחַי! עֲמַלְכֶם לֹא שָׁוְא!
הַבָּאִים — וּבְנִיתֶם, וְטַחְתֶּם, וְשַׂדְתֶּם,
עַתָּה רַב לָנוּ אִם נָטוּי הַקָּו.

גּוֹי קַו־קָו אֲנַחְנוּ — מִקַּו לְקַו קוֹמְמוּ
שְׁמָמוֹת עוֹלָם וּבְנוּ בִּנְיַן־עַד;
יֵשׁ יוֹם וּמַיִם עַד יָם יֵצְאוּ יִשְׁתּוֹמְמוּ
לִרְאוֹת מַה פָּעַל קְטֹן גּוֹיִם, עַם נָד...

וְלָמָּה, מְפַגְּרִים, פַּעֲמֵיכֶם כֹּה בוֹשְׁשׁוּ?
הַעֶבֶד יִשְׂרָאֵל הַאִם בְּנֵי מֵרוֹז?
הוֹי, כֹּחוֹת נִפְרָדִים, הִתְלַקְּטוּ, הִתְקוֹשְׁשׁוּ,
עִבְדוּ שְׁכֶם אֶחָד בְּחַיִל וָעֹז!

הִמַּסּוּ נָא, עֶגְלֵי הַזָּהָב, הִתְעוֹרְרוּ!
יַשְּׁרוּ הַדּוּרִים לְעַמְּכֶם הָרָשׁ,
בְּטֶרֶם, מְצוּקִים, כִּמְלוּנָה תִּתְפּוֹרְרוּ;
מִבְטַחֲכֶם—קוּרֵי עַכָּבִישׁ, בֵּית עָשׁ.

אַל תֹּאמְרוּ „קָטֹנּוּ”, הַטֶּרֶם תִּתְבּוֹנְנוּ
פְּנֵי אֲבִיר יַעֲקֹב הַהֹלְכִים בַּקֶּרֶב!
מִימֵי זְרֻבָּבֶל יָדֵינוּ לֹא כוֹנְנוּ
מִפְעַל אַדִּירִים כָּמֹהוּ לָרֹב...

מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת? הַבּוּז לַמִּתְלוֹצְצִים!
אַמְּצוּ רוּחֲנוּ וְאִתִּים עֲשׂוּ, —
עַד נִשְׁמַע מֵרָאשֵׁי הֶהָרִים מִתְפּוֹצְצִים
קוֹלוֹת יָהּ הַקֹּרְאִים: עֲלוּ!...

הַכּוֹס.

הַגִּידִי לִי, אִמִּי, אֲהוּבַת לְבָבִי,
הַאֱמֶת הַדָּבָר שֶׁסִּפֵּר אֲבִי אָבִי,
כִּי לִפְנֵי אֱלוֹהַּ, בִּמְרוֹמֵי גָבוֹהַּ,
עוֹמֶדֶת מֵעוֹלָם כּוֹס פְּלָאוֹת עֲמֻקָּה,
וּבְכָל הַמִּתְלָאָה, כָּל צָרָה וּמְצוּקָה
עָדֵינוּ מַגִּיעָה מִיַּד אַכְזָרִיָּה,
מֵעֵינֵי אֱלוֹהַּ אָז דִּמְעָה נוֹדֶדֶת,
נוֹדֶדֶת, וּפְנִימָה הַכּוֹסָה יוֹרֶדֶת.

וְעֵת כּוֹס הַפְּלָאוֹת תִּמָּלֵא בִּדְמָעוֹת,
אָז יָבֹא מָשִׁיחַ כַּבִּיר הָעֲלִילָה,
הוּא הַמָּשִׁיחַ – לִשְׁמוֹ בְּכָל תְּפִלָּה,
בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ וּתְהִלּוֹת נַשְׁמִיעַ;
שֶׁאֵלָיו בַּת עַמִּי זֶה כַּמָּה מְחַכָּה,
מְחַכָּה וּמְחַכָּה וְעֵינָהּ נִמַקָּה?...

* *
*

—„אֱמֶת הוּא, בְּנִי, אֱמֶת, בֵּנָה וּקְדוֹשָׁה"
עָנַתְהוּ הוֹרָתוֹ וַתּוֹרֶד אֶת רֹאשָׁהּ.
וַיֶּחֱרַשׁ הַיֶּלֶד וַתִּשְׂרוֹר דְּמִיָּה,
וַיַּחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת וַיִּשְׁאַל בְּשֵׁנִיָּה:
וּמָתַי, הוֹרָתִי, כּוֹס זוֹ, כּוֹס הַפְּלָאוֹת,
מָתַי תִּמָּלֵא עַד שְׂפָתָהּ בִּדְמָעוֹת?
אוֹ אוּלַי כָּל דִּמְעָה וְדִמְעָה נִגֶּרֶת
בְּקֶרֶב הַשָּׁנִים הָרַבּוֹת נִחֶרֶת,
אוֹ אוּלַי... אוֹ אוּלַי תַּחְתִּיתָהּ נְקוּבָה?
אָז יִשָּׂא הַיֶּלֶד לְאֵם הָאֲהוּבָה
אֶת עֵינוֹ הַבָּרָה כַּשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַת
בְּחֶסֶד וְחֶמְלָה וּנְהָרָה נִצַּחַת,
וְאִמּוֹ עֲצוּבָה וְנוּגָה עָמְדָה,
וְדִמְעָה כִּפְנִינָה בְּעֵינָהּ רָעֲדָה...
אֶל שַׂעֲרוֹת הַיֶּלֶד הַפְּנִינָה נָפָלָה,
מִשַּׂעֲרוֹת הַיֶּלֶד עַל מִצְחוֹ נָזָלָה.
הָהּ, אֵלִי אֵל צְבָאוֹת, זֶה אֵגֶל הַדִּמְעָה
גַּם אוֹתוֹ בְּכוֹסְךָ, כּוֹס דְּמָעוֹת, נָא שִׂימָה!

אָלֶף־בֵּית.

א.

חֶדֶר קָטֹן צַר וְחָמִים,
וְעַל הַכִּירָה אֵשׁ;
שָׁם הָרַבִּי אֶת תַּלְמִידָיו
יוֹרֶה אָלֶף־בֵּית.

אֶת תּוֹרָתִי, יַלְדֵי חֶמֶד,
שִׁמְעוּ, זִכְרוּ נָא,
אִמְרוּ שֵׁנִית, בָּבָה שֵׁנִית,
קָמֶץ אָלֶף — אָ.

ב.

שִׂימוּ עַיִן, הַטּוּ אֹזֶן,
אֶל הַכָּתוּב פֹּה;
מִי שֶׁיִּקְרָא מַהֵר עִבְרִית
דֶּגֶל אֶתֵּן לוֹ.

ג.

אַל נָא תִּירָאוּ,
אִם בַּתְּחִלָּה יִקְשֶׁה זֶה מְאֹד;
אַשְׁרֵי מִי שֶׁלָּמַד תּוֹרָה—
מַה לִּיהוּדִי עוֹד?

ד.

עֵת תִּזְקִינוּ, אַף תָּבִינוּ
בָּאוֹתִיּוֹת שָׁם;
תִּרְאוּ כַּמָּה דְמָעוֹת תּוֹכָן
וְכַמָּה נַחֲלֵי דָם.

ה.

עֵת בַּגָּלוּת תִּשְּׂאוּ עָלְכֶם,
אַף תֵּאָנְחוּ מָר;
בָּאוֹתִיּוֹת אָז תְּבַקְשׁוּ
נֹחַם מִכָּל צָר.

כְּלֵי־זֶמֶר.

א.

יֵשׁ גַּם יֵשׁ לִי זָקֵן טוֹב, זָקֵן טוֹב,
הוּא גָר בִּקְצֵה הָרְחוֹב;
מַה־שֶּׁאֶחְפֹּץ הוּא לִי עוֹשֶׂה,
מַה־שֶּׁיּוּכַל עוֹשֶׂה הוּא.
עוֹשֶׂה הוּא לִי חָלִיל קָטָן, חָלִיל טוֹב,
הֶחָלִיל מְחַלֵּל כַּךְ:
פְּלִיוּ־פְּלִיוּ־פְּלִיוּ, פְּלִיוּ־פְּלִיוּ־פְּלִיוּ,
הֶחָלִיל מְחַלֵּל כַּךְ.
הָבוּ גֹדֶל, הָבוּ גֹדֶל,
כָּבוֹד תְּנוּ לִזְקֵנִי!
חָלִיל קָטָן, חָלִיל טוֹב
הוּא עוֹשֶׂה לְשַׁעַשְׁעֵנִי.

ב.

יֵשׁ גַּם יֵשׁ לִי זָקֵן טוֹב, זָקֵן טוֹב,
הוּא גָר בִּקְצֵה הָרְחוֹב;
מַה־שֶּׁאֶחְפֹּץ הוּא לִי עוֹשֶׂה,
מַה־שֶּׁיּוּכַל עוֹשֶׂה הוּא.
עוֹשֶׂה הוּא לִי כִּנּוֹר קָטָן, כִּנּוֹר טוֹב,
הַכִּנּוֹר מְנַגֵּן כַּךְ:
לִי־לִי־לִי, לִי־לִי־לִי,
הַכִּנּוֹר מְנַגֵּן כַּךְ.
פְּלִיוּ־פְּלִיוּ־פְּלִיוּ, פְּלִיוּ־פְּלִיוּ־פְּלִיוּ,
הֶחָלִיל מְחַלֵּל כַּךְ.
הָבוּ גֹדֶל, הָבוּ גֹדֶל,
כָּבוֹד תְּנוּ לִזְקֵנִי!
כִּנּוֹר קָטָן, כִּנּוֹר טוֹב
הוּא עוֹשֶׂה לְשַׁעַשְׁעֵנִי.

ג.

יֵשׁ גַּם יֵשׁ לִי זָקֵן טוֹב, זָקֵן טוֹב,
הוּא גָר בִּקְצֵה הָרְחוֹב;
מַה־שֶּׁאֶחְפֹּץ הוּא לִי עוֹשֶׂה,
מַה־שֶּׁיּוּכַל עוֹשֶׂה הוּא.
עוֹשֶׂה הוּא לִי פַּעֲמוֹן קָטָן, פַּעֲמוֹן טוֹב
הַפַּעֲמוֹן מְצַלְצֵל כַּךְ:
דִּין־דִּין־דִּין, דִּין־דִּין־דִּין,
הַפַּעֲמוֹן מְצַלְצֵל כַּךְ.
לִי־לִי־לִי, לִי־לִי־לִי,
הַכִּנּוֹר מְנַגֵּן כַּךְ.
פְּלִיוּ־פְּלִיוּ־פְּלִיוּ, פְּלִיוּ־פְּלִיוּ־פְּלִיוּ,
הֶחָלִיל מְחַלֵּל כַּךְ.
הָבוּ גֹדֶל, הָבוּ גֹדֶל,
כָּבוֹד תְּנוּ לִזְקֵנִי!
פַּעֲמוֹן קָטָן, פַּעֲמוֹן טוֹב
הוּא עוֹשֶׂה לְשַׁעַשְׁעֵנִי.

חִוּשׁוּ, אַחִים, חוּשׁוּ!

חוּשׁוּ, אַחִים, חוּשׁוּ!
נָרִימָה פְּעָמֵינוּ!
טוּשׁוּ, אַחִים, טוּשׁוּ,
לְאֶרֶץ הוֹרָתֵנוּ!
לֹא לָנוּ הַמְּנוּחָה,
לֹא לָנוּ הַמַּרְגּוֹעַ
בָּאָרֶץ הַקְּרוּחָה
מִשִּׁלְטוֹן הָאֶזְרוֹעַ!
חוּשׁוּ, אַחִים, חוּשׁוּ!
נָרִימָה פְּעָמֵינוּ!
טוּשׁוּ, אַחִים, טוּשׁוּ,
לְאֶרֶץ הוֹרָתֵנוּ!

א.
רֵעַי בִּי יְהָתֵלּוּ:
מַה־לְּךָ אֶרֶץ מוֹרָשָׁה?
שָׁם אִיִּים יְיַלֵּלוּ —
תּוּר לְךָ אֶרֶץ חֲדָשָׁה!
חושו, אחים...

ב.
אַל נָא פִּתְאֹם תִּתְלוֹצָצוּ!
אַל נָא בָּנִים שׁוֹכְחֵי אֵם!
פֶּן בָּכֶם, אוֹי, יִפְרְצוּ
צוֹרְרֵינוּ, צוֹרְרֵי שֵׁם...
חושו, אחים...

ג.
אִמִּי בִּי מַפְצֶרֶת:
אָנָּא, בְּנִי, אַל תַּשְׁלִיכֵנִי!
בִּלְתְּךָ אֲנִי, אוֹיָה, נִשְׁאֶרֶת
אֻמְלָלָה, מִי יְתַמְכֵנִי?
חושו, אחים...

ד.
אַל נָא אִמִּי הַיְקָרָה,
אַל נָא בִּי תִפְצְרִי!
אֵל יַחֲלִיצֵךְ מִכָּל־צָרָה,
אוֹתִי נָא כַּל תַּעַצְרִי!
חושו, אחים...

ה.
שְׂאוּ נֵס צִיּוֹנָה,
אֶל עִירֵנוּ הַחֲמוּדָה!
כִּי עַל כַּנְפֵי יוֹנָה
נַעֲלֶה הָרֵי יְהוּדָה!
חושו, אחים...

גֶּשֶׁם קַיִץ.

א.
גֶּשֶׁם קַיִץ, גֶּשֶׁם טוֹב
אֵל שָׁמַיִם תֵּן לָרֹב;
תֵּן בִּזְכוּת תִּינוֹקוֹת רַכִּים
מַיִם טְהוֹרִים, מַיִם זַכִּים;
וּבִזְכוּת יְלָדִים קְטַנִּים —
כָּל הַשָּׂדוֹת רַעֲנַנִּים.

ב.
גֶּשֶׁם קַיִץ, גֶּשֶׁם טוֹב,
אֵל שָׁמַיִם תֵּן לָרֹב:
יוֹמָם, לַיְלָה יֶרֶד־נָא,
אֵין אִישׁ יוֹצֵא וְאֵין אִישׁ בָּא;
וּבַבֹּקֶר עַד בִּרְכַּיִם —
הֵידָד! — נֶחֱצֶה בַּמַּיִם!

שִׁיר עֶרֶשׂ.

שְׁכַב, הֵרָדֵם, בֵּן לִי יַקִּיר,
שְׁמַע אֲדַבֵּר שִׁיר:
בִּימֵי־קֶדֶם, בַּמֶּרְחַקִּים,
הָיֹה הָיְתָה עִיר.

אֲבוֹתֶיךָ הַקַּדְמוֹנִים
לְפָנִים גָּרוּ שָׁם;
אֲזַי חָיוּ חַיֵּי אֹשֶׁר,
אֲזַי הָיוּ עָם.

עָם, שֶׁאַרְצוֹ תַּחַת רַגְלָיו
זָבָה חָלָב וּדְבָשׁ;
עָם, שֶׁלְּעִתִּים מְאֹד רְחוֹקוֹת
נִמְצָא בוֹ אִישׁ רָשׁ.

אַךְ הָאָבוֹת, מֵרֹב טוֹבָה,
עָזְבוּ תוֹרַת אֵל;
וַעֲלֵי שֶׁמֶשׁ הַצְלָחָתָם
עָלוּ עָבֵי־צֵל.

וּבְהִתְקַצֵּף אֵל עֲלֵיהֶם,
גֵּרְשָׁם מִן הָעִיר...
שְׁכַב, הֵרָדֵם, בֵּן לִי יַקִּיר,
שְׁמַע אֲדַבֵּר שִׁיר:

בָּהֵיכָלִים הַנֶּהְדָּרִים
עַם הִתְיַשֵּׁב זָר;
וַאֲבוֹתֶיךָ נָדִים, נָעִים,
נְתוּנִים בִּידֵי צָר.

הַרְבֵּה מֵאוֹת שָׁנִים נָדִים
הֵם, גַּם פֹּה גַּם שָׁם;
אַךְ הֵם מְקַוִּים, כִּי יוֹם יָבֹא
וְשָׁבוּ לִהְיוֹת עָם.

כִּי כֵן אוֹתָם אֵל הִבְטִיחַ
בְּיוֹם־הָאַף הַלָּז,
כִּי יוֹם יָבוֹא, וְשָׁבוּ כֻלָּם
לִהְיוֹת עוֹד עַם עָז.

כִּי יוֹם יָבוֹא, וְקָם מִקִּרְבָּם
כַּאֲרִי נֹהֵם אִישׁ,
שֶׁקּוֹל יִתֵּן — וְהִתְקַבְּצוּ
אֵלָיו כֻּלָּם חִישׁ.

אָז תִּשָּׁמַע שַׁאֲגַת אַרְיֵה:
„מִי לָעָם — אֵלָי!“,
אָז יָרִיעוּ כֻּלָּם, כֻּלָּם:
„הַמָּשִׁיחַ חָי!“.

אָז יָעוּפוּ חִישׁ כַּבְּרָקִים
דֶּרֶךְ מֶרְחַב־יָם,
אֶל הָעִיר הַהִיא הַיָּפָה,
שֶׁגֹּרְשׁוּ מִשָּׁם.

וּבִרְצוֹן הָאֵל יָבוֹאוּ
כֻּלָּם אֶל הָעִיר..
עַתָּה שְׁכַב וִישַׁן, בֵּן יַקִּיר,
שְׁמַע אֲדַבֵּר שִׁיר...

שִׁיר עֶרֶשׂ.

נוּמָה, פֶּרַח, בְּנִי מַחְמַדִּי,
עַרְשְׂךָ כִּי אָנִיעַ,
מֵחַיֶּיךָ הָעֲתִידִים
שִׂיחוֹת לְךָ אַבִּיעַ.

רֵאשִׁית אַגִּיד לְךָ, מַחְמַדִּי,
עִבְרִי כִּי הִנְּךָ,
שִׁמְךָ יָעִיד לְךָ יִשְׂרָאֵל,
גֶּזַע מַחְצַבְתְּךָ...

בָּאֲנָשִׁים עֵת תֵּצְאָה,
לֹא מִבְּנֵי עַמֵּנוּ,
אַל תִּכָּלֵם אִם לַחֲרָפוֹת
שִׁמְךָ אָז יִתֵּנוּ.

מְגַדּוּפֵי הַגְּאֵיוֹנִים,
אָנָּא אַל תֵּחָתָּה,
זֶרַע קֹדֶשׁ בֶּן־עַם עוֹלָם,
הַגֵּד לָמוֹ, אָתָּה.

בֶּן עַם מְרֻדָּף בִּלְתִּי חָשָׂךְ,
אֻמְלָל אֵין כָּמֹהוּ,
זאת תִּפְאַרְתּוֹ כִּי עוֹד קַיָּם,
קַיָּם חַי הִנֵּהוּ!...

אַל תִּוָּאֵשׁ, בְּנִי מַחְמַדִּי,
אִם עַמְּךָ בַּגּוֹלָה,
אִם עֲרָפֶל כִּסָּה שָׁמָיו,
חֹשֶׁךְ לוֹ וַאֲפֵלָה...

קַוֵּה, קַוֵּה, כִּי עוֹד תִּזְרַח
שֶׁמֶשׁ צְדָקָה לָנוּ,
כִּי מֵחַיִּים טוֹבָה תִקְוָה,
תַּחֲזִיק רוּחַ בָּנוּ.

תָּמִיד תִּזְכֹּר כִּי עוֹד לָנוּ
אֶרֶץ בַּמֶּרְחַקִּים,
כִּי אֵלֶיהָ כָּל אִישׁ עִבְרִי
יֶעֱרַג מִמַּעֲמַקִּים.

אֶל בַּת־צִיּוֹן רִגְשׁוֹתֶיךָ
תַּקְדִּישׁ נָא בַּחַיִּים,
אֶל אַדְמָתָהּ, אֶל הָרֶיהָ,
תִּשָּׂא נָא עֵינַיִם.

עַל הָרֶיהָ, שַׁדְמוֹתֶיהָ,
שָׂדוֹת הַנֶּחְמָדִים,
תִּהְיֶה מַה־שֶּׁתִּהְיֶה, אַךְ לֹא
כְּנַעֲנִי רוֹדֵף־קָדִים.

שָׁמָּה תִהְיֶה מַה־שֶּׁתִּהְיִ,
אֵדַע כִּי תָנוּחַ,
כּוֹרֵם, יוֹגֵב, רוֹעֶה, אִכָּר—
אַךְ לֹא רוֹעֶה רוּחַ...

זֶה הֲגִיגִי לְךָ, מַחְמַדִּי,
עַתָּה לֹא תָבִינָה,
אַךְ כִּי תִגְדַּל, אֶת־הֲגִיגִי
תָּבִין אָז, אַאֲמִינָה.

אַדִּיר חֶפְצִי כִּי אֶת־עַמְּךָ
תֶּאֱהַב אָז כָּמוֹנִי;
אִם רַק תֶּאֱהַב—אָז יָדַעְתִּי
תָּבִין אֶת הֶגְיוֹנִי.

עוֹד לִירַבּוֹת, בְּנִי מַחְמַדִּי,
עַתָּה לְךָ הַבִּיעַ,
אַךְ יָרֵאתִי כִּי מְנוּחָתְךָ
עַתָּה רַק אַפְרִיעַ.

טֶרֶם תֵּדַע עָמָל, דְּאָגָה,
תֶּעֱרַב לְךָ הַתְּנוּמָה,
רַב לִי הַגֵּד לְךָ עֲתִידוֹת,
נוּמָה, נוּמָה, נוּמָה!...

שִׁיר עֶרֶשׂ.

שְׁכַב, שְׁכַב, בְּנִי!
הָלַךְ לוֹ הַגְּדִי —
הַגְּדִי הָלַךְ לִקְנוֹת סְחוֹרָה,
וּבְנִי יֵלֵךְ לִלְמֹד תּוֹרָה;
דְּבַשׁ וּשְׁקֵדִים — סְחוֹרָה יְקָרָה,
אַךְ הַתּוֹרָה עוֹד נִבְחָרָה!

שְׁכַב, בְּנִי, שְׁכָב!
יָבֹא חִישׁ הָאָב,
לִבְנִי יָבִיא נַעֲלַיִם,

אַרְבַּע־כַּנְפוֹת, מִכְנָסַיִם,
וְלַהַחֶדֶר תָּרוּץ מְהֵרָה —
תִּלְמַד הַרְבֵּה, הַרְבֵּה תוֹרָה.

שְׁכַב, בְּנִי, שְׁכָב!
תִּלְמַד, תִּהְיֶה רָב,
תִּהְיֶה רָב עִם כָּל הַמַּעֲלוֹת,
תִּלְבַּשׁ מֶשִׁי, תִּפְסֹק „יְ־אֲלוֹת“, —
תָּאִיר עֵינְךָ אָז בַּתּוֹרָה,
וּמָשִׁיחַ יָבֹא מְהֵרָה!

הַיְהוּדִי.

הַיְהוּדִי! הַיְהוּדִי!
יְצוּר נִפְלָא הִנֵּהוּ,
כַּבְּדֵהוּ, נַשְּׂאֵהוּ, —
אַל תְּבַזֵּהוּ.

הַמְעַט מִכָּל הַגּוֹיִם
הִנֵּהוּ בְּתוֹלְדָתוֹ,
אָכֵן בְּכָל עֲבָרִים וְאִיִּים
תּוּכַל מְצֹא אוֹתוֹ.

לְמִזְרַח שֶׁמֶשׁ כִּי תִפְנֶה —
הִנֵּהוּ לְפָנֶיךָ,
וּמַעֲרָבָה אִם תַּחֲנֶה —
תְּמוּנָתוֹ נֶגֶד עֵינֶיךָ.

יָמִינָה אִם תָּשִׂים פָּנֶיךָ —
שָׁמָּה תִּמְצָאֶנּוּ,
וּשְׂמֹאלָה אִם יְהִי דַרְכֶּךָ —
גַּם שָׁמָּה תִּרְאֶנּוּ.

בְּקַרְקַע הַיָּם אִם תַּחְתֹּר —
שָׁמָּה מְקוֹם תַּחֲנוּתוֹ,
בְּאֶרֶץ צִיָּה אִם תַּחְקֹר —
גַּם שָׁם בֵּיתוֹ.

אִם תִּסַּק לִשְׁמֵי עֶרֶץ —
לְחֶבְרָתְךָ הוּא נֶאֱרָח,
אִם תַּחְפֹּר מִתַּחַת לָאָרֶץ —
מִפָּנָיו לֹא תִבְרָח.

בְּעִיר מִבְצָר כִּי תִסָּגֵר —
הוּא יַחֲנֶה סְבִיבֶךָ,
בְּאָהֳלֵי קֵדָר אִם תִּסָּתֵר —
הִנֵּהוּ נִצָּב לִימִינֶךָ.

מֻכֶּה, מוּקָע וּמְעֻנֶּה,
מְדֻכָּאָה לָאָרֶץ חַיָּתוֹ;
נִגָּשׂ וְהוּא נַעֲנֶה —
אָכֵן יִחְיֶה בֶּאֱמוּנָתוֹ!

לָאָרֶץ הִשְׁלַכְתּוֹ,
קוֹדֵר, מִשְׁתּוֹחֵחַ,
מַר צוֹרֵחַ,
דִּמִּיתָ נִצַּחְתּוֹ —
מֵעָפָר יִתְקוֹמֵם,
הוּא אַךְ מִשְׁתּוֹמֵם!

מִכָּל כָּבוֹד מְשׁוֹלָל —
וְעַל כְּבוֹדוֹ יִתְיַצָּב,
בְּעַד אֱמוּנָתוֹ יִתְעוֹלָל,
וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו.

לֹא יִרְעַשׁ, לֹא יִרְעַם,
לֹא יְגַמֶּא־אָרֶץ;
כָּל אֲמָרָיו בְּנֹעַם,
וְהוּא עוֹמֵד בַּפָּרֶץ.

בְּטוּב טַעַם כָּל אֲמָרָיו,
בְּיֹשֶׁר כָּל דְּבָרָיו,
אֱמוּנָתוֹ וְצִדְקוֹ,
הֵמָּה מָגִנּוֹ וְנִשְׁקוֹ.

מָרוֹם יִשָּׂא עֵינָיו,
שָׁם מִשְׂגַּבּוֹ יִשְׁכֹּן וְחִזְקוֹ,
בּוֹ כָּל מַעְיָנָיו,
הוּא יַנְחֵנוּ בְּמַעְגְּלֵי צִדְקוֹ.

נָכוֹן בָּטוּחַ לִבּוֹ,
מָעוּזּוֹ וּמִשְׂגַּבּוֹ:
הָעֵת עוֹד תַּגִּיעַ,
אוֹר בָּהִיר יוֹפִיעַ,
בֵּין אֱמֶת וָהֶבֶל יַשְׁמִיעַ,
בֵּין צֶדֶק וָעָוֶל יוֹדִיעַ.

וְלָכֵן מִדַּרְכּוֹ לֹא יַתְעֻנּוּ
צַר וּמָצוֹק; לִבּוֹ יְנַחֲמֶנּוּ:
עַל כָּל מַכְאוֹבֶיךָ
הָעֶלְיוֹן יְשַׁלֶּמְךָ, כְּצִדְקָתְךָ
יִגְמְלֶךָ.

הַיְהוּדִי! הַיְהוּדִי!
דְּבַר פֶּלֶא הִנֵּהוּ
כַּבְּדֵהוּ, נַשְּׂאֵהוּ —
אַל תְּבַזֵּהוּ.

הַטַּלִּית.

הַטַּלִּית הִיא סְגֻלָּה יְקָרָה,
לַיְהוּדִי הִנֵּה נַחֲלָתוֹ,
תּוֹחַלְתּוֹ, תִּקְוָתוֹ בָּהּ צְרוּרָה,
הִיא מְשׂוֹשׂוֹ, הִיא שִׂמְחָתוֹ.
טַלִּית יְקָרָה, נֹחַם בַּצָּרָה!
מָה־רַבּוּ הַתַּחֲנוּנִים תִּשְׁמָעִי,
צַעֲקַת כָּל רוּחַ נִשְׁבָּרָה,
הֲלֹא תַרְגִּישִׁי, הֲלֹא תֵדָעִי.
לַיְהוּדִי תָּמִיד הִנֵּךְ בַּת־לְוָיָה,
מֵאָבִיב חֶלְדּוֹ, בַּבְּרִית כִּי יַכְנִיסוּהוּ,
עַד שֶׁיּוֹמוֹ יָפוּחַ, יֵרֵד נְשִׁיָּה —
בָּךְ יַעַנְדוּהוּ, בָּךְ יַעַטְפוּהוּ.
בַּת־לְוָיָה, בֶּאֱמוּנַת תְּמִימִים,
אַתְּ לִי נַחֲלַת עוֹלָמִים!

מקהלה:

הַטַּלִּית הִיא שִׂמְלַת הַתִּפְאָרָה
לַיְהוּדִי, בְּיוֹם גִּיל וָשֶׁבֶר,
בְּדַרְכּוֹ בַּחַיִּים תָּמִיד לוֹ חֲבֵרָה,
מִיּוֹם הִוָּלֵד עַד יֵרֵד קָבֶר.
מְרֻדָּף כָּל הַיּוֹם,
פָּצוּעַ, אֵין בּוֹ מְתוֹם,
לְבָלְעוֹ קוֹרֵא תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם.
כָּל אֲשֶׁר לוֹ יִגְזֹלוּ,
כָּלָה יַעֲשׂוּ בְּכָל עֲמָלוֹ!
אֶפֶס לִגְזֹל טַלִּיתוֹ לַשָּׁוְא יַעֲמֹלוּ!
לֹא! לֹא! לֹא! —

בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בִּהְיוֹתִי,
אָז בַּטַּלִּית הֶעֱטִיפוּנִי;
עוֹד לֹא הַרְבֵּה אָז הֲבִינוֹתִי,
וּמִכָּל אוֹצָר, יְקָרָה הָיְתָה בְּעֵינַי;
וּבְדָרְשָׁתִי אָז הִבְטַחְתִּי הַבְטָחָה קְדוֹשָׁה
לִשְׁמֹר עַל טַלִּיתִי, כִּי תְהִי נְקִיָּה,
אֲבָל הַגָּלוּת פְּצָעַתְנִי קָשָׁה,
וְתָמִיד עֵינִי נִגֶּרֶת, מִבְּלִי דוּמִיָּה.
וְטַלִּיתִי בִּדְמָעוֹת תָּמִיד רְטוּבָה,
לְעוֹלָם לֹא תִיבַשׁ, בְּמַיִם סְפוּגָה,
צָרוֹתַי — צָרוֹתֶיהָ, מַכְאוֹבַי — מַכְאוֹבָהּ,
וְתִדְמַע בַּת עֵינָהּ, לֹא תֵדַע פוּגָה.
בַּת־לְוָיָה, בֶּאֱמוּנַת תְּמִימִים,
אַתְּ לִי נַחֲלַת עוֹלָמִים!

מקהלה:

הַטַּלִּית הִיא שִׂמְלַת הַתִּפְאָרָה
לַיְהוּדִי, בְּיוֹם גִּיל וָשֶׁבֶר,
בְּדַרְכּוֹ בַּחַיִּים תָּמִיד חֲבֵרָה,
מִיּוֹם הִוָּלֵד עַד יֵרֵד קָבֶר.
מְרֻדָּף כָּל הַיּוֹם,
פָּצוּעַ, אֵין בּוֹ מְתוֹם,
לְבָלְעוֹ קוֹרֵא תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם.
כָּל אֲשֶׁר לוֹ יִגְזֹלוּ,
כָּלָה יַעֲשׂוּ בְּכָל עֲמָלוֹ!
אֶפֶס לִגְזֹל טַלִּיתוֹ לַשָּׁוְא יַעֲמֹלוּ!
לֹא! לֹא! לֹא! —

שִׁירֵי חָג

זֶמֶר לְשַׁבָּת.

הַחַמָּה מֵרֹאשׁ הָאִילָנוֹת נִסְתַּלְּקָה —
בֹּאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמַּלְכָּה,
הִנֵּה הִיא יוֹרֶדֶת, הַקְּדוֹשָׁה, הַבְּרוּכָה,
וְעִמָּהּ מַלְאָכִים, צְבָא שָׁלוֹם וּמְנוּחָה.
בֹּאִי, בֹּאִי, הַמַּלְכָּה!
בֹּאִי, בֹּאִי, הַכַּלָּה! —
שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם

קִבַּלְנוּ פְּנֵי שַׁבָּת בִּרְנָנָה וּתְפִלָּה,
הַבַּיְתָה נָשׁוּבָה בְּלֵב מָלֵא גִילָה;
שָׁם עָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן, הַנֵּרוֹת יָאִירוּ,
כָּל פִּנּוֹת הַבַּיִת יִזְרְחוּ, יַזְהִירוּ.
שַׁבָּת, שָׁלוֹם וּבְרָכָה,
שַׁבָּת, שָׁלוֹם וּמְנוּחָה —
בֹּאֲכֶם לְשָׁלוֹם, מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם!

שְׁבִי, זַכָּה, עִמָּנוּ, וּבְזִיוֵךְ נָא אוֹרִי
לַיְלָה וָיוֹם — אַחֲרֵי כֵן תַּעֲבֹרִי;
וַאֲנַחְנוּ נְכַבְּדֵךְ בְּבִגְדֵי חֲמֻדוֹת,
בִּזְמִירוֹת וּתְפִלּוֹת וּבְשָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת,
וּבִמְנוּחָה שְׁלֵמָה,
וּבִמְנוּחָה נְעִמָה —
בָּרְכוּנִי לְשָׁלוֹם, מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם!

הַחַמָּה מֵרֹאשׁ הָאִילָנוֹת נִסְתַּלְּקָה —
בֹּאוּ וּנְלַוֶּה אֶת־שַׁבָּת הַמַּלְכָּה.
צֵאתֵךְ לְשָׁלוֹם, הַקְּדוֹשָׁה, הַזַּכָּה!
דְּעִי, שֵׁשֶׁת יָמִים אֶל שׁוּבֵךְ נְחַכֶּה
כֵּן לְשַׁבָּת הַבָּאָה!
כֵּן לְשַׁבָּת הַבָּאָה!
צֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם, מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם!

מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת.

(לפסח).

גַּם שָׁם, בְּנִי, הָמוּ נַחֲלֵי מַיִם,
וּפְרָחִים הִתְהַדְּרוּ בָּעֵמֶק, בָּאָחוּ,
וּמֵעַל פְּנֵי תְּכֵלֶת חוּג הַשָּׁמַיִם,
כּוֹכָבִים בִּמְסִלּוֹת אוֹרָם שָׁלָחוּ.

גַּם שָׁם מִדֵּי בֹקֶר הַשֶּׁמֶשׁ קָמָה,
וַתְּגָרֶשׁ עֲרָפֶל מֵרָאשֵׁי הֶהָרִים.

וַתָּפֶץ זִיו נָעִים כְּזִיו הָאַחְלָמָה
אֶל רַחֲבֵי שָׂדַי, אֶל חֶלְקַת נְהָרִים.

אַךְ שָׁמָּה הִתְבּוֹלֵל בְּהֶמְיַת הַמַּיִם
קוֹל שֵׁבֶט מַכֶּה, קוֹל נַעֲנִים, נִדָּחִים,
קוֹל צִלְצֵל בָּעֹז מֵהֲמוֹן נְחֻשְׁתַּיִם,
קוֹל שְׂחוֹק הָאַכְזָרִים, קוֹל רַב הַטַּבָּחִים.

לֹא מִקַּרְנֵי הַחַרְסָה שָׁם אָדְמוּ הַפְּרָחִים,
לֹא טַל גַּם לֹא מַיִם יָרְדוּ עֲלֵיהֶם,
הַפְּרָחִים שָׁם אָדְמוּ מִדָּמִים נִשְׁפָּכִים,
מִדִּמְעוֹת עֵינַיִם רָטְבוּ עֲלֵיהֶם.

הַכּוֹכָבִים הָאִלְּמִים בַּחֲשֵׁכָה וָאֶמֶשׁ,
קוֹל אַלְפֵי אֲנָחוֹת שָׁם הַקְשֵׁב הִקְשִׁיבוּ,
וּבְחָמָן הַנּוֹרָא קַרְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ,
כָּל מַכָּה וָפֶצַע הֶעֱמִיקוּ, הִרְחִיבוּ.

שָׁם רָגַשׁ יַם דְּמָעוֹת, שָׁם סָעַר כָּל לֵב,
שָׁם אֹפֶל מְנֻדָּח כִּסָּה כָל עֵבֶר...
מָה אָעִיד, יַקִּירִי, אֲדַמֶּה לַכְּאֵב,
מָה אָעִיד, אֲדַמֶּה לַשָּׁבֶר?!...

וְאִישׁ חַי, גְּדָל פְּעָלִים קָם, רַב לְהוֹשִׁיעַ
לְפַתֵּחַ וּלְנַתֵּק חַרְצֻבּוֹת הָרֶשַׁע —
אֶל מַחֲנֵה עֲבָדִים כְּמַלְאָךְ הוֹפִיעַ,
וַיַּרְעֵף עֲלֵיהֶם טַל חֹפֶשׁ וָיֶשַׁע.

וַיָּקָם בְּהוֹד, וַיִּתְיַצֵּב כַּתֹּמֶר,
וּבְיָדוֹ רַק מַקְלוֹ — מַקֵּל רַב פְּלָאִים
כִּי יוֹצִיא רַק הֶגֶה, כִּי יִתֵּן לוֹ אֹמֶר
אָז אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ חֶרְדַּת לִרְגָעִים!

מִשָּׁעָה לְשָׁעָה גְּבוּרָתוֹ גָּדֵלָה,
וּתְהִלַּת קָדְשָׁתוֹ הִגִּיעָה כָל לָשׁוֹן.
בְּנִי, מַה־לַהֶדֶר אָעִידָה, אֲמַשְּׁלָה,
מָה אָעִיד, אֲדַמֶּה לַשָּׁשׂוֹן?

לְיֶרַח זִו.

בָּא זִו, בָּא זִו הֶחָבִיב —
מַה־טּוֹב, מַה־יָּפֶה הָאָבִיב!
הַפְּרָחִים יִתְּנוּ רֵיחַ זַךְ,
צִפֳּרִים יִתְּנוּ קוֹל בַּסְּבַךְ:
בָּא זִו, בָּא זִו הֶחָבִיב!

מַבִּיעִים זֹאת בַּכָּרִים,
מַשְׁמִיעִים זֹאת בַּיְעָרִים,
כָּל רֶמֶשׂ פֹּה, צִפֹּרֶת־חֵן,
הַסִּיס, הַדְּרוֹר, כָּל צִפּוֹר קֵן:
בָּא זִו, בָּא זִו הֶחָבִיב!

מַה־טּוֹב, מַה־יָּפֶה הָאָבִיב!
אַךְ גִּיל וָרֹן מִסָּבִיב!
מֵאַרְזֵי אֵל עַד אֵזוֹב קִיר,
הַכֹּל, הַכֹּל מַשְׁמִיעַ שִׁיר:
בָּא זִו, בָּא זִו הֶחָבִיב!

ל״ג בָּעֹמֶר.

הַשָּׂדֶה! הַשָּׂדֶה! בְּקֶשֶׁת וָחֵץ
נָבוֹאָה, יְלָדִים! שָׁם פֶּרַח וָנֵץ,
שָׁם יֶרֶק וָזֹהַר, וּמֶרְחַב אֵין קֵץ —
הַיּוֹם ל״ג בָּעֹמֶר! הַיּוֹם ל״ג בָּעֹמֶר!

שָׁם שׁוֹהֵק הֶחָסִיל, וּמְזַמְזֵם הַזְּבוּב,
וּמְקַרְקְרָה הַצְּפַרְדֵּעַ, שׁוֹכֶנֶת הַסּוּף,
וּמְצַפְצְפָה כָּל צִפּוֹר בְּקוֹלָהּ „צוּף! צוּף!״
הַיּוֹם ל״ג בָּעֹמֶר! הַיּוֹם ל״ג בָּעֹמֶר!

הַשָּׂדֶה, הַשָּׂדֶה, הִתְאַסְּפוּ וּצְאוּ!
וְחִצִּים וּקְשָׁתוֹת בִּידֵיכֶם נָא קְחוּ!
הִתְנַפְּלוּ עַל אוֹיֵב, הִתְנַפְּלוּ וִירוּ!
הַיּוֹם ל״ג בָּעֹמֶר! הַיּוֹם ל״ג בָּעֹמֶר!

שָׁבוּעוֹת.

קֵץ הַסְּפִירָה — חַג הַתּוֹרָה!
אֲנִי חִכִּיתִי לוֹ זֶה כַּמָּה;
בִּגְדֵי „יוֹם טוֹב״, פָּנִים שְׂמֵחִים,
בָּאִים, שָׁבִים בְּאוֹר הַחַמָּה.

עַל כָּל פֶּתַח אָבִי נָחַל,
בְּכָל בַּיִת זֵרֵי דְשָׁאִים;
גַּם הַזְּבוּבִים חָשִׁים „יוֹם טוֹב״,
וְזִמְזוּמָם נַעֲשָׂה נָעִים.

וּבְבֵיתֵנוּ הַכֹּל מַבְהִיק,
הַכֹּל עָרוּךְ יָפֶה, יָפֶה.
אִמָּא נָתְנָה לִי אֱגוֹזִים,
גַּם לַחֲמָנִיּוֹת וְקָפֶה.

בֹּקֶר קַיִץ.

בֹּקֶר הִתְעוֹרֵר, לֵיל חֹשֶׁךְ גָּז,
אוֹר בָּהִיר יִשְׁפֹּךְ שֶׁמֶשׁ הַפָּז.

רוּחַ חֲרִישִׁית תִּשַּׁב אַט־אַט,
תְּצַחֵק בֶּעָלִים, תִּשַּׁק כָּל בַּד.

רֵיחַ נִיחוֹחַ נָעִים לִמְאֹד,
סָבִיב יָפִיצוּ פִּרְחֵי הַהוֹד.

לַהֲקוֹת צִפֳּרִים עָפוֹת בַּסְּבָךְ,
צִלְצְלֵי שִׁיר מָלֵא הָאֲוִיר הָרַךְ.

כָּל הַיְקוּם יַעֲלֹז, יָרֹן כָּל חַי,
וִיבָרְכוּ כֻלָּם שֵׁם אֲדֹנָי!

בַּלַּיְלָה הַתְּשִׁיעִי.

נוֹגָה נִגְרְרָה הַשֶּׁמֶשׁ
אֶל הַמַּעֲרָב הַמְעֻנָּן,
וּמִשְׁתַּקַּעַת בַּאֲבֵלוּת:
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד...

כָּבַשׁ רֹאשׁוֹ רוּחַ־סְתָרִים
תַּחַת כְּנָפָיו הַמְרֻטָּטוֹת,
וּבַחֲשָׁאִי מִתְיַפֵּחַ:
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד...

צְלָלִים קוֹדְרִים דֹּם מִשְׁתַּטְּחִים,
כַּאֲבֵלִים, עַל הָאָרֶץ,
קוֹפְאִים בַּהֲגִיגֵי אֵבֶל:
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד...

נָדִים רֹאשָׁם הָאִילָנוֹת,
חֶרֶשׁ סוֹפְקִים אֶת־כַּפּוֹתָם,
וּבַהֲמִית־תַּמְרוּרִים הוֹמִים:
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד...

זָעֵף סָר, הַסַּהַר עוֹלֶה
צַעַר חִוֵּר הִכְסִיף פָּנָיו,
צַעַר אִלֵּם וַחֲרִישִׁי:
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד...

נוֹשְׁרוֹת טִפּוֹת גְּדוֹלוֹת, חַמּוֹת —
אֱלֹהִים עִם צְבָא אֶרְאֶלָּיו,
חֶרֶשׁ בּוֹכִים, חֶרֶשׁ דּוֹמְעִים:
אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד...

הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי.

עַל הָהָר הָרָם,
עוֹמֵד כֹּתֶל יָשָׁן,
קוֹדֵר מִפְּנֵי עָשָׁן.
הַרְבֵּה נִרְאִים פְּרָצִים בּוֹ,
צִמְחֵי עֵצִים צָצִים בּוֹ,
אַךְ הוּא עוֹמֵד אֵיתָן!

לִפְנֵי כֹּתֶל זֶה,
עוֹמְדִים זְקֵנִים שְׁחוּחִים,
מִתְפַּלְּלִים וּבוֹכִים;
נוֹפְלִים הֵם עַל פְּנֵיהֶם שָׁם,
מְתַנִּים צָרוֹתֵיהֶם שָׁם,
צָרוֹת אַלְפֵי שָׁנִים.

לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

עוֹד שָׁנָה אַחַת תַּמָּה הֹלֶכֶת,
וְנוֹסְפָה גַם הִיא עַל שְׁנוֹת עוֹלָמִים;

כָּאֵלָה וְכָאַלּוֹן בְּשַׁלֶּכֶת,
כֵּן יִבְּלוּ יִפְּלוּ שָׁנִים וְיָמִים.

הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן לִימֵי הַשָּׁנָה,
יוֹם דִּין וּמִשְׁפָּט לַיְיָ צְבָאוֹת;
בּוֹ שָׁקַל, בּוֹ סָפַר, בּוֹ מָנָה,
כָּל־הָעֲתִידוֹת הַבָּאוֹת.

לָכֵן בְּיוֹם זֶה נִשְׁפֹּךְ שִׂיחֵנוּ,
לִפְנֵי שׁוֹפְטֵנוּ הַיּוֹשְׁבִי בַשָּׁמָיִם;
אֵלָיו נִפְנֶה, אֵלָיו נִשָּׂא עֵינֵינוּ,
אֵלָיו נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל־כַּפָּיִם.

סֻכַּת שָׁלוֹם.

סֻכַּת שָׁלוֹם פְּרוֹשׂ נָא עָלֵינוּ,
אֱלֹהֵי צִיּוֹן, מָגֵן צִלֵּנוּ,
כְּיוֹם צֵאתֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם;
שַׂגְּבֵנוּ יֶשַׁע, אֵל לְמוֹשָׁעוֹת,
יְמִינְךָ, אֵל, תּוֹרֵנוּ נִפְלָאוֹת,
מֵהֵיכָלְךָ עַל יְרוּשָׁלָיִם.

גָּעַרְתָּ בְּאַף אַשּׁוּר, כָּרַע בֵּל
אָז תִּשְׂמַח צִיּוֹן, חוֹמוֹת וָחֵל,
יַחַד הָרֶיהָ יִפְצְחוּ רִנָּה;
שָׁלוֹם כֵּם יָהּ בַּשָּׁמַיִם הוֹדוֹ
שָׁלוֹם כֵּם מְשִׁיחוֹ עַל אֶרֶץ יְסוֹדוֹ,
שָׁלוֹם עֲדֵי עַד יַעְטְרֵנוּ כַצִּנָּה.

סֻכַּת שָׁלוֹם פְּרוֹשׂ נָא עָלֵינוּ,
בְּאֶבְרָתְךָ, שַׁדַּי, תָּסֹךְ לְרֹאשֵׁנוּ,
נַטְּלֵנוּ, נַשְּׂאֵנוּ עַל כַּפָּיִם;
יִפְרַח בְּיָמֵינוּ שָׁלוֹם כַּזַּיִת,
רִיב לְשׁוֹנוֹת – לַשָּׁמִיר וְלַשָּׁיִת,
שְׂפוֹת לָנוּ שָׁלוֹם מָנָה אַחַת אַפָּיִם.

כַּפּוֹת תְּמָרִים.

מִכַּפּוֹת הַתְּמָרִים הַיְרֻקּוֹת, הַיָּפוֹת,
עֲשׂוֹת לְךָ תְּבַקֵּשׁ צַעֲצֻעִים, —
לֹא תִכְבַּד הַמְּלָאכָה – הָבָה נָּא אַעַשׂ
כְּחֶפְצְךָ, יֶלֶד שַׁעֲשֻׁעִים!

הָבָה נָּא אֶקְלַע מֵהֶן לְךָ טַבָּעוֹת,
יַחַד תִּהְיֶינָה שַׁרְשֶׁרֶת;
וְאוֹתָהּ, בֵּן יַקִּיר, שָׂא עַל צַוָּארֶךָ,
וּתְהִי לְךָ, חֲבִיבִי, מַזְכֶּרֶת:

כִּי תַבִּיט אֶל זִמְרַת אַרְצֵנוּ זוֹ, תִּזְכֹּר
אֶת חַיֵּי עַמֵּנוּ מִכְּבָר, —
וְזֹאת הַשַּׁרְשֶׁרֶת גַּם הִיא תַּזְכִּירְךָ
עַתָּה גּוֹרָלוֹ הַמָּר...

בְּלֵיל חֲנֻכָּה.

עַל הַחַלּוֹן נֵר הִדְלַקְתִּי,
נֵר חֲנֻכָּה, יֶלֶד נָעִים, —
רַבִּים הֵעִיר בִּי זִכְרוֹנוֹת,
וְהַזִּכְרוֹנוֹת מַה־נִּפְלָאִים!

הִנֵּה אֶגְמֹר אֶת־תְּפִלָּתִי,
אָז לִימִינִי אוֹשִׁיבְךָ;
רַבּוֹת, רַבּוֹת לְךָ אֲסַפֵּר,
אִם לִדְבָרַי תַּט אָזְנְךָ.

גְּדוּד פָּרָשִׁים, אַנְשֵׁי קוֹמָה,
אִם יִתְיַצְּבוּ לְפָנֶיךָ, —
אַל תִּפְחֲדָה, יֶלֶד נָעִים,
גַּם אַל תְּעַצֵּם אֶת־עֵינֶיךָ!

אֵלֶּה הֵם הַחַשְׁמוֹנָאִים,
שֶׁיָּקוּמוּ מִקִּבְרֵיהֶם
בְּלֵיל הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֲנֻכָּה,
לִרְאוֹת פֹּה שְׁלוֹם אֲחֵיהֶם.

יִרְאוּ תִינוֹק וְלוֹ יִרְמְזוּ:
„זְכֹר אוֹתָנוּ, יֶלֶד טוֹב!
כִּי תִגְדְּלָה, אָז כָּמוֹנוּ
זְכֹר אֶת־עַמְּךָ, זְכֹר וֶאֱהָב“.

הִנֵּה אֶגְמֹר אֶת־תְּפִלָּתִי,
אָז לִימִינִי אוֹשִׁיבְךָ;
רַבּוֹת, רַבּוֹת לְךָ אֲסַפֵּר,
אִם לִדְבָרַי תַּט אָזְנְךָ!

לַחֲנֻכָּה.

שָׂרֵי צָבָא פֹּה כֻּלָּנוּ,
חַשְׁמוֹנָאִים קְטַנִּים אָנוּ,
וּלְהִלָּחֵם כְּמוֹ הַגְּדוֹלִים,
אָנוּ יוֹדְעִים וִיכוֹלִים,
כְּלֵי מִלְחָמָה לָנוּ דַי, —
מָגֵן לָנוּ אֲדֹנָי!

כּוֹבְעֵי בַרְזֶל עַל רָאשֵׁינוּ,
חַרְבוֹת בַּרְזֶל עַל מָתְנֵינוּ,
קַבֵּץ נְקַבֵּץ חֵיל נְעָרִים,
מִבָּתֵּי־סֵפֶר וַחֲדָרִים,
וְנָשִׁיר: „עוֹד עַמֵּנוּ חָי!
מָגֵן לָנוּ אֲדֹנָי“.

וּבְעֵת יִפְּלוּ כָּל אוֹיְבֵינוּ,
שׁוּב נָשׁוּבָה אֶל אַרְצֵנוּ,
וְהִתְפַּלְאוּ אָז הַהוֹרִים:
„אַךְ הַלָּלוּ הֵם גִּבּוֹרִים!
הֵידָד! עוֹד עַמֵּנוּ חָי! —
מָגֵן לָנוּ אֲדֹנָי!“.

בַּחֲנֻכָּה.

רוּחַ צָפוֹן יֵבְךְּ, אֲפֵלָה
יִפְרֹשׂ נֶשֶׁף סְתָיו,
וּכְצִפֳּרוֹת לְבָנוֹת עָפוֹת
נוֹצוֹת שֶׁלֶג רָב.

מִן הַמִּגְנָן הָאָב הַזָּקֵן
אַךְ זֶה עַתָּה שָׁב,
וּבַבַּיִת כָּל הַנְּכָדִים
חִכּוּ כְבָר לַשָּׁב.

הוּא בַּמְּנוֹרָה יָצַק שֶׁמֶן,
וְהִדְלִיק אֶת־הַפְּתִיל —
וּבֶן רֶגַע כָּל הַבַּיִת
נִמְלָא שִׂמְחַת גִּיל.

אֶת־הַיָּשִׁישׁ, זֶה הֶחָבִיב,
סַבּוּ יַלְדֵי חֵן,
וְכֻלָּם קוֹרְאִים: „דְּמֵי חֲנֻכָּה
לָנוּ, זָקֵן, תֵּן!”.

„דְּמֵי חֲנֻכָּה, בָּנִים טוֹבִים,
תְּקַבְּלוּ עוֹד הַיּוֹם,
גַּם אֲסַפֵּר לָכֶם דָּבָר,
אִם תַּקְשִׁיבוּ דֹּם”.

„שִׂיחָה, שִׂיחָה!” קָרְאוּ כֻלָּם
וּבְגִיל מָחֲאוּ כָף —
„אֶת הַשִּׂיחוֹת מַה נֶּאֱהָבָה,
סַפֵּר, סַפֵּר, אָב!”.

וְעַל גְּבוּרַת חַשְׁמוֹנָאִים
לָמוֹ זָקֵן שָׂח,
וּמִשִּׂמְחָה לֵב הַיְלָדִים
מַה יִּפָּעֵם, יָהּ!

עַל הַזָּקֵן מַתִּתְיָהוּ,
זֶה הָאִישׁ הָרָם,
שֶׁרִאשׁוֹנָה דֶּגֶל חֹפֶשׁ
הֵרִים אֶל הָעָם.

אַחֲרָיו בָּנָיו הַגִּבּוֹרִים,
אֶלְעָזָר עִם הַפִּיל...
מִגְּבוּרָתָם רָגְזָה יָוָן,
וַיֹּאחֲזֶהָ חִיל.

אַךְ מִכֻּלָּם הַמַּכַּבִּי
יְהוּדָה הֶבִּי־עָז,
זֶה הָאֲרִיאֵל, לִבְרַק חַרְבּוֹ
כָּל צְבָא יָוָן חָת.

זֶה הָאֲרִיאֵל, שֶׁבְּלֵב בּוֹעֵר
בְּאַהֲבַת עָם כָּאֵשׁ,
חֵרֵף נַפְשׁוֹ — עַד יִשְׂרָאֵל
הֵחֵל לָרִים רֹאשׁ.

וּלְהֵרוּתוֹ מִבְּלִי הֶרֶף
נִלְחַם כָּל הָעֵת,
לֹא הִנִּיחַ אֶת הַחֶרֶב
עַד כִּי נָפַל מֵת.

לְעֶזְרַת הָעָם.

„לְעֶזְרַת הָעָם! לְעֶזְרַת הָעָם!” —
בַּמֶּה? — אַל תִּשְׁאָלוּ — כַּאֲשֶׁר נִמְצָאָה!
בְּמִי? — אַל תִּבְדְּקוּ — כָּל לִבּוֹ יִדְּבֶנּוּ!
מִי צָרַת הָאֻמָּה בִּלְבָבוֹ נָגָעָה —
הַמַּחֲנֶה יֵאָסֵף, — אַל נָא נַבְדִּילֶנּוּ!
כָּל קָרְבָּן יֵרָצֶה, כָּל מַתָּת נֶאֱמָנָה;
אֵין בְּדִקִים בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה!

וּבִמְעָרוֹת הַצּוּרִים, חֳרָשִׁים מְצִילִים,
הִתְלַקְּטָה הַפְּלֵיטָה בִּימֵי חַשְׁמוֹנָאִים,
צִחְצוּחַ חֲרָבוֹת עִם רִנְּנַת הַתְּהִלִּים
כְּאֶחָד הֵשִׁיקוּ דְּמִי יְעָרִים וּסְלָעִים;
וּבְמַחֲבֵא חֳרָשִׁים, בִּמְעָרוֹת אֲפֵלָה,
יְשׁוּעָה גְדוֹלָה נִגְמְלָה!

פּוּרִים.

דִּבְרֵי יְמֵי הַפּוּרִים,
עֲרוּכִים וּשְׁמוּרִים,
דּוֹר לְדוֹר אוֹתָם יוֹדִיעַ.
יֵדַע יִשְׂרָאֵל עַם הַפְּלָאוֹת,
כִּי עֹז לוֹ רַק בֵּאלֹהֵי הַצְּבָאוֹת,
בְּכָל־צָרָתוֹ פִּתְאֹם לוֹ יוֹשִׁיעַ.

יוֹם זֶה נִפְלָאוֹת הֶרְאָה אֲבוֹתֵינוּ,
גַּם מַה „אֵמוּן בָּנִים" יוֹם זֶה יוֹרֵנוּ:
תֹּם וֶאֱמוּנָה זוּ כֹּחָם לֵאלֹהַּ! —

בְּיַד נַעֲרָה לְאוֹמְנָהּ נֶאֱמָנָה,
בְּיַד אִישׁ רוּחוֹ לְעַמּוֹ נְתָנָה,
שָׁלַח לָנוּ אֵל עֶזְרוֹ מִגָּבֹהַּ!

לָכֵן יוֹם זֶה יַרְהִיב עֹז בְּנַפְשֵׁנוּ,
וְזִכְרוֹ לֹא־יָסוּף לָעַד מִקִּרְבֵּנוּ,
כָּל יִשְׂרָאֵל בּוֹ שְׂמֵחִים לְמִשְׁפְּחוֹתָם:
אִישׁ לְאָחִיו בּוֹ מָנוֹת יְשַׁלֵּחוּ,
גֶּבֶר וְרֵעוֹ יַחְדָּו יַעַלְזוּ, יִשְׂמָחוּ,
אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים עַל־אֲבוֹתָם.

הַשּׁוֹפָר.

תִּקְעוּ, הָרִיעוּ בַחֹדֶשׁ,
בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ!
תִּקְעוּ, הָרִיעוּ בַקֹּדֶשׁ,
וּבְכָל אַרְצוֹת פְּזוּרֵינוּ!

א.

תִּקְעוּ, וּבְאֶרֶץ עֲזוּבָה,
תּוֹקְעִים יִתְּנוּ אוֹתוֹתָם:
לְעוֹרֵר לְבָבוֹת לִתְשׁוּבָה—
לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתָם!

תקעו, הריעו וכו'

ב.

תִּקְעוּ קוֹל תְּרוּעוֹת וּשְׁבָרִים
שַׁבֵּר לִבּוֹת עֲשִׁירֵינוּ:
לִבָּם יָשִׂימוּ לְנִפְזָרִים,
לְרַחֵם גּוֹלֵי אַחֵינוּ!

תקעו, הריעו וכו'

ג.

תִּקְעוּ קוֹל תְּרוּעוֹת וּשְׁבָרִים
אוֹת רִיבוֹת לְעַמֵּנוּ —
עִם הַבָּאִים לֶחֶם שְׂעָרִים:
פּוֹרְצֵי חוֹמַת לְאוּמִיּוּתֵנוּ!

תקעו, הריעו וכו'

ד.

תִּקְעוּ, וּכְמוֹ עֲטַלֵּפִים
תַּבְרִיחוּ הַמַּשְׂטִינִים!
יִפְחֲדוּ בְצִיּוֹן הַחֲנֵפִים,
הַמּוֹסְרִים, הַמַּלְשִׁינִים!

תקעו, הריעו וכו'

ה.

תִּקְעוּ לָרָעִים וְלַטּוֹבִים,
סוּר מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים!
יִתְאַחֲדוּ רְחוֹקִים וּקְרוֹבִים,
כָּל־יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים!

תקעו, הריעו וכו

שִׁירִים שׁוֹנִים.

בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ.

עַם אֶחָד הָיִינוּ, עַם אֶחָד נִהְיֶה,
כִּי מִמַּקֶּבֶת בּוֹר אֶחָד נֻקַּרְנוּ;
יַחְדָּו נֶחֱלָקָה, גַּם שִׂמְחָה גַּם נְהִי,
זֶה שָׁנִים אַלְפַּיִם מְעַט נִפְזָרְנוּ;
וּמִגּוֹי אֶל גּוֹי, מִמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ, —
בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ.

עַם אֶחָד נַחְנוּ, כִּי אֵל אֶחָד לָנוּ,
וּמִמַּקֶּבֶת בּוֹר אֶחָד נֻקַּרְנוּ,
גַּם תּוֹרָה אַחַת וּשְׂפָתָהּ אִתָּנוּ,
וּבַעֲבוֹתוֹת זָהָב אֵלֶּה נִקְשַׁרְנוּ;
בַּחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ הַזֶּה הַמְקֻשָּׁרְנוּ, —
נֵלֵךְ בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ.

זָקֵן וָנַעַר — בְּחָכְמָה, בְּכֶסֶף
אוֹ בִתְקוּפוֹת יָמִים זָקֵן וָנַעַר,
אֶל דֶּגֶל קָדְשֵׁנוּ יַחְדָּו נֵאָסֵף,
כְּעֶנְיֵי הַצֹּאן עֵת יִתְחוֹלֵל סָעַר;
הַסַּעַר לֹא יַפְלֶה בֵּין שַׂר וָהֵלֶךְ, —
בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ.

הַסַּעַר מִתְחוֹלֵל, יֶהֱם הָרוּחַ,
מַיִם זֵידוֹנִים עַד צַוָּאר הִגִּיעוּ —
אַל תִּירָא יַעֲקֹב, אַל נַפְשְׁךָ תָּשׁוּחַ,
רִבְבוֹת אָדָם לַטֶּבַח לֹא יַכְרִיעוּ!
מִן הַסְּעָרָה קָרָא קוֹל אֱלֹהֵינוּ, —
נֵלֵךְ בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ.

נַחֲזִיק בֵּאלֹהִים, דָּתוֹ אַל נַעֲזֹבָה,
וּשְׂפַת קָדְשׁוֹ אַל תִּשָּׁכַח מִפִּינוּ;
רָאִינוּ רָעָה, עוֹד נִרְאֶה גַּם טוֹבָה,
עוֹד נִחְיֶה בָּאָרֶץ כַּאֲשֶׁר חָיִינוּ;
אִם גָּמַר הָאֵל כִּי עוֹד נַחֲזִיק מֶלֶךְ, —
בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ.

סְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ.

א.

מַה־נֹּאכַל בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
שׁוֹר הַבָּר וְלִוְיָתָן אָכֹל נֹאכַל,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ!

ב.

מַה־נִּשְׁתֶּה בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
יַיִן מְשֻׁמָּר שָׁתֹה נִשְׁתֶּה,
שׁוֹר הַבָּר וְלִוְיָתָן אָכֹל נֹאכַל,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ!

ג.

מִי יְלַמְּדֵנוּ תּוֹרָה בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
מֹשֶׁה רַבֵּנוּ יְלַמְּדֵנוּ תּוֹרָה,
יַיִן מְשֻׁמָּר שָׁתֹה נִשְׁתֶּה,
וכו'

ד.

מִי יְבָרְכֵנוּ בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן יְבָרְכֵנוּ,
משֶׁה רַבֵּנוּ יְלַמְּדֵנוּ תוֹרָה,
וכו׳

ה.

מִי יְנַגֵּן לָנוּ בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
דָּוִד הַמֶּלֶךְ יְנַגֵּן לָנוּ,
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן יְבָרְכֵנוּ, וכו׳

ו.

מִי יְלַמְּדֵנוּ חָכְמָה בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יְלַמְּדֵנוּ
חָכְמָה,
דָּוִד הַמֶּלֶךְ יְנַגֵּן לָנוּ, וכו׳

ז.

מִי הַחֲלָקִים יְחַלֵּק בִּסְעֻדָּה,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ? —
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ
הַחֲלָקִים יְחַלֵּק,
שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יְלַמְּדֵנוּ
חָכְמָה,
דָּוִד הַמֶּלֶךְ יְנַגֵּן לָנוּ,
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן יְבָרְכֵנוּ,
משֶׁה רַבֵּנוּ יְלַמְּדֵנוּ תוֹרָה,
יַיִן מְשֻׁמָּר שָׁתֹה נִשְׁתֶּה,
שׁוֹר הַבָּר וְלִוְיָתָן אָכֹל
נֹאכַל,
בִּסְעֻדָּה שֶׁל מָשִׁיחַ!

חֶמְדַּת אָבוֹת.

פֹּה בְּאֶרֶץ חֶמְדַּת אָבוֹת,
תִּתְקַיֵּמְנָה כָּל הַתִּקְווֹת;
פֹּה נִחְיֶה וּפֹה נִיצוֹר
חַיֵּי זֹהַר, חַיֵּי דְּרוֹר;
פֹּה תְּהִי גַּם הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה,
פֹּה תִּפְרַח גַּם שְׂפַת הַתּוֹרָה:

נִירוּ נִיר, נִיר, נִיר,
שִׁירוּ שִׁיר, שִׁיר, שִׁיר,
גִּילוּ גִיל, גִּיל, גִּיל!
כְּבָר הֵנֵצוּ נִצָּנִים;
נִירוּ נִיר, נִיר, נִיר,
שִׁירוּ שִׁיר, שִׁיר, שִׁיר,
גִּילוּ גִיל, גִּיל, גִּיל! —
עוֹד יָבוֹאוּ זֵרְעוֹנִים!

זֶמֶר לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

(בנגינת „ויתן לך")

הַשַּׁבָּת הַקְּדוֹשָׁה, הַשַּׁבָּת הַטְּהוֹרָה,
עִם נִשְׁמַת הַקְּדוֹשָׁה וְשֶׁפַע הָאוֹרָה,
עָבְרָה, חָלְפָה. פָּנָה הוֹד
וְאֵינֶנּוּ עוֹד!
כָּל הַחֶדֶר מָלֵא צְלָלִים,
תּוּגָה שְׁרוּיָה עַל הַכְּתָלִים,
מִתּוֹךְ צַעַר, מִתּוֹךְ כְּאֵב
בּוֹכֶה לֵב וָלֵב.

הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, נָא חָנֵּנוּ
וִיהִי הַשָּׁבוּעַ הַבָּא לִקְרָאתֵנוּ,
לְחַיִּים, שָׁלוֹם, אוֹר וָגִיל,
וּבְרָכָה עַל כָּל שְׁבִיל.
וּזְכֹר, וּשְׁמֹר אֶת הַבְטָחָתְךָ:
שְׁלַח וּגְאַל אֶת עַם סְגֻלָּתְךָ,
וַהֲבִיאֵם אֶל אַרְצָם,
וְהַשְׁכֵּן כְּבוֹדְךָ בָּם!

אֶרֶץ חֶמְדָּה

(שיר ישראל בגלות)

אֶרֶץ חֶמְדָּה, אֶרֶץ הוֹד!
מְאוֹר עֵינַי, מְשׂוֹשׂ לִבִּי!
לָךְ נִכְסְפָה נַפְשִׁי מְאֹד,
עֹז חַיַּי אַתְּ וְתִקְוָתִי!

א.

תּוֹעֶה אֲנִי שְׁנוֹת אַלְפַּיִם,
רַגְלַי מֵעָמָל, הָהּ, עָיֵפוּ!
בִּקְצוֹת תֵּבֵל בַּיַּרְכָתַיִם,
עַל הָרֵי חֹשֶׁךְ יִתְנַגָּפוּ.
אַךְ בָּךְ בְּעָנְיִי אוֹן מָצָאתִי,
כָּל שִׁבְרִי אַתְּ, כָּל נֶחָמָתִי!
ארץ חמדה וכו'

ב.

אוֹתָךְ חָמַד לְשִׁבְתּוֹ הָאֵל,
עָלַיִךְ כָּל הוֹדוֹ הִשְׁפִּיעַ:
זְבוּל קָדְשׁוֹ וְהָאֲרִיאֵל,
עֲלֵי מְרוֹם צִיּוֹן יוֹפִיעַ!
בָּנַיִךְ מִמֶּרְחָק נָהָרוּ,
בָּךְ שָׂמְחוּ וַיִּתְפָּאָרוּ!
ארץ חמדה וכו'

ג.

מַה נִּשְׂגָּבוּ אִמְרֵי חוֹזַיִךְ,
בַּקֹּדֶשׁ חֶבְיוֹן יָהּ יָשׁוּרוּ!
וּמָה אַמִּיץ לֵב גִּבּוֹרַיִךְ,
אוֹיֵב יָנִיסוּ — לֹא יָגוּרוּ!
וְעֵת חַכְמֵי תֵּבֵל נוֹעָדִים,
חַכְמֵי צִיּוֹן מְאֹד נִכְבָּדִים!
ארץ חמדה וכו'

ד.

בְּהַשְׁקֵט, בֶּטַח בָּךְ יָשָׁבוּ,
בְּנֵי יְשֻׁרוּן יַקִּירַיִךְ:
לֹא רָאוּ רַע וְלֹא דָאָבוּ,
בִּמְלֹא רָחֲבֵךְ מְאֻשָּׁרַיִךְ!
יְבוּל וּמֶגֶד בָּךְ שָׁפָעוּ,
נַפְשָׁם מִלְאוּ וַיִּשְׂבָּעוּ!
ארץ חמדה וכו'

ה.

עֲלֵי כִסְאוֹ יָשַׁב מַלְכֵּכִי,
הָדָר וָעֹז לוֹ בָּאַדִּירִים:
צִירֵי עַמִּים בָּאוּ תוֹכֵכִי,
וְסוֹחֲרֵי אֶרֶץ הָעֲשִׁירִים;
כִּיפִי תֵּבֵל בִּימֵי הָאָבִיב,
יְקָר תִּפְאָרָה לָךְ מִסָּבִיב!
ארץ חמדה וכו'

ו.

הָהּ! חַם לִבִּי עֵת אֶזְכְּרֵכִי,
דְּמָעוֹת מֵעֵינַי פָּרָצוּ:
חָלַף חִנֵּכִי, הֲדָרֵכִי,
פְּרִיצֵי חַיּוֹת בָּךְ רָבָצוּ,
וַאֲנִי כְּצֵל קוֹדֵר אֵלֵכָה,
נִבְזֶה נִכְאֶה, אֻמְלַל, חֵלֵכָה.
ארץ חמדה וכו'

ז.

אַל תִּירְאִי, צִיּוֹן, אַל תִּפְחָדִי!
כִּי עוֹד לְבִצָּרוֹן תָּשׁוּבִי!
בְּצַעֲדֵי עֻזֵּךְ תִּצְעָדִי!
עִם עַמֵּךְ תִּפְרְחִי, תָּנוּבִי!
שׁוּבִי, צִיּוֹן, לִמְנוּחָתֵכִי,
כִּי יְיָ גָּמַל עָלָיְכִי!
ארץ חמדה וכו'

בַּיַּבָּשָׁה וּבַיָּם

(בנגון של „וואס מיר זיינען זיינען מיר")

בַּיַּבָּשָׁה וּבַיָּם,
אֵלִי תָּמִיד אִתִּי שָׁם, —
יַחְפֹּץ שׂוֹנְאִי לְרַצְּחֵנִי,
אֵלִי תָּמִיד יִשְׁמְרֵנִי!

גַּם בַּמַּיִם, גַּם בָּאֵשׁ,
אֵדַע: אֵלִי אִתִּי יֵשׁ! —
לוֹ אֲבַקֵּשׁ, אָרִים קוֹלִי,
אֵלִי לִי, וַאֲנִי לְאֵלִי!

שִׁיר עֲבוֹדָה.

המקהלה (בהתלהבות):

יָהּ חַי לִי לִי, הָהּ, עֲמָלִי!
יָהּ חַי לִי לִי, הָהּ, עֲמָלִי!
יָהּ חַי לִי לִי הָהּ, עֲמָלִי!

יחיד:

עוּרוּ אַחִים, אַל תָּנוּמוּ!
לַעֲבוֹדַתְכֶם אָנָּא קוּמוּ!
יה חי לי...

הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל עֲבוֹדָה,
הָרִיעוּ, שִׁירוּ, בְּקוֹל תּוֹדָה!
יה חי לי...

רַק הָעֲבוֹדָה כָּל חַיֵּינוּ,
מִכָּל צָרָה תַּצִּילֵנוּ!
יה חי לי...

לַגּוּף תּוֹסִיף עָצְמָה, כֹּחַ,
לָרֹאשׁ — שֵׂכֶל, לְשַׁד וָמֹחַ!
יה חי לי...

יִתְרוֹן עוֹד לַעֲבוֹדַת אֲדָמָה:
גַּם לְכָל הָעָם הִיא הַנְּשָׁמָה!
יה חי לי...

וּבְכֵן, אַחַי, נָא לַעֲבוֹדָה,
הָרִיעוּ, שִׁירוּ בְּקוֹל תּוֹדָה!
יה חי לי...

עַל פָּרָשַׁת הַדְּרָכִים.

עַל פָּרָשַׁת הַדְּרָכִים הַשִּׁטָּה עוֹמֶדֶת,
וּשְׁלוּחִים לָאָרֶץ סְבָכֶיהָ,
נוֹסֵעַ יְהוּדִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
וְיוֹשֵׁב וּבוֹכֶה תַּחְתֶּיהָ.

הוּא יוֹשֵׁב וּבוֹכֶה וְיָדָיו הוּא נוֹטֵל,
וּ„מִנְחָה“ חֲרִישִׁית יִתְפַּלֵּל —
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי נֵלֵךְ כֻּלָּנוּ,
נָרִיעַ בִּזְמִירוֹת וְהַלֵּל!

שִׁבְעָה אַחִים.

יָשְׁבוּ, יָשְׁבוּ שִׁבְעָה אַחִים
אֵצֶל בְּרֵכָה בְּהִירָה,
סָח אֶחָד אֶל הַשֵּׁנִי:
לוּ מָשִׁיחַ נִרְאָה, —

אָז דִּלַּגְתִּי לִי כַּצְּבִי,
עַל זְרֹעוֹתַי אֶקַּח לִי
אֶסְתֵּר'ל הַזְּעִירָה!

ישבו, ישבו וכו'

אָז עָלִיתִי עַל הָעֵץ,
וְתָקַעְתִּי עַד אֵין קֵץ, —
כֹּל מִשְׁנָת אָעִירָה!

ישבו, ישבו וכו'

אָז הָעִירָה רַצְתִּי חִישׁ,
וְקִבַּצְתִּי אֶת כָּל אִישׁ,
נֶפֶשׁ לֹא אַשְׁאִירָה!

ציוניסטישע און פאָלקס-ליעדער

התקוה (די האָפנונג)

1.

זאָ לאַנג דער איד גיט סימנים
פון ליעבע צום הייליג לאַנד,
און קעהרט אום אין דאַוונען זיין פּנים,
און קוקט אויפ'ן מזרח־וואַנד —

נאָך קען אונזער האָפנונג ניט שווינדען,
די האָפנונג פון אַלטער צייט:
די אַלטע היים צו בעגרינדען,
מיט דוד'ס הערליכקייט!

2.

זאָ לאַנג אַן אויג ווערט ניט טרוקען
אויף מוטער ציון'ס בראָך,
און הייליגע קברים בעקוקען
געהען פיעל טויזענדע נאָך —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

3.

זאָ לאַנג פון הייליגען מויער
גיט נאָך דער איד אַ קלעהר,
און אויף דעם אַלטען טרויער
לאָזט נאָך אַן אויג אַ טרעהר —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

4.

זאָ לאַנג דעם ירדן'ס וועללען
קייקלען זיך איבער'ן ברעג,
און רוישען און וואַקסען און קוועלען,
און יאָגען מיט ווילדען געיעג —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

5.

זאָ לאַנג אויף ציון'ס וועגלאַך
שטעהט נאָך אַ טויער וויסט,
און פון די חורבות קלעגליך
די טאָכטער פון ציון גריסט —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

6.

זאָ לאַנג מען הערט דעם קלאַג נאָך
פון אידען דאָ און דאָרט.
און אָפט אַ שטיק פאַר־טאָג נאָך
הערט זיך אַ אידיש וואָרט —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

7.

זאָ לאַנג דעם אידענס געפיהלען
זיינען פאַר ציון צופלאַמט,
ווערט ער נאָך, מיט גאַנצעם ווילען,
קומען צום אָרט וואו ער שטאַמט —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

8.

גלות־ברידער, הערט מיר ריידען
מיט פּראָפהעטען־צונג:
נאָר ווען דער לעצטער איד וועט שיידען,
שטאַרבט אונזער האָפנונג —
נאָך קען אונזער האָפנונג, א. ז. וו.

דאָרט וואו די צעדער

דאָרט, וואו די צעדער הויך די וואָלקען קיסט,
דאָרט, וואו די שנעלע ירדן׳ס־וועללע פליסט,
דאָרט, וואו די אַשע מיינער עלטערען רוהט,
דאָרט, וואו געגאָסען האָט מאַקאַבעער־בלוט;
יענעם שעהנעם לאַנד, ביים בלויען וואַסער־זאַנד,
דאָרט איז מיין ליעבעס פאַטערלאַנד!

און זייט דער שונא האָט מיך פון דאָרט ענטריסען,
אין פרעמדע לענדער זאָ אָפט מיין בלוט צו גיסען,
בלייבט מיין הערץ דאָך אין ציון דאָרט צוריק,
און דאָרט, אין מזרח, שטרעבט מיין נאַסער בליק;
מיין תפלה יעדען טאָג ריכט איך צום טעמפעל־וואַנד,
איך בעט צוריק־קעהר אין מיין פאַטערלאַנד!

און ווען עס איז מיר פון שיקזאַל דאָך בעשערט,
צו שטאַרבען פריה אויף פרעמדע לענדערס ערד,
דאַן לייגט מיר שנעל אין קבר׳ס קאַלטע ווענט,
מיט מיין פנים צו ציון היגגעווענדט;
און שיט אויף מיין געזיכט ציון׳ס ווייסע זאַנד,
דאַן טרוים איך פון מיין פאַטערלאַנד!

דאָרט רוה איך שטיל, רוהע מיט גערולד,
ביז פערגעבען ווערט מיין פאָלק זיין שולד,
ביז די מאָס פון צרות איז אָנגעפילט,
ביז מיין הייסער וואונש ווערט ענדליך געשטילט;
און מיין עלענד פאָלק, מיט שטאַרקער האַנד,
קעהרט צוריק אין זיין פאַטערלאַנד!

דאָרט, וואו די צעדער הויך די וואָלקען קיסט,
דאָרט, וואו די שנעלע ירדן׳ס־וועללע פליסט,
דאָרט, וואו די אַשע מיינער עלטערען רוהט,
דאָרט, וואו געגאָסען האָט מאַקאַבעער־בלוט;
יענעם שעהנעם לאַנד, ביים בלויען וואַסער־זאַנד,
דאָרט איז מיין ליעבעס פאַטערלאַנד!

פון ר׳ יהודה הלוי׳ס ים־ליעדער

1.

כ׳האָב פערגעסען אַלע ליעבסטע,
כ׳האָב פערלאָזט מיין אייגען הויז;
כ׳האָב דעם ים זיך אָפּגעגעבען:
טראָג מיך, ים, צום מוטער׳ס שויס!...
און דו, מערב־ווינד געטרייער,
טרייב מיין שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מיין הארץ מיט אָדלער־פליגעל
זוכט שוין לאַנג צו איהם א וועג.
ברענג מיך נאָר אהין בשלום, —
נאָכדעם פליה זיך דיר צוריק,
גריסען זאָלסטו אַלע ליעבסטע
און דערצעהל זיי פון מיין גליק...

2.

אַנגע׳ברוגז׳ט האָט דער ים זיך
און נעקנייטשט זיך און געקרומט —
פּלוצים האָט ער זיך צובייזערט,
און ער וויעגט זיך שוין און ברומט.
און אָט לויפען שוין אַנטקעגען,
ווילד און בייז, מיט ווייסען שוים,
חוואַליעס־לייבען, חוואַליעס־שלאַנגען,
אויסגעוואַקסען פון דעם תהום.
אָט האָט זיך א טהאָל געעפענט,
אָט שטעהט אויף א הויכער באַרג —
פלאַטער, זעגעל! בויג זיך, מאַסטבוים! —
דו, מיין הארץ, בלייב פעסט און שטאַרק!
האָסט א גרויסען גאָט אין הימעל,
ימים שפּאַלט ער מיט זיין האַנד;
אויף זיין פליעגעל מיט זיין שטורעם,
טראָגט ער דיך צום ליעבען לאַנד...

3.

מיט דער לבנה־שיין פערזילבערט,
ווייט רינצעלט זיך דער וואַסער־שפּיעגעל;
פערשפּרייט האָט זיך אויף אונז די נאַכט,
מיט איהר בלוי־סאַמעטענעם פליעגעל.
ס׳איז ניט קיין נאַכט — ס׳איז א מלכת־שבא
געהילט אין בלוים, מיט גאָלד בעפליטערט,
שטיל אָטהעמט זי, און אויף איהר ברוסט
שעמירירט דאָס גאָלד, שעמירירט און
ציטערט...
ווי שאָף צושפּרייט די קליינע חוואַליעס,
שטיל וויעגען זיך אין לייכטען דרימעל;
ס׳ציטערען אין ים די שטערען —
ווער איז דאָ ים און ווער איז הימעל?...
צוויי ים׳ען שלאָפען דאָ צוזאַמען,
צונויפגעלעגט ווי גלייכע ברידער;
איין דריטער ים אין מיטען שלאָפט ניט:
מיין הארץ מיט זיינע נייע ליעדער.

ביי הערצעל׳ס קבר

פון טרויער דערשטיקט און פון טרעהרען,
בעגלייטענדיג דיך צו דיין רוה,
ערהויבען די הענד מיר און שווערען,
צו קעמפּפען, צו קעמפּפען, ווי דו.

צו קעמפּפען נאָך מוטהיגער, הייסער,
מיר צינדען נאָך ליכטיגער אָן
דיין נאָמען, דו איינציגער גרויסער,
פאַר אונז אין דעם שטרייט, ווי א פאָהן,

וואָס וועט אונז בעגייסטערען, הויבען,
און העכער אונז ווייזען דאָס ציעל,
אָן אָבגלאַנץ פון דיר, פון דיין גלויבען,
דיין ריינקייט, דיין מוטה און געפיהל,

וועט לייכטען פאַר אונז ווי א שטערען,
וואָס וועט אונז ניט געבען קיין רוה,
מיר הויבען די הענד און מיר שווערען,
צו קעמפּפען, צו קעמפּפען, ווי דו...

אונז מעגען דערשטיקען די טרעהרען,
זיי וועלען ניט מאַכען אונז שוואַך,
ס׳מוז פאַרטיג און אויסגעפיהרט ווערען
דיין גרויסע, דיין ליכטיגע זאַך.

דו מעגסט אונז אָהן דאגות פערטרויען
דיין שטאָלצעס, דיין הייליגעס שווערד.
מיר וועלען א דענקמאָל דיר בויען,
ווי דו, אונזער פיהרער, ביזט ווערטה,

מיר וועלען צום סוף דאָס דערציהען,
וואָס דו האָסט געשמיעדט מיט דיין האַנד;
ס׳וועט אויפלעבען ווידער דיין ציון,
דיין פאָלק אין זיין אייגענעם לאַנד...

צו הערצעל׳ס טויט

די קרוין פון׳ם קאָפּ איז געפאַלען,
פאַרלאָשען געוואָרען דאָס הייליגע ליכט;
פאַרלאָשען פון האָפנונג די שטראַהלען,
וואָס האָבען ישראליק דעם אָרימען קנעכט
אַ ליכטיגע צוקונפט בעלייכט.

עס ליעגען די טייערע אויגען פערמאַכט,
די אויגען וואָס האָבען מיט ביטערען צער
געקוקט אויף די צרות פון אידישען קינד;
עס ריהרט זיך קיין אבר און שטיל איז דער מונד,
עס ריהרט זיך קיין אבר און קאַלט איז די האַנד
וואָס האָט געוואָלט לינדערען אונזער שמערץ,
און שטיל איז, עס שווייגט יעצט דאָס איידעלע הערץ.

אונגליקליכער תמוז, אַ שרעק איז, אַ מורא!
פערברענט האָט מען דעמאָלט די הייליגע תורה;
אונגליקליכער תמוז, אַ חודש פול טרויער!
אין איהם איז געשפרונגען די הייליגע מויער,
און טויזענדער אידען גע׳הרג׳עט, געשטאָכען —
אום תמוז האָט משה די לוחות צובראָכען!

און היינט איז אין תמוז אַ ניי אונגליק געבוירען,
אַ חורבן אַ דריטער! אַ שרעקליכער חורבן:
יתומים, יתומים, ס׳איז הערציל געשטאָרבען!
מיט איהם איז די אידישע האָפנונג פערלוירען!

אַך! אדישע האָפנונג, שנעל ביזט דו פערשוואונדען!
געלאָזט אונז אַ קבר צוריק מיט פרישע, טיעפע וואונדען;
פערצווייפלונג און בענקשאַפט און בלוטיגע טרעהרען,
און שוואַרצע געדאַנקען, פערלאָשענע שטערען,
און ביטערען קומער, און טיעף־שווערע זאָרגען, —
וואָס ברייננגט אונז די צוקונפט, וואָס ברייננגט אונז דער מאָרגען?
געטוליעט אין טרעהרען, אין וועהטאָג, אין שמערץ,
עס קלאָגט נאָר אָהן אויפהער ס׳ צובראָכענע הערץ —
„נפלה עטרת ראשנו!״ — — —

אונזער שטרעבען

(צו זינגען מיט דער מעלאָדיע פון „התקוה")

ווי־לאַנג עס ברענט נאָך ביי דעם אידען
טיעף אין הארץ אַ פינטעל איד ;
און בלוט־אויגען פלאַמען, זיעדען,
און עס זינגט־זיך נאָך אַ ליעד, —
איז ניט פערלאָרען אונזער שטרעבען,
אונזער אַלטער טרוים נאָך וואכט —
דאָרט אין ציון ווידער לעבען,
פול אין גלאַנץ און הייליג פּראַכט.

ווי־לאַנג עס וועלען נאָך בעוויינען
אונזער צער אַ אידענס אויגען,
און איבער קברים פון די אבות,
וועט זיך אַ אידיש רוקען בויגען, —
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

ווי־לאַנג דעם חורבן וועט בעגיסען
פון אַן אויג איין טרעהר אַפילו,
און ביים כותל וועט נאָך פליסען
דאָרט איין אידיש הייסע תפלה, —
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

ווי־לאַנג מיט שטאָלץ וועט נאָך דער ירדן
זיינע וועלען ווייטער טרייבען,
און ים כנרת מיט'ן ירדן
וועלען נאָך פעראייניגט בלייבען, —
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

ווי־לאַנג נאָך דאָרט אויף אַלע וועגען
זיצט זי, בת־ציון, און געוויין ;
אַרום די חורבות אויף די שטעגען
זי יאָמערט, קלאָגט, פערוויסט, אליין,—
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

ווי־לאַנג עס פליסען גאָר אָהן מאָס
פון דעם אידענס אויגען טרעהרען,
און פון פריהמאָרגען ביז נאָך חצות
לאָזט אַ ציון־קלאָג זיך הערען, —
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

ווי־לאַנג עס פליסט נאָך בלוט אין אָדער,
און דאָס הארץ אין אידען וואכט,
ווי־לאַנג עס פרישען־אָב די קברים
טראָפּען טהוי פון איבער־נאכט, —
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

ווי־לאַנג דאָס פאָלק האָט שטאָלץ־געפיהלען,
און עס שטרעבט אהיים צוריק,
וועט נאָך גאָט זיין צאָרן שטילען,
און וועט נאָך שיינקען אייביג־גליק, —
איז ניט פערלאָרען, א. ז. וו.

זאָגט־זשע, ברידער, גלות־ביינער,
אויב איהר לעבט, איהר ווילט נאָך לעבען
ווי לאַנג אַ איד וועט לעבען איינער,
לעבט נאָך דאַן אויף אונזער שטרעבען !
און ניט פערלאָרען ז'אונזער שטרעבען
אונזער אַלטער טרוים נאָך וואכט,—
דאָרט אין ציון ווידער לעבען,
פול אין גלאַנץ און הייליג פּראַכט !

זאַמד און שטערען

עס שיינט די לבנה, עס גלענצען די שטערען ;
די נאַכט שוועבט אויף באַרג און אויף טהאָל...
דאָס אַלטיטשקע ביכעלע ליעגט פאַר מיר אָפען, —
איך לייען עס, לייען דאָס טויזענדע מאָל.

איך לייען די הייליגע, די טייערע ווערטער,
מיר הערט זיך אַ שטימע : „איך שווער —

מיין פאָלק, דו וועסט זיין ווי די שטערען אין הימעל,
ווי זאַמד אויפ'ן ברעג פונ'ם מעער . . ."

רבונו של עולם! עס ווערט ניט פערפאַלען
פון דיינע הבטחות קיין איינציגעס וואָרט;
מקוים מוז ווערען דיין הייליגער ווילען,
אַלץ קומט אין זיין צייט, אויף זיין אָרט.

און איינס איז שוין טאַקע מקוים געוואָרען,
דאָס פיהל איך, דאָס וויים איך געוויס:
מיר זיינען געוואָרען ווי זאַמד, וואָס איז הפקר,
וואָס יעדערער טרעט מיט די פיס . . .

יאָ, גאָטעניו, אמת, ווי זאַמד און ווי שטיינער,
צושפרייט און צעוואָרפען אויף שאַנד און אויף שפּאָט...
נו, אָבער די שטערען, די ליכטיגע, קלאָרע —
די שטערען, די שטערען — וואו זיינען זיי, גאָט?! . . .

דער אַלף־בּית

1.

אויפ'ן פריפּיטשעק ברענט א פייערל,
און אין שטוב איז היים,
און דער רבי לערנט די קליינע קינדערלאך
דעם אלף־בית.

זעהט־זשע קינדערלאך, געדענקט טייערע,
וואָס איהר לערנט דאָ,
זאָגט־זשע נאָך א מאָל, און טאקע נאָך
א מאָל,

קמץ אלף — אָ!

2.

לערנט, קינדער, מיט גרויס חשק,
אזוי זאָג איך אייך אָן,
ווער ס'וועט פון אייך קענען עברי,
דער בעקומט א פאָהן.

3.

לערנט, קינדער, האָט ניט מורא,
יעדער אָנהויב איז שווער;
גליקליך איז דער, וואָס האָט געלערנט תורה,
צי דארף דער מענש נאָך מעהר?

4.

איהר וועט, קינדער, עלטער ווערען,
וועט איהר אליין פערשטעהן,
וויפיעל אין די אותיות ליעגען טרעהרען,
און וויפיעל געוויין...

5.

אז איהר וועט, קינדער, דעם גלות שלעפען,
אויסגעמוטשעט זיין,
זאָלט איהר פון די אותיות כח שעפען,
קוקט אין זיי אריין.

זעהט־זשע, קינדערלאך, געדענקט טייערע,
וואָס איהר לערנט דאָ,
זאָגט־זשע נאָך א מאָל, און טאקע נאָך
א מאָל,

קמץ אלף — אָ!

ציון

ווי וואָלקען אין שטורם־ווינד לויפען און פליהען
אָהן אָנפאַנג, אָהן אויפהער, די שטונדען און טעג;
די אַלטע אַלמנה — די טאָכטער פון ציון,
זיצט טרויעריג, איינזאַם, ביים וועג.

פיעל רייזענדע פאָהרען פארביי און געהען,
זי ווענדעט זיך צו זיי מיט אַ ביטער געוויין:
— „אַך, זאָגט מיר, צי האָט איהר מיין קינד נישט געזעהען,
מיין עלענדען יתום?" — „ניין, אַלטיטשקע, ניין!"...

עס געהען און געהען אַ טאָג נאָך אַ טאָג,
עס פליהען די וואָלקען, עס יאָמערט דער ווינד;
און טרויעריג גיסט זיך אַ ביטערער קלאָג:
„וואו ביזטו, וואו ביזטו, מיין קינד?!" . . .

דער כוס

„זאָג מיר, מאַמעשי, איך בעט דיך,
איז דאָס אמת, וואָס עס האָט
מיר דערצעהלט דער אַלטער זיידע,
אַז אין הימעל דאָרט פאַר גאָט
שטעהט, כביכול, דאָרט אַ בעכער,
און ווען מיר מוטשען זיך דאָ שווער,
האָט דער גרויסער גאָט רחמנות,
לאָזט אין כוס אריין אַ טרעהר?" —
— „אמת, קינד מיינס!" — „זאָג נאָך,
מאַמע,
איז דאָס אויך אמת זיכער,
אַז קומען וועט משיח,
ווען פערפילט וועט זיין דער בעכער?"—
„אמת!" — דאָס קינד פערקלעהרט זיך,
ווארט אַ רגע טרויעריג שטיל;
פרעגט דערנאָך: „ווען־זשע, מאַמע,
וועט דער בעכער זיין שוין פול?" —

און ער הויבט די בלויע אויגען
טרויעריג צו דער מוטער אויף;
„צי איז אָהן אַ דנאָ דער בעכער,
וואָס מיר ליידען אָהן אַ סוף?
וואָס מיר ליידען אוים אין גלות,
און דער כוס וויל נישט פול ווערען?
אפשר טריקענען דורך די יאָהרען
אין'ם בעכער אוים די טרעהרען?" —

צורודערט בלייבט די מוטער זיצען,
אויף'ן פרומען קינד געבויגען,
און עס ציטערען די ברעמען,
איבער טרויעריג־פייכטע אויגען,
און עס פאַלען צוויי בריליאַנטען
אויף'ן קינד'ס פערקלעהרטען שטערן.

. . . .

גאָט אין הימעל! האָב רחמנות,
נעהם אין כוס אריין די טרעהרען!

די זעהנזוכט נאָך ציון

1.

וואנדערענד אָהן ראַסט און אָהן רוה
איבער בערג, אין פינסטערער נאַכט;
דער וואלד רוישט שטאַרק, דאָס וואַסער
ברומט־צו,
דער ווינד בלאָזט מיט שטאַרקע מאַכט.
„וואוהין, וואוהין?" פרעגט איהם דער ווינד
„וואוהין געהסטו אצינד?
וואוהין, אידעלע, איז אצינד דיין גאַנג?"—
„אין גלות" — זאָגט ער — „נע ונד
געה איך ארום, און בין שוין מאַט,
אין גלות (4 מאָל) אין גלות שוין אזוי לאַנג".

2.

מיין לאַנד האָב איך לאַנג פערלאָרען,
איך דרעה מיך אין דער פרעמד ארום,
מיין ליכט איז מיר פינסטער געוואָרען,
נע ונד בין איך אומעדום.
העלף מיר, העלף מיר, דו ליעבער ווינד,
זעה מיין נויטה, זעה אצינד!
און דיין פליעגעלע לייה מיר אצינד אויס,
מיט דיין פליעגעלע טראָג מיך אהין,
קיין „ירושלים", קיין „ציון"!
צוריק (4 מאָל) צוריק אין מיין אייגען הויז!

3.

מיין לאַנד קענסטו ליכט דערקענען,
דאָרט שטעהט דער הויכער „הר־ציון"
און „לבנון" וואו צעדערען זיינען,
און „כרמל" וואו ראָזען בליהען,
און דאָרטען הערסטו דעם „ירדן" ברומען,
די פויגעל אין קאָהר צו שטימען.
דאָרט איז חלב ודבש גענוג —
דארום איז מיין בקשה, אָה, ווינד!
פיהר מיך אהיים געשווינד,
אהיים (4 מאָל) אהיים קיין ירושלים צוריק.

4.

מיינע שעהנסטע יוגענד־צייטען,
האָב איך דאָרט אין תענוג פערבראַכט,
די לוים און די הייליגע פראָפעטען,
דאָס „בית־המקדש" אין פולער פראַכט.
די לוים ביים כלי־זמר,
די בכורים מיט דעם עומר,
דאָס איז געוועזן מיין איינציג גליק —
דארום בענק איך נאָר אהין,
קיין ירושלים, קיין ציון,
אהיים (4 מאָל) אהיים קיין ירושלים צוריק.

ר' יהודה הלוי'ס „ביינקסטו אויך"

ביינקסט אויך נאָך דיינע קינדער, מוטער ציון,
ווי זיי, צוזייהטע און צו שפרייטע, ביינקען?
ווילסט אויך, ווי זיי פון דיר, אַ ליעבען גערוס בעקומען?
דאָ האָסטו איהם! אַ גרוס פון נאָהענטע און ווייטע!
אין הארצען דורות־לאַנג געוואָרעמט, טראָגט איהם
פון אַלע עקען וועלט, דורך ימים און מדברות,
צו דיר אין שוים, אַן עלענד קינד דיינס, איינער
פון די, וואָס זאָפּען־אָן ווי טהוי דיין חרמון,
די פרעמדע בערג מיט ברענענדיגע טרעהרען,
און שטאַרבען אין דער פרעמד פערליעבטע און פערביינקטע.
מיך ציהט צו דיר!... ביי־נאַכט אויף דיינע חורבות

בין איך דיין נאַכט־איילע, דיין יאָמער־ליעד,
און חלום׳ט זיך מיר נאָר דיין מאָרגענשטערען — ווער איך
דיין נאַכטיגאַל, דיין קלינגענדע האַרפע...
מיך ציהט צו דיר! מיין האַרץ געהט אויס נאָך יענע ערטער
וואו די אבות האָבען זיך בעגעגענט מיט מלאָכים,
וואו די שכינה האָט גערוהט, וואו דיין בעשעפער
האָט זיינע טויערען, די הייליגע, געעפענט
אנטקעגען זיינע הימעלשע שערים,
וואו ניט דו זון און ניט לבנה, שטערען —
גאָט׳ס עהרע זעלבסט האָט דיך בעשיינט מיט גלאַנץ . . .
איך גאַר, אַז אויסגיסען זאָל זיך מיין זעעלע דאָרטען,
וואו ס׳פלעגט אַמאָל גאָט׳ס גייסט און גאָט׳ס גענאָד זיך גיסען
אויף דיינע אויסדערוועהלטע, מוטער ציון!
וואו נעהמט מען פליגעל? ! שטיקערווייז וואָלט איך מיין האַרץ
וועט, וויט, צווישען דיינע בערג פערטראָגען,
כ׳וואָלט צוגעפאַלען צו דיין ערד, כ׳וואָלט אויסגעקושט
איהר יעדען פוס־טריט, יעדעס שטיינדעלע בעזונדער,
און אומגעוואַנדערט וואָלט איך טאָג און נאַכט
אַ נאַקעטער, אַ באָרפיסער, אויף דיינע חורבות,
כ׳וואָלט מיט מיין שטעקען אויסגעמאָסטען אַלע קברים,
מיט דיין נשמה־לופט זיך אָנגעאָטהעמט,
זיך איינגעוויקעלט אין דיין זיסען שטויב,
ביז צום בלינד ווערען בעוויינט דיין חורבן, ציון...
צי קען די שיין פאַר מיינע אויגען זיס זיין —
אַז שוואַרצע ראָבען פיקען דיינע אָדלערס,
צי קען מען לעבען אויף דער וועלט און צוזעהן —
ווי גאַס־הינד שלעפען דיינע טויטע לייבען...
גענוג, לאָז אָפּ איין ווילע, כוס פון טרויער!
מיין האַרץ איז איבערפול מיט דיר פערביטערט,
כ׳האָב איינגעזאַפּט אין זיך דיין שום מיט דיינע הייוועון...
גענוג! איך וויל איין חלום זעהן און שטאַרבען...
כ׳וויל זעהן, אָ, גרויסער גאָט, נאָר איין שטראַהל ליכט,
נאָר איין שטראַהל ליכט פון יענעם מאָרגענשטערען,
וואָס דאַרף, וואָס מוז אַמאָל נאָך העל און ליכטיג
זיך אָנצינדען אויף ציון׳ס בלויען הימעל,
בעניייען און בעפרישען זי מיט יוגענד . . .
גענוג! איין זיסען חלום לאָז מיך זעהן נאָך
און דאַן אויסגעהן מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען . . .

חצות

1.

אין דרויסען בלאָזט א ווינד א קאלטער,
א שרעקליכע כסלו־נאכט,
ביים לעמפעל זיצט א איד אן אלטער,
דאָס קעמעריל פערמאכט.
די באָרד שנעע־ווייס,
די אויגען גליהען,
ער וויינט רעכט הייס
ביים שערי ציון.
פון הערצען טיעפען
טהוט ער רופען
נאָר דאָס איינציגע וואָרט
ירושלים!
ירושלים!
מיין טייערער הייליגער אָרט!

2.

מיך פלעגט אמאָל דער טאטע ליעבען,
איך וואר א ציכטיג קינד,
אַך, שפּעטער האָט ער מיך פערטריעבען
דורך מיינע גרויסע זינד,
איך טראָג זיין צאָרען
שוין א סך יאָהר,
און ווייס געוואָרען
זיינען מיינע האָר.
איך מוז נאָר וואנדערען
פון איין לאנד צום אנדערען,
איך בין באלד דאָ, באלד דאָרט;
ירושלים!
ירושלים!
מיין טייערער הייליגער אָרט!

3.

אַך, וויינען וויל איך, זיפצען, טרויערען,
פערגעסען לוסט און טאנץ,
בעגראָבען איז אונטער יענע מויערען
מיין גליק, מיין פּראכט, מיין גלאנץ.
קיין כהן געבליעבען,
קיין מזבח, קיין קרבן,
די נביאים פערטריעבען,
אין גלות געשטאָרבען.
טערקישע מאָשעען
זעהט מען שטעהען
אויפ'ן בארג „מוריה" דאָרט —
ירושלים!
ירושלים!
מיין טייערער הייליגער אָרט!

4.

די צייט האָט דיך שוין גאנץ צופרעסען
מיט איהרע שארפע צייהן,
דעננאָך קען איך נישט פערגעסען,
דיך פערגעסען, ניין!
רוים האָט פערווישט
דיינע הייליגע שפּורען,
די טערקען האָבען נישט
געשווינט דיינע פלורען,
איין וואנד איז געבליעבען,
דארויף שטעהט געשריעבען
מיט אידיש בלוט דאָס וואָרט:
ירושלים!
ירושלים!
מיין טייערער הייליגער אָרט!

עס זינגט זיך ניט

אוי, ענטפערט מיר, איך בעט אייך זעהר,
וואָס האָב איך מיך דאָ אזוי צעזונגען?
דאָס לעבען קומט אָן אזוי שווער,
דאָס הארץ ווערט אָקאָרשט ניט צעשפּרונגען.

אי דאָ, אי דאָרטען טריפט זיך בלוט...
אוי, ווערט פערשטומט, איהר פרעהליכע ליעדער,
דאָס לעבען איז פערביטערט, ברידער,
עס זינגט זיך ניט, עס זינגט זיך ניט!

חבת ציון

עס וואקסט א בוים אין מאָרגענלנאַד,
פאר טויזענד מיילען ווייט,
א צווייטער וואקסט אין צפון־זייט,
אין שטילער איינזאמקייט...

זיי שטעהען ווייט, זיי האָבען זיך
נאָך קיינמאָל ניט בעריהרט,
זיי הערען ניט, זיי ווייסען ניט,
וואָס איטליכען פאסירט...

דאָך ווען דער פריהלינגס־ווינד קומט אָן
מיט שטראהלען און מיט דופט,
דאן טראָגען זיך פון בוים צו בוים
גרוסען אין דער לופט...

דאן בליהט דער בוים אין מאָרגענלאנד,
און פיהלט דעם שטאַרקען באנד,
וואָס בינדט איהם צו דעם צווייטען בוים,
וואָס וואקסט אין נאָרדענלאנד...

— — — — — — — — — — — —

פון ציון אויף
טראָגט זיך א הויף,
מען זעהט, מען הערט עס קוים,
און גריסט און קושט
אין יעדע ברוסט
אריין א גאָלדענעם טרוים...

און הערצער פול,
וואָס זיינען שטיל,
געוועזען גאר א צייט,
זיי לעבען אויף,
זיי בליהען אויף,
עס ציהט זיי דאָרטען ווייט...

ער לעבט און בליהט
דער קראנקער איד,
וואו ער איז צושפּרייט,
עס האלט איהם פעסט
צום אלטען נעסט,
אן אונזיכטבארע קייט,
געפלאָכטען פון ערא־ינערונג,
געדרייט פון שמערץ און פרייד.

ציון־מאַרטש

1.

הויבט אויף ציון'ס פאָהנע הויך,
און זינגט אַ יובעל־ליעד !
זינגט עס ווי אַמאָל דער איד
האָט דאָס געזונגען אויך,
שטעהענדיג ביים טעמפעל־וואנד,
אין זיין הייליג לאַנד —
ציון און ירושלים !

הורראה ! הורראה ! פיר ציון'ס אַלטע פאָהן !
עס לעבט ! עס לעבט די אידישע נאַציאָן !
נו זינגט די אַלטע ליעד אַצינד און וועקט דעם אידענס הערץ.
פיר ציון און ירושלים !

2.

טויזענד און ניין הונדערט יאָהר
ווי ס'וואַנדערט אום דער איד,
און געוואָרען איז ער מיעד
אין שטילען ליידען נאָר,
און אַ טיעפען גרויסען שמערץ,
פיהלט זיין אַלטעס הערץ,
פיר ציון און ירושלים!

ערוואַך, דו איד! עס לעבט נאָך ציון'ס פאָהן!
אַ נייעם לעבען פאַנגסטו איצטער אָן!
נו זינגט די אַלטע ליעד אַצינד, ערקוויקט דעם אידענס הערץ,
מיט ציון און ירושלים!

3.

ווי דער גלאַנץ פון שטערען פיעל,
ווי די זון וואָס שיינט,
שטראַהלט דעם אידענ'ס צוקונפט היינט,
נאָהענט איז זיין ציעל!
אַריינמאַרשירען מיט געזאַנג,
נאָך פיעל ליידען לאַנג,
אין ציון און ירושלים!

אין רייהען, שנעל! ביי ציון'ס אַלטע פאָהן,
פערזאַמעל זיך, דו אידישע נאַציאָן!
און זינגט צוריק די אַלטע ליעד, מאַרשירענדיג מיט פרייד
קיין ציון און ירושלים!

4.

הויבט אויף ציון'ס פאָהנע הויך,
און זינגט אַ יובעל־ליעד,
זינגט עס ווי אַמאָל דער איד
האָט דאָס געזונגען אויך,
שטעהענדיג ביים טעמפעל־וואַנד,
אין זיין הייליג לאַנד —
ציון און ירושלים!

הורראַה! הורראַה! פיר ציון'ס אַלטע פאָהן!
עס לעבט! עס לעבט די אידישע נאַציאָן!
נו זינגט די אַלטע ליעד אַצינד, און וועקט דעם אידענס הערץ,
פיר ציון און ירושלים!

רחל׳ס קבר

אויף די פעלדער פון בית־לחם,
וואו דער וועג אין אפרת געהט;
שוין פון יאָהרען און פון דורות
אויפגעבויט אַ קבר שטעהט...

און ווען אַלעס אַרום איז רוהיג
און עס קומט־אָן האַלבע נאַכט,
קומט־אַרויס אַ פרויענצימער
פון דעם קבר־גרוב פערטראַכט.

צו דעם טייך, צום ירדן געהט זי,
קוקט זיך אויף די וועלען איין;
און פון איהרע שעהנע אויגען
פאַלט דאָרטען אַ טרעהר אריין...

שטיל פליסט איין טרעהר נאָך דער צווייטער
אָהן אַ קרעכץ, אָהן יאָמער־שטים,
פאַלט אראָפּ אין ירדען־וואַסער,
און צומישט זיך שטיל מיט איהם...

שיבת ציון

1.

וואָס זעה איך דורך די שויבען,
עס פליהען־אָן ווי טויבען,
מיין יוסף, מיין בנימין, קלאַפּען אין מיין טהיר,
אַך, הימעל גאָט, די וואונדער!
איך זעה דאָך מיינע קינדער,
די ליעבסטע, די טרייסטע, קומען אָן צו מיר!
אוועק אזוי פיעל יאָהרען,
געמיינט איך בין פערלאָרען,
אַן אלמנה אַ פערוויסטע, ליידיג ביי מיין טיש;
מיט אייך ווי איז געגאַנגען,
צייט מען האָט אייך געפאַנגען?
וואָס מאַכט יהודה און אפרים? גיט מיר אַ גערוס!

2.

אויף גאָט ניט ליאַרעמט, קינדער,
אָט דאָס איז גאָטעס וואונדער,
די פינסטערניש ווערט שטאַרקער איידער עס ווערט טאָג,
ביי דער ערשטער גאולה,
איז דאָס אויך געווען די פעולה,
דער לאַסט צו לעצט ווערט גרעסער, אז משה שרייט מיט קלאָג.
מען איז אייך דן לחובה,
און דאָס איז גראָד אַ טובה,
איהר זאָלט בויען אייער צענטער דריקט מען אייך מיט נויט,
די נביאים וואָלטען אייך ניט טרייבען,
וואָלט איהר דאָרט פערבלייבען,
און אייער בונד און נאַציאָנאַלנאָסט בלייבט דאָך אונגעבויט!

3.

עס לאַכען מיינע שונאים,
„וואָס האָט עס פאַר אַ פנים,
אַז עטליכע קליינע אידלאַך טרעטען אָן מיין פּאָל,
צי קען מען זיי דען טרויען,
צי וועלען זיי דען בויען,
מיין ישוב, מיין בעוואוינונג, ווי עס איז געווען אמאָל?"
ניין! דאָס מוזט איהר פערגלייכען
צו די גרעסטע טייכען,
פאַנגען זיך אָן ווי אַ שנירעל, פון אַ קליינעם קוואַל;
עס פאַלען איהר צו שטראָמען,
ביז עס שטייגט איהר נאָמען,
און איהרע מאַסטען מיט די זעגלען גלענצען איבעראַל!

4.

אהער קומט יענע יאָהרען!
איך בין יונג געוואָרען,
איך ווארף אראָפּ מיין טרויער, אהער מיין זיידען קלייד!
פול ווערט מיין הויז וויעדער,
עס הויבט דאָס הארץ, די גליעדער,
פיעל פון מיינע קינדער פאָהרען אָן מיט פרייד!
פון שמחה טרעהרען פליסען,
לאָזט מיך האלדזען, קושען,
רוהט אייך אויס ביי מיר די ביינער, מיינע הערצענס־געסט!
איהר וועט ביי מיר קריעגען,
אלע פערגעניגען,
איהר וועט ניט וויסען פרעמדע טישען, נאָר דער מוטער׳ס קעסט!

5.

אָט דיעזע ווייניג מענשען,
וועט די וועלט זיי בענשען,
פערלאָזען הייזער, גיטער, גלאַנץ און גליק, און פראַל,
מענשען געשטודירטע,
הויך ציוויליזירטע,
ווילען זיין קרבנות פאר דעם גאנצען כלל...
זיי האָבען זיך בעשלאָסען,
אויף אלערליי פארדראָסען,
נאָר אָפּצוראַמען אלע שטיינער וואָס ליעגען אויפ׳ן וועג,
צו ליידען שוועריקייטען,
ווי אין משה׳ס צייטען,
און זייער נאָמען בלייבט מיט עזרא׳ס, ביז די לעצטע טעג!

אַ בריעף פון דער מוטער ציון

1.

דורך די פּאָעטען, די שטענדיגע היטער,
וואָס גאָט האָט זיי ביי מיר פאַר וועכטער געשטעלט,
שיקט אייך אַ בריוועל איך ציון, די מוטער,
צו אייך, מיינע קינדער, פון צווייטען זייט וועלט.
געגריסט זייט פון מיר און פון אייערע שוועסטער,
פון כרמל, לבנון, פון יפו ביים פּאָרט,
פון די וואַנט פון מקדש, דער מויער דער פעסטער,
פון הר־הזיתים, דער הייליגער אָרט,
פון חרמון, פון ירדן, דער שפּאַציער דער בעסטער,
וואו איהר פלעגט יונגערהייט שפּיעלען זיך דאָרט.

2.

פרעהליכע בשורות קען איך אייך מיטטהיילען,
מיין יוגענד ווערט איצטער צוריק אָבגעפרישט,
עס קומען די קינדער, די וואונדען צו היילען,
צו בויען די חורבות, וואָס שטעהען פערוויסט.
זיי גרינדען קאָלאָניעס, און זעצען זיך וויעדער
צום טיש ביי דער מוטער, — ווי מוטהיג, ווי פריי,

און עסען און טרינקען, און זינגען ליעדער,
די שפראַך און די ביבעל לעבט אָפּ אויף דאָס ניי;
און זיינען גאַנץ גליקליך, און לעבען ווי ברידער —
מיין הארץ קוועלט צו שטעהן און צו קוקען דערביי!

3.

נאָר פון אייך, מיינע קינדער, האָב איך קיין געריסען,
איהר האָט זיך אַ פּנים פערגעסען אָן מיר;
איהר ווילט פון דער מוטער, פון ציון, נישט וויסען,
עס גיבט פון אייך קיינער וואָס עפענט מיין טיהר.
ביי מיר בויט מען שטעדט, עס בליהט נייע נעמען,
מיין פינסטערע טרויער־קלייד טוהט מען מיר אויס;
איהר וויכט גאָר, איהר ווילט גאָר קיין אַנטהייל ניט נעהמען!
דערמאָהנט אייך ווער „ציון", גלייך לאַכט איהר זיך אויס.
מיט אייער מוטער דאַרפט איהר זיך ניט שעהמען:
זי וואַר, און זי האָפט ווייעדער זיין אַ מאָל גרויס!

4.

איז אייך דאָרט גוט, און איהר מאַכט פיין אַ לעבען,
פרעהט מיר מיין האַרץ, אַז מיין קינד לעבט דאָרט פריי;
מעגט איהר זיך אַוודאי דאַמיט איבערגעבען,
צו נעהמען אַן אַנטהייל אין ציון'ס געביי;
נאָר מיר האָט די פּראַקטיקע לאַנג שוין געוויזען,
אַ פּראַקטיקע וואָס דויערט באַלד צוויי טויזענד יאָהר, —
אַז אַנטיסעמיטען, ווי דערנער, ווי שפּיזען,
האַסען אייך פּלוצלונג, ווען איהר שטייגט אין פלאָר,
איהר ווערט גיך פון ווירטהה און פון הויז אויסגעוויזען:
היינט זוך פון דאָס ניי איצט אַ וואָהנונג, אַ סטאָר.

5.

טויזענדער יאָהרענלאַנג זיינען פאַראיבער,
עס קומען אָן פעלקער צו מיר אַלערליי;
מיין ערד גיט קיין פריכטע, מיין לופט — געלער פיבער,
דען איך לייד קיין פרעמדע, איך שטים ניט מיט זיי.
ווי מיינע קינדער זיינען אָנגעפאָהרען,
געגרינדעט קאָלאָניעס מיט גאַנץ ווייניג געלט;
גבורים און העלדען ווערען דאָרט געבאָרען,
די אַלערליי פיבערס איז דאָרטען געפעהלט;
זיי פיהלען זיך גליקליך, עס בליהען די יאָהרען,
ווי אין שלמה'ס צייטען, — אַ פרעהליכע וועלט!

6.

א אידישע שטאָדט איז ניו־יאָרק די גרעסטע,
איהר געפינט ניט איהר גלייכען אין דער גאַנצער וועלט,
און פון אַלע לענדער קומען צו מיר געסטע:
איך בעטראַכט מיינע קינדער — אַמעריקא פעהלט!
האָט איהר זיך מיט „ציון" אויף עוויג געזעגענט?
אין הארצען פערלאָשען דעם לעצטען פונק?
פרעמד, ווי מיר וואָלטען זיך נימאָלס בעגעגענט, —
איהר גאַרט מיך ניט זעהן, איך דורשט ניט קיין טרונק?
געדיינקט, פיעלייכט טרעפט אייך, עס שנעעט צי עס רעגענט,
צום אַנדענקען נאָט אייך מיין בריעף און מיין וואונק!

די בלום

וואו אַלע פאָהרען, אין מיטען וועג,
ליגט דאָרט א טייערע בלום;
ליגט און פוילט איינציגע טעג,
דער ווינד וואַרפט זי אַרום;
און זי שרייט און וויינט מיט גרוים געבעט:
„פאַמעלאַך, זעהט ווי איהר געהט,
האָט רחמנות, זעהט, איהר צוטרעט
א בלום מיט א פּרעכטיגען קוויט;
רחמנות האָט ווער, קומט נאָר אַהער,
הייבט אויף א בלום, וואָס זי גלאַנצט!
טראָגט מיך אַהין, פון וואַנען איך בין,
וואו מען האָט מיך צום ערשטען געפלאַנצט!

אז איך זעה איצט בלומען פון יעדער זייט,
גיסט פון מיר טרעהרען א טייך,
איך דערמאַהן זיך מיין גליק פון דער פאַרי־
גער צייט,
געוועזן מיט אַלע בלומען צוגלייך;
אין קייזערליכען גאָרטען, ווען איך האָב
געבליהט,
און די זון האָט מיר ליכטיג געשיינט;
צעהנדליגע דיענער האָבען מיך געהיט,
טאָ זעהט נאָר דעם סוף פון מיר היינט:
צוטראָטען, צוקוועטשט, צוּוויקט און
צונעצט,
שווין די בלעטער אראָב פון קאָליר;
איך ליג אויפ'ן מיסט, דער רעגען ער גיסט,
עס איז גאָר קיין רחמנות אויף מיר!

ווי די בלום וויינט דאָ און שרייט,
עס צונעהמט יעדען מענשען זיין הערץ,
קומט אָן א מלאך גאָר פון דער זייט
און הערט דאָ איהר שרייען, איהר שמערץ;
„זאָג מיר, דו בלום, זאָג מיר דעם וואָרט,
צונעהמט מיר מיין הארץ אַהן א ברעג,
וואו ביסטו געוואַקסען, ווי רופט מען דעם
אָרט,
ווי קומסטו אַהער אויפ'ן וועג?" —
טהוט זי א געשריי: „אוי, ווינד איז מיר —
וועה!
צי דו דערקענסט מיך שוין גאָר ניט פון
פריהער?
פון ירושלים בין איך, איד רופט מען מיך,
האָב דו כאָטש רחמנות אויף מיר!" —

פון דעם גרויסען ים

פון דעם גרויסען ים דערווייטערט,
וואו די חוואַליעס שלאָגען ווילד,
ערגעץ ליעגט א מויער קעפּעל,
דאָך עס פיהלט,

ווען די שטאָלצע חוואַליעס יאָגען
אין א מעכטיגען גאַלאָפּ, —
און דאָס קליינע מויער קעפּעל
ענטפערט אָב

ווייט פון פאָלק, פון דאָרט, וואו ס'וואָרצעלט
פול מיט זאַפט זיין ברייטער שטאַם,
שפּיר איך ווי דאָס מויער קעפּעל
צו דעם ים...

שטייגט, צופאַלט פון פאָלק דער דופק,
וואקסט זיין שטאָלץ, צופאַלט זיין מוטה,
מיין נשמה חזר'ט איבער
וואָס עס טהוט...

פון זיין דענקען, פון זיין שטרעבען,
ציטערט דורך מיין ברוסט דער שטראַהל,
און איך לעב דאָס גלות־לעבען
פון דעם כלל...

וואו איז מיין היים?

1.

איינזאַם פערוואָגעלט אין ווילדע מדבריות,
וואַנדער איך אום, אָהן לעבען, אָהן לוסט;
א טעגליך געפּלאָגטער מיט האַס, אכזריות,
צושמעטערט, צעוואונדעט מיין פיהלענדע
ברוסט.

מיין הערץ איז צוריסען,
פון טהירע צוביסען,
ניטאָ ווער די וואונדען צו היילען;
כ'האָב אויך אַמאָל געוואוסט,
פון לעבען, פון לוסט,
די פעלקער זיי קענען אייך דערצעהלען.

2.

ציון די ליעבע, ציון די גבירה,
זי איז געווען מיין פרייד און מיין גליק;
ביי איהר איז געווען מיין רוהיגע דירה,
אָ! ווי דערלעב איך דאָרט וואָהנען צוריק!
איך וואָלט איהר ליעב קושען,
מיין שמערץ צו פערגיסען,
אין ביטערען גלות דעם שווערען;
נון, שטעה איך פערטריעבען,
א וואַנדערער געבליעבען,
מיין טרייסט איז איצט נאָר א פּאָר טרעה־
רען!

3.

פון מזרח, מערב, דרום און צפון
האָט מען אונז אידען מיט שטעקענס ער־
וואַכט;
ניט מעגליך אויף פרעמדע רוהיג צו שלאָפען,
מעג ער ווי טריי זיין, ער בלייבט אַלץ פער־
אַכט.

ביי די פעלקער איז פערשריעבען,
דעם אידען צו ליעבען,
דאָך לאָזט מען איהם איינזיצען קוים;
מען וועט נאָך פיעל שרייבען,
אַז פריי זאָל איהם בלייבען,
צו זוכען זיך אייביג א היים...

מיין ברודער ישראליק

1.

מיין ברודער ישראל'יק! איך זאָג דיר גאַנץ אָפען,
מיט דיר האָט דיין בורא גאַנץ ווייניג געטראָפען,
דען דו ביזט אַ פוילער, וואָס האַלט אין איין שלאָפען,
און חלום'סט פון זיסע חלומות! . . .
דיר דאַכט זיך אין דרעמעל, דו ביזט אַ בן־יקיר,
אַ שיסער אַ גרויסער, אַ וועלטליכער קנאַקער,
דיר פּאַסט ניט אין פעלדער צו געהן מיט דעם אַקער,
נאָר קריכען אין הויכע מקומות! . . .

2.

דו זוכסט ניט דיין היימאַט, דיין מקום דעם אַלטען,
וואו דאָרט איז דיין עהרע, דיין נאָמען בעהאַלטען,
פון געטליכע נסים, פון וואונדער־געשטאַלטען,
פון הערשער, פּראָפּעטען און העלדען! —
דו שרייסט נאָר ביים דאַוונען „ווי קומט מען אין ציון!" —
דו וואָלסט אַהין לויפען, און אפשר גאָר פליהען,
נאָר קוים איז דיר נייטיג דאַביי זיך צו מיהען,
ווילסטו דיין נאָמען ניט מעלדען!

3.

אָה, ברודער ישראל'יק! מען זעהט דיין חסרון,
ביי דיר איז צו קורץ און צו שוואַך דיין זכרון,
דו האָסט גאָר פערגעסען די גרויזאַמע יאָהרען,
ווען דו ביזט געווען אַ מארטירער;
נאָך היינט, וואו דו וואַנדערסט, געפינסטו די קברים,
מיט אַלטע מצבות, מיט לאַנגע מאמרים,
אויף אונזערע ברידער, החסידים והישרים,
די מוטהיגע לעבענס־פערליהרער.

4.

נו, האָסטו פון היינט אויך דעם חסד, די צדקה,
פון דייטשלאַנד, רומעניען, פון פערזיען, מאַראָקאָ,
וואָס גיעבען אין גהעטאָ נאָר דיר אַ ח ז ק ה,
צו לעבען אין שמוץ און אין דלות!
נאָך היינט קומט אין גהעטאָ אַ רשע, אַ המן,
וואָס שענדעט דיין עהרע און רויבט דיר דיין נאָמען,
און הייסט דיך פערניכטען דורך ראַציעס, פּאָגראָמען,
קיין שריד זאָל בלייבען פון אַלעס.

5.

איצט זעה דיינע גליקען אין פרייע מדינות,
וואו כלומר'שט מען ווייזט דיר די פריינדליכע מינעס,
דאָרט רופט מען ניט „זשידעס!", חלילה, נאָר — „שינעס!" *)
וואָס קלינגט טאָקע שטאַרק אַ־לאַ־מאָדע!
אַזוי זעהסטו אויך דאָרט, מיין ליעבער ישראל'יק,
דיין שרעקליכען שונא, דעם אַלטען עמלק,
וואָס וויל מיט דיר לערנען די פרשה פון „בלק",
מיט קלעפּ נאָך דער נייער מעטהאָדע!

6.

איך זאָג דיר, ישראל'יק, דו לעבסט גאָר אין טעות,
דער חלום פון טובות, ער ברייננט דיר נאָר רעות,
און דאָס וואָס דו זאַמעלסט די ביסעלע מעות,
איז נאָר פיר דיין שונא אויף שפּעטער;
דו קענסט נאָך ערוואַרטען פון איהר אויס אַכזריות,
מיט טרייבען דיך ווייטער אין נייע מדבריות,
דיין בלוט זאָל בעשפּריצען אויך יענקי'ס **) היסטאָריעס,
מיט שאַנד אויף הונדערטער בלעטער!

7.

אין ציון! אין ציון! דיין לאַנד, וואָס איז הייליג,
דאָרט קריגסטו דיין נחלה, דאָרט האָסטו דיין חלק,
דאָרט ביזטו קיין „אַייזיק" *), דאָרט ביזטו קיין שיילאָק,
דו ביזט דאָרט דער „עברי אנכי"!
נאָך ציון, דיין היימאַטה, אַהין מוזטו שטרעבען,
נאָר דאָרט איז דיין גלייכהייט, דיין פרייהייט געגעבען,
דאָרט מוזטו אויך ווידער פון נייעס אויפלעבען,
אַ דעה צו זאָגען אַ הויכע!

8.

הער אויף מיט דיין וואַנדלען אין אַלע מרחקים,
מיט זוכען די גליקען, מיט זוכען ממתקים,
און זאָגען: „על גאולה אנחנו מחכים",
דורך נסים, וואָס דו זעהסט נאָר אינ'ם חלום;
וואַך אויף פון דיין שלומער, פון חלום דעם זיסען,
די טובות פון פרעמדע געננג דיר געניסען,
געה נעהם אין דיין ציון דיין אייגענעם ביסען,
און לעב דיר אַ מאָל שוין בשלום! ! —

---

*) אַז אַמעריקאַנער שימפּפוואָרט געגען אידען. — **) ד. ה. אַמעריקאַנער.

די סאָכע

1.

אין סאָכע,
ליעגט די מזל־ברכה,
דער וואהרער גליק פון לעבען, —
קיין זאך מיר ניט פעהלט;
עס קומט דער פריה־מאָרגען,
איך דארף ניט לייהען, באָרגען,
דער מוח דארף ניט זאָרגען,
אויף טאָג הוצאות־געלד;
עס איז אָנגעגרייט אויף ווינטער,
א זאסיק א געזונטער,
איך זייה, איך שנייד גאנץ מונטער,
פריי אין גאָטעס וועלט!

2.

פון רייכען,
ווער קען זיך צו מיר גלייכען,
ווער לעבט רוהיג, גליקליך,
ווי איך — בויער אין פעלד?
גיט נאָר גאָט דעם רעגען,
פיהל איך גליק און זעגען,
איך פיהר שוין סנאָפּעס וועגען, —
חיונה פאר דער וועלט;
איך טוה לייט ערנעהרען,
מארק־לייט און שפּייכלערען,
שיפערס, קאָמיסיאָנערען,
און כשר איז מיין געלד!

3.

פון מאָדעס,
האָב איך קיין הכבדות,
ווי אין שטאָדט פערלעבט מען
מעהר פיעל מען פערדיענט;
א שטרוי־הוט און א סוויטע,
טראָג איך אָפּ א שמטה,
און מיט די זעלבע שיטה,
פיהרט זיך מיין געזינט;
דער סערפּ איז מיין קאסירער,
דער האָן — מיין רעפּאָרטירער,
די זון — מיין צייט־פיהרער,
מיין פּעכער איז דער ווינט!

4.

דער קרעמער,
מוז באָרגען יעדען נעהמער,
און מוז נאָך קאָנקורירען,
און לייזט אויף פינף פּראָצענט;
פון וועקסעלאך, טערמינען,
דארט דער מארך, דער זינען,
אין קראָם קען ער געפינען
„נשאר" פול די ווענט;
איך דארף ניט קאָנקורירען,
קיין וועקסלען רעגולירען,
קיין בוך פון חובות פיהרען,
מיין באנק זיינען די הענט!

5.

דער שיינקער,
מוז דולדען יעדען שוויינקער,
פיר יעדען ווערד און שיכור,
פאלט די דמים איין;
פון אקציז די אגענטען,
די טייערע פּאטענטען,
אז א סענט א צעהנטען,
קומט אין טאש אריין;
איך בין פון אלץ א פרייער,
בילעט קאָסט מיר קיין דרייער,
דער סנאָפּ וואָס קומט אין שייער,
בלייבט אין גאנצען מיין!

6.

מיין דאמע,
ברויכט ניט קיין אמע,
קיין הויז־מעדכען, קיין באָנע,
קיין פרעסער אויפ'ן קארק;
זי דארף קיין הוט, קיין פעדער,
שפּאצירט ניט אין די סעדער,
פאָהרט ניט אין די בעדער,
ליבערסט פרייטאָג צום מארק;
קיין פּוץ, קיין פערמאסקירטען,
אליין אי אם, אי ווירטהין
און אין פעלד א הירטין,
און איז געזונד און שטארק!

7.

מיט יאָהרען,
מיר ווערט אַ קינד געבאָרען,
ווערט גרעסער מיין הכנסה,
איך קויף צו ערד אַ שטיק;
אין שטאָדט אַ קינד וואָס מעהרער,
ווערט דעם פאָטער שווערער,
ער מוז זיין אַ דערנעהרער,
אויפ'ן האַלז אַ שטריק;
ביי מיר עס וואקסען קינדער,
ווערט מיין ארבייט לינדער,
און יעדער בעזונדער
איז פאַר מיר אַ גליק!

8.

מיין מיידעל,
נייה איך אַ פּראָסט קליידעל,
און טוה מיט איהר אַ שידוך,
אָהן ציערונג, אָהן נדן;
זעהט אין שטאָדט די כלות,
שטעלען פּראָסט בדלות,
ראַמט פון שטוב אוים אַלעס,
וואָס נאָר איז פאַראַן;
מיר איז לייכט צו קריגען,
אַ חתן גראָד אַ היגען,
און גיב נדן צוויי ציעגען,
און לעבט גליקליך פאַר'ן מאַן!

9.

בענשען,
זאָל נאָר גאָט די מענשען,
וועלכע שטיצען ציון,
צוריק דאָס לאַנד בענייט;
בענש נאָר גאָט די ריצער,
די קאָלאָניען־בעשיצער,
די ארבייטער־שטיצער,
די זרובבל'ס פון דער צייט;
ווען פון די קאָלאָניען,
וועט ווערען מיליאָנען,
וועט ציון ערשט דערמאָהנען,
אָט דיעזע גרויסע לייט!

יודעל סעמיט

(שרייבט אַ בריעף צו זיין מוטער בת־ציון)

1.

מיין טייערע מוטער! איך מעלד, ראשית, **דיר**:
איך בין, אַ דאַנק גאָט, בקו הבריאה!
שנית, זיי וויסען, אַז וואָס מ'האָט דיר פון **מיר**
דער צעהלט, — איז נישט גוט די ידיעה:

אַז מ'האָט מיך געמוטשעט, געה'רג'עט צום **טויט**,
האָט מען שלעכט דיר איבערגעגעבען;
געוועזען בין איך באמת אין אַ גרויסער נויט,
נאָר איך לעב! האָב געלעבט און וועל לעבען! . . .

דיין סגולה, וואָס פון דער היים האָב פון **דיר**:
די קמיעה פון פאַרמעט געמאַכט...
זי הייגגט אויף מיין האַרצען שטענדיג ביי **מיר**,
זי היט מיך ביי טאָג און ביי נאַכט!

2.

אַז מען האָט מיך פון מיין היים אַוועקגעפיהרט,
געפאַנגען, געפּענטעט אין קייטען,
האָבען מיינע שונאים געאַרבייט, פאַרפיהרט,
מיט אַלערליי מיתות מיך טויטען:
מען לאָזט מיך אָפּ נאַקעט, ווי איך שטעה און געה,
מיט חיות זיך שלאָגען, איך איינער!
געלאַכט האָבען די לייט מיט אַ פרעהליך געשריי,
ווען דער לייב האָט צוקנאַקט מיינע ביינער! . . .
דיין שטיקעלע פּאַרמעט האָט אין דער נויט
מיין לייב, ווי אַ פלאַסטער, פערקלעפּט!...
מיך איבערגעצויגען מיט אַ נייער הויט, —
כ'האָב ווייטער געלעבט און געלעבט!...

3.

דאָס וואונדער האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסען רעש,
די שונאים האָט דאָס שטאַרק פערדראָסען;
„דאָס גלייכסטע איז — איהם צו פערברענען אויף אַש",
אַזוי האָבען אַלע בעשלאָסען.
אַ פייער האָט מען אונטער מיר אויסגעהייצט...
און מיך צו אַ סטויפ צוגענעגעלט! . . .
דער אַפּעטיט האָט זיך ביי זיי שטאַרק צורייצט
פונ'ם ריח, וואָס איך האָב זיך געפּרעגעלט . . .
דיין שטיקעלע פּאַרמעט האָט אָבער גוט
מיין גוף איינגעהילט ווי אַ העמד,
ווי סאַלאַמאַנדראַ פון פלאַם מיך פערהיט!...
כ'האָב ווייטער געשפּאַנט אין דער פרעמד!

4.

אַ רעטעניש בין איך געוואָרען דער וועלט, —
די שונאים בין איך געוועזן קשה:
„מען מוז אַזאַ שטן" — האָט מען פעסט בעשלאָסען —
„גאָר אָפּווישען פון דער יבשה!"...
מען טהוט מיך אַ שליידער אין ים ווי אַ קויל!
און מיך אין זיין בויך איינצושלינגען
האָט געעפענט דער שטראָם דאָס פאַרפינעטע מויל!...
איז זיי דאָ אָבער אויך ניט געלונגען:
דיין שטיקעלע פּאַרמעט, ווי אַ פּאַהיר,
האָט זיך אָנגעפילט שנעל מיט לופט . . .
און ווי אַ שיפעל, אין איינעם מיט מיר,
האָבען מיר זיך ווייטער געשיפט!

5.

אַז מ'האָט געזעהן אַז אומזיסט איז די מיה,
האָט מען אויפגעהערט מיך שוין צו יאָגען;
דאָ האָב איך בעוויזען, אַז מ'לאָזט מיך נאָר צורוה,
צו וואָס מיין שאַרף מוח'ל קען טראָגען:
צו לערנען, מסחר, קונסט אַלערליי,
מען מוז פון מיין בריה'שאַפט קוועלען;
איך וואָלט נאָך מעהר געווען געהויבען ביי זיי,
איך וואָלט זיי נאָך מעהר געפעלען, —
די שונאים אַליין וואָלטען מיך געמאַכט פאַר אַ קניאַז*)
וואָלטען זיך משדך געווען אויך מיט מיר,
נור אַז... ליעבע מאַמע! ערקלעהרען דעם „אַז" **)
וועל איך אין אַן אַנדער בריעף דיר...

6.

נו יעצט, ליעבע מאַמעניו, שרייב דו אויך מיר:
ווי געהט'ס דיר ביים פעטער ישמעאל?
ער קען דאָך דיר יאָ פאַר אַ מיוחסת פון פריהער, —
די גביר'טע פון א ר ץ י ש ר א ל . . .
וואָס מאַכט בבל — מיין קאַנטשיק... אשור — מיין רוט...
און פלשת — דיין אַלטע שכנה? . . .
וואָס מאַכט עמלק — מיין שונא? לעבט ער, צי ניט?
און מיינע חברים די קליינע:
מואב, אדום? — איך געדיינק נאָך ווי שעהן
מיר האָבען געשטיפט אין דער היים,
מיט לאַלקעס פון האָליץ, מיט באָקלאַך פון שטיין,
און פונ'ם טאַטען געחאַפּט שמיץ פאַר דעם!...

7.

יאָ, שרייב מיר, ווי זעהט אויס דאָס פלאַטיץ, וואָס געטאַנצט,
האָב איך דאָרט אין אינגעלשע יאָהרען:
צי בליהען נאָך די ראָזען, וואָס איך האָב געפלאַנצט
אַליין אין דעם ע מ ק ה ש ר ו ן?...
צי שמעקט נאָך דער „כ ר מ ל" פון בשמים אַלערליי?
דער אַלטער „ל ב נ ו ן"! — וואָס טהוט ער?...
און די שעפעלאַך מיינע? — אוי ביינק איך נאָך זיי!...
איך בין דאָך געווען זייער היטער! . . .
צי קומסטו אָפט אויף די קברים צו געהן,
פון די אבות און העלדען פון פריהער?
און אויף דעם באַרג צ י ו ן יעדען איינציגען שטיין
גריס, מאַמעניו, פריינדליך פון מיר . . .

---

*) אַ פירסט. — **) אַז איך זאָל זיך טויפען.

8.

איך וואָלט זעהר געוואָלט זיך מיט דיר זעהן אַ מאָל,
(איך האָב, דאַנקען גאָט, אויף הוצאות)!
נאָר מיך האַלטען צוריק די געשעפטען אָהן צאָהל,
פאַרנומען בין איך — קיין קאַטאָוועס!

געשעפטען האָב איך אין דער גאַנצער וועלט,
בין באַנקיר, איך האָב פיעל פאַבריקען!
פאַרליהען האָב איך די מלכים מיין געלד,
אויב דו ווילסט — קען איך דיר אויך שיקען!
דערווייל, צו מעלדען האָב איך דיר ניט מיין,
דיין קמיעה היט איך אָפּ גוט!
פון מיר, וואָס ווינשט זיך אַ מאָל דיך צו זעהן,
דיין ליעבליך קינד — י ו ד ע ל ־ ס ע מ י ט.

פעריאָמערט, פערקלאָגט...

1.

פעריאָמערט, פערקלאָגט,
פון זיין היים פעריאָגט,
פאַר זיינע גרויסע זינד;
אזוי אומעדום,
בלאָנדזשעט ארום,
פון גאָט, דאָס פערשאָלטענע קינד!
אז ער זאָל אויף קיין אָרט,
ניט לאַנג בלייבען דאָרט,
נאָר געהן און ניט ווערען מיעד;
דערצו האָט איהם,
זיין טאַטע אלקים,
געשטעמפּעלט מיט דעם נאָמען איד.
זיין קאָפּ אָנצושפּאַרען בעט ער זיך איין,
האָטש וויין, האָטש שריי, אוי וועה!
„ניין", ענטפערט מען איהם, „מע לאָזט ניט
אריין,
אַ איד ביזטו, געה ווייטער, געה!"

2.

אויף זיין ווייטען וועג,
האָט ער געהאַט טעג:
עמלק האָט איהם שוין דערטאַפּט;
און די גרויסע שררות,
מדי און פרס,
האָבען איהם אויך גוט געקלאַפּט;
אין שפּאַניען, אין רוים,
האָט מען איהם ווי אַ שוואָם,
אויסגעקוועטשט און ארויסגעשטעלט;
פערברענט פון היץ,
דערשלאָגען פון בליץ,
פערפרוירען פון שרעקליכער קעלט!
און וואו אין אַ טויער ער קלאַפּט נאָר אָן,
הערט ער אַ געשריי:
„ווער ביזטו, וואָס האָסטו גאָר דאָ צו טהאָן?
נישטאָ קיין פּלאַץ פאַר דיר, געה, געה!"

3.

פרעמד בין איך ניט,
איהר קענט מיך גאַנץ גיט,
איך האָב דאָקומענטען אַ סך;
מיין פּאַס דעם אַלטען,
האַלט איהר בעהאַלטען
אַליין, אין דער שאַפע ביי אייך;
די ביבעל, די פיינע,
די איז דאָך מיינע,
ניט אמת, פיעלייכט, וואָס איך זאָג?

און דאָס תהלים׳ל, וואָס, ניין ?
לייענט איהר אליין
איבער פאַר אייך אלע טאָג ;
„יא, דאָס איז אמת, דאָס ווייסען מיר גוט,
דאָס קעהר אָבער צוּם „יעווריי״,
דו רופסט זיך אָבער מיט דעם נאָמען „איד״,
דיך קענען מיר גאָר ניט, — געה ! געה !״

4.

אוי, לאָזט מיך אריין,
איך וועל אייך ניצליך זיין,
איך בין דאָך פעהיג צו אלסדינג :
צום לערנען — א מח,
צו מלאכה — א כח,
צום האנדלען — א גאנץ קלוגער יונג.
„דאָס קענען אויך מיר,
מיט דיר, אָהן דיר, —
ווי קומסטו גאָר דען דערצו ?
דו פלעגסט דאָך פארצייטען
ערד בעארבייטען,
שעפעלאך פאשען און פיה ?״ —
וואו נעהם איך היינט דעם כח וואָס אמאָל ?
שוואך בין איך, קוים וואָס איך שטעה,
פון שלאָגען און יאָגען גאָר אָהן א צאָהל !
א תירוץ איז דאָס ! — געה ! געה !״

5.

ווי קען איך זעהן,
אין דער פינסטער געהן, —
איך וועל ווארטען ביז ס׳וועט אויפגעהן
די זון !
ביי דער ליכטיגער שיין,
קען מעגליך זיין,
וועט מען דערקענען מיך אויך ווער איך
בין !
איך וועל שוין, איך שווער,
ניט זינדיגען מעהר, —
דאָס שווער איך דיר, גאָט, הייליג צו, —
אבי גיב שוין איין,
אין זינען אריין,
די פעלקער — מיר שענקען מיין רוה !
און פאר די מלכים בעט איך ביי דיר,
זאָלסט לאָזען לאנג לעבען זיי,
און שטארקען דאָס הערץ צום גוטען אויף
מיר,
מען זאָל מיר ניט שרייען מעהר „געה !״.

אלי, אלי, למה עזבתני!

אלי, אלי, למה עזבתני ! אלי, אלי, למה עזבתני !
אין פייער און פלאַם האָט מען אונז געברענט,
איבעראַל האָט מען אונז געמאַכט צו שאַנד און שפּאָט,
דאָך אָבצואווענדען האָט אונז קיינער ניט געקענט
פון דיר, מיין גאָט, מיט דיין הייליגער תורה און מיט דיין געבאָט !

אלי, אלי, למה עזבתני ! אלי, אלי, למה עזבתני !
טאָג און נאַכט, נור איך טראַכט פון מיין גאָט ;
איך היט מיט מורא אָב דיין תורה, דיין געבאָט ;
אָה, רעטע מיך, רעטע מיך פון געפאַהר !
ווי די אבות אַמאָל — פון בייז גזר,
הער מיין תפלה, מיין געוויין,
העלפען קענסטו נור אונז אַליין !
שמע, ישראל, ה׳ אלהינו, ה׳ אחד !

יאַנקעלע געהט אין שוהל אריין

1.

עלענד, קליין און נמאס,
איז יאנקעלע, גאָט'ס זוהן,
און ווי פיינד האָבען איהם די אומות,
איהם קענען זיי גאָר ניט טהאָן:
גבורים מיט זייער גבורה,
קענען ניט געגען איהם ביישטעהן!
וויפיעל מאָל ביי ווילדע טהירע
איז ער געלעגען אין די צייהן;
וויפיעל מאָל איז שוין געהאנגען
איבער איהם די שארפע שווערד;
וויפיעל מאָל פלעגט מען פערלאַנגען
איהם אויסמעקען פון דער ערד;
איהם העלפט פון אלע סכנות,
עס זאָל איהם גאָר ניט זיין, —
פאסט יאנקעלע א תענית,
און געהט אין שוהל אריין!

2.

דעם שונא צו בעפאַלען,
קלייבט מען העלדען אויס,
מען גרייט אָן שפיזען, פיילען,
חיל — גאָר א גרויס!
ער דאַרף קיין שווערד אפילו, —
פ א ס ט ע ן איז זיין געוועהר;
תשובה, צדקה און תפלה —
דאָס איז זיין מיליטער;
זיין זיפץ פון גאנצען הארצען,
שיסט ביז אין הימעל ארויף;
ווי שופרות הילכט זיין קרעכצען, —
מלאכים וועקט עס אויף;
זיי האַלטען פאַר איהם מלחמה, —
די שונאים נעהמט ער איין,
און ברייננגען איהם די נחמה
גלייך אין שוהל אריין!

3.

דער טיגער איז פון איהם מילדער,
קיין ט י ג ע ר פרעסט ער ניט,
דער מענש איז פון איהם ווילדער —
ער טרינקט נאָר מ ע נ ש ע ן ־ בלוט!
וואָס מענשען שטעלט צופריעדען,
וואָס א רשע המן קען!
טויטען טויזענדער אידען, —
מיט איין קריץ פון דער פען!
לויפערס לויפען און יאָגען,
עס ברענט אויף זיי די הויט,
זיי לויפען שנעל און טראָגען
אין די בריעף דעם שרעקליכען טויט! —
איהר וועט איהם שוין ניט טויטען, —
צושטערט איז אייער פּלאַן, —
ווייל יאנקעלע געהט יעצט בעטען
גלייך אין שוהל אריין!

מיין היילינ לאַנד

.1

אוי, ציון, מיין הייליג לאַנד,
ווי טהייער ביזט דו מיר,
פערגעסען זאָל איך אין מיין רעכטער האַנד,
אויב איך וועל פערגעסען ציון אָהן דיר.
הייליג איז דאָך אין דיר יעדער שפּאַן,
בעוויזען האָט זיך אין דיר גאָט,
ווען ער האָט דורך משה, זיין געטליכען מאַן
געשיקט פיר אונז די צעהן געבאָט.

די הייליגע אבות שלאָפען אין דיין שוים,
אברהם, יצחק, יעקב, דוד,
דאָרט רוהען זיך אונזערע העלדען אוים,
מיט זייערע קרוינען בכבוד.

אוי, אוי, אוי, אוי!
ווי בענק איך אַזוי, } ביס
נאָך דיר ירושלים!

.2

אַ שטיינערנער וועג קיין בית לחם געהט,
זעהט מען אַ קבר דאָרט שטעהן,
און פונקט האַלבע נאַכט ווער דאָרטען נור שטעהט,
הערט ער אַ שרעקליך געוויין.
מען קרעכצט, מען זיפצט, אוי וועה, אוי וועה,
דאָס איז אונזער מוטער׳ס קול.
דאָס וויינט צו גאָט, רחל, מיט אַ געשריי,
איהרע קינדער אַז ער העלפען זאָל.
זי געהט ניט צוריק אין איהר רוה אַריין,
ביז זי הערט ניט אַ טרייסט פון דעם הימעל,
ביז גאָט אַליין, שלעפט זי ניט אַיין,
אין איהר זאַנפטען הייליגען דרימעל.

אוי, אוי, אוי, אוי! — א. ז. וו.

.3

כ׳וואָלט זעהן דעם ירדן, דעם הייליגען טייך,
ווי ער וויגט זיך אין זיין גרינעם בעט,
און רונד אַרום איהם שטעהען שעפעלעך אַ סך,
און טרינקען זיך אָן ביז דער זעט.
און דאָרט ניט ווייט אויף אַ בערגעלע הויך,
פייפט זיך דאָס פּאַסטיכעל צו,
און זיין געליעבטע שולמית זיצט דאָרט אויך,
און האַלט זיין קאָפּ אויף איהרע קניע.
זי פלעכט איהם די לאָקען מיט די פינגער ווי שנעע,
און דערלאַנגט איהם אַ קוש אויף זיין שטערען,
און די פּאַלמע בייגט אַיין דעם קאָפּ איבער זיי,
זייער ליעבעס-געשפּרעך שטיל צו הערען.

אוי, אוי, אוי, אוי! — א. ז. וו.

.4

איך וואָלט געוואָלט זעהן ווי פערטומעלט פון רויך,
גאַנץ פריה ווען דער נעבעל איז נאָך בלוי,
דרימעלט דער אַלטער לבנון אין דער הויך,
און רעדט עפּעס צו זיך ווי פון שלאָף.

וואָס חלומ'ט זיך דעם זיידען, וואָס טראַכט ער און קלערט?
צו דאַוועגט ער דענסטמאָל צו ניין ?
צו ווידערהאָלט ער דעם תהלים, וואָס ער האָט געהערט,
פון זיין דוד'לען זינגען אליין ?
צו קלאָגט ער, וואָס זיינע נעסטען זיינען לעער ?
און די פייגעלאך זיינען פערטריבען,
דערפאַר קרעכצט דער אַלטער פון שלאָף אַזוי שווער,
ווייל ער איז עלענד געבליבען.
אוי, אוי, אוי, אוי ! — א. ז. וו.

.5

כ'וואָלט דיך געוואָלט ווידער שוין זעהן,
ציון, אין דיין גאַנצען פראַכט,
און דאָס בית המקדש ווי רייך און ווי שעהן,
די זיילען פון מאַרמאָר געמאַכט.
און דאָס פרוכת מיט בריליאַנטען געשמיקט,
און דאָס זילבער און גאָלד געשיר,
און די כהנים האָבען זיך געבוקט,
און די לוים האָבען געזונגען דעם שיר.
און מיר אַלע זאָלען בעטען, קומען צו דיר,
קיין שבט פון אונז זאָל נישט פעהלען ;
און אַלע ליידען און צרות פון פריהער,
זאָלען מיר דאָרט אין פריידען דערצעהלען.
אוי, אוי, אוי, אוי ! — א. ז. וו.

וויין־ליעד

1.

ציון, ציון, לאַנד פון אידען,
אַך, ווי ס'ציהט צו דיר מיין הערץ,
ווען כ'דערמאָהן זיך אָן דיין שעהנהייט,
נעהמט מיר אָן א טיעפער שמערץ.
יעצט, אָה, זיינען מיר אין גלות,
פון דער היימאַטה זעהר ווייט,
און דעם צייכען פון פערפאָלגונג,
האָט געלייגט אויף אונז די צייט.
קאָהר :
הייבט דעם בעכער,
ברידער, העכער,
טרינקט דעם גוטען כרמל וויין,
מיר וועלען נאָך אין ציון זיין !

2.

כ'וואָלט יעצט וועלען זעהן דעם ירדן,
אין דעם וואַלד לבנון זיין,
זעהן דעם גרינעם טאָהל פון שרון,
טרינקען דאָרט דעם כרמל וויין.
כ'וואָלט אויך וועלען זינגען ליעדער,
ביי דעם אויפגאַנג פון דער זון,
ווי די אַלטע אַקערבויער,
האָבען דאָס אַמאָל געטהאָן.
קאָהר :
הייבט דעם בעכער
ברידער, העכער,
טרינקט דעם גוטען כרמל וויין,
מיר וועלען נאָך אין ציון זיין !

3.

כ'האָף, אז אונזער צייט וועט קומען,
אז דער קול פון שוואכען איד,
וועט זיך הערען הויך אין ציון,
אין א שעהנעם יובעל־ליעד,
און פון שווערען, לאנגען גלות,
וועט ער ענדליך ווערען פריי,
און דעם גוטען וויין פון כרמל,
וועט ער טרינקען ביי דערביי!

קאָהר:

הייבט דעם בעכער,
ברידער, העכער,
טרינקט דעם גוטען כרמל וויין,
מיר וועלען נאָך אין ציון זיין!

וואַשינגטאָן, בוקאַרעסט, ירושלים

(א שפּאציער אויף דער לאנד־קארטע).

די קליינע אסתר איז אַלט געווען אונגעפעהר דריי יאָהר,
קלאָהר, מיט בלויע אויגעלאַך און מיט גאָלדענע האָר.
אין מאָנאַט יוני, דער חודש פון די בלומען,
האָט די מוטער איהר אין שוהלע מיטגענומען.

אסתר'ל האָט דאָרט בעטראַכט יעדע ברעקעלע באַזונדער,
אויף דער לאַנד־קאַרטע האָט זי געקוקט מיט וואונדער:
זי האָט געבליקט אויף פּראָווינצען פון יעדער זייט,
און זי האָט ענדליך געפרעגט וואָס דאָס בעדייט.

„מאַמאַ — האָט זי געפרעגט — וואָס זיינען די שטריכעלאַך,
די פינטעלאַך, פּאַסקעלאַך און די בלויע קיכעלאַך?"
„זעהסטו, מיין קינד, אויף דיעזען פּאַפּיער איז געמעהלט
די גרויסע לאַנד־קאַרטע פון אונזער וועלט".

די מוטער האָט אַראָבגענומען די קאַרטע פון וואַנד,
און האָט אַזוי געוויזען איהר אסתר'ן יעדעס לאַנד:
זי האָט איהר געצייגט אַלע ימים, אַלע טייכען,
אַלע בערג, טהאָלען, גרענעצען און קעניגרייכען.

אסתר האָט די גאַנצע וועלט אַרומשפּאַציערט,
איבעראַל וואו מאַמאַ'ס פינגער האָט געפיהרט, —
זי האָט בעגריסט די גרענעצען פון יעדער זייט,
זי האָט געלאַכט צו די מדינות פון נאָהענט און ווייט.

זי האָט זיך געטהאָן אַ גליטש איבערן גרויסען מעער,
און האָט געבליקט אויף אַמעריקא אַהין און אַהער;
זי האָט געקוקט אויף דעם גרויסען אוקינוס־שפּיעגעל,
און בעוואונדערט פון אָנקעל סעם דעם אָדלער־פליעגעל.

פון אַמעריקא איז איהר פינגער געשפרונגען צוריק,
זי האָט אויף רומעניען געוואָרפען איהר בליק;
זי איז געוואָרען פול צאָרן רויט, ווי אַ בלום אין מאַי,
און זי האָט פערטרונקען גאַנץ רומעניען אין אַ שפּיי!

אסתר׳ס געזיכטעלע, אַזוי רונד ווי אַן עפּעלע,
האָט באַמערקט אַ לאַנד, קליין ווי אַ שפּילקע קעפּעלע, —
זי האָט אָנגעשפּאַרט איהר עלענבויגענד׳ל אָן כינא,
און זי האָט גאַנץ ערנסט געקוקט אויף פּאַלעסטינא...

— „מיין קינד, זעהסטו דיעזע שטריכעלאַך און פּאַרבען?
אָט דאָרט, דאָרט איז געפאָהרען דיין זיידע שטאַרבען!
דאָרט איז אויך געפאָהרען דיין גרויסער ברודער לעבען,
אַרבייטען די ערד, וואָס וועט איהם דאָרט פרנסה געבען".

אסתר׳ל האָט באַלד איהר מיילעלע צום קאַרטע אויסגעשטרעקט
און זי האָט מיט איהרע הערעלאַך גאַנץ אַזיען באַדעקט;
זי האָט עפּעס געמורמעלט שטיל אַ זיסען גערוס,
און זי האָט בעהאַלטען גאַנץ ירושלים אין אַ קוס.

דער פּאַסטוכעל

1.

אַ פּאַסטוכ׳ל איז געוועזן אמאָל
אין דעם לאַנד כנען;
מיט שאָף און רינדער גאָר אָהן צאָהל
פלעגט זיין האַנדעל זיין!

און אַז ער איז רייך געוואָרען,
האָט ער געהאַנדעלט קאָרן,
און האָט זיין געלד פערלאָרען, —
ס׳איז איהם געגאַנגען שלעכט!

אַבי ניט ברויט צו בעטען,
פלעגט ער ציעגעל קנעטען,
געמויערט הייזער און קלייטען,
געאַרבייט פאַר אַ קנעכט! —

יאַ, אוי, ס׳איז שעהן,
יאַ, מלא חן,
דערצעהל און הער ניט אויף —
אוי, ס׳איז זיס!
יאַ, גאָר ניט מיאוס!
דערצעהל אונז ביז׳ן סוף! —

2.

ר׳ משה געהט דורך אומגעריכט,
און האָט איהם באַלד דערקענט:
„יענקעלע, דאָס ביסטו? — אַ קנעכט!"
ברעכט ער מיט די הענד!
האָבען אַזאַ טאַטען, —
דער רייכסטער פון מאַגנאַטען,
און זיין אַזוי פון ווייטען,
זאָלסט גאָר קנעטען לייהם!
דיין טאַטענס לענדער פליסען
פון מילך, — האָניג זיסען,
און דו זאָלסט ניט געניסען? —
אָה, קום צו איהם אַהיים! —
יאַ, אוי ס׳איז שעהן! — א. ז. וו.

3.

אַ סימן אַז דו מעגסט גלויבען מיר, —
די צעהן ווערטער לייען!
וואָס דיין טאַטע שרייבט צו דיר,
מיט זיין האַנד אַליין...

די ווערטער זאָלסטו גלויבען,
און אין הארצען זיי פארקלייבען,
אין דער גרויסער וועלט!
און מיט א פייערדיגען וואָגען,
איבער וויסטע ימים געיאָגען,
האָט ער זיי געבראַכט צו טראָגען,
אין זיין טאַטענס געצעלט! —
יא, אוי ס'איז שעהן! — א. ז. וו.

4.

אז א פאסטוכ'ל א יאלד,
הייבט אָן צו געהן ניט שלעכט,
האָט ער זיך פערגעסען באלד,
אז ער איז געוועזן א קנעכט;
כהנים קוילענען לעמער,
ווייַן גיסט מען מיט עמער,
און לויים מיט כלי־זמר
טאַנצען ארום איהם;
רייך איז מען — א מלך!

לעבען לעבט מען פרעהליך!
האָט ער פערגעסען פאמעליך
זיין טאַטען אלקים! —
יא, אוי ס'איז שעהן! — א. ז. וו.

5.

דאָ האָט זיך זיין טאַטע שטארק צוהיצט,
פון כעס צוהאַקט די וואנד!
איהם פון זיין שטאָדט ארויסגעשמיצט,
און זיין הויז פערברענט! —
א י ה ם ארויסגעטריעבען,
פ ר ע מ ד ע זיינען פערבליעבען,
און האָט זיי פאַרגעשריעבען,
א י ה ם פערפאָלגען גאָר אָהן צאָהל!
דערפאַר זעהט מען איהם היינט יאָגען,
צו זיין טאַטען וויינען און קלאָגען,
ער זאָל איהם שוין מעהר ניט שלאָגען,
א י ה ם שענקען נאָך היינטיגס מאָל!
יא, אוי ס'איז שעהן! — א. ז. וו.

דיא שבועה

(פון די „פועלי ציון“)

1.

מיר הויבען די הענד געגען מזרח און שווערען
ביי ציון, איהר פאָהן, ביי איהר הייליגער ערד,
ביי אַלץ וואָס מיר ליעבען, וואָס הייליג מיר עהרען,
ביי אונזער העלדענס צובראָכענע שווערד.

2.

ביי אונזער געשיכטע וואָס איז אָנגעשריבען
מיט אונזערע טרערען, מיט אונזער בלוט,
ביי אַלץ וואָס מיר שווערען דאָס פאָלק הײם צו ליעבען
און קעמפפען פיר איהם מיט ענערגיע, מיט מוטה.

3.

מיר שווערען איהם ליעבע, מיר שווערען איהם טרייהייט,
צוריק דאָס געוועהר ניט צו לייגען פון האַנד,
ביז וואַנען מיר וועלען ערקעמפפען אין פרייהייט
איין רוהיגעם לעבען אויף אייגענעם לאַנד.

4.

מיר שווערען צורייסען די קייטען אויף שטיקער
פון זיינע געבונדענע וואונדיגע הענד,
אַרונטערצוואַווארפען דעם יאָך פון די דריקער,
פערלאָזען דעם גלות, די פינסטערע ווענד.

5.

און אויך ווען צו שטאַרבען אין מיטען דעם שטרעבען
איז אונז דאָ באַשערט, ניט בריינגענדיג איהם דאָרט,
דאַן וועלען מיר אַנדערע דעם גייסט איבערגעבען,
זיי זאָלען פערטרעטען אינ׳ם שטרייט אונזער אָרט.

גאָט׳ס וואונדער

1.

אַמאָל האָט זיך די אומה אָנגעקעהרט
מיט היידען — די כאַלדייער,
אַז עס איז דאָ איין גאָט, האָט ערקלעהרט
איינער אַן העברעער;
און איהם האָט גאָט אַ זאָג געטהאָן:
„הער מיך אויס, אברהם׳ל,
קוק דעם הימעל און די ערד אָן,
דאָס וועט זיין מיין קרעמיל,
איך וועל דיך מאַכען גרויס,
פון דיר וועט אַרויס
אַ פאָלק, וואָס וועט זיין געטליך,
די נאַטור מיין איך
האַלטען וועל איך,
און דו וועסט מישען די בלעטלאַך.
אין אַ יעדען דור,
וועל איך אייך נאָר
בעווייזען גרויסע וואונדער,
אַז איהר וועט נאָר זיין
וואויל, גוט און פיין,
מיר געטרייע קינדער.

2.

איידער ער האָט זיינע קינדער געבראַכט
צו זיך אין ירושלים,
האָבען זיי 400 יאָהר פערבראַכט
אין דעם לאַנד מצרים.
מען האָט זיי דאָרט זעהר שטאַרק געדריקט,
ביז גאָט האָט דערהערט זייערע קלאַגען,
און האָט אויף דעם לאַנד אָנגעשיקט
וואונדערליכע פלאַגען:
אַ חיה וואָס פרעסט,
אַ האָגעל — אַ פעסט,
אַ פינסטערען מלאך־המות,
ביז פרעה אַליין,
האָט זיי געהייסען געהן,
און האָט זיי נאָך געגעבען אויף הוצאות.
אַזוי וועל איך אייך,
בעווייזען אַ סך
גרויסע, שטאַרקע וואונדער,
אַז איהר וועט נאָר זיין
וואויל, גוט און פיין,
מיר געטרייע קינדער!

3.

ארומגעגאַנגען זיינען זיי 40 יאָהר
אין דער הייסער וויסטע,
פון וואַסער איז דאָרט געווען קיין שפור,
נאָר זאַמד און שטיינער פוסטע;
פון אַ שטיין וואַסער האָט זיי געצאַפּט
משה דער מיוחס,

און פון הימעל האָבען זיי געחאַפּט
בריטלאַך „צפּיחת״ ;
פייגעלאַך א סך,
זיינען צו זיי גלייך
אליין צופליהען געקומען :
שנייט אונז די קעפּ
און קאָכט אונז אין טעפּ,
און לאָז אייך וואויל בעקומען !
אזוי וועל איך אייך
בעווייזען א סך
גרויסע, שטאַרקע וואונדער,
אז איהר וועט זיין
וואויל, גוט און פיין,
מיר געטרייע קינדער !

4.

ארויסגעגאַנגען פון מצרים זיינען זיי קאַם,
איז פּרעה זיי נאָכגעלאָפען
מיט זיין גאַנצער מחנה ביים ים
האָט ער זיי אָנגעטראָפען ;
ער וואָלט פון זיי געמאַכט אַן עק,
זיי וואָלטען געווען פערלאָרען,
האָט גאָט געטהאָן א פּייף, פּאַר שרעק
איז דער ים פערגליווערט געוואָרען.
און פּרעה'ס מיליטער,
האָבען אין דעם מעער
געפונען זייער קבורה ;
און אונזערע לייט,
פון יענעם זייט,
האָבען פרעהליך געזונגען די שירה.

אזוי וועל איך אייך
בעווייזען א סך
גרויסע, שטאַרקע וואונדער,
אז איהר וועט נאָר זיין
וואויל, גוט און פיין,
מיר געטרייע קינדער !

5.

יעצט אז איהר וועט דאַרפען ריידען צו מיר,
קענט איהר פון ירושלים,
מיין ענטפער וועט איהר בעקומען פריהער
פון דאָרט — מן השמים ;
אזוי האָט געזאָגט צו זיי זייער גאָט,
ווען ער איז פון זיי געשיידען,
נאָר דעם קאָנטראַקט — די צעהן געבאָט,
שרייבט איהר מיר אונטער, אידען.
האַלט איהר עס אויס, —
מאַך איך אייך גרויס,
אז די גאַנצע וועלט וועט קאָכען ;
אָבער וועט איהר
פערגעסען אָן מיר, —
אוי, וועל איך אייך שווער בעשטראָפען !
און דאַן וועל איך גלייך
פערגעסען אָן אייך,
נישט מעהר בעווייזען קיין וואונ־
דער,
ווען איהר וועט זיין
נישט וואויל און פיין,
צו מיר אונגעטרייע קינדער !

אמונה איז טייער

1.

געדענק, מיין קינד, געדענק דאָס גוט,
געדענק נאָר דאָס אידעלע,
אויף שריט און טריט בלייב נאָר אַ איד,
און זינג נאָר דאָס ליעדעלע !
דיינע קינדערלאַך זאָלסטו נאָר דערצעהלען
פון דעם גלות און מאַרטער און קוועלען ;
דאָס ליעדעלע זינגען זאָלסטו זיי בעפעהלען,
אידישע טאָכטער, מיין טהייער קינד !

מען האָט אונז געפּלאַגט אונגעהייער,
געברענט האָט מען אונז אויף דעם פייער,
און די אמונה איז ביי אונז טייער,
איז ביי אונז, ביי אונז זעהר טייער,
ווייל דו ביזט אַ איד, און דו בלייבסט אַ איד!
דו שטאַרבסט אַ איד, אַ איד!
אוי, אַ איד, יאַ, אַ איד, יאַ, בלייבסט נאָר אַ איד, אַ איד!
אמונה איז טייער,
זאָגאַר אין פייער
געהט דער איד פאַר די צעהן געבאָט!
אוי, נאָר זיין אַ איד איז גוט!
אוי, אונזער טאַטען ווען מיר ניט בייטען,
אייביג בלייבט נאָר ער אונזער גאָט!

2.

אָבמעקען אונז געוואָלט אמאָל,
האָבען המן'ס אַלע שלעכטע,
נאָר אונזער גאָט פון פאָלק ישראל,
העלפט תמיד נאָר גערעכטע!
דערפאַר דאַרף זעהן יעדער איד
די קינדער לערנען תורה;
ער זאָל קיינמאָל ווערען מיעד
צו לויבען אונזער בורא!
אמונה איז טהייער, א. ז. וו.

שלאָף־ליעד

אוי, אוי, אוי, גאָטעניו, גאָטעניו, גאָטעניו, גאָטעניו,
זיי מיר מוחל גוטער גאָט אצינד!
דו האָסט מיר דאָך צוגעשוואָרען,
איידער איך האָב איהם געבאָרען,
און איך גלויב אין דיינע רייד;
מען וועט ניט מעהר לאַכען,
ניט מעהר חוזק מאַכען,
גאָט דער גוטער איז דיין היטער,
שלאָף מיין טייער קינד!
שלאָף־זשע, שלאָף, מיין שרהל'ע,
דיך וויעגט דיין מוטער שרה'לע,
גאָט דער גוטער איז דיין היטער,
שלאָף מיין טייער קינד!

אוי, אוי, אוי, זוניוניו, זוניוניו, זוניוניו, זוניוניו, אוי
מיט לאַנגע יאָהרען זאָלסטו מיר זיין
אצינד!
דו זאָלסט נאָר גלויבען,
ביי דיינעם לעבען,
מיין טייער קינד,
גרויס וועט זיין דיין נאָמען,
פון דיר וועלען פעלקער שטאַמען,
גאָט דער גוטער איז דיין היטער,
שלאָף מיין טייער קינד!
שלאָף־זשע, שלאָף, מיין שרהל'ע,
דיך וויעגט דיין מוטער שרה'לע,
גאָט דער גוטער איז דיין היטער,
שלאָף מיין טייער קינד!

קלאָג פון ציון׳ס טעכטער

1.

וויינט־זשע אַלע ציון׳ס טעכטער,
קלאָגט־זשע קינדער אַלע ביינאַנד,
אויף דער נויטה, דער צייט דער שלעכטער,
וואָס האָט געטראָפען אונזער לאַנד.
אַראָפּגעפאַלען איז אונזער שטערן,
אין דער ערד פערשמירט;
צובראָכען די קרוין פון אונזער שטערן,
וואָס האָט אונז אַזוי געציערט.
גאָט, זעה אונזערע טרעהרען,
אונזער נויטה און פיין;
וויינען וועלען מיר ניט אויפהערען,
ביז דיין הילף וועט זיין!

2.

רייך ווי אַ מלכּה מיט בריליאַנטען,
איז די הייליגע שטאָדט געוועזן;
ביי די שׂררות, פון אַלע זייטען,
האָט זי כּבוד געהאַט, זעהר פיעל חן;
אַזוי ווי די שטערען אַרום דער לבנה,
האָבען מיר זיך געשפּיעגעלט אין איהר;
אוי! היינט הייסט זי „די אַלמנה”,
און איהרע „יתומים” זיינען מיר! —
גאָט, זעה אונזערע טרעהרען,
אונזער נויטה און פיין;
וויינען וועלען מיר ניט אויפהערען,
ביז דיין הילף וועט זיין!

3.

אַזוי זיצט די אַלמנה ירושלים,
אויף דער ערד, צווישען מיסט,
און איהר איינציגע קינד אפרים,
טוליעט זי צו איהרע בריסט . . .
„פערטריעבען האָסטו”, וויינט זי, „גאָט ליעבער,
מיין אידעלען און ישׂראל;
אוי! לאָז מיר חאָטש דעם קדיש איבער,
ער זאָל מיך געדיינקען חאָטש אַ מאָל!”
גאָט, זעה אונזערע טרעהרען,
אונזער נויטה און פיין;
וויינען וועלען מיר ניט אויפהערען,
ביז דיין הילף וועט זיין!

עס דרימעלט ניט דער וועכטער

1.

דער גרויסער שעפער פון די וועלטען — גאָט,
האָט זיך געקויפט אַ קנעכט פאַר די צעהן געבאָט,
זיינע גרויסע מעשׂים אומעדום
צו דערצעהלען — שיקט ער איהם אַרום;

און אַז ס׳טרעפט איהם אַן אומגליק דאָרט,
ווען ער וואַנדערט פון אָרט צו אָרט,
הערט ער דאָס טרייסטענדע וואָרט:

„האָב נישט מורא, יענקעניו, מיין קנעכט”,
אַזוי זאָגט גאָט דער גערעכטער,
„פאַרליער קיין מוטה, עס וועט דיר ניט זיין שלעכט,
עס דרימעלט ניט דיין וועכטער!”

2.

נאָך יונגערהייט, אַז ער האָט פאַרלאָזט זיין לאַנד,
צו רעטען זיין לעבען פון זיין ברודער עשו'ס האַנד,
עלענד, אין דער וויסטע אַליין,
ווערט ער אַנטשלאָפען אויף אַ האַרטען שטיין,
ער זעהט אין חלום אַ לייטער שטעהט,
און פון הימעל אַ מלאך צו איהם אַראָפּ געהט,
און ראַהמט איהם איין שטילערהייט:
„האָב נישט מורא", א. ז. וו.

3.

פערפאָלגט פון פרעה'ס שטאַרק מיליטער,
לויפט ער צו פאַר שרעק צו דעם טיעפען מעער,
פון פאָרענט און פון הינטען גרוים געפאַהר,
זיין לעבען איז געהאַנגען אויף איין האר.
פלוצלונג זעהט ער ווי דאָס שפּילענדע מעער
ווינקט צו איהם מיט דער האַנד, דער וואַסערדיגער:
„קום, יענקעניו, קום אַהער,
„האָב נישט מורא", א. ז. וו.

השיבנו נאַזאַד (קעהר אונז צוריק)

1.

ווען די שעה שלאָגט אויס:
געה מענש אַרויס,
פערלאָז דיין הויז,
דיין קינד און דיין ווייב, —
פערלאָזט ער זיין שטאַנד,
זיין היים און זיין לאַנד,
און נעהמט אין דער האַנד
דעם וואַנדער־שטאַב.
ער וואַנדערט און בלאָנדזשעט,
ווייסט ניט וואו צו געהן,
אין מיטען וועג
בלייבט ער פלוצים שטעהן.
ער שטעהט אונענטשלאָסען,
ער שפּיערט עפּעס שלעכטס,
און ווייסט ניט צי זאָל ער געהן גראַד,
צי זאָל ער געהן לינקס,
צי זאָל ער געהן רעכטס,
צי גאָר — השיבנו נאַזאַד!

2.

דאָרט אויף דעם שליאַך,
עלענד, אָהן אַ דאַך,
שעפּעלאַך אַ סך,
פערבלאָנדזשעטע שטעהן.
גערעטעט פון טוידט,
אין שרעקליכער נויטה,
צוריסען די הויט,
פון וועלפ'ס שאַרפע צייהן.
דאָס זיינען מיינע ברידער
פון גאַנץ פיינעם שטאַנד,
בע'גזל'ט, פערטריעבען
פון זייער פאַטערלאַנד;
זיי זוכען אַ היים,
אַ רוהיג שטיקעל אָרט,
גענוג שוין צו זיין נע ונד;
וואָס שטעהט איהר און טראַכט?
אייער היים איז גאָר דאָרט,
קיין ציון! — השיבנו נאַזאַד!

3.

אין שפּאַניען אמאָל,
גאָר אָהן א צאָהל,
אונזער פאָלק ישראל,
האָט געליטען אָהן מאָס,
מען האָט אונז געיאָגט,
גע'הרג'עט, געפּלאָגט,
און וואָס מיר האָבען פערמאָגט,
גערויבט אָהן א פאַרוואָס;
אצינד זיצט פערשעמט,
אָהן גלאַנץ און אָהן פּראַכט,
געבראָכען, געלעהמט
איז שפּאַניעס גרויסע מאַכט;
און ווי דאָס לאַנד דענקט, און ווי עס רעדט,
קען יעדערער לעזען אין בלאַט:
עס שלאָגט זיך אין הערצען צעהן מאָל „על־חטא"
און שרייט: „אידעלע, השיבנו נאַזאד!"

4.

ווען אויפ'ן ערד־באַל
שיינט איבעראַל
די ליכטיגע שטראַהל
פון ציוויליזאַציאָן, —
איז דאָ נאָך איין מאַכט,
וואָס פון בילדונג לאַכט,
און ציהט צו דער מאַכט
פון אינקוויזיציאָן;
דאָס איז דער קאַצאַפּ,
וואָס שרייט אין איין שטיק,
איך וויל ניט געהן פאָרווערטס,
איך וויל נאָר געהן צוריק,
צוריק צו דער צייט פון מערדעריי,
פון אידיש בלוט בין איך נאָך ניט זאַט,
צו אונזערע זיידעס — איוואַן, ניקאָליי,
צו די באַרבאַרען — השיבנו נאַזאַר!

אדון עולם

גאָט דער גערעכטער,
גאָט דער אַלמעכטיגער,
מיין ביטע
הער נאָר צו
וואָס איך בעט ביי דיר;
לאָז מיין ביטע יעצט קומען פאַר דיר,
פאַר די חסדים, וואָס דו האָסט געטהאָן ביז יעצט מיט מיר!
קען אַ טויטער, וואָס שטויב פון איהם ווערט,
דען דערצעהלען דיין ווערטה,
אַ לעבעדיגער מענש
קען נאָר דערצעהלען דיין ווערטה!
הערט, ווי עס קלינגט,
הערט, ווי עס זינגט,
עס זינגען וועלטען שירה,
פייגעלאַך און טהיערע,
הימלען, וועלטען, שטערען,
טייכען, וועלדער, מעערען,
צו דיר, צו דיר,
גיעבען זיי אַ שבח, אַ שיר!

אל תירא עבדי יעקב

1.

גאָט זאָגט יאַנקלען אצינד,
האָב נאָר ניט מורא, מיין טייער קינד,
עמלק, בלק, עמון און מואב,
און נאָך פעלקער א סך,
איז פון אַלע געוואָרען א טייך,
נאָר דו מיין איין און איינציג קינד,
בלייבסט א פאָלק אויף אימער ווי אצינד!

2.

דיין זיידען האָב איך אַמאָל ערצעהלט,
אַז דיך אַליין האָב איך מיר אויסערוועהלט,
דארום האָב נישט מורא, קנעכט מיינער, גע־
טרייער,
קיין זאַך קען דיר נישט שאַטען,
קיין בלוט, און קיין וואסער, און קיין פייער,
פערזיכער זיך אויף דיין טאַטען,
און האָב נישט מורא, קנעכט מיינער גע־
טרייער!

3.

לאָז שוין זיין גענוג געפּלאָגט,
ערלייז דיין קינד ווי דו האָסט צוגעזאָגט,
האָב נישט מורא יאַנקעלע מיין קנעכט,
פון מיר געהט נישט אַרויס קיין אונרעכט,

אוי, וועל איך זיי שלאָגען!
אוי, וועל איך זיי יאָגען!
פאַר דיר, פאַר דיינע פּלאָגען!

4.

פון דיר וועט ערשיינען א שטערען,
און דיר מיין קינד וועט ליכטיג ווערען,
האָב נישט מורא, בן־יחיד׳ל מיינער!
געדיינק אַז דאָס זאָגט גאָט דיינער:

אוי, וועל איך זיי שלאָגען!
אוי, וועל איך זיי יאָגען!
פאַר דיר, פאַר דיינע פּלאָגען!

5.

איך וועל נישט געדיינקען פון דיר און דיינע
זינד,
פערזיכער זיך אויף מיר, יאַנקעלע, מיין
טייער קינד!
האָב נישט מורא,
און האַלט נאָר מיין תורה,
לאָך דיך אויס פון אַלע זייערע ברומען!

אוי, וועל איך זיי שלאָגען!
אוי, וועל איך זיי יאָגען!
אַז די צייט וועט קומען!

דיא אידישע פריידהייט

1.

מיר האָבען גענוג שוין פיר פרעמדע געשאַפען,
און זעהען גאַנץ גוט וואָס עס איז אונזער לוין;
מיר ווילען נישט לענגער פערבלייבען קיין שקלאַפען,
און רייך מאַכען פרעמדע און בעטלען אַליין.

2.

מיר האָבען גענוג שוין געבויט פּיראַמידען
פיר יעטוועדען פּרעה אין יעטוועדען לאַנד;
שוין צייט זיך בעפרייען אַלס מענשען און אידען
פון אייביגען גלות, פון אייביגער שאַנד.

3.

שוין צייט צו צוברעכען פון גלות די קייטען,
צו שענדליכער קנעכטשאַפט זאָל נעהמען אַן עק;
און שטאַרקען און מוטהיגען איינער דעם צווייטען,
ביז וואַנען מיר וועלען עררייכען דעם צוועק.

4.

און אָנפאַנגען אַרבייטען און אויפהערען וויינען,
מיר האָבען גענוג שוין געוויינט און געשקלאַפט;
און זאָלען זיך אונזערע כחות פעראיינען
אין איין גרויסער מעכטיגער פרוכטבאַרער קראַפט.

5.

און פאָרווערטס מאַרשירען און קוקען אויף שפּעטער
מיט פעסט־איבערצייגונג אין אונזער ערפאָלג;
אַ פייגלינג איז יענער, אַ שקלאַף, אַ פעררעטער,
וואָס העלפט ניט בעפרייען פון קנעכטשאַפט זיין פאָלק.

6.

און צווישען אונז הערשען זאָל אחדות און טרייהייט,
אַ שטאַרקע, אַן אמת'ער ברידער־פערבאַנד;
זאָל זיין אונזער מאָטאָ: „די אידישע פרייהייט
פיר'ן אידישען פאָלק, פיר דאָס אידישע לאַנד"!

שלח מנות

1.

דעם ערשטען שלח־מנות
האָט אונז גאָט משה'ן אריינגעשיקט,
אַז אין מצרים, אָהן רחמנות,
האָט מען אונזערע אידען געשטיקט,
האָט אונז משה רבינו
פון מצרים עקספּעדירט,
און מיט דער תורה'לע די שעהנע,
קיין ירושלים אריינגעפיהרט.
אַ לאַנד מיט אַ תורה'לע,
אַ קעניג מיט אַ בורא'לע, —
אַלע ווי צוקער זיס;
כהנים, לויים און סנהדרין —
אַלע ווי צוקער זיס!

אוי, אוי, ווי צוקער זיס,
אוי, ווי צוקער זיס,
אידען שיקען שלח־מנות,
איינער דעם אַנדערן מתנות,
אוי, ווי צוקער זיס, אוי ווי צוקער זיס!

2.

דעם צווייטען שלח־מנות
וואָס גאָט האָט אונז געמאַכט,
אַז המן מיט זיינע לצנות
האָט די אידען שיער אומגעבראַכט,
האָט אסתר אַליין,
ביי אחשורוש, אין דער נויטה,
אַלע אידען מציל געוועזן,
און המן'ען געגעבען דעם טויט.

מרדכי און אסתר,
א ברודער מיט א שוועסטער, —
אוי, ווי צוקער זיס;
המן א שררה׳לע,
געגאַנגען א כפרה׳לע —
אוי, ווי צוקער זיס! — א. ז. וו.

3.

דעם דריטען שלח־מנות
איז אויך פון גאָט געווען,
אז די רוסען, אָהן רחמנות,
האָבען זיך אָן אונז נוקם געווען;
אמעריקא, א לאַנד איז דאָ,
וואָס דאַרט לעבט יעדער פריי,
און דער אידעלע, אין א גוטער שעה,
גיט שוין אויף רוסלאנד א שפיי;
אמעריקא האָט שטעדטעלאך,
הייזעלאך מיט קלייטעלאך, —
אלע ווי צוקער זיס;
בעל־מלאכה׳לאך אידעלאך
אין אלע סטריטעלאך, —
אוי, ווי צוקער זיס! — א. ז. וו.

4.

און אויב דו לעבסט יא
אזוי גוט אין דעם פרייען לאַנד,
וואו דער קריסט מיט דעם איד
זיינען געשלאָסען האַנד אין האַנד, —
נו לעבט־זשע שוין צופריעדען
און פערגעסט ניט אָן גאָט׳ס מתנות,
און שיקט זיך אלע אידען
פורים — שלח־מנות!
פרעהט זיך, אידעלאך!
קויפט אייך ליעדעלאך, —
אוי, ווי צוקער זיס!
דאָ האָט איהר פאַר קיינעם קיין מורא,
מעהר ניט פאַר דעם בורא, —
אוי, ווי צוקער זיס! — א. ז. וו.

הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל

1.

ער שלאָפט ניט, דרימעלט ניט דער אידישער גאָט,
אונז בעוואַכט אימער זיין בליק,
מיט איין האַנד שטראָפט ער, מאַכט אונז צו שפּאָט,
מיט דער צווייטער שענקט ער אונז גליק,
ער בעוואַכט אונז ווי א פאָטער זיין קינד,
און העלפט אונז אין יעדער געפאַהר;
אין יעדער נויט ערשיינט ער געשווינד,
און רעטעט אונז פון שמערץ און צער! —
הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל!

2.

אונזערע יאָהרען און אונזערע טעג,
זיינען אין צרות אַוועק;
מען האָט אונז פערפאָלגט גאָר אָהן א ברעג,
געוואָלט פון אונז מאַכען אָן עק;
מען האָט אונזער לייב אין פייער געברענט,
געקוועלט מיט שאַנד און מיט שפּאָט;

נאָר אונז צו טויטען האָט קיינער געקענט,
ווייל מיט אונז איז אונזער גאָט!
הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל!

3.

אויך היינט הערט מען אָפט אַ געשריי:
„מאַכט פון די אידען אַ תל!
קיין מיטלייד זאָלט איהר האָבען מיט זיי!
מאַכט דאָך אַ סוף פון זיי, שנעל!" —
אַנטיסעמיטען אויף יעדען טריט,
זוכען נאָר אונזער טויט,
נאָר זייערע געוואַלדען ווירקען גאָר ניט, —
ווייל אונז בעוואַכט אונזער גאָט!
הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל!

דאָס טלית'ל

1.

דאָס טלית'ל איז אַ טייערע זאַך,
דאָס געהערט צו דעם אידען;
יעדער האָט אין איהם האָפנונג אַ סך,
יעדער איז מיט איהם צופריעדען.

אַך, טייערער טלית, הערצליכע טרייסט!
פיעל תפלות הערסטו זיך איין,
פון אַלע ביטערע הערצער דו ווייסט,
פיהלסט גאַנץ גוט דעם אידען'ס פיין;

ביסט אימער מיט דעם אידעלע,
פון זיין ברית אָן האָט ער דיך,
אויך ווען מען גראָבט מיט דעם רידעלע,
וויקעלסט איהם איין אין זיך.

בעגלייטער אין גלויביגקייט,
דו ביזט דאָך מיין אייביגקייט!

רעפריין:

דאָס טלית'ל איז נור דאָס איינציגע קלייד,
פאַר דעם אידען אין זיין פרייד און לייד,
פון זיין געבורטס־טאָג ביז אין קבר
געהט עס מיט איהם מיט;

ווערט איבעראַל געיאָגט,
זיין לעבען איז געפּלאָגט,
אַלעס וואָס ער פערמאָגט,
נעהמט מען צו פון איך!
אַלעס, אַלעס,
נאָר דעם טלית,
דאָס נעהמט מען ניט!
ניין! ניין! ניין!

2.

ווען ס'איז מיר געוואָרען נאָר 13 יאָהר,
אָנגעטהאָן מיר אַ טלית,
ווי ווייניג איך האָב דאַן פערשטאַנען גאָר,
וואָר עס מיר טייערער פון אַלעס;

איך האָב דאַן אין מיין דרשה צוגעזאָגט,
האַלטען מיין טלית'ל ריין,
לײַדער בין איך פון דעם גלות געפּלאָגט,
איממער אין טרעהרען, געוויין;

אָנגעזאַפּט איז ער מיט מיין טרעהר,
טריקענט זיך קיינמאָל ניט אויס,
איהם איז אויך מיינע צרות שווער,
מיין פיין, ווי זיין פיין, איז גרויס,

בעגלייטער אין גלויביגקייט,
דו ביסט דאָך מיין אייביגקייט!

רעפריין:

דאָס טלית'ל איז נאָר דאָס איינציגע קלייד,
פאַר דעם אידען אין זיין פרייד און לייד,
פון זיין געבורטס־טאָג ביז אין קבר
געהט עס מיט איהם מיט;

ווערט איבעראל געיאָגט,
זיין לעבען איז געפּלאָגט,
אלעס וואָס ער פערמאָגט,
נעהמט מען צו פון איד!
אלעס, אלעס,
נאָר דעם טלית,
דאָס נעהמט מען ניט!
ניין! ניין! ניין!

אַ בריוועלע צו גאָט

1.

דו גאָט פון אברהם, יצחק, יעקב
וואָס האָבען די ערשטע דיך ערקענט,
וואָס דו ביזט דורך זיי יעצט אַ תקיף,
און גאַנגבאַר איז דיין טעסטאַמענט.
אין וועלכען דו זאָגסט דו וועסט שענקען
די אייניקלעך זייערע אַ לאַנד,
און דאָך, זייט מיר קענען געדענקען,
נאָך זיינען מיר צו שפּאָט און שאַנד.

ס'איז הייליג דיין וואָרט,
דאָך גאָטעניו פאָרט,
וויפיעל איז צו וואַרטען דער שיעור!
מיר ווערען געפּלאגט,
געטריבען, געיאָגט,
און האַלטען אין איין בעטען דיר.

2.

מיר זיינען דאָס די אויסערוועהלטע,
דער אתה בחרתנו דער פער,
מיט בראַנד־וואונדען ניט אויסגעהיילטע,
יאָהר טויזענדער טריפענדער טרעהר.
די וועלט שעפּט פון אונז ביכער,
מיר געבוירען דער מענשהייט אַ גאָט,
אליין מיט'ן לעבען ניט זיכער,
און איבעראל צו שאַנד און שפּאָט.

אוי, דאָרט אַ פּאָגראָם,
דאָ עלילת דם,
טיראַנישע גזירות אָהן שיעור!
אוי, גאָטעניו, מיעד,
איז דער שוואַכער איד,
וואָס האַלט אין איין רופען צו דיר.

רעפריין:

אין דיינע הענד, גאָט, ליעגט אונזער גליק.
ברענג־זשע אונז אַהיים צוריק,
דאָרט וואו מילך און האָניג גיסט,
און וואו דער ירדן פליסט,
וואו דעם נביא'ס וואָרט האָט געקלונגען,
וואו די לויים האָבען געזונגען,
דאָרט אַהין ברענג גאָט דאָך ווי אמאָל,
דיין אויסערוועהלט געפּלאגטע פאָלק ישראל.

דאָס תהלים׳ל

.1

פון דוד המלך דעם קריגער,
וואָס זוכען זיין גלייכען איז שווער,
פון מוטהיגסטען גבור און זיעגער,
געבליבען איז אונז אַ געוועהר.
דאָס איז ניט געגאָסען פון אייזען,
און אויך ניט פון בליי, ניט פון שטאָהל,
דאָך קען עס גבורות פיעל ווייזען,
און וואונדער און ווירקונג אָהן צאָהל.
דאָס האָט געשאַפט די קראַפט פון אַ זשעני,
דאָס איז אַ ביכעלע פול פּאָעזי,
דאָס תהלים׳ל, די הימלישע מעלאָדיע.

רעפריין:

יא, דאָס תהלים׳ל נעהם,
לייען און דיר ווערט אזוי בעקוועם,
דו געפינסט דאָרט פּערלאַך,
טרייסט צו דיינע טרעהרעלאַך,
באַלזאַם צו דיין פיין און שמערץ,
ווערסט בעלעבט אויף דאָס ניי,
אויפ׳ן הארצען ווערט דיר ווידער פריי,
דוד האָט אויך פיעלע מאָל,
אין זיין פריינד דעם תהלים׳ל,
אויסגערעדט זיין ביטער הארץ.

.2

דער איד האָט פערלאָרען זיין מלוכה,
צוזאמען מיט זיין הייליג לאַנד,
אין גלות, ער האָט קיין מנוחה,
און איז נאָר צו שפּאָט און צו שאַנד.
דאָך פיהרט ער זיין קאַמפּף מיט בטחון,
און דולדעט און לעבט נאָך ביז היינט,
און וואונדערבאר איז זיין נצחון,
אַנטקעגען זיין מעכטיגען פיינד.
דאָך וועלכע קראַפט האַלט אויף דעם
שוואַכען איד?
און וועלכע קראַפט מאַכט זיינע שונאים
מיעד?
דאָס תהלים׳ל, דאָס הימלישע פיינע ליעד.

(רעפריין).

.3

פון תהלים׳ל זאָלסטו ניט שפּעטען,
אויך פריי, ראַדיקאַל ווען דו ביזט;
ווען דו קענסט ניט ווינען, ניט בעטען,
אָה! ווערסטו גלייך אַ פּעסימיסט.
און דריקט דיר אַמאָל צו דיין לאַגע,
פערלירסטו דיין אייגענעם קאָפּ,
קוים קוועלט דיר די מוטהלאָזע פּלאַגע,
זעלבסט האַקסטו דיין לעבען זיך אָפּ.
דער קעניג שאול ניט געלעבט וואָלט לאַנג,
זיין מרה שחורה האָט געהיילט דער קלאַנג,
פון תהלים׳ל, דער הימלישער גייסט־געזאַנג.

(רעפריין).

גאָט און זיין משפּט איז גערעכט

1.

דער איד האָט אין זיין לעבען
אַ טרייסט־וואָרט אויף זיין בראָך,
און דאָס האָט איהם געגעבען
זיין אַלטער זיידע נאָך;
און וואָס פּאַר אַ שלעכטס עס טרעפט דעם
אידען,
וואָס זאָל איהם ניט געשעהן,
טראָגט ער דורך אַלץ שטיל און צופריעדען,
גלייך ווי גאָר ניט געוועזן.
זיין פּנים ווערט בלאַס,
זיינע אויגען ווערען נאַס,
זיין הערץ ווערט פערגאָסען מיט בלוט;
צו שטילען זיין שמערץ,
און צו שטאַרקען זיין הערץ,
נעהמט ער זיך טרייסטען דערמיט:

רעפריין:
אז גאָט און זיין משפט איז גערעכט,
מען טאָר קיינמאָל ניט
זאָגען, אז גאָט איז שלעכט;
ווייל גאָט ווייסט וואָס ער טהוט,
אומזיסט שטראָפט ער קיינעם ניט;
גאָט און זיין משפט איז גערעכט!

2.

דער איד איז קיינמאָל גליקליך,
ער ליידט פון עוויג אָן,
געבראָכען אין שטיק שטיקלאך
איז די אידישע נאציאָן;
ער האָט קיין היים, קיין לאנד, קיין פריינד
ניט,
קיין טרייסטענד ווארעם וואָרט.
די שעהנע זון פאר איהם זי שיינט ניט,
מען האסט איהם דאָ און דאָרט.
א פערשאָלטענער גר,
א פרעמדער איז ער,
איבעראל ווערט ער געפּלאָגט;
ער האָט צרות פיעל,
דאָך ליידעט ער שטיל,
ער וויינט זיך גוט אויס און ער זאָגט:
רעפריין:
גאָט און זיין משפט איז גערעכט!

3.

כמעט אין אלע דורות
שטעהט א המן אויף,
און זוכט מיט כל המוראות
דעם שוואכען אידעל'ס סוף;
אויך יעצט אין צוואנציגסטען יאָהר־הונדערט
אָה, פריינד, עראינערט אייך,
מען האָט דעם איד געראָבט, געפּלינדערט,
דאָרט אין צארען־רייך.
א שלעכטער איוואן,
א הונט קרושעוואן,
האָט פערגאָסען דאָס בלוט פון דעם איד;
א בלוטיגען ים,
האָט געמאכט דער פּאָגראָם —
און דער איד זינגט זיך וויטער דאָס ליעד:
רעפריין:
גאָט און זיין משפט איז גערעכט!

שענקט אַ נדבה!

1.

ליעבע אידען, האָט רחמנות,
לאָזט ערוואכען אייער הערץ!
אוי, רעטעט מענשען פון סכנות,
פיהלט־מיט דעם צווייטענס שמערץ!
מענער, פרויען און קליינע קינדער,
שרייען צו אייך מיט א ביטער געשריי:
„אידען, מיר בעטען: העלפט געשווינדער!
די אָפּפער פון דער רוסישער טיראנאי!
מיר געפינען זיך אין א גרויסער נויטה,
מיט אונזער אונגליק איז גאָר ניט צו שפּאַ־
סען!
פרויען שטארבען פאר א שטיקעלע ברויט,
קינדער וואלגערען זיך ארום אין די גאַסען!
שענקט א נדבה פאר אָרעמע מענשען,
שענקט א נדבה, גאָט וועט אייך בענשען,
שענקט א נדבה, סאי עלטער, סאי יונגער,
שענקט א נדבה, מיר שטארבען פאר
הונגער!
שענקט א נדבה! שענקט!

2.

וויסט און פינסטער ווי די נאכט
איז דעם אידען דאָ אצינד,
צו שאנדע און שפּאָט ווערט ער געמאכט,
מען קוילעט איהם זיין ווייב און קינד;
אידישע הייזער ווערען פערברענט,
צוריסען די הייליגע ספרים;
אידישע פרויען ווערען געשענדט, —
פערפלייצט די שטאָדט מיט אידישע קברים;
גרויסער עלענד הערשט אומעדום,
שרעק און נויטה אויף יעדען שריט און טריט

פון הונגער פערשמאַכט געהט יעדער אַרום ;
מיר בעטען אייך מענשען, פערגעסט אונז ניט
שענקט אַ נדבה פאַר אָרעמע מענשען,
שענקט אַ נדבה, גאָט וועט אייך בענשען,
שענקט אַ נדבה, סאַי עלטער, סאַי יונגער,
שענקט אַ נדבה, מיר שטאַרבען פאַר הונגער !
שענקט אַ נדבה ! שענקט !

3.

קלאָגט און וויינט, אָ, יעדער בעזונדער,
קלאָגט מיט מיר אין איינעם מיט,
גע'הרג'עט אַזוי פיעל אידישע קינדער,
פערגאָסען אַזוי פיעל אידיש בלוט ;
אוי, אַזאַ חורבן, אוי, אַזאַ קלאָג
איז דאָך גאָר ניט אויסצוהאַלטען !
אוי, אונזער וועהטאָג און אונזער פלאָג
האָט אַלע זיעבען הימלען געשפאָלטען !
פון אונזער פערמעגען איז געוואָרען אַ תל,
מיר זיינען אין דער נויטה דער גרעסטער !
אוי, אידישע קינדער, שיקט הילפע שנעל,
אַייערע אייגענע ברידער און שוועסטער !
שענקט אַ נדבה פאַר אָרעמע מענשען,
שענקט אַ נדבה, גאָט וועט אייך בענשען,
שענקט אַ נדבה, סאַי עלטער, סאַי יונגער,
שענקט אַ נדבה, מיר שטאַרבען פאַר הונגער !
שענקט אַ נדבה ! שענקט !

AMERICA.

My country, 'tis of thee,
Sweet land of Liberty,
Of thee I sing;
Land where my fathers died,
Land of the pilgrim's pride,
From ev'ry mountain side
Let freedom ring.

My native country, thee,
Land of the noble, free,
Thy name I love;
I love thy rocks and rills,
Thy woods and templed hills,
My heart with rapture thrills
Like that above.

Let music swell the breeze,
And ring from all the trees,
Sweet freedom's song;
Let mortal tongue awake;
Let all that breathe partake;
Let rocks their silence break,
The sound prolong.

Our father's God, to thee,
Author of Liberty,
To thee we sing;
Long may our land be bright
With freedom's holy light;
Protect us by thy might,
Great God, our King.

THE STAR SPANGLED BANNER.

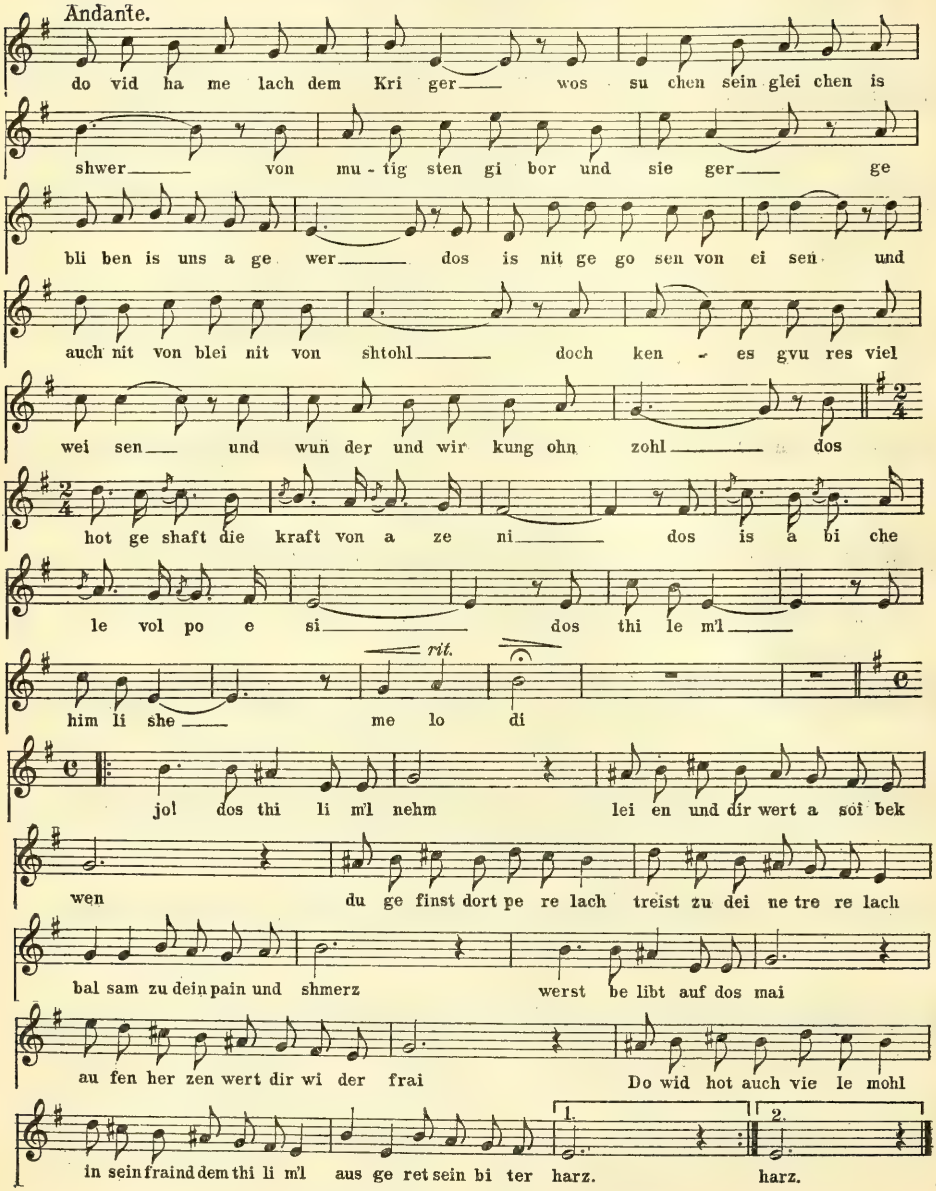
Oh! say can you see, by the dawn's early light,
What so proudly we hailed at the twilight's last gleaming;
Whose broad stripes and bright stars through the perilous fight,
O'er the ramparts we watched, were so gallantly streaming?
And the rockets red glare, the bombs bursting in air,
Gave proof through the night that our flag was still there;
Oh, say, does that star-spangled banner yet wave
O'er the land of the free and the home of the brave?

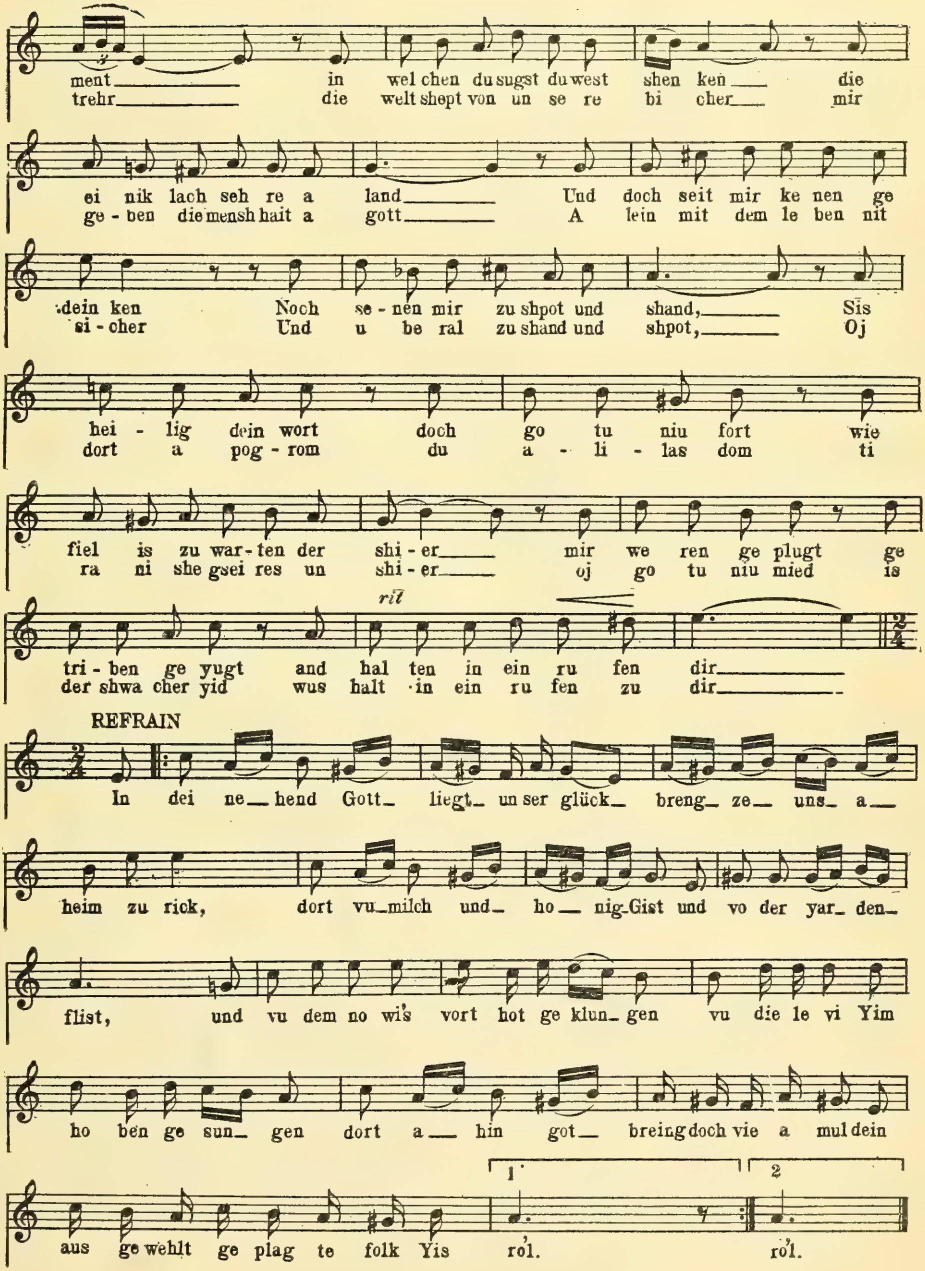
On the shore, dimly seen through the mists of the deep,
Where the foe's haughty host in dread silence reposes,
What is that which the breeze o'er the towering steep
As it fitfully blows, half conceals, half discloses?
Now it catches the gleam of the morning's first beam
Its full glory reflected now shines on the stream,
'T is the star-spangled banner, Oh! long may it wave
O'er the land of the free and the home of the brave.

And where is the band who so vauntingly swore,
Mid the havoc of the war and the battle's confusion,
A home and a country they'd leave us no more?
Their blood hath washed out their foul footsteps' pollution;
No refuge could save the hireling and slave
From the terror of flight, or the gloom of the grave,
And the star-spangled banner in triumph doth wave
O'er the land of the free and the home of the brave!
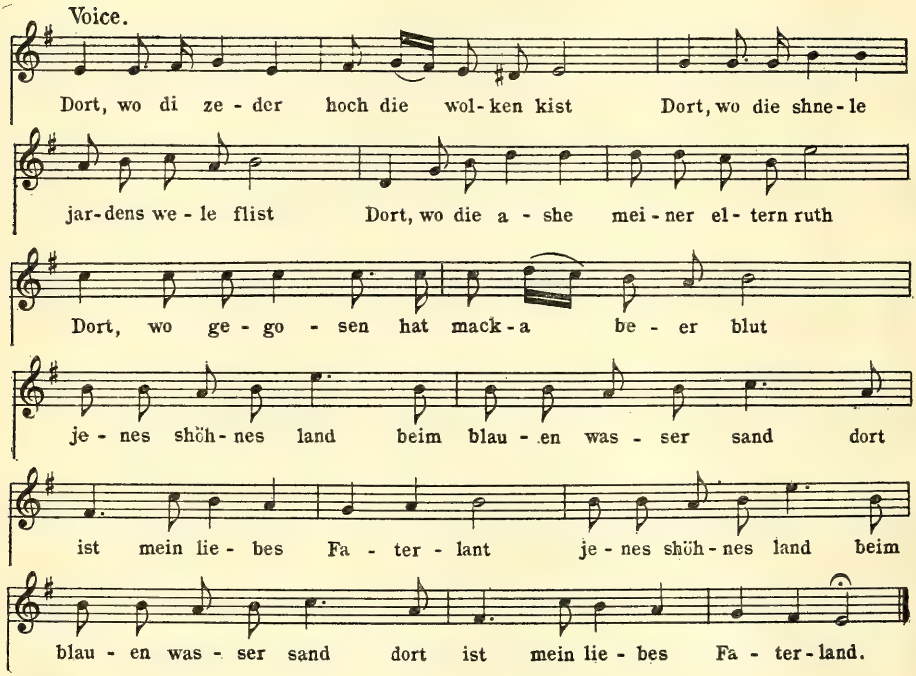
Oh! thus be it ever, when freemen shall stand
Between their loved home and the war's desolation;
Blessed with victory and peace, may the Heaven-rescued land
Praise the power that hath made and preserved us a nation.
Then conquer we must, for our cause it is just,
And this be our motto, "in God is our trust":
And the star-spangled banner in triumph shall wave
O'er the land of the free and the home of the brave.

Das Thilem'l.

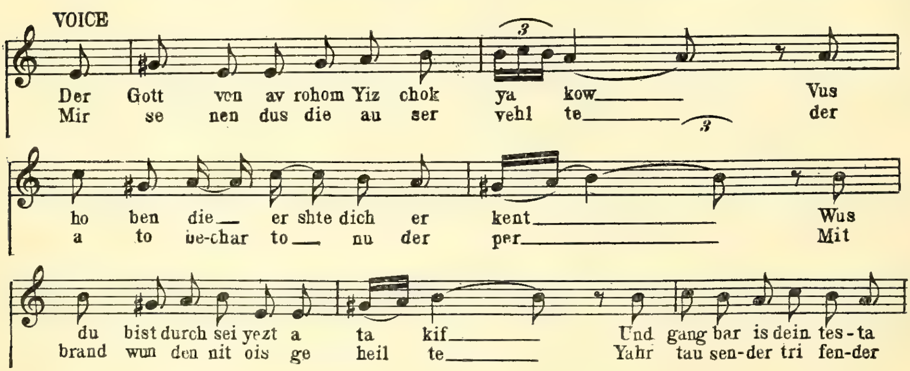

Andante.
do vid ha me lach dem Kri ger wos su chen sein glei chen is
shwer von mu - tig sten gi bor und sie ger ge
bli ben is uns a ge wer dos is nit ge go sen von ei sen und
auch nit von blei nit von shtohl doch ken - es gvu res viel
wei sen und wun der und wir kung ohn zohl dos
hot ge shaft die kraft von a ze ni dos is a bi che
le vol po e si dos thi le m'l
him li she me lo di
rit.
jo! dos thi li m'l nehm lei en und dir wert a soi bek
wen du ge finst dort pe re lach treist zu dei ne tre re lach
bal sam zu dein pain und shmerz werst be libt auf dos mai
au fen her zen wert dir wi der frai Do wid hot auch vie le mohl
in sein fraind dem thi li m'l aus ge ret sein bi ter harz. harz.
1.
2.

ment in wel chen du sugst du west shen ken die
trehr die welt shept von un se re bi cher mir
ei nik lach seh re a land Und doch seit mir ke nen ge
ge - ben die mensh hait a gott A lein mit dem le ben nit
dein ken Noch se - nen mir zu shpot und shand, Sis
si - cher Und u be ral zu shand und shpot, Oj
hei - lig dein wort doch go tu niu fort wie
dort a pog - rom du a - li - las dom ti
fiel is zu war - ten der shi - er mir we ren ge plugt ge
ra ni she gsei res un shi - er oj go tu niu mied is
rit
tri - ben ge yugt and hal ten in ein ru fen dir
der shwa cher yid wus halt in ein ru fen zu dir
REFRAIN
In dei ne hend Gott liegt un ser glück breng ze uns a
heim zu rick, dort vu milch und ho nig Gist und vo der yar den
flist, und vu dem no wis vort hot ge klun gen vu die le vi Yim
ho ben ge sun gen dort a hin got breing doch vie a mul dein
aus ge wehlt ge plag te folk Yis rol. rol.

Dort, wo die Zeder.

צום גאָט A Brivele Zu Gott א בריוועלע

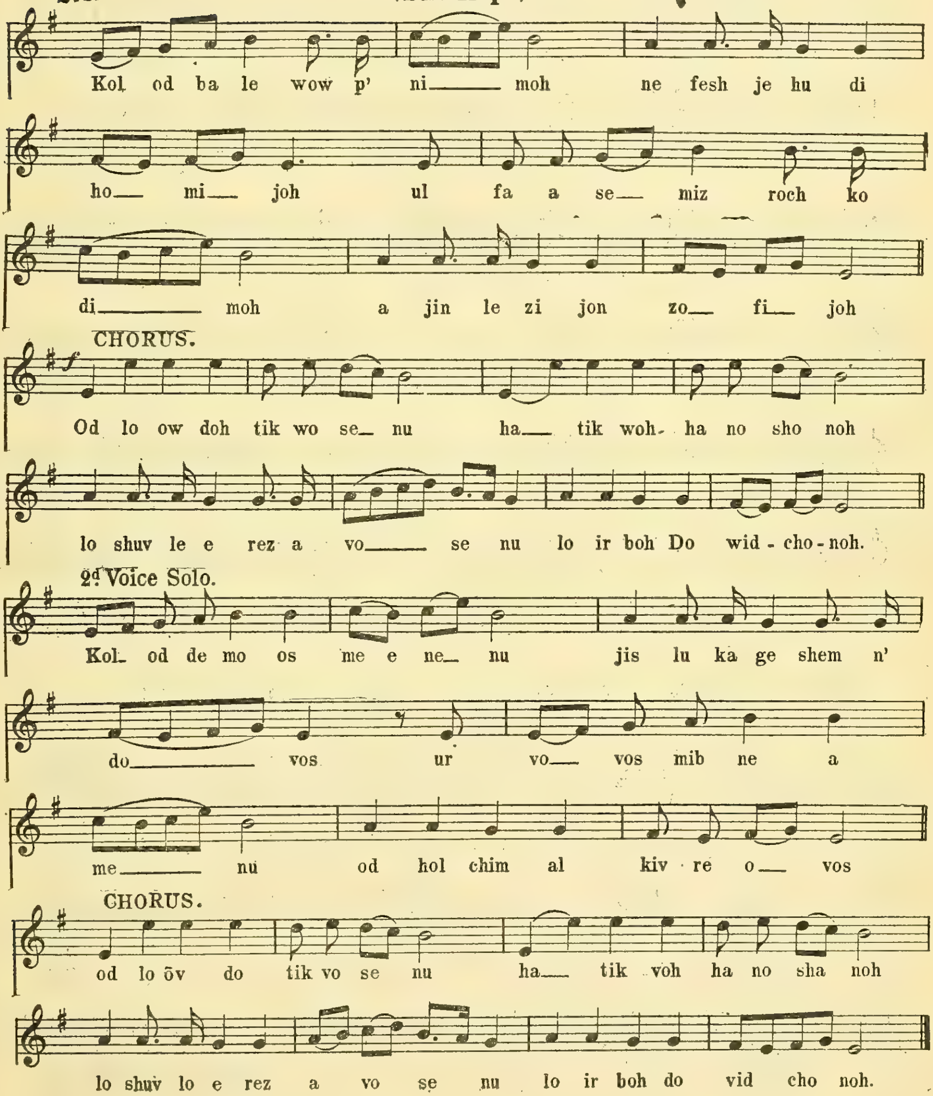

Hatikvoh.

(The Hope)

התקוה

Solo

פרחי חרף

קבצת שירים ומכתמים בשפת עבר

מאת

יצחק בן מרדכי ראבינאוויץ

איש קאוונא.

אדני להושיעני, ונגינותי ננגן כל ימי חיינו
על בית ה׳.   (ישעיה ל״ח, כ׳).

נדפס פה

נויארק

שנת תר״ס.

בדפוס א. ה. ראזענבערג, 52 קאנאל סטריט, נויארק.

תכן הענינים.

מִנְחַת עַרְבִּי.

במקום הקדמה.

יָמִים אֵין חֵפֶץ לִי בָּהֶם עַתָּה בָּאוּ
מִקְדָּשַׁי יֻשַּׁם, וְהַשְּׁכִינָה מִסְתַּלֶּקֶת!
הַזָּקֵן יַשְׁלִיךְ קָרְחוֹ, חוּשַׁי קָפָאוּ
אַךְ בַּת הַשִּׁירָה עָלַי עוֹד מִתְרַפֶּקֶת—

רְעוּתִי הַתַּמָּה, זֹאת הַיָּפָה בַּבָּנוֹת
לֹא תֵדַע זֹקֶן, לְעֵת לַשֵּׂיבָה,
עוֹד לָהּ עֹז נֹעַר, וּבִשְׂפָתֶיהָ רְנָנוֹת
תְּלַוֵּנִי אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵבָה!—

עַד רִגְעִי הָאַחֲרוֹן, עַד יוֹמִי יָפוּחַ
הִיא שִׁבְטִי וּמִשְׁעַנְתִּי בְּגֵיא צַלְמָוֶת,
עִמָּהּ גַּם עַתָּה עוֹד אֵלְכָה לָשׂוּחַ
אֶל הָהָר זֶה חָמַד אֱלֹהִים לָשֶׁבֶת!

לְחָרְבוֹת בֵּית מִקְדָּשִׁי הֲרִימוֹתִי פְּעָמַי
בִּמְקוֹם כִּמְשָׁרֵת אֵל לְפָנִים כִּהַנְתִּי
קִבֵּץ כָּל שִׁירַי, פְּרִי אַחֲרִית יָמַי
כָּם בְּעָתָם לִבּוֹת אַחַי הִרְנַנְתִּי.

גַּנִּי הַנָּעוּל הִיא לְפָנַי פְּתָחָה,
וּבְעוֹד בֵּין הַשְּׂדֵרוֹת הָלַכְתִּי כְּאָבֵל,
רוּחַ עֹז וְתִקְוָה הִיא בְלִבִּי נָפָחָה
כִּי עוֹד שִׁירָה עִמָּהּ וְנִבְלִי לֹא נָבֵל!

לֹא נָבֵל נִבְלִי בִּנְבוֹל גְּוִיָּתִי
בֵּית חָמְרִי יֻתַּץ, אֲבָל עוֹד יִרְעַשׁ עֻגָבִי!
כָּל עוֹד בְּמַחֲשַׁבַּי תָּהֵל נִשְׁמָתִי
לְעַם זוּ אָהַבְתִּי עוֹד יָרֹן לְבָבִי!

אִם כְּבָר גְּנוּזָה מֶנִּי צִנְצֶנֶת הַמָּן
מֶנּוּ אָכַלְתִּי בִּימֵי בְחוּרוֹתָי,—
עוֹד קוֹל אֱלֹהִים אֶשְׁמַע מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן!
וְכִנּוֹרִי עוֹד יִרְעַד בֵּין אֶצְבְּעוֹתַי—

מֵיתְרֵי כִנּוֹרִי עוֹד לְעַמִּי יֶהֱמָיוּ
וְאִם כְּבָר מָלֵא נֹאדִי מִדִּמְעוֹת נִסְכִּי,
עוֹד אָעִיר כִּנּוֹר גַּם עֵת צְלָלַי נָטָיוּ
זֶה אֲדִיר כָּל חֶפְצִי, זֶה נֶשֶׁף חִשְׁקִי!—

○ ○ ○

אַךְ לֹא נִטְעֵי שַׁעֲשׁוּעַי מֵהָרֵי בְשָׂמַי
לֹא פִּרְחֵי נֹעַם מֵהַר הַמֹּרִיָּה!
הֵבֵאתִי לָכֶם אֵפוֹא בְּאַחֲרִית יָמַי
מִגַּן עֶדְנִי זֶה כְּבָר הָכָּה שְׁאִיָּה—

אַל בְּחֹרֶף חַיָּי, אַל מֶנִּי תְּבַקֵּשׁוּ
פִּרְחֵי אֲבִיב נֹעַר, הֵם פְּרִי מְגָדַי!
לְפִרְחֵי עֲדָנַי כְּבָר נוֹשִׁים נִקְּשׁוּ
וּכְבָר הִנָּם כְּגַלִּים עַל תַּלְמֵי שָׂדַי.—

חָלְפָה עֵת הַזָּמִיר, דְּרָכַי לֹא יָחִילוּ
לָבוֹא אֶל כַּרְמִי עֵדֶר אֶת תְּלָמַי
עַתָּה פִּרְחֵי חָרְפִּי צָמְחוּ הִבְשִׁילוּ
עַל עֲרוּגוֹת מַטָּעַי בְּאַחֲרִית יָמַי.

בִּצְרוֹר שִׁירַי אֵלֶּה אֶת נַפְשִׁי צָרַרְתִּי
בָּם כְּכִנּוֹר אֲבוֹתַי כְּאַרְבֶּה הִרְעַשְׁתִּי,
שָׂחַקְתִּי, נָאַקְתִּי, בָּכִיתִי גַּם שַׁרְתִּי
וּלְאוֹהֲבֵי שִׁיר צִיּוֹן מִנְחָה הִגַּשְׁתִּי.

פִּרְחֵי חָרְפִּי הֵם, לֹא יְנַכְּרוּ אוֹתוֹתָם
כְּעָמִיר גּוֹרְנָה קִבַּצְתִּים מֵעֵמֶק רְפָאִים
אִם רָחוֹק לֵב בְּנֵי דוֹרִי מִכִּנּוֹר אֲבוֹתָם—
וְהָיוּ לְזִכָּרוֹן לְדוֹרֹת הַבָּאִים!

∘ ∘ ∘

לְכָל אוֹהֲבֵי שִׁיר צִיּוֹן וִירוּשָׁלָיִם!
אַגִּישׁ מִנְחַת עַרְבִּי, בָּהּ לִבִּי וּבְשָׂרִי—
הָבוּ לִי לְבָבוֹת! הָבוּ לִי אָזְנָיִם!
וְהָיְתָה זֹאת נֶחָמָתִי, וְהָיָה זֶה שְׂכָרִי!

לִשְׁלֹמֹה!

לידיד נעורי עטרת גאות חכמי ישראל
ד"ר שלמה מאנדעלקערן נ"י.

כֹּהֲנֵי וּנְבִיאֵי
בְּמִקְדַּשׁ הַשִּׁירָה!

פְּרִי זֶה יְגִיעִי
שׁוּב נָא הַכִּירָה,
פְּרִי עֲמַל אָחִיךָ!
זֶה רַבּוֹת בַּשָּׁנִים
בְּגַן הָעֲדָנִים
פָּגַשׁ פְּגִשְׁתִּיךָ!
וּכְבָר לְהֵד כִּנּוֹרְךָ
מִימֵי נְעוּרַי
תָּמַכְתִּי אֲשׁוּרַי
לֶכֶת לְאוֹרְךָ!

וּבַאֲבִיב יָמֵינוּ
לַאֲבִיר יַעֲקֹב נָדַרְנוּ!
וּבְגַן עֶדְנֵנוּ
שִׁיר אֲדֹנָי שַׁרְנוּ,
חֲלוֹמוֹת לְעַמֵּנוּ
אָז חָלַמְנוּ שְׁנֵינוּ
בָּכִינוּ עַל הַתָּתוֹ
וַנָּשִׁיר עֲתִידוֹתָיו!
וַנִּמְצָא נֶחָמָתוֹ

בְּהֶמְיַת זְמִירוֹתָיו—
וּבְתֻמַּת רוּחַ
הָלַכְנוּ לָשׂוּחַ
בֵּינוֹת דָּלִיּוֹת
תַּחַת אַרְזֵי אֵל
הוֹי עוֹד עֵינַי צוֹפִיּוֹת
צֵל הַיָּמִים הָאֵל!

עַתָּה בָּא הַסְּתָו
עִמּוֹ שְׁכֹל וְאַלְמוֹן!
יְשׁוּעָה עָבְרָה בָּעָב
וְנַפְשִׁי תַּשְׁלֶג בְּצַלְמוֹן,
וּמַה אֶחֱזֶה סְבִיבִי?
הוֹי אֵין קֵץ נְצָחִים!
כַּחֲלוֹם גָּז אֲבִיבִי
עִמּוֹ נָבְלוּ הַפְּרָחִים,
עַתָּה שִׁכְבַת שֶׁלֶג
מִסָּבִיב לְפָנַי
קָפָא הַפֶּלֶג
זֶה נַחַל עֲדָנַי,

רוּחַ עַזָּה קָרָה
תְּנַשֵּׁב לִי מִסָּבִיב
אֵין שׁוֹשַׁנֵּי תִפְאָרָה
אֵין פִּרְחֵי הָאָבִיב!

וַאֲנִי בְעֵמֶק רְפָאִים
אַקְשֶׁה עוֹד עָרְפִּי,
תֵּת לְדוֹרוֹת הַבָּאִים
צְרוֹר פִּרְחֵי חָרְפִּי
אַךְ עַד אֵל רֳאִי
לְבָבוֹת יוֹדֵעַ!
מוֹצָאִי וּמוֹבָאִי
וּלְאָן אֲנִי קוֹלֵעַ —
כִּי לֹא בִמְחִיר
אֲדַבְּרָה דִבְרֵי שִׁיר,
לֹא בְּבֶצַע וְשִׁלּוּמִים
אֶמְצָא לִי נִחוּמִים,
הֵן שָׁוְא אוֹסִיף אֹמֶץ
הָקֵל מַשָּׂאִי—
הֵן אַחִי אַךְ חֹמֶץ

יַשְׁקוּנִי לִצְמָאִי —

עֲדָה בַּת שִׁירָתִי
נִשְׁמַת נִשְׁמָתִי!
כִּי לִבִּי לֹא אָשִׂים
לִגְמוּל וּמַשְׂכֹּרֶת! —
מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים
בַּהֲרִימִי הַכַּפֹּרֶת! —
אֲבָל לִבִּי לָאֵל
עִמִּי מִזְמוֹרִי!
לְכָל גָּלוּת הַחֵל,
עוֹרַרְתִּי כִנּוֹרִי!
וְאִם כְּבָר יוֹמִי רָד
יָבֵשׁ מְקוֹר דִּמְעוֹתַי,
לֹא אַנִּיחַ עוֹד מִיָּד
זֶה כִּנּוֹר אֲבוֹתַי!

אִם שַׁחוּ בְּנוֹת שִׁירִי
עוֹד לֹא אָבַד נֵירִי,
אִם גַּפְנִי לְשַׁמָּה

וְכַרְמִי לְקִצְפָּה,
אֱמוּנָתִי לֹא תַמָּה
וְתִקְוָתִי לֹא סָפָה
כִּי יֵשׁ יוֹם לְיִשְׂרָאֵל
בּוֹ יִבְנֶה חָרְבוֹתָיו,
אַחֲרֵי נִמְכַּר יִגָּאֵל
אָז יָשִׁיר זְמִירוֹתָיו!

° ° °

אִם חֳלִי אַכְזָרִי
יֹאכַל חֲצִי בְשָׂרִי
מִימֵי רָע לֹא אִירָא,
לְכָל לֵב חַם בַּקֶּרֶב
זֹאת מִנְחַת עֶרֶב
בִּמְנוּחָה אַשְׁאִירָה,
וְאַתָּה מְיֻדָּעִי
אַל תִּפֶן עֹרֶף
לְפְרִי הַחֹרֶף
מֵאַדְמַת מַטָּעִי!

פִּרְחֵי-עֵדֶן.

לידידי מחמדי המשורר יצחק ראבינאוויץ בהקדישו לי ספרו „פרחי חרף“

מִזְמוֹר שִׁיר.

מָה הֵנָּה הַפְּרָחִים זֶה הֵבֵאתָ לִי שַׁי,
הֲפָרְחוּ עַל-נְאוֹת שָׂדַי, בְּעֵמֶק אוֹ בַגַּי,
אוֹ הוּבְאוּ מֵעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם בְּאִיטַלְיָה,
שֶׁשָּׁם יָנֵאץ הַשָּׁקֵד, עַרְמֹנִים יָפוּשׁוּ
וְגַם בַּחֹרֶף מַעֲשׂוֹת פְּרִי לֹא יָמוּשׁוּ
אוֹ מֵאֶרֶץ הַקֶּדֶם, מִפִּרְחֵי הַר-מוֹרִיָּה?

אַךְ כִּמְעַט לָקַחְתִּי אֶת-הַפְּרָחִים בְּכַפִּי
וְהִנֵּה זֶה רֵיחַ נֵרְדְּ וָמוֹר עָלָה בְאַפִּי,
רֵיחַ נוֹדֵף כָּזֶה עוֹד לֹא הֲרִיחֹתִי...
כִּי הֵשִׁיב אֶת-נַפְשִׁי וְלֹא אַחַת זוֹרַרְתִּי,
וָאָשׁוּב וָאָרִיחַ בָּם—וְאֹמֶר גָּזַרְתִּי
כִּי מִגַּן הָעֵדֶן קְטַפְתָּם לְהַפְלִיא אֹתִי!

אֵיזֶה רוּחַ נִשָּׂאֲךָ שָׁמָּה אוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה?
מִי הֱבִיאֲךָ אֶל-מְקוֹם לֹא שְׁזָפַתּוּ עַיִן אַיָּה,

מְקוֹם כְּרוּבִים שֹׁמְרִים, לַהַט חֶרֶב מִתְהַפֶּכֶת ?
רַק מְשָׁרְתֵי אֱלוֹהַּ הַמִּשְׁתַּחֲוִים לַהֲדוֹמוֹ
רַק הֵם יֵדְעוּ דַרְכּוֹ, יָבִינוּ אֶת-מְקוֹמוֹ
אַךְ רֶגֶל אֱנוֹשׁ אָנוּשׁ לֹא שָׁם דֹּרֶכֶת...

כֹּה רַבּוֹת חָשַׁבְתִּי הָגִיתִי בִּרְעָדָה
וְלִמְצֹא פֵּשֶׁר חָכְמָתִי לִי לֹא עָמָדָה...
אַךְ פִּתְאֹם נְבוּנֹתִי, חִידָתִי נִפְתָּרָה:
הֵן מְשׁוֹרֵר אַתָּה, מְשׁוֹרֵר בַּעַל כְּנָפַיִם,
בֶּחָזוֹן תִּרְכַּב עַל-כְּרוּב, תָּעוּף לַשָּׁמַיִם
תַּאֲבֶר-חִישׁ-קַל כַּנֵּץ אוֹ כְּרוּחַ סְעָרָה.

וּכְבָר אֶת-גַּן הָעֵדֶן חָזִיתָ בָרוּחַ
בֵּין עֲרֻגוֹת מַטָּעָיו כְּבָר הָלַכְתָּ לָשׂוּחַ
אַף נִשְׁמַת יְהוּדָה הַלֵּוִי שָׁם פָּגַשְׁתָּ...
וּבְהִתְהַלֶּכְךָ עִם-אֶרְאֶלִים וְשִׁנְאַנִּים
אָרִיתָ לְךָ לְאוֹת זִכָּרוֹן פְּרָחִים וְשׁוֹשַׁנִּים
וְלִי אֹהַבְךָ אֶת-אֵלֶּה מִנְחָה הִגַּשְׁתָּ!

כְּאַבְנֵי יָקָר יַבְרִיקוּ, כִּפְנִינִים יַזְהִירוּ

וּכְאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים מוּל עֵינַי יָאִירוּ,
אַף יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפִּי וְרֵיחַ נִיחוֹחַ,
כְּסַמֵּי הַקְּטֹרֶת שֶׁלֻּקְּחוּ בַּד בְּבַד,
טַעְמָם לֹא נָמַר וְרֵיחָם לֹא יָפוּג לָעַד
נֶצַח לֹא יִבֹּלוּ, לֹא יֶחְדְּלוּ לִפְרוֹחַ!

ס ס ס

זֶה חֶלְקְךָ, מְשׁוֹרֵר, כִּי דָבַקְתָּ בְּעַמְּךָ
לוֹ הִקְדַּשְׁתָּ לִבְּךָ גַּם הִקְרַבְתָּ נַפְשֶׁךָ,
רוּחֲךָ לְמִקְדָּשָׁיו וְחַיָּתְךָ לַעֲתִידוֹתָיו;
בְּצָרָתוֹ לְךָ צָר, בְּיוֹם רָע תֵּבְךְּ מָר,
בַּת-עֵינְךָ נִגְּרָה כְּפֶרֶץ נַחַל מֵעֶם-גָּר,
אַיֵּה שָׁר בְּשִׁירִים כֹּה שָׁפַךְ דִּמְעוֹתָיו!

יָדְךָ אַל-תָּנַח, אַל-תִּיעַף אַל-תֵּלֶא,
הוֹסֵף לְהָבִיא בְּרָכָה פִּרְחֵי-חֵן כָּאֵלֶּה
אִם פִּרְחֵי-אָבִיב הֵם, קַיִץ, חֹרֶף אוֹ סְתָו...
וּבְיוֹם תַּנִּיחַ אֶת-כִּנּוֹרְךָ מִיָּדֶךָ
כִּי תִקָּרֵא אֶל-עָל וְתַעֲמֹד לְגוֹרָלֶךָ
תֵּדַע כִּי לֹא יָגַעְתָּ לָרִיק, עָמַלְתָּ לַשָּׁוְא!

ד"ר שלמה מאנדעלקערן

לְשָׁנָה הַחֲדָשָׁה.

לַגָּלוּת הַחֵל כֻּלּוֹ
בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁמָּה!
הָרוֹבֵץ תַּחַת עֻלּוֹ
עַל כָּל הָאֲדָמָה!
לְהַגּוֹלִים הַגָּרִים
הַנָּדִים גַּם נָעִים
עַל הַרְרֵי נְמֵרִים
בֵּין שְׁנֵי לְבָאִים
שִׁירִי זֶה אָרוֹן
לְיוֹם—הַזִּכָּרוֹן!

o o o

לְכָל גָּלוּת הַחֵל
צֹאן אֹבְדוֹת הָאֵל!
לְעֵדֶר הָרְחֵלִים
הַגְּזוּזִים הָאֲבֵלִים
הַטְּבוּעִים בְּרֶפֶשׁ
בִּתְהוֹם מַחֲנַק נֶפֶשׁ
הָעוֹמְדִים צְפוּפִים

וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים,
הַשּׁוֹמְעִים גִּדּוּפִים
וְעוֹד נַבָּם שָׂחִים
לְכָל יַלְדֵי עַוְלָתָה
לְכָל שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר
לְכָל בֶּן הַמְּדָתָא
וּלְכָל בִּלְעָם בְּנוֹ בְעוֹר!
לָכֶם יַלְדֵי עֹנִי
אֹבְדִים כָּמוֹנִי!
אָבוֹא בִרְנָנָה
לָזֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה!

ooo

לְאַחַי הָאֶזְרָחִים
בְּאַרְצוֹת הַנְּאוֹרוֹת
מְקוֹם יִשְׂגּוּ כִפְרָחִים
מִשְׁכְּבַת טַל אוֹרוֹת,
וּלְכָל הַנִּדָּחִים
בֵּין רַבִּים קָמִים!
הַנֶּאֱנָקִים וְהַנֶּאֱנָחִים
בְּאַרְצוֹת הַדָּמִים!

מְקוֹם אֶשְׁמָע זְעָקָה
תַּאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה
בְּפָּרֵס וּמַרְקָה
בְּסוּרְיָה וְרוֹמַנְיָה!
לְכָל בָּשָׂר מִבְּשָׂרִי!
בִּמְקוֹם מוּחוֹ יָשָׁקָה
מִידֵי אַכְזָרִי
מְעֻנֶּה וּמֻכֶּה!
לְכָל עֶצֶם מֵעֲצָמַי
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר הוּא שָׁם,
שֶׁבּוֹ יִזוֹלוּ דָמַי
דְּמֵי אַב—רָם!
בְּפִי בַת שִׁירָתִי
אֲשַׁלַּח בִּרְכָתִי.

° ° °

לְכָל אַחַי בְּנֵי שֵׁם
שָׁם בַּאֲשֶׁר הֵם!
עַל אַדְמַת בְּנֵי חָם
רוֹאִים חָזוּת קָשָׁה!
הָעוֹמְדִים בֵּין בַּיָּם

וּבֵין בַּיַּבָּשָׁה!
לְאַחַי הָאֻמְלָלִים
מוֹצָאֵי גוֹלָה!
אוּדִים מֻצָּלִים
מֵהָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה!
לְכָל הַצִּפֳּרִים
קְצוּצֵי כְּנָפַיִם!
שֶׁנִּדְּפוּ כְּמֹץ הָרִים
לְכָל רוּחוֹת שָׁמָיִם!
הַפְּלִיטִים הַנָּסִים
מִתִּגְרַת חֲמָסִים
שֶׁגֹּרְשׁוּ מִקִּנָּם
בְּכָל עִיר וּמְדִינָה
חַפֵּשׂ חֶסֶד חִנָּם
מִפְלָט וַחֲנִינָה!
לָכֶם בַּת שִׁירָתִי
מֵעֵבֶר לַיָּם
תְּשַׁלַּח בִּרְכָתִי
בַּאֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם!

o o o

אִם כְּבָר סְבַלְתֶּם דַּי
זֶה שָׁנִים אַלְפָּיִם!
עוֹד גּוֹאַלְכֶם חַי!
עוֹד יָשׁוּב שְׁבוּתְכֶם
מֵאַרְצוֹת גָּלוּתְכֶם
לְצִיּוֹן וִירוּשָׁלָיִם!
וְאַתֶּם אַל תֵּעָצֵבוּ
תַּחַת נֵטֶל עֻלְּכֶם!
לְשָׁנָה טוֹבָה כֻּלְּכֶם
אַחַי תִּכָּתֵבוּ!!

נויארק, כ׳ אלול תרנ״ז.

מִלְחֶמֶת חוֹבָה.

אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר!
הַאָמְנָם לֹא נָקוּם וְלֹא נִטּוֹר
עֵת עַל צַוָּאר חֶרֶב חַדָּה
חֶרֶב גּוֹי מָר, דִּגְלוֹ רֶצַח!
אַנְשֵׁי שַׁחַץ, גּוֹי עַז מֵצַח
נִיצוֹצֵי נִשְׁמַת טוֹרְקֶמַדָא?

אֵל נְקָמוֹת הִרְעִים וּבְרָקִים רָב
וַתִּגְעַשׁ הָאָרֶץ עַל שְׂדֵה קְרָב!
חֶרֶב בְּגוֹי לֹא חָסִיד עַל שְׂדֵה קֶטֶל
רָאָה הַיָּם וְגַלָּיו רָעָמוּ
כְּמוֹ גַּם הֵמָּה יִתְקוֹמָמוּ
גַּם הַתְּהוֹם לְמַרְאֵה עֵינָיו יָטֶל!

וּקְשָׁתוֹת רוֹבִים בְּחֵמָה נִתָּכֶת
שָׁם חֶרֶב נְטוּשָׁה מִתְהַפֶּכֶת!
עַבְדוּת וּדְרוֹר יַחַד נִפְגָּשׁוּ
מַכִּים וּמְעֻנִּים יֶהֱמוּ יִנְאָקוּ
אוֹר וְחֹשֶׁךְ יַחַד יִתְאַבָּקוּ
וְכָל יִשְׁרֵי לֵב יִתְגָּעֲשׁוּ!

רַעַם וְרַעַשׁ מִכִּלְיוֹת הַר-גָּעַשׁ!
הֲנִתְחַבּוֹק יָדַיִם וּמְאוּם לֹא נָעַשׂ?
שׁוּרוּ שָׁמָּה בְּעֵמֶק הַשֵּׁדִים!
יַלְדֵי שְׁאוֹל יִדֹּדוּ יִדֹּדוּ
אֵיפַת רָזוֹן לַדְּרוֹר יָמֹדּוּ
כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל הֲלֹא הֵמָּה עֵדִים!

עֵדִים הֵמָּה דִּבְרֵי הַיָּמִים
יְסַפְּרוּ לַדּוֹר מֵאֶרֶץ הַדָּמִים!
שָׁם בְּאֶרֶץ סְפָרַד הָרְשָׁעָה
עַצְמוֹת אֲבוֹתֵינוּ לְפָנִים צָלוּ
וּבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם מַה פָּעָלוּ
הַאִם הִמְתִּיקוּ לָנוּ הָרָעָה?

בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם מָה עֹשִׂים הַיּוֹם
הַאִם לֹא אָמְרוּ לַשֶּׁמֶשׁ דֹּם!
כְּבָר עָבְרוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
מִיּוֹם אֲבוֹתָם עֲלִילָה הִתְעִיבוּ
וְעוֹד גַּם עַתָּה לָאֵל יָרִיבוּ!
וּלְמַסָּךְ פָּרְשׂוּ חֶשְׁכַּת עֲנָנָה—

עוֹד גַּם הַיּוֹם עֹרְכִים שֻׁלְחָן לַגָּד
גּוֹי לֹא נִכְסָף, וְעִם אֵל הוּא רָד!
עוֹד תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קֹרֵא, זֶה הוּא פְּעָלִי!
שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן פִּיהֶם לֹא סָגָרוּ
שְׁמֵי סְפָרַד עוֹד לֹא הִטָּהָרוּ
עוֹד נָרִיחַ מֵרָחוֹק רֵיחַ צָלִי...

וּמִי נָתַן מִפְלָט וּמְנוּסָה
לְגוֹי אֹבֵד קַו קָו וּמְבוּסָה!
אִם לֹא גְאוֹן עוֹלָם, זֹאת אֶרֶץ הַדְּרוֹר!
מִכּוּר הַבַּרְזֶל, מִבֵּין עַקְרַבִּים
אַךְ הִיא קִבְּלַתְנוּ בְּרַחֲמִים רַבִּים
וּבְאוֹרָהּ רָאִינוּ חַיִּים וָאוֹר!

וַאֲנַחְנוּ—הַאִם לֹא נַכִּיר טוֹבָה
נַעֲמוֹד מִנֶּגֶד בְּמִלְחֶמֶת חוֹבָה?
מִי יָחוּשׁ יוֹתֵר מֵאִתָּנוּ
תּוּגַת נֶפֶשׁ עַם מֻדְכָּא כֶּחָלָל
כְּפֶה גוֹי עָרִיץ שֶׁהָיָה לְשָׁלָל
הַאֻמְנָם כְּבָר נַסַּע יֶתֶר בָּנוּ?

o o o

חוּשׁוּ הִתְאוֹשְׁשׁוּ בְּנֵי הַנְּעוּרִים
נָקָם וְשִׁלֵּם לְזֵדִים אֲרוּרִים!
זִכְרוּ הַמְּדוּרָה, עַצְמוֹת אֲבוֹתֵיכֶם!
זִכְרוּ הָאָרֶץ, הוֹרֵיכֶם אָרוּהָ!
פִּקְדוּ הָאֲרוּרָה הַזֹּאת וְקִבְרוּהָ
וַאדֹנָי אֱלֹהִים יֵרָאֶה עֲלֵיכֶם!

צְאוּ לְיֵשַׁע עַם נָאוֹר עֹמֵד בַּפֶּרֶץ
בַּעַר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן מִן הָאָרֶץ!
הִגָּרוּ חֶרֶב הַגִּבּוֹרִים!
חֶרֶב לַדַּעַת, חֶרֶב לַדְּרוֹר!
חֶרֶב בָּעֲטַלֵּפִים מוֹרְדֵי הָאוֹר!
מִלְחָמָה בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּרִים!

נויארק, ט״ז אייר, תרנ״ח.

לְעֵשָׂו אָחִי.

הצילני נא מיד אחי מיד עשו
כי ירא אנכי אתו. (וישלח יב).

יְדַעְתִּיךָ אָחִי, שְׁאֵרִי וּבְשָׂרִי!
שָׁדַדְתָּ רִבְצִי, הֲשַׁמּוֹתָ אֶת נָוִי,
עַל שִׁבְעָה יַמִּים כְּבָר פִּזַּרְתָּ אֲפָרִי
וּבְחוֹטְמִי עוֹד אֶחֱטָם לָךְ, הֵן זֶה הוּא תָּוִי!
בְּעַד נְזִיד עֲדָשִׁים לִי הַבְּכוֹרָה מָכַרְתָּ
וּמֵאָז וְעַד הַיּוֹם לִי שִׂנְאָה נָטַרְתָּ!

שִׂנְאָה נָטַרְתָּ, עֶבְרָתְךָ לִי שְׁמוּרָה
הֵן אַחַר עוֹרִי נִקְּפוּ מַכּוֹתֶיךָ!

אוּד מֻצָּל אָנֹכִי מִתּוֹךְ הַמְּדוּרָה
וּמִזַּעְפּוֹ עוֹד לֹא נָח לִבֶּךָ,
הַבְּרָכָה לִקְלָלָה כְּבָר לִי נֶהְפָּכָה
וַחֲמָתְךָ אָחִי עוֹד לֹא שָׁכָכָה!

עוֹד אִשְּׁךָ בֹּעֶרֶת, עַד שְׁאוֹל יוֹקֶדֶת
וּכְבָר עַצְמוֹתַי נִחָרוּ, אֵין בִּי מְתֹם!
גּוֹלָה אַחַר גּוֹלָה כְּעוֹטְיָה נֹדֶדֶת
זֶה שָׁנִים אַלְפַּיִם מֵאָז וְעַד הַיּוֹם!
מֻכָּה עֲשׁוּקָה כְּבָר פְּשׁוּטָה וְעֶרְיָה
הַעוֹד לֹא דַי שִׁלּוּמִים בְּעַד הַבְּכוֹרָה?

לְךָ יָדַיִם שְׂעָרוֹת, אֶגְרוֹף נֶאְדָּרִי!
לֵב חָזָק מִצּוּר גַּם קוֹל כַּלָּבִיא
וּכְבָר בְּכָל פֶּה אָכַלְתָּ אֶת בְּשָׂרִי
וְאֵיזֶה מִנְחָה אָחִי עוֹד לְךָ אָבִיא?
מָה יַעֲלֶה לְךָ לְרָצוֹן לְרֵיחַ נִיחוֹחַ
הַאַקְרִיב לְךָ עוֹד דָּם, חֵלֶב אוֹ מֹחַ?

הֵן כְּבָר לְךָ הִקְרַבְתִּי עֹלוֹת מֵחִים

וּמַה אוּכַל עוֹד תֵּת ? הַגִּידָה מַכָּרִי !
מִקְצוֹת כָּל הָאָרֶץ יֵאָסְפוּ עָלַי נֵכִים
וְכִזְאֵבִים רְעֵבִים לֹא יִשְׂבְּעוּ מִבְּשָׂרִי,
הַאַקְרִיב לְךָ קָרְבָּן מִקָּדְשֵׁי גָבוֹהַּ ?
הֵן לֹא אֶזְבְּחָה לַשֵּׁדִים לֹא אֱלוֹהַּ !

קַח מֶנִּי אֲשֶׁר תִּקַּח, קַח לְךָ עָרַי !
קַח כָּל אֲשֶׁר לִי, קַח כַּסְפִּי וּזְהָבִי,
קַח אֶת דְּגָנִי תִּירוֹשִׁי וְיִצְהָרִי
רַק אַל תָּהִין לַהֲרוֹס אֶל מִקְדַּשׁ לְבָבִי!
אַךְ שָׁוְא אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי רְחַץ וּטְהָר!
הֵן קְשֵׁה עֹרֶף אָנֹכִי יָדַעְתָּ מִכְּבָר !

וְקַשְׁיוּת עָרְפִּי מִימֵי חָרְפִּי לְךָ מוּדַעַת
עִם אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בָּהּ נִלְחָמְתִּי !
וְאִם שִׂנְאַת אַחִים כָּל מוּסָר פּוֹרַעַת
הֲלֹא בְדָמִים יְקָרִים בְּכוֹרָתְךָ שִׁלַּמְתִּי!
בְּשַׁגָּם אַךְ נְזִיד עֲדָשִׁים אָז מֶנִּי לָקַחְתָּ
אַךְ דָּמִי עַד הַיּוֹם כַּמָּה שָׁפַכְתָּ ?

לֹא אֶשְׁאָלְךָ מֶה הָאַף וּמֶה חֳרִי?
גַּם חֶסֶד וַחֲנִינָה מִמְּךָ לֹא קִוִּיתִי,
הֵן שָׁלוּחַ אַתָּה לִי כְּמַלְאָךְ אַכְזָרִי!
וּמִתִּגְרַת יָדְךָ אֲנִי כָלִיתִי,
עַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה תַּחַת הַשָּׁמַיִם
וְשִׁקּוּי רַק נִסְכֵּי דִמְעוֹת עֵינָיִם!

וַאֲנִי אָח אֻמְלָל בִּמְנוּחָה אֶסְבּוֹלָה
נָפַלְתִּי בַנּוֹפְלִים, וְאַדְמָתְךָ קָנָה!
לִי תֵבֵל מִזְבֵּחַ, וַאֲנִי הַשֶּׂה לְעוֹלָה
קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צוֹעֲקִים מִן הָאֲדָמָה!
גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים, עוֹר בְּעַד עוֹר,
אַךְ הָיָה לְמִצְעָר כַּשָּׂטָן, וְאֶת נַפְשִׁי שְׁמוֹר!

בּוֹז כֹּחִי, מְצוֹץ מֹחִי, מְלוֹק אֶת צַוָּארִי!
אִם לֹא נִלְאֵיתָ הַכּוֹת עוֹד אֵם עַל בָּנִים,
רַק אַל תִּלָּחֵם בִּי כְּאוֹיֵב מִסְתָּרִי
חֶרֶב כְּמוֹ אֶרֶב וּבְהַסְתֵּר פָּנִים,
שִׂים גֵּוִי הֶחָלָל כֶּעָפָר לָדוּשׁ
תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְקַח לְךָ הָרְכוּשׁ!

נויארק, כ"ג אדר, אלף תתכ"ט לגלותנו.

הַבּוּז לְגְאֵיוֹנִים.

רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים
הבוז לגאיונים (תהלים ק׳ כ״ג).

הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְהַשֶּׂה לְעֹלָה
אַלְפְרֶד דְרֵייפוּס, עִבְרִי מִתּוֹךְ הַגּוֹלָה!
עַל נֶפֶשׁ צַדִּיק כְּפִירִים הִתְגּוֹדָדוּ
וּנְחָשִׁים צִפְעֹנִים מְרֵרָתָם הֵקִיאוּ
וְלִבָּם מַה עָקֹב בַּדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ,
בִּצְעוּ אֲשֶׁר זָמָמוּ, דַּם נָקִי הִרְשִׁיעוּ! —

עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה, מְדוּרָה הֻצָּתָה
וַיָּעֹז הַשֶּׁקֶר, וַתִּגְבַּר עַוְלָתָה,
וַתֵּבוֹשׁ הָאֱמֶת, וַתִּכָּלֵם נְכוֹחָה
וַתֵּבְךְּ הַחֶמְלָה, וַתְּמָרֵר חֲנִינָה,
וַיֵּרָגַז הַיֹּשֶׁר, וּצְדָקָה נְבוֹכָה,
עַל עֹשֶׁק רָשׁ וְגֵזֶל מִשְׁפָּט בַּמְּדִינָה! —

וַיִּרְעַם הַיָּם וַתֵּהוֹם הַתְּהוֹם
וַתָּנָס הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּקְדַּר הַיּוֹם,
וַתִּצְהַל הָרִשְׁעָה וַתִּמְחָא כַּפַּיִם

וַיִּרְעַם הַשָּׂטָן בְּקוֹל שְׂחֹק כְּרָעַם !
מַלְאֲכֵי רַחֲמִים עָשׂוּ כְנָפַיִם—
וּמְקוֹמָם לָקְחוּ מַלְאֲכֵי זַעַם.

מַה תִּרְגַּז הַשְּׁאוֹל וּמְצוּלָה רוֹתַחַת
מַה קוֹל עֲנוֹת זֶה מִכִּלְיוֹת הַשַּׁחַת ?
לָמָּה יַלְדֵי תֹפֶת בְּמָחוֹל יָצָאוּ
וּשְׁרָצִים יָצְאוּ פְּרָצִים מִכָּל עֲבָרִים ?
עַל מִי אֹכְלֵי עַמִּי כֹּה אֵפוֹא יִתְמַלָּאוּ
וַעֲלִיצוּתָם כְּמוֹ לֶאֱכוֹל עָנִי בְּמִסְתָּרִים—?

שְׁמָעָה אֶנְקַת אָסִיר, קוֹל מַר צוֹרֵחַ
קוֹל קָרְבָּן אֻמְלָל הוּא מֵעַל לַמִּזְבֵּחַ!
קוֹל שֶׂה אֹבֵד מְפַרְפֵּר תַּחַת הַמַּאֲכֶלֶת—
יִתַּר כָּל לֵב—אַךְ אֵין עֹמֵד בַּפֶּרֶץ !
צָץ הַזָּדוֹן וּרְמִיָּה צוֹהֶלֶת,
וְשָׁמַיִם לֹא יָשֹׁמּוּ, וְאֶרֶץ לֹא תַעֲרֹץ!—

וְשָׁם שֵׁדִים הֲמוֹנִים בִּדְמוּת בְּנֵי אָדָם
מִשְׁפָּט בְּפִיהֶם, וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם,

אָשֵׁם דְרֵייפוּס!—נֶחֱרָצָה גַם כָּלָה
אַךְ מַה מְשׂוֹשׂ פְּרָאִים, לָמָּה יִצְהַל הַשָּׂטָן?
מַה אֵפוֹא יָהֵלוּ מַלְאֲכֵי חַבָּלָה
אִם צָדוּ בְּרִשְׁתָּם נֶגֶד יַעֲקֹב הַקָּטָן?

נִסְפֶּה בְלֹא מִשְׁפָּט, וּמַה כָּל הַחֲרָדָה
הַאִם שֵׂיָה רִאשׁוֹנָה בְּרִשְׁתָּם נִלְכָּדָה?
הֲיַהֲפֹךְ כּוּשִׁי עוֹרוֹ נָמֵר חֲבַרְבֻּרוֹתָיו?
הֵן עֵדוּת בִּיהוֹסֵף כְּאַפָּם טָרָפוּ!
גַּם סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים יִתֵּן אוֹתוֹתָיו
כִּי עַצְמוֹת אֲבוֹתֵינוּ גַם בְּצָרְפַת צָרָפוּ—

וּכְבָר שִׁלַּמְנוּ לָמוֹ אֵת אֲשֶׁר לֹא חָבְנוּ
דֵּי דָם וּמֹחַ עַל מִזְבְּחָם הִקְרַבְנוּ
וְעוֹד עֲלוּקוֹת יִמֹּצוּ, לֹא יֹאמְרוּ עוֹד דָּי?
חַיַּת כְּפִירִים מִלֵּאנוּ וּמַה יֹּאבוּ עוֹד?
אָמְנָם חָרָה לָהֶם כִּי יַעֲקֹב עוֹד חַי!
לָכֵן הֵם אוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד!

o o o

אֶמְלָל! אַךְ שָׁוְא אָמְרוּ לְנַפְשְׁךָ נוּדִי!

הֵן אָשֵׁם אָשַׁמְתָּ רַק כִּי הִנְּךָ יְהוּדִי!
אַךְ כְּבוֹדְךָ חָדָשׁ כְּאוֹר יוֹמָם זוֹרֵחַ,
כָּל בָּאֵי עוֹלָם כֻּלּוֹ יְשַׁרְךָ יָעִידוּ!
וְאִם הֵם שָׂמוּךָ לְשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ
הֵן עִמְּךָ רַק עִמְּךָ לְמִשְׁפָּט הוּעִידוּ!—

אֲבָל שָׁוְא בְּזָדוֹן שָׁם כִּבּוּ הַמְּאוֹרוֹת
חֶרְפַּת עוֹלָם לָמוֹ וּכְלִמָּה לְדוֹרוֹת!—
אַךְ שָׁוְא עָנָן לְמָסָךְ פָּרְשׂוּ עֲטַלֵּפִים
תֵּת לִמְרַגְּלִים בְּנֵי יַעֲקֹב הַבָּנִים!
לְקוֹל יִשְׁרֵי לֵב אֲחָזָה רְעָדָה חֲנֵפִים
חֶרְפַּת עוֹלָם לָמוֹ, הַבּוּז לִגְאֵיוֹנִים!!!

ערב יום הכפורים, שנת התהר״ס קמיך.

יוֹצֵר לְפָרָשַׁת שְׁקָלִים.

מִבְחַר שַׁעֲשׁוּעַי, אִוּוּי תַּאֲוַת כָּל נֶפֶשׁ,
אַתָּה מַחְסִי, חֶלְקִי בְּאֶרֶץ הַחַיִּים!
לְמַעַנְךָ אֶחֱצֶה עַד צַוָּאר בְּטִיט וָרֶפֶשׁ
לְמַעַנְךָ אָבוֹא בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם,
לֹא אִירָא רָע, כָּל עוֹד אַתָּה עִמָּדִי

גַּם לְקִצְבֵי הָרִים אַחֲרֶיךָ אֵרֵדָה,
כְּךָ אָרוּץ גְּדוּד, כִּי אָז תָּעֹז יָדִי
וַאֲנִי אָשִׁיר עֻזֵּךְ בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה!

אַתָּה מוֹשֵׁל בְּגֵאוּת יַם הַתֵּבֵל
שְׁאוֹן גַּלֵּי כָּל סַעַר רַק אַתָּה מַשְׁבִּיחַ!
הָאָרֶץ הָאֳנִיָּה, וְאַתָּה רַב הַחֹבֵל
שֹׁפֵט כָּל הָאָרֶץ דַּיָּן וּמוֹכִיחַ!—
אַתָּה כֹּהֵן וְנָבִיא גְּלוּי עֵינָיִם
וּבִיסוֹד עוֹלָמֵנוּ אֶבֶן הָרֹאשָׁה!
אֶרֶץ לִבְנֵי אָדָם, וְלַאֲדֹנָי הַשָּׁמָיִם
וְאַתָּה בַּתֵּבֵל מַלְכָּה וּקְדוֹשָׁה!

אוֹר עוֹלָם כֻּלּוֹ הִנְּךָ בְּאוֹצַר חַיִּים,
אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַרְתָּ וַיֶּהִי!
הִנְּךָ בָּאָרֶץ כָּאֵל בַּשָּׁמַיִם
לְהוֹבִישׁ כָּל דִּמְעָה וּלְהַשְׁבִּית כָּל נֶהִי
לֹא מֵעֵבֶר לַיָּם יְשַׁבְּחוּ לִשְׁמֶךָ
אוֹ מֵעֵבֶר לְנְהָרוֹת פִּישׁוֹן וְחִדֶּקֶל!
כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל תֻּכּוּ לְרַגְלֶיךָ

כְּבוֹדְךָ מָלֵא עוֹלָם, וְשִׁמְךָ הֲלֹא שֶׁ קֶ ל !

שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁקֶל כַּבִּיר כֹּחַ
שֶׁקֶל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ !
לְאוֹרְךָ כַּשּׁוֹשָׁן יִפְרַח גַּם חוֹחַ
וְכָל צָבוּעַ וְנוֹכֵל יִלְבַּשׁ צְדָקָה כְּמַדּוֹ,
רֶגַע אַךְ אַתָּה תַּעֲמֹד בַּפָּרֶץ
מִדַּרְכֵּךְ חַיֵּינוּ יוּרְמוּ מִכְשׁוֹלִים !
תְּקַדֵּשׁ כָּל טָמֵא וּתְטַהֵר כָּל שֶׁרֶץ
וּקְטַנֵּי הַנֶּפֶשׁ תַּעֲמִיד בִּמְקוֹם גְּדוֹלִים!

הֶאָח שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁקֶל נִסִּי !
מַה נָּעִים קוֹלְךָ בְּצַלְצֶלְךָ בְּכִיסִי,
מַה כָּל הֶגְיוֹן בְּכִנּוֹר, כָּל הֶמְיַת נְבָלִים
מוּל צִלְצְלֵי שְׁמַעְעַת מַשְׂכִּיל תְּזַמֵּרָה?
בְּךָ יִגְבַּר כָּל חַלָּשׁ, יֶחְכְּמוּ סְכָלִים
גַּם חֲזִיר יִטָּהֵר אִם אַךְ יַעַל גֵּרָה !

אַתָּה רַק אַתָּה תְּיַשֵּׁר הֲדוּרִים
לָכֵן בְּשִׁמְךָ יָשִׁירוּ שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת

לַעֲגָלִים־לֹא מְלֻמָּדִים הֶדְיוֹטִים וּבוּרִים
לִנְבָזִים וּשְׁפָלִים בְּנֵי בוּז מִשְׁפָּחוֹת
שָׁם פְּלוֹנִי הֶעָשִׁיר נִבְחָר לְפַרְנֵס חֹדֶשׁ
אַף כִּי תְלוּיָה לוֹ מֵאַחֲרָיו קֻפָּה שֶׁל שְׁרָצִים !
אַךְ קֹרָא בְשִׁמְךָ, שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ !
וּכְבָר בְּנֵי רֶשֶׁף יָצְאוּ אַחֲרָיו פְּרָצִים !

לָכֵן לְךָ קְדוֹשִׁי וּמְשׁוֹשִׁי אֶכְרַע בָּרֶךְ
וּבְעֵינַיִם עֲצוּמוֹת אַחֲרֶיךָ אֵלֵכָה
אַךְ אַל נָא תַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדֶּרֶךְ
אַף כִּי מְשׁוֹרֵר עִבְרִי דַל וְחֵלֵכָה !
כִּי מָה תֵּבֵל לַמְשׁוֹרֵר, חַסְדָּהּ וַאֲמִתָּהּ
אִם יְסֹעַר כַּמֹּץ לְכָל רוּחַ מְצוּיָה ?
הֵן חֶסֶד קוֹרְאָיו יַגִּיעַ עַד קְשִׁיטָה
כִּי חָכְמַת הַמִּסְכֵּן לָמוֹ אַךְ בְּזוּיָה !—

יְדַעְתִּיךָ אֵל מִסְתַּתֵּר, שֶׁקֶל נֶאְדָּרִי !
יְדַעְתִּיךָ בְשֵׁם—אַךְ לֹא אֶמְצָא נְתִיבוֹתֶיךָ !
נוֹרְאוֹתֶיךָ יוֹם יוֹם אֶחֱזֶה מִבְּשָׂרִי
אִם רֶגַע אַךְ תַּסְתִּיר מִמֶּנִּי פָּנֶיךָ,

אָז עוֹלָם כֻּלּוֹ לִי אַךְ צַר מָעוֹן
וּמִן הַמֵּצַר אָז אֵדַע עֱנוּת עָנִי,
כִּי מָה הַמַּחְסוֹר, אִם לֹא אַךְ הֵרָאוֹן ?
וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֲהָהּ מֶה חֲדַל אָנִי !

○ ○ ○

אוֹר פָּנֶיךָ אֱלֹהַי וְהָבִי עָלַי נְשָׂא
כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים, אַתָּה מְקוֹר יִשְׁעִי !
אַךְ אִם תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ, אָנָה אֲנִי בָא ?
הֵן דַּלּוּתִי נַבְלוּתִי, רִשִׁי זֶה פִּשְׁעִי !
מַה יִּתְרוֹן לַגֵּו אִם הַנֶּפֶשׁ עֶרָה
אִם רֵקָה הַצְלָחַת וּמְלֵאָה הַנְּשָׁמָה ?
לוּ גַם כְּבֶן יִשַׁי מַשְׂכִּיל אֲזַמֵּרָה
מֵהֵימָן כַּלְכֹּל וְדַרְדַּע אִם גַּם אֶחְכָּמָה !

אוֹר פָּנֶיךָ קֶרֶן יִשְׁעִי עָלַי נְשָׂא
אָז אֶבְטַח לֹא אֶפְחָד, לֹא אִירָא רָע !
אָז אֵיתָם, גַּם מִפֶּשַׁע רָב אִנָּקֶה,
אָז גַּם אֶחְכַּם מֵאָגוּר בִּן יָקֶה !
אֲבָל מַה יִּתְרוֹן הֵעַ בְּלִי מַטְבֵּעַ ?
הֵן בִּמְקוֹם יֵשְׁךָ, שָׁם אוֹהֵב וָרֵעַ

וּבִמְקוֹם אֵינְךָ, אַךְ צִנִּים פַּחִים
אֵין קֶשֶׁר, אֵין בְּרִית, אֵין גַּם אַהֲבַת אַחִים!

אוֹר פָּנֶיךָ נְשָׂא עָלַי אָדוֹן
לְךָ זְרוֹעַ כָּאֵל וְאֹבְדִים בְּךָ יְנָחָמוּ,
אָז יֶחְדְּלוּ מִבֵּיתִי כָּל רִיב וְכָל מָדוֹן
גַּם אֹיְבַי כְּנֶפֶשׁ לִי אָז יְשַׁלָּמוּ,
גוֹנְנֵנִי בְּמָגֵן, הֵן בְּךָ בָטַחְתִּי!
הֱיֵה אַתָּה מַלְאַךְ שְׁלוֹמִי בְּאַחֲרִית יוֹמִי
וַאֲנִי אֶפְנֶה לְךָ מָקוֹם כָּבוֹד בְּצַלַּחְתִּי
וּבְהִתְיַמְּרִי בִּכְבוֹדְךָ יַכִּירֵנִי מְקוֹמִי!—

תְּקֻנַּת מְשׁוֹרֵר.

פנו אלי והשמו ושימו יד על פה
(איוב כ"א, ה).

א.

עָלֶה נָבֵל אָנֹכִי חַרְבוֹן־קַיִץ
בְּחָזְקָה נִסַּחְתִּי מֵאַדְמַת מַטָּעִי,
בֵּינִי וּבֵין חַיַּי מַה גָּדוֹל הַחַיִץ!
מַחְסוֹרַי זֶה אַלּוּפִי וּמְיֻדָּעִי

יַרְאֵנִי לַבְּקָרִים יְמֵי הַיְרִידָה,—
וַאֲנִי חָשׁ וּמַרְגִּישׁ כִּי חַי עוֹד עוֹדֶנִּי
הַקִּיבָה יוֹם יוֹם דֹּרֶשֶׁת תַּפְקִידָהּ,
וּלְפִי מִשְׁפָּטָהּ הֵן צָדְקָה מִמֶּנִּי!

הֵן לֹא תוּכַל שְׂאֵת חָמְרִי בְלִי מִשְׁעַן לֶחֶם
וְעַל הָרוּחַ בָּזֶה לָהּ מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה!
גַּו זוֹלֵל וְסֹבֵא, מִיּוֹם גִּיחוֹ מֵרֶחֶם
כְּבָר חָרַץ מִשְׁפָּט, אִם אֵין קֶמַח אֵין תּוֹרָה!
וִירִיבִי זֶה יוֹם יוֹם יוֹרֶה לִי דֵעָה
אַל הֱיוֹת גֵּר בָּאָרֶץ וְאֶזְרָח בַּשָּׁמַיִם,
הֵן כָּל חָכְמָה וָדַעַת בַּבֶּטֶן הַמְּלֵאָה,
וְאִם תַּעַזְבֵנִי יוֹם אֶעֶזְבֵךְ יוֹמָיִם.

וַאֲנִי עוֹמֵד מַשְׁמִים וּבְעֵינַי יִפָּלֵא
מַה יוּכַל מְשׁוֹרֵר עִבְרִי עֲשׂוֹת לְעֵת זִקְנָה?
בֶּטֶן הַחֲסֵרָה מֵאַיִן תְּמַלֵּא
אִם אֵין עֲבוֹדָה וּמִשְׂרָה, קִנְיָן וּמִקְנָה?
הֵן בָּעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה לֹא יַכִּירֵנִי מְקוֹמִי
כִּי בְּעוֹלַם הַתֹּהוּ נִשְׁמָתִי תָנוּעַ,

לְמִי מְקֻדּוֹשִׁים אֶפֶן לִפְתּוֹר חֲלוֹמִי ?
אִם סַפְּרָא לַאו סַיְיפָא הֵן פִּתְגָם יָדוּעַ !

וֵאלֹהֵי הַשִּׁירָה לִי כָּרָה אָזְנַיִם !
הֱיוֹת מְשׁוֹרֵר לְעָם שֶׁכְּבָר תָּלָה כִּנּוֹרוֹ !
מְשׁוֹרֵר לְעָם רֹמֵס כְּבוֹדוֹ בְרַגְלַיִם
הוֹלֵךְ חֲשֵׁכִים עֵת רַבִּים הוֹלְכִים לְאוֹרוֹ—
וַאֲנִי בְתוֹךְ הַגּוֹלָה רֹאֶה אֶת חֳלָיו
שׁוֹמֵעַ יוֹם יוֹם הֶמְיַת אַנְחוֹתָיו,
וָאֶשְׁאַב לוֹ מִמְּקוֹרוֹ מַיִם מִדָּלְיוֹ,
וַיְהִי לִבִּי הַכִּנּוֹר לִזְמִירוֹת אֲבוֹתָיו !

וּבְעֵת כִּנּוֹרִי הָגָה אַךְ נְכָאִים
וּבְנֵי אֱלֹהִים עִמִּי יַחַד הֵרִיעוּ,
הַשִּׁבֳּלִים הַבּוֹדְדוֹת בְּעֵמֶק הָרְפָאִים
מִזְמוֹר לְתוֹדָה לִי מֵעֲבָרִים הֵבִיאוּ,
אַךְ מַה תּוֹדָה צְנוּמָה לְגַבְרָא קְטִילָא
וּמַה כָּל מַשָּׂא נֶפֶשׁ אִם רֵקוֹת יָדַי !
מַה לִּי רוֹן וָשִׁיר, כָּל שֶׁבַח וּתְהִלָּה
אִם כָּל שִׁירַי כְּנֵבָלִים עַל תַּלְמֵי שָׂדַי ?

הָבוּ תָמִים! אוּלַי יְדַעְתֶּם פִּתְרוֹנִים?
הֵן הַקֻּבָּה עָלַי פֹּקֶדֶת בֶּהָלָה,
וּמַה אֵפוֹא אַעַשׂ, חַלָּשׁ אֵין אוֹנִים?
הֵן הוֹנוֹת אוֹתָהּ טֶרֶם אוּכָלָה
וְיָדַי כְּמוֹ אֲסוּרוֹת, רַגְלַי לִנְחֻשְׁתַּיִם
כִּי כְבָר סָךְ קֹשִׁי יוֹמִי דַּרְכִּי בַּסִּירִים
הֲתִמָּלֵא הַזּוֹלֵלָה בִּדְגַן שָׁמַיִם
לוּ גַּם אַלְעִיטֶנָּה בְּמִבְחַר הַשִּׁירִים?

וְהִיא לֶחֶם תְּבַקֵּשׁ, לֶחֶם מְלֹא הָאוֹמֶר!
וּבְכִיסִי קָרַחַת, כְּבָר נָקוּב צְרוֹרִי,
וּמַה כָּל מַעֲדַנֵּי רוּחַ לְגַבֵּי חוֹמֶר
הַאֶשְׁבּוֹר רַעֲבוֹנִי בְּהֵד צִלְצְלֵי כִנּוֹרִי?
אַךְ שָׁוְא בַּת שִׁירָתִי תְנַחֲמֵנִי הֶבֶל
הֵן חֲמַת אֵל זֹעֵם עָלַי נִתָּכָה!
כִּסְלִי אַךְ כֶּסֶל וְחֶבְלִי אַךְ חֶבֶל
כִּי אוֹי לָהּ לְתוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּהּ מְלָאכָה!

הַאֲצַוֶּה בְּמַפְגִּיעַ לְבַת שִׁירָתִי:
קְחִי כִנּוֹר, סֹבִּי עִיר עִבְרִיָּה נִשְׁכָּחָה!

הֲטִיבִי נַגֵּן בְּאָזְנֵי אֻמָּתִי
אוּלַי יִתְאוֹשְׁשׁוּ יַאֲצִילוּ לָךְ בְּרָכָה ?
וּכְכָל אַחַי הַמְחַבְּרִים הָאֻמְלָלִים
אֶקַּח צְרוֹר סְפָרַי וַאֲעַמִּיסֵם עַל שֶׁכֶם,
אֶדְפּוֹק דַּלְתוֹת אַלּוּפֵינוּ הַמְסֻכָּלִים!
מְכוֹר לָמוֹ שִׁירַי בִּמְחִיר פַּת לֶחֶם ?

אַךְ אִם לֹא הַשְּׂחוֹק הוּא הֱיוֹת רוֹכֵל בְּשִׁירִים!
מִי יִתֵּן מְחִירָם אַף שָׁוֶה פְּרוּטָה ?
בַּמֶּה אֵפוֹא פֹּה אֶמְשֹׁךְ אַבִּירִים
הַאִם בְּמַטְבֵּעַ פְּסוּלָה, בַּעֲרֵבָה חֲבוּטָה ?
הֵן כָּנִים מַיִם כְּבָר זֵרוּהָ כְּמוֹ דָוָה
וְאִם גַּם יַשְׁלִיכוּ גֵרָה לְעֹדֶף סָרוּחַ!
הֲיָכוֹל אוּכַל קַבֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה
מְחִיר מַשָּׂא נֶפֶשׁ וּמַעֲלוֹת רוּחַ ?

הַאֶתֵּן מַחְסוֹרַי גְּאוֹנִי לִבְלוֹעַ ?
הַלְזֹאת מִנֹּעַר אֵרַשְׂתִּי הַשִּׁירָה
לְעֶגְלֵי הַזָּהָב בֶּרֶךְ לִכְרוֹעַ
וּכְבוֹדִי בְקָלוֹן לְעֵת זִקְנָה אָמִירָה ?....

מַה לִּי חֹסֶר לֶחֶם, כָּל רוֹשׁ וּתְלָאָה
עַל מִזְבַּח אֲדֹנָי לֹא אַקְרִיב אֵשׁ זָרָה!
לוּ גַם שֶׁבַע בַּיּוֹם בָּרָעָב אֶגְוָעָה
לֹא אָסִיר הַמִּצְנֶפֶת, וְלֹא אָרִים הָעֲטָרָה!

כֵּן גָּאוֹן וּמַחְסוֹר כִּי הָמוּ רָעָשׁוּ
וּקְרָב נוֹרָא בְּלִבִּי שְׁנֵיהֶם עָרָכוּ,
אַךְ עֵת רָעָב וְכָבוֹד יַחַד נִפְגָּשׁוּ
וְחוּשַׁי מִמְּקוֹמָם מְחוּמָם נִדְעָכוּ,
קָפַצְתִּי וָאִשָּׁבֵעַ שְׁבוּעֵי שְׁבוּעוֹת
בְּשֵׁם הָאֵל הָרֹעֶה אוֹתִי מֵעוֹדִי!
כִּי אַךְ שָׁוְא קְשִׁי יוֹמִי יְחַפֵּשׂ עָלַי תּוֹאֲנוֹת
יָקָר לִי הַמָּוְתָה מֵחַלֵּל אֶת כְּבוֹדִי!

ב.

וַיָּבֹא הָרָעָב כְּבַעַר אֶלֶף עֵינַיִם!
וַיָּסֶת כִּי בִטְנִי בְּלַעַג אַכְזָרִי,
וָאֶשְׁמַע אַחֲרָיו שְׁרִיקוֹת בְּנֵי הַמֵּעַיִם
כְּמוֹ קָשְׁרוּ עָלַי כֻּלָּם לְיַסֵּר אֶת בְּשָׂרִי,
וְהַמִּלְחָמָה מִסָּבִיב הָלְכָה עָלַי אֵימָה!

וַיִּרְגַּז בֵּית חָמְרִי וְעַמּוּדָיו רוֹפְפוּ,
וּמַה אֵפוֹא אַעַשׂ, בַּמֶּה אֶלְחָמָה?
הֵן כְּבָר נִגְעַל מָגִנִּי וְיָדַי רָפוּ!

חִשַּׁבְתִּי דְּרָכַי, זַמּוֹתַי חָקַרְתִּי
וְכָל חוּשַׁי בְּקֶרֶב הָמוּ סָעֲרוּ,
כָּל עַנְפֵי עֵץ הַחַיִּים לְעֵינַי הֶעֱבַרְתִּי
אֵיזֶה מֵהֶם סַנְסִינִים לִי עוֹד נוֹתְרוּ!
אִם תֵּבֵל זְעוּמָה לִי כְּמִתְנַכֵּרָה
כִּכְלִי אֵין חֵפֶץ בּוֹ אֵרֵד מֵעַל הַבָּמָה?
אִם יוֹצְרִי יְסָרַנִי בִּנְשָׁמָה יְתֵרָה
אָבַדְתִּי זְכוּתִי לִחְיוֹת עַל הָאֲדָמָה?

אַךְ מַה אֵפוֹא אַעַשׂ, בַּמֶּה אֶמְצָא דֶרֶךְ?
הֵן חָלַל לִבִּי גַּם נָחַר תּוֹכוֹ,
לוּ גַּם אַט הַשֶּׁכֶם עֲבוֹד עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ
הֵן לֹא יוֹסִיף גֵּוִי תֵּת לִי עוֹד כֹּחוֹ!
אוּלַי תְּהִי תִּפְאַרְתִּי בְּפֹעַל כַּפַּיִם
וּבְעֶרֶב יוֹמִי אֲפַלֵּס לִי אֹרַח מִישׁוֹר?
אֶהְיֶה סַנְדְּלָר, רַצְעָן, אוֹ תֹפֵר מִכְנָסַיִם

אַךְ הוֹרַי לֹא לְמַדּוּנִי שְׁלוֹחַ יַד בַּכִּישׁוֹר!

הַאֶהְיֶה רוֹכֵל בִּרְדִידִים וּצְנִיפוֹת
מִטְפָּחוֹת וַחֲרִיטִים, שְׁבִיסִים וְשַׂהֲרֹנִים
פְּאֵרִים וּצְעָדוֹת, שֵׁרוֹת וּנְטִפוֹת
כְּכָל אַחַי הָאֹבְדִים הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים?
אַךְ לִי מִזֹּקֶן כְּבָר דָּלְיוּ שׁוֹקַיִם
וּכְמִתְהַלֵּךְ בָּא רֹשִׁי, יֶאֱרֹב כָּתֵף!
וּבַמֶּה אֵפוֹא אֶדְפּוֹק דְּלָתַיִם
הֵן גַּם לַעֲסֶק כִּישׁ זֶה אֵין לִי כֶּסֶף!

גַּם לִהְיוֹת שַׁדְּכָן מְזַוֵּג זוּגִים
יָרֵאתִי פֶּן אֶתָּפֵשׂ וְאֶפּוֹל בְּרֶשֶׁת!
כִּי דַרְכֵי מִסְחָר זֶה בִּשְׁקָרִים הֵם סוּגִים
וּמְדַבֵּר שֶׁקֶר אֶרְחַק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת—
גַּם לִהְיוֹת מְלַמֵּד לֹא אֶצְלַח צָלוֹחַ
כִּי קַפְּדָן אָנִי, וְאֵיךְ אֶרְעֶה אֶת צֹאנִי?
הַאֶהְיֶה שׁוֹחֵט? הֵן מִדָּם אֶבְרַח בָּרֹחַ!
גַּם לִהְיוֹת חַזָּן כְּבָר נִחַר גְּרוֹנִי?

אוּלַי טוֹב אָמַרְתִּי כִּי אֶהְיֶה סוֹפֵר סְתַ״ם!
אוֹ אֶסְחוֹר בְּצִיצִית, תְּפִילִין וּמְזוּזוֹת?
אִם מְשׁוֹרֵר אָנֹכִי, לִי בְּקֶרֶב לֵב חַם!
לֹא אוּכַל הִתְחַמֵּם מִגֵּז צֹאן הַגְּזוּזוֹת?
אֶמְכּוֹר בְּנֵי יְהוּדָה לִבְנֵי הַיְּוָנִים
וּמִקָּרְפּוּ אָבִיאָה אֶתְרוֹגִים וְלוּלָבִים!
וְאַרְבֶּה בִּמְחִירָם לִבְנֵי צִיּוֹן הַנֶּאֱמָנִים!
אַךְ הַיַעֲמֹד לִבִּי דַּבֵּר לְאַחַי כְּזָבִים?

אוּלַי מ״ע עִבְרִי לְעַמִּי אוֹצִיאָה
וְלַשָּׂפָה זוּ אָהַבְתִּי אַקְדִּישׁ עֲמָלִי?
וּבְשׁוֹפָר גָּדוֹל לְאַחַי אָרִיעָה
כִּי יְשַׁחֲדוּ מִכֹּחָם תֵּת עֹז לְפָעֳלִי!
אַךְ לֹא בִי הוּא אָמַר יָם! אָזְנַי שָׁמָעוּ,
עַל אַדְמַת קָלוּמְבָּם עֵת אֲשֶׁרֵי תָּמַכְתִּי
כַּמָּה מִכְתְּבֵי עִתִּים עַל פְּנֵי גָוָעוּ
וַאֲנִי עַל קִבְרָם דְּמָעוֹת שָׁפַכְתִּי!

אַךְ אִם אֵין חֵפֶץ בְּעִבְרִית לְאַחַי הַגּוֹלִים
אֶעֱרֹךְ לָמוֹ בִּשְׂפַת בָּבֶל מִכְתַּב עִתִּי!

הֵן לָזֶה לֹא דָרוּשׁ הֱיוֹת אַחַד הַגְּדוֹלִים
וְאַף כִּי כֹּחִי בְּעַמִּי וּשְׂפָתִי אִתִּי!
אָשִׂים גַּם אֲנִי מַסֵּכָה עַל פָּנִים
וַאֲסַפֵּר נִפְלָאוֹת נִסִּים עֲצוּמִים!
מִנְּהַר סַמְבַּטְיוֹן הַמַּשְׁלִיךְ אֲבָנִים
מֵהָרֵי אֲרָרָט, מֵהַיְּהוּדִים הָאֲדוּמִים!

אֶקַּח כָּל נֵתַח אֲשֶׁר הַמַּזָּלֵג לִי יַעַל
וְאַקְרִיבוֹ לְאַחַי מְקֻטָּר מֹר וּלְבוֹנָה!
אֶמְצָא עֵת לְכָל חֵפֶץ, עֵת לְהַשְׁלִיךְ נַעַל
וְעֵת גַּם לְהָרִים לְעַמִּי נֵס צִיּוֹנָה!
הֵן דַּי רַק לִזְרוֹק אָבָק וְלִרְקֹד עַל חֶבֶל,
עֵת לִבְכּוֹת עַל עַמִּי כִּי לִנְפּוֹל הוּא מָט
וְעֵת לַחְמוֹד לָצוֹן, סְפּוֹת הֶבֶל עַל הֶבֶל
כִּי יָקָר מֵחָכְמָה וְדַעַת סִכְלוּת מְעָט!

כִּי מַה הִיא סִפְרוּת בָּבֶל הַבְּלוּלָה
אִם לֹא שָׂדֶה הֶפְקֵר לְכָל רֶמֶשׂ וָשֶׁרֶץ?
כַּמָּה רֵיקֵי מֹחַ לָקְחוּ לָמוֹ גְדוּלָּה
וַיָּצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ?

הֵן דַי פֹּה רַק סַפֵּר בַּהֲמוֹן קוֹל רַעַשׁ
פֶּרֶה עָפָה עַל הַגַּג וְהִמְלִיטָה בֵּצִים!
אַךְ אֵיךְ תֶּחֱזַקְנָה יָדַי, וְאֵיךְ אֵפוֹא אֶעֱשׂ
כִּנּוֹרִי כְּכִנּוֹר שֶׁמְנַגְּנִים בּוֹ לֵצִים?

ג.

אוּלַי טוֹב כִּי אֶהְיֶה מַגִּיד וּמוֹכִיחַ?
הֵן גַּם לָזֶה לֹא דָרוּשׁ לֵב מַתָּנָה!
אֶדְרוֹשׁ וַאֲבַרְיוֹשׁ מֵחֲמוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ
מֵהָאַוָּזוֹת הַשְּׁמֵנוֹת שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה!
בְּנִפְלָאוֹת כְּנֵי קֶדֶם אַרְעִישׁ אָזְנַיִם
וּבְעֵינֵי הַשּׁוֹמְעִים אַעֲלֶה עָשָׁן!
מֵחֲלוֹמוֹ שֶׁל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
מֵאֲתוֹנוֹ שֶׁל בִּלְעָם, מֵעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן!

הֵן דַי רַק לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת
לְהַרְגִּיז לֵב שׁוֹמֵעַ וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו
אָבוֹאָה אֶל הָעָם בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת
וְאַרְאֶנּוּ אֶת הַתֹּפֶת בְּכָל שְׁלַל צְבָעָיו!
גַּם אֲחַלֵּק נְתָחִים מִשּׁוֹר הַבָּר וְלִוְיָתָן

וְאִם יֶחְסְרוּ בְּכֵלַי, אֶמְצָא דֵי בִּסְפָרִים—
אֶדְרוֹשׁ מִבְּנֵי קֹרַח, אֲבִירָם וְדָתָן
מֵעֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן, מִבְּנֵיהֶם הַנּוֹתָרִים!

וּמַה גַּם עַתָּה עֵת יָשַׁב הָרוּחַ
וּלְחָרְבוֹת צִיּוֹן גַּם פֹּה נִמְצְאוּ בוֹנִים
כָּל עִלֵּג לָשׁוֹן נֶהְפַּךְ לְבַפּוּחַ
וּמַנְעִימֵי מֶלֶל הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים!
זֶה לְצִלְצְלֵי שָׁמַע יֹאמַר הִנֵּנִי
וְזֶה מְבַקֵּשׁ כָּבוֹד הִתְרָאוֹת בַּשְּׁעָרִים!
אַךְ דָא עָקָא, הָעֲטָרָה לֹא תַהַלְמֵנִי
כִּי אָנֹכִי אֲהָהּ! אֵינֶנִּי אִישׁ דְּבָרִים!

אוּלַי אֶהְיֶה אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַשֵּׁמוֹת!
הֵן גַּם לָזֶה לֹא דָרוּשׁ עָמָל וִיגִיעָה
מֵהַרְרֵי אֶלֶף אִם אֲקַבֵּץ לִי בְּהֵמוֹת
יִהְיֶה שָׁמֵן חֶלְקִי וּמַאֲכָלִי בְּרִיאָה!
כְּאֶחָד הַמְקֻבָּלִים אֶכְתּוֹב קְמֵעוֹת
וְאֶקַּח פִּדְיוֹנוֹת גַּם מֵעֲנִיִּים מְרוּדִים,
אַךְ הִנֵּה בְּשַׁחַק עַד אֵל הֵעוֹת

כִּי לֹא אוּכַל הַעֲלוֹת הַשֵּׁם בִּסְלוּדִים!

אוּלַי טוֹב כִּי אֶהְיֶה רַב לַחֲסִידִים!
אֶתְלַהֵב בִּתְפִלָּה וְאֶמְחָא כַּפַּיִם,
וְעֵת מִבָּבוֹת עֵינַי יִתְמַלְּטוּ לַפִּידִים
חֲסִידַי מִשֻּׁלְחָנִי יַחְטְפוּ שִׁירַיִם,
וַאֲנִי אֶחֱבוֹשׁ לְרֹאשִׁי כֹּבַע זְנָבוֹת
וּבְמָחוֹל עִם חֲסִידַי יַחַד אֵלֵכָה!
אַךְ טֶרֶם אֵדַע בַּמֶּה אֶמְשׁוֹךְ הַלְּבָבוֹת?
הֵן לֹא אוּכַל הַגֵּד תּוֹרָה חֲשֵׁכָה!

הַאֶשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא, בְּכִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה
וּלְאַחַי הַחֲרֵדִים אֶהְיֶה לְרַב?
בְּשֶׁנַּם הָרַבָּנוּת הִנֶּהָ פֹּה אַךְ סְחוֹרָה
אַךְ בִּמְחִיר כֶּסֶף נִמְאָס אֵיךְ אֶכֹּף הַגַּב?
מִי כָמוֹךָ יוֹדֵעַ צוּר יְשׁוּעָתִי
כִּי נְשָׁמָה בִי נָתַתָּ הִיא טְהוֹרָה!
יָקָר לִי כְבוֹד עַמִּי וּכְבוֹד תּוֹרָתִי
וְאֵיךְ אֵפוֹא לְעֵת זִקְנָה אֶדְלַח מְקוֹרָהּ?

הַאַעַשׂ כֹּוְנִים לִמְלֶכֶת הָרַבָּנִים
וְאֶבְנֶה אֵת אֲשֶׁר פְּלוֹנִי הָרַב הוֹרֵס ?
מִי יוֹדֵעַ אִם לֹא יִתְּנוּ בִי פָּנִים
וְיִתְנוּנִי לְמִין, לְכוֹפֵר וּלְאַפִּיקוֹרֵס ?
הֲנָקֵל לִי הֱיוֹת סוֹחֵר בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם
עֲשׂוֹת פַּרְקְמַטְיָא בְאִסּוּרִים וְהֶכְשֵׁרִים ?
הֲלֹא לְצוֹפֶה לְעַמּוֹ לִפְקֹחַ לוֹ עֵינַיִם !
וְאֵיךְ עֵינֵי אַחַי עוֹד אֲכֶה בְּסַנְוֵרִים ?

אוּלַי טוֹב כִּי אֶלְבַּשׁ בִּגְדֵי הַשְּׂרָד
כְּאַחַד כֹּמְרֵי בֵית יִשְׂרָאֵל הַמְּצֻיָּנִים !
חָעֹרְכִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ שֻׁלְחָן לַגָּד !
וְאֶהְיֶה כֹהֵן וְרַב לְאַחַי הַמְּתֻקָּנִים !
כִּי נָעִים חֶבֶל זֶה אָמְנָם יָדַעְתִּי
אַךְ לַשָּׁוְא אֵלָיו אֶשָּׂא עֵינַיִם
הֵן אָנֹכִי אֲהָה ! קָרוֹא מִקְרָא יָדַעְתִּי—
וְלִבִּי וְנַפְשִׁי לְצִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם !

וּשְׁנֵי הָעֲוֹנוֹת הָאֵל הֲיוּכְלוּ לִי כַפֵּר ?
הֵן חַטַּאת מֶרִי הִיא לָמוֹ וְעָוֹן פְּלִילִי !

וְלוּ גַם כְּכָל חֻקּוֹת הַגּוֹיִם מַעֲשַׂי אֲשַׁפֵּר
הֲיִרַקְּדוּ צֹאן מַרְעִיתִי לְקוֹל חֲלִילִי?
מַה יִמְצְאוּ בִי, וּמַה אֶמְצָא אֲנִי בָם?
הַאֶהְיֶה קוֹף בְּגָלוּי, וְדוֹב אֹרֵב בְּמַאֲרָב?
הֵן רֹעֵיהֶם הִתְעוּם, כְּבָר שָׁמוּם לֹא-עָם
וּבְעוֹד לִבִּי לְמִזְרָח, הֵן הֵמָּה לְמַעֲרָב!—

o o o

כָּל הַפַּרְנָסוֹת בְּחָזוֹן לְעֵינַי הֶעֱבַרְתִּי
אַךְ לְאַחַת מֵהֶן לֹא אֶצְלַח צָלֹחַ
שָׁוְא לַאֲבִיר יַעֲקֹב מִנֹּעַר נָדַרְתִּי
הֵן בִּמְקוֹם חִטָּה מָצָאתִי אַךְ חוֹחַ!
קְשִׁי יוֹמִי הִתְעַלֵּל בִּי, לְצָרָה אֵין צֳרִי?
שָׂם גַּפְנִי לְשַׁמָּה, לֹא הִשְׁאִיר עוֹלֵלוֹת,
לֹא נוֹתַר לִי רַק לְנַפֵּץ אֶת כִּנּוֹרִי
וּבִמְקוֹם שִׁירֵי קֹדֶשׁ לִפְשׁוֹט נְבֵלוֹת!

כּוֹס הַחֵמָה שָׁתִיתִי יַחַד עִם שְׁמָרָיו
אַךְ לֹא אֶדְרוֹשׁ הַחוֹב לִי שַׁלֵּם לֹא אָבוּ,
הֵא לָכֶם כִּנּוֹר קֹדֶשׁ, נַפְּצוּ מֵיתָרָיו!
וּנְבֵלוֹת בִּמְחִירוֹ לְמִצְעָר לִי הָבוּ!

מַה לִּי זִלּוּתָא שֶׁל צוּרְבָא מֵרַבָּנָן
מַה יוֹסִיף לִי כְּבוֹדִי, וּמַה לִּי יִתֵּן ?
אִם תִּקְוָתִי כָּלְתָה כֻּלּוֹ כֶּעָנָן,
הָבוּ לִי נְבֵלוֹת וַאֲנִי אַפְשִׁיטֵן ! !

נויארק, ר"ח ניסן תרנ"פ.

טוֹבָתְךָ בַּל עָלָי.

אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת !
אִם אַתָּה עָתִיד
לְכָל צַדִּיק וְחָסִיד
לְהַנְחִיל שַׁי עוֹלָמוֹת !
אֵין דַּי בָּעֵר
טוּבְךָ אֵל נֶאְדָּרִי !
אַךְ אֲנִי חָצְנִי אֲנָעֵר
בְּנ[illegible]אִי עַל שְׂכָרִי !

אָמְנָם, אֵשׁ אֹכְלָה אֵשׁ !
לְהַנְחִיל אוֹהֲבֶיךָ יֵשׁ,
לְךָ שְׁמָשׁוֹת וִירָחִים
וְעוֹלָמוֹת תּוֹעָפוֹת

גַּם קֵיץ נְצָחִים
לִנְשָׁמוֹת מְצֹרָפוֹת!
וְשָׂכָר כָּזֶה בְּעִתּוֹ
רַק אֵל יוּכַל לְתִתּוֹ!

אַךְ אִם תְּמָנֶה גַּם אוֹתִי
לְצַדִּיק אַחֲרֵי מוֹתִי!
וּבְבוֹאִי יוֹם מָחָר
אֵלֶיךָ הַשָּׁמַיִם,
לְקַבֵּל הַשָּׂכָר
חֶלְקִי בְּאֶרֶץ הַחַיִּים!
אָנָּא מוֹשִׁיעַ וָרָב
שְׁקוֹל רִאשֹׁנָה בַּפֶּלֶס
טֶרֶם תֵּת עָלַי קָו
תֵּת לִי נַחֲלָה מְבֹהֶלֶת!

סְלַח כִּי עַל מִפְעָלְךָ
פֹּה אֵפוֹא אֶשְׁאָלְךָ!
מָה הֵם הָעוֹלָמוֹת
לְשִׁלְטוֹן הַנְּשָׁמוֹת

לְשָׂכָר יָעַדְתָּ ?
הַאִם שׁוֹשַׁנִּים
מֵעֵדֶן גַּנִּים
שָׁמָּה רִפַּדְתָּ ?

מֶרְחַב יָהּ מִסָּבִיב
וּשְׂרָפִים יָשִׁירוּ
עֵת פִּרְחֵי הָאָבִיב
שָׁם בְּשָׂמִם יַקְטִירוּ ?

הַאִם לְשַׁעֲשֻׁעִים
חֶלְקֵנוּ עִטַּרְתָּ ?
וּמִי הֵם הַבְּרוּאִים
שָׁמָּה יָצַרְתָּ ?
וּמָה חַיֵּי הַחֶבְרָה
בְּעוֹלָמוֹת שׁוֹרֶרֶת
הַאֵין שָׁם אֵיד וָנֶכֶר
קִנְיָן וּמֶכֶר
זַעַם וְעֶבְרָה
וְקִנְאָה מִסְתֶּרֶת ?

הַהִנָּם בְּנֵי אָדָם
וְהֵם חַיִּים בְּמִישׁוֹר !
וּמִשְׁלַח יָדָם
אַךְ עֲבוֹדָה וְכִישׁוֹר ?
אֵין רִיב וּמָדוֹן
וּמֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן
תְּמִימֵי דֵעִים
כְּאַחִים וְרֵעִים
אַךְ שָׁלוֹם בִּגְבוּלָם !
וּמַקְעֲרָה אַחַת
בְּשׁוּבָה וְנַחַת
הִנָּם אֹכְלִים כֻּלָּם ?

אוֹ כָל הַנִּבְרָאִים
שָׁמָּה נִמְצָאִים
הִנָּם מַלְאָכִים !
אֵין חֹמֶר וּגְוִיָּה
אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה
רַק רֵיחַ פְּרָחִים !
אֵין חֶמְדַּת בְּשָׂרִים

רְמִיָּה וּשְׁקָרִים

אַף אֵין מְבַעֵר זִיקוֹת,
וּבַמְּרוֹם חוֹף מְנוּחוֹת
תְּעוֹפֵפְנָה רוּחוֹת
שֶׁאֵינָן מַזִּיקוֹת ?

אַךְ אוּלַי גַּם שָׁמָּה
כְּמוֹ עַל הָאֲדָמָה
בְּעוֹלָמֵנוּ הַקָּטָן!
יֵרָאוּ לְעֵינֵינוּ
אֲנָשִׁים כְּצַלְמֵנוּ
יַלְדֵי הַשָּׂטָן!
שֶׁלְּנֹגַהּ בְּרַק כֶּסֶף
יְרַקְּדוּ כִּבְנֵי רֶשֶׁף,
וְאִם שִׂיחָם וְשִׂיגָם
וּמִבְחַר הֶגְיוֹנָם
הִיא רַק הַמַּטְבֵּעַ—
אֵיךְ בְּשִׁלְטוֹן הַיּשֶׁר
אֲדַכֵּא הָעשֶׁר

בְּכֹחַ הַזּוֹרֵעַ ?

אִם מַרְבָּה הַפָּרוּץ
כְּמוֹ בְּעֵמֶק הֶחָרוּץ
גַּם בְּעוֹלְמֵי עֶלְיוֹנִים !
אִם גַּם בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת
יָגוּרוּ מִלְחָמוֹת
עֲבָדִים עִם אֲדוֹנִים !
מַה בֶּצַע בְּנַחֲלָה
הַמְּזֻכֶּרֶת הַמְּחֻלָּה
נוֹשָׁנָה וּמְמֹאֶרֶת
בְּעֵמֶק עָכוֹר שׁוֹרֶרֶת

אִם גַּם בְּגַן עֲדָנִים
יָגוּרוּ פְּתָנִים
וּבִדְמוּת אֲנָשִׁים
יִתְהַלְּכוּ נְחָשִׁים
הַמַּטִּילִים זְהוּמָה !
וּבְמֵצַח נְחוּשָׁה
יְחַלְּלוּ כָּל קְדֻשָּׁה

בְּכָל שִׁקּוּץ וְטֻמְאָה !
אֵיךְ אֶעֱצוֹר כֹּחַ
לַעֲקוֹר כָּל חוֹחַ
בְּמֶתֶג וָרֶסֶן
לִבְלוֹם כָּל פֶּתֶן ?

אִם זֶה הוּא הַגְּמוּל
בְּעָבְרֵנוּ הַגְּבוּל !
אֵדֶה לֹא אֵבוֹשׁ
כִּי לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ !
לֹא תְשִׂימֵנִי קְצִין עָם
כִּי לֹא אֶצְלַח לִמְלוּכָה !
לֹא אוּכַל עֲצוֹר בָּם
אַף בְּקֶשֶׁת דְּרוּכָה,
וְאִם אֶהְיֶה מוֹשֵׁל
הֲלֹא אַרְבֶּה עוֹד כּוֹשֵׁל !
וְאִם לִרְדּוֹת לֹא אוּכָלָה
הֲלֹא יֵהָפֵךְ לִי רֶגַע
עֹנֶג לְנֶגַע
וְהַבְּרָכָה לִקְלָלָה !

הֵן זֶה לְךָ הָאוֹת,
גַּם בְּבוֹאִי אֶל הַקֹּדֶשׁ,
לֹא אָבִיתִי הֱיוֹת
גַּבְּאַי אוֹ פַּרְנֵס חֹדֶשׁ!
כִּי קֻפָּה שֶׁל שְׁרָצִים
רֶגַע לְרֹאשׁ שָׂמוּנִי
אַחַר יָצְאוּ פְּרָצִים
וְעוֹד מְעַט וּסְקָלוּנִי!
וְאִם בְּעוֹלָמִי הַקָּטָן
בְּשִׁבְתִּי אֶל עַקְרַבִּים
מְרַקֵּד הַשָּׂטָן
וְאַף כִּי בְּעוֹלָמוֹת רַבִּים!

בַּל עָלַי טוֹבָתְךָ
לֹא לִי הִיא נַחֲלָתְךָ
אֶעֶבָדְךָ עַל מְנָת
לְבִלְתִּי קַבֵּל הַפְּרָס,
וְאַתָּה אֵל חָי
אָנָּא סְלָחָה!
אִם לֹא אֲקַבֵּל הַשַּׁי

אֲצַלְתָּ לִי בְרָכָה!

מִכְתָּמִים.

א.

יוֹצֵר עַיִן חָנַן לִשְׁנֵינוּ עֵינָיִם
אַךְ לֹא דֶרֶךְ אֶחָד לָנוּ לִרְאוֹת אוֹרָה
אַתָּה מַאֲמִין בַּתּוֹרָה מִן הַשָּׁמָיִם
וַאֲנִי מַאֲמִין בַּשָּׁמַיִם מִן הַתּוֹרָה!
הַגֵּד אָחִי, אִם הָאֱמֶת לְךָ אֲהוּבָה
לְמִי מִשְּׁנֵינוּ הַתּוֹרָה יוֹתֵר חֲשׁוּבָה?

ב.

לָמָּה תִתְפַּלֵּא עַל פְּלוֹנִי הַגְּבִיר
כִּי מְשׁוֹרֵר עִבְרִי בְּעֵינָיו כַּעֲרָבָה חֲבוּטָה?
גַּם אִם יְזַמְּרוּ לוֹ מַשְׂכִּיל מֵיטַב דִּבְרֵי שִׁיר
יִקְפֹּץ יָדָיו מִתֵּת אַף שָׁוֶה פְּרוּטָה?
הַאִם יָחִיד הָאַלּוּף בְּתוֹךְ הֲמוֹן נְבָלִים
שֶׁלִּבָּם לֹא יִתְעוֹרֵר לְהֶמְיַת נְבָלִים?
הֵן גַּם הַחֲמוֹר אֲרוּךְ הָאָזְנַיִם
לֹא יִתְעוֹרֵר לְקוֹל כִּנּוֹר וּמְצִלְתָּיִם!

ג.

רְדוֹף אַחֲרֵי כָבוֹד הִיא מִדָּה מְגוּנָה
בְּיִחוּד לְנְבוּב לֵב שֶׁאֵין בּוֹ תְבוּנָה,
אֲבָל יֶשְׁנָם אֲנָשִׁים שֶׁגּוּמָץ לְרַגְלָם חוֹפְרִים
וַאֲנִי הֲלֹא הִזְהַרְתִּיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר חֹק,
כִּי לֹא יַכִּירְךָ מְקוֹמְךָ בְּקִרְיַת סוֹפְרִים
פֶּן תִּתָּפֵשׂ בְּיָדָם וְהָיִיתָ לִשְׂחֹק! —
וְרָצִיתָ שֶׁבַח כְּמוֹ כָל רָע לֹא יְגוּרְךָ
רָדַפְתָּ אַחֲרֵי כָבוֹד תֵּרֵף חֶרְפָּתֶךָ,
אֲבָל בָּזֶה הֲלֹא יִרְאֶה כָּל זְכוּרְךָ —
בַּעֲלוֹתְךָ בְּמַעֲלוֹת תִּגָּלֶה עֶרְוָתֶךָ!

ד.

אֶת יִצְרִי כָבַשְׁתִּי, הֲלֹא גִבּוֹר אָנֹכִי!
לֹא אֲבַקֵּשׁ לִי עוֹד כֶּסֶף תּוֹעָפוֹת
גַּם לֹא אֶחְמוֹד עוֹד נָשִׁים יָפוֹת
וּבְכָל זֹאת אֲהָה! מַה כָּשַׁל כֹּחִי!

ה.

גַּם הַמָּוֶת לֹא יָשֶׁת חִנָּם אֶת קְצִירוֹ
כִּי הַחַיִּים מֵאִתָּנוּ יִקַּח אֶת מְחִירוֹ.

אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים.

מִתְּשׁוּאַת הֲמוֹן קֶרֶת רֹגֶז וּמְהוּמָה,
מִמְּקוֹם שָׁם אֶרְאֶה אַךְ עֲשׁוּקִים וְעוֹשְׁקִים,
מִצָּרָה גְּבִירְתִּי, מִמַּחֲלָה וְעוּמָה,
מִזְּבוּבִים נוֹשְׁכִים, וּמִבְּנֵי אָדָם נוֹשְׁקִים
מֵאֲוִיר מַחֲנִיק, מֵחוֹם שֶׁמֶשׁ קֹדֵחַ
עַל נַפְשִׁי אָמַרְתִּי אֶבְרַח בָּרֹחַ.

מִיָּגוֹן קֹדֵר, מִקֹּצֶר רוּחַ
זֶה חָלִי כְּאֹרֵב יוֹשֵׁב לִי בֶּחָדֶר !
אָמַרְתִּי אֵרָגַע, אֵלְכָה לָנוּחַ
וּלְבָנַי וּלְאוֹהֲבַי אֲשַׁלֵּם נֶדֶר,
וְאֶבְרַח כְּעֶבֶד מִזַּעַם בְּעָלָיו
הַרְחֵק מֵאָדָם הָעִיר וּמִשְּׁאוֹן הֲבָלָיו.

עָזַבְתִּי נוּיָאָרְק עִיר הַהוֹמִיָּה,
וָאַשְׁלִיךְ עֵט סוֹפְרִים רֶגַע מִיָּדִי,
כִּי מַה בֶּצַע לְנֶפֶשׁ בִּנְפוֹל הַגְוִיָּה ?

הֵן לִבִּי חָלָל, חִצֵּי שַׁדַּי עִמָּדִי!
וְאֶבְרַח מִן הַמֵּצַר חֻפְּשׁ תּוֹצָאוֹת
עַל הָרִים רָמִים וּגְבָעוֹת נִשָּׂאוֹת!

וּפֹה אֵצֶל הַטֶּבַע מְלֹא חָפְנַיִם
עֹנֶג וַעֲדָנִים, אֵין גְּבוּל לְיוֹפִי!
שְׂחוֹק שַׁדַּי נִשְׁקָף מִתְּכֵלֶת הַשָּׁמַיִם
וְהַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ כְּכַלָּה אֵין בָּהּ כָּל דּוֹפִי,
פֹּה הַרְרֵי עַד, גָּבְהָם כַּעֲנָקִים
מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית תּוֹמְכִים שְׁחָקִים!

וַאֲנִי רוֹאֶה הַטֶּבַע וְיָדוֹ הַחֲזָקָה,
נִפְלְאוֹת יוֹצֵר כֹּל, כְּבוֹד אֵל לְמוֹשָׁעוֹת!
וּכְגָמוּל עֲלֵי אִמּוֹ עָלָיו אֶתְרַפָּקָה,
וּלְדַלֵּג אֹבֶה עַל הָרִים וּגְבָעוֹת!
אֶת רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת גַּם אֲנִי שִׁוִּיתִי
חָלְיִי וּמַר נַפְשִׁי לִשְׁכּוֹחַ אָבִיתִי.

וּפֹה סוֹד עַלִּיזִים בָּאִים מֵעֲבָרִים
בְּחֵיק הַטֶּבַע הַנָּדִיב בַּקֵּשׁ מָנוֹחַ,

אַךְ בְּעוֹד מְדַשְּׁנֵי עֹנֶג מְדַלְּגִים עַל הֶהָרִים,
שָׁאוֹף רוּחַ עֲדָנִים וּלְהַחֲלִיף כֹּחַ,
רַק אֲנִי כְּצֵל כְּנִטּוֹתוֹ דּוֹמָם אֵלֵכָה
וּבְלִבִּי—עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה!

עֶרֶב שַׁבָּת בְּלִבִּי עוֹד מְעַט יִנָּפֵשׁ
מֵרָגְזוֹ, מֵעֲמָלוֹ וּמִכְּאֵב חֶרֶשׁ!
מַה כָּל מַעֲלוֹת רוּחַ וּמַשָּׂא נֶפֶשׁ
לְלֵב חָלָל בְּקֶרֶב, יָבֵשׁ כַּחֶרֶשׂ?
הֵן חָלְיִי אֲהָהּ לֹא יִתְּנֵנִי לִשְׁכּוֹחַ
כִּי גַם בְּגַן עֲדָנִים אֶמְצָא אַךְ חוֹחַ.

מַה לִּי הוֹד כָּל צְבִי, מַחְמַד כָּל סְגֻלָּה,
גְּאוֹן הַרְרֵי עַד, יִפְעַת כָּל גֶּבַע?
מַה חֶמְדַּת הַיְקוּם כֻּלּוֹ לְיוֹרֵד מְצוּלָה
הֵן אֵין תְּנִינָה בַּבְּרִיאָה, רַחֲמִים בַּטֶּבַע!
אִם חוֹרְגִית לִי תֵבֵל זוּ אֲהַבְתִּי
וּכְבֵן נֵכָר גַּם אֲנִי בְּעֵינַי נֶחְשַׁבְתִּי.

גַּם בִּמְקוֹם גַּן עֵדֶן וּנְעִימוֹת נְצָחִים

מְקוֹם רוּחַ עֲדָנִים מִסָּבִיב יָפוּחַ,
בִּמְקוֹם חֹרֶשׁ מֵצַל וּמִבְחַר הַפְּרָחִים
לֹא תְּתְנֵנִי מַחֲלָתִי הָשֵׁב רוּחַ,
תֹּפֶת בִּלְבָבִי הַזְּעוּמָה עָרְכָה
וּבְבוֹס יְשׁוּעוֹת כְּבָר רַעַל מָסָכָה!

o o o

וַאֲנִי אֶל הֶהָרִים אֶשָּׂא עֵינַיִם,
מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרִי? בִּרְגָזָה אֶשְׁאָלָה,
הַיִהְיוּ לִי הֵמָּה צִירֵי שָׁמַיִם
לְלֵב חָלָל בְּקֶרֶב תֵּת רְפְאוּת תְּעָלָה?
אִם בְּכָל אֵיתָנֵי אֶרֶץ לֹא אֶמְצָא מְנַחֲמִים,
הָרִים וּגְבָעוֹת בַּקְּשׁוּ עָלַי רַחֲמִים!

Tannersville, 21 July 1899.

אֶל יַלְקוּט כְּתָבַי.

פֹּה בְּיַלְקוּט יִצְחָקִי אֶרְאֶה קְבוּרִים
שִׁירִים חֶזְיוֹנוֹת מִימֵי הַנְּעוּרִים,
יַלְדֵי רוּחִי הֵם, טִפַּחְתִּים, רִבִּיתִים
הִשְׁקִיתִים מֹחַ רֹאשִׁי, דִּמְעָה רִוִּיתִים,
גִּדַּלְתִּים, רוֹמַמְתִּים מִבְחַר כָּל שָׁנַי

וְהֵם מִיתַת נְשִׁיקָה מֵתוּ עַל פָּנַי,
אַךְ שָׁוְא נְשָׁמָה בְּאַפָּם נָפַחְתִּי,
הִנָּם קְבוּרִים עָמֹק פֹּה בְּאַמְתַּחְתִּי
וּשְׁנָתָם מַה עֲרֵבָה, בִּמְנוּחָה יָנוּמוּ
וַאֲנִי רוֹאֶה וּמַבִּיט גֹּדֶל הַשֶּׁבֶר,
מֵתַי בַּל יִחְיוּ, רְפָאַי בַּל יָקוּמוּ
וַאֲנִי כּוֹתֵב כְּתַב זֶה עַל גַּבֵּי הַקֶּבֶר
פֹּה יַלְדֵי רוּחַ כִּצְלָלִים נִטָּיוּ
יְחַכּוּ לְקֵץ עַד אֲשֶׁר יָבוֹא אֵלִיָּהוּ!

השיר הזה נכתב ימים אחדים לפני מות המשורר ז"ל, כאשר נוכח לדעת כי קרבו ימיו למות ושיריו היקרים לא יראו אור בחייו, ובא היאוש בלבו לחשבם למתים בל יחיו, אך לב רגש יוכל להרגיש את הצער והכאב שהיה להמשורר ברגעים האלה, ומי יתן כי ימצא גואל להפנינים היקרים (יותר ממאה עמודים) שנשארו בילקוטו של המשורר היקר להוציאם לאור, חסד גדול עשה בזה עם המשורר ועם ספרות ישראל.

ואלה תולדות יצחק. °)

המשורר היקר והנפלא רבי יצחק ראבינאוויטש נולד בעיר הגדולה קאוונע (בארץ רוסיא) בחג שמחת תורה בשנת תר"ז לפ"ק (1846 למספרם). אביו רבי מרדכי ראבינאוויטש היה נודע לתהלה ולתפארת בבל ארץ רוסיא, כי הוא היה אחד מן העשירים והסוחרים הגדולים, נדיב לב ואהוב לכל מכיריו, עד היום הזה יתנוסס בית תפלתו לצבי ולתפארת בעיר קאוונע.

עוד בימי ילדותו התנכר הנער יצחק על ידי כשרונותיו הנפלאים ותשוקתו ללמודים כי לגדולות נוצר, אבל אבותיו אשר היו מאנשי דור הישן חנכוהו על פי דרכם, שתו לו מורים ומלמדים אשר לא ידעו לתרגם אף פסוק אחד כראוי.

אבל כשרונות הנער האירו את החשכה אשר בה הסתירוהו מלמדיו, בלי כל עזרת מורה החל יצחק לכתוב ולשיר בשפת קדשנו ועד מהרה יצא שמו לתהלה בעיר קאוונע, כל קוראי מליצותיו ושיריו מלאו פיהם תהלתו.

שמע הנער הזה הגיע גם לאזני הסופר הגדול אברהם מפו, אשר חי אז בקאוונע ונפשו אותה לעשות חוזה את המליץ הצעיר הזה ולראות מעשי ידיו, ויקרא אותו אל ביתו ובשומו עיניו על השירים

°) נדרשתי לבקשת האלמנה אשת ה' ראבינאוויטש ולבקשת אחדים מאוהביו לספר תולדות ימי המשורר ז"ר, אבל למורת רוחי צר המקום בספר הזה לספר ברחבה כל הדברים הנוגעים לתולדות האיש המצוין הזה ומוכרח אנכי לספרם בקצרה.

האחדים אשר הראה לו יצחק הבין מאפו כי ברכה בתוך הנער הזה ובעזרת מורה דרך המבין דבר לאשורו יעשה חיל על אדמת השירה. לכן הציע לפניו לבא אל ביתו יום יום לפנות ערב לקחת לקח מפיו בשפת עבר ודקדוקה.

יצחק שמח מאד בשמעו הדברים האלה יוצאים מפי האיש אשר העריץ והקדיש כמלאך אלהים, ויחל לשקוד על דלתות מאפו יום יום ובמרוצת שנתים ימים למד אצלו מלבד השפה העברית גם שפת אשכנז, ויפליא לכתוב צחות בשפת עבר כסגנון מאפו עד אשר גם הוא (ה׳ מאפו) לא הבדיל ולא הכיר בסגנונו לסגנון תלמידו.

במלאת ליצחק שמונה עשרה שנה נסע לווילנא ונתקבל בבית ספר הרבנים במחלקה הרביעית, אבל מחלה עזה עמדה לשטנה לו בדרך למודו ותכביד אכפה עליו לשוב לקאוונע.

בשובו לבריאותו נתן לו אביו אשה מעיר טעלז, בת חגביר רבי ליב קאנצעל ובשנת 1867 בא בברית הנשואין עם רעיתו העדינה אשר ראה אתה חיים עד יום מותו.

לרגלי האשה הזאת בא יצחק טעלזה ויגר שם, בעיר הזאת התודע אל אביר משוררינו יהודה ליב גארדאן ויכרתו ברית אהבה ואחוה ביניהם. המשורר גארדאן אצל מרוחו גם על ראבינאוויטש ויכתוב אז יצחק שירים נפלאים וטאמרים יקרים מאד.

בימים ההם נהפך הגלגל על בית חותנו ויצחק ראבינאוויטש היה נאלץ לבקש טרף לביתו ויחל לשלח במסחר ידיו. במרוצת זמן קצר אבד יותר ממחצית הונו, אבל אחרי אשר למד אורחות המסחור החלה שמש ההצלחה להריק זהב אורה על מסחר חבשמים אשר עשה לו וילך האיש הלך וגדול במעלת העושר.

אם גם כל הימים היה יצחק אחוז בסבך עסקיו, בכל זאת קם מדי יום ביומו בשעה הרביעית בבקר ויהגה בספרים גם כתב מאמרים ושירים נפלאים מאד.

עשרים ושתים שנה גר בעיר טעלז שלו ושאנן, אולם באהרית

הימים כרה איש נבל ובליעל שוחה לרגליו ויפילהו למשואות, הנושים לקחו את כל אשר רכש לו במרוצת השנים האלה ויציגוהו ככלי ריק.

אז עזב המשורר את ארץ רוסיא ויבא אל ארץ הזהב, היא ארץ אמעריקא (בשנת 1893).

אבל לא זהב גם לא את המנוחה אשר קוה למצוא, מצא יצחק באמעריקא. בשנים הראשונות לבואו הלום היו עיניו נשואות אל בניו אשר כלכלוהו, אחרי כן הוטב מצבו על ידי הספורים הזשארגאנים אשר העתיק בעד מוכרי ספרים אחדים בנויארק.

ה׳ ברך את יצחק בשלשה בנים ושתי בנות, בתו הבכירה נשארה בווילקאמיר בצל אישה, ושלשה בניו עם בתו השניה הנם באמעריקא. כלם אהובים כלם נעימים וכלם אהבו והוקירו מאד את אבותם וידאגו לשלומו ולמצבו.

אבל לא רק בניו ובנותיו אהבוהו ויכבדוהו, גם כל האנשים אשר הכירו את האיש הנעלה הזה אהבוהו ויקירוהו מאד, כי הוא היה מטבעו איש טוב ויקר רוח, לא התערב בין הסופרים המבקשים כל הימים מומי רעיהם, לא שם העלה ברעיו ולא התאמץ להשתבח בקלון חבריו (חזון יקר מאד בין הסופרים העברים).

ה׳ יצחק ראבינאוויטש היה מן המשוררים היחידים אשר על שיריהם שפוכה רוח חן ונועם וכאשר העיר קוי כנורו השתפכה נפשו ודבריו חדרו בלבב הקוראים.

רובי שיריו יעירו לויתן על מצב יהודה החומרי והרוחני אשר ירד פלאים באחרית הימים האלה, בכל שיר ושיר נשמע אנחות איש האוהב את עמו בכל לבו ובכל נפשו. השפה אשר בה כתב את כל שיריו היא שפה עזה ונמרצה, שפת הנביאים בהדר גאונה וביפעת תפארתה. רבים משיריו חוצבים להבות אש ויתנו עדותם כי ה׳ ראבינאוויטש ה״ה משורר מלידהומבטן.

מלבד ספרים שלמים המכלכלים בתוכם דברי שיר נמצא שירי

יצחק ראבינאוויטש כמעט בכל מכתבי העתים העברים היוצאים בכל הארצות.

המחלה העזה אשר דבקה בו בשנים האחרונות הצעידתהו לשחת.

כבר בשנה העברה הרגיש בנפשו כי קרבו ימיו למות ובהיותו בימי הקיץ העבר בטענערסוויל לשאוף רוח על ההרים שר השירה הנפלאה הנקובה בשם „אשא עיני אל ההרים" הנדפסה במחברת הזאת בסוף כל השירים, ממנה יראה הקורא כי יאוש נורא כבר בא בלבו אז ולא קוה עוד להתהלך בארצות החיים. ואחרי שבע שנות שבתו בנויארק, מת מוצאי שבת הגדול ח' ניסן בשעה 1 אחר חצות הלילה שנת תר"ס (7 אפריל 1900).

לא כסף וזהב השאיר המשורר במותו, אבל שיריו הרבים אשר הנחיל לנו יקרים הם מכל זהב שבא וכתם אופיר.

ה' ראבינאוויטש ידע כי מחלתו תורידהו דומה ויחכה למות, בהיותי בביתו כשני ירחים לפני מותו אמר לי: הה ידידי שייקעוויטש! אפונה מאד אם תוסיף לראות אותי שנית בביתך, הנה המות עומד אחורי כותלי ביתי, הנהו דופק על פתחי.

האמלל הזה הכין גם מצבת קבורתו בחייו, הלא היא כתובה בספרו „נגינות בת יהודה" צד 88.

רוח השירה לא עזבה אותו עד יום מותו, שני ימים לפני נאסף אל עמיו נחה עליו רוח השיר ויקח העט בידו ויחל לכתוב השיר הזה אשר הנני נותן בזה לפני הקוראים. השיר הזה הוא בלי ראשית ובלי תכלית, גם אין אנו יודעים הרעיון אשר חפץ המשורר להביע בו, ואף יען כי הדברים האלה המה האחרונים מכל ימי חייו הקצרים, כי אחרי גמרו את השיר השביעי נפל העט מידו ויתעלף ואחרי שני ימים גוע וימת, לזאת יקרים המה לנו.

המחבר ז"ל לא קרא שם לשירו זה וגם לא ידענו איזה שם בחפצו היה לתת לו, לכן הצבנו בראשו אך שתי מלות מהתחלתו „אני ראיתי".

אֲנִי רָאִיתִי.

אֲנִי רָאִיתִי עֲנָקִים בִּדְמוּת גַּמָּדִים
אֲדוֹנִים—וְשִׁפְלוּת לָמוֹ כַּעֲבָדִים,
אֲנִי רָאִיתִי גְדוֹלִים בִּמְקוֹם קְטַנִּים
קוֹצִים מַכְאִיבִים פּוֹרְחִים בִּמְקוֹם שׁוֹשַׁנִּים
שָׁמַעְתִּי חֲכָמִים מְחֻכָּמִים מְדַבְּרִים הֲבָלִים
וְרָאמוֹת וְנִשְׂגָּבוֹת יְדַבְּרוּ סְכָלִים,
רָאִיתִי צַדִּיקִים עֹשִׂים כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים.

. . . .

יתר דברי יצחק ראבינאוויטש יבאו במרוצת הימים בחוברת מיוחדה.

אחד מאוהביו וממוקירי שמו באמת ובתמים,

נחום מאיר שייקעוויטש.

נויארק, בעשרים ושנים לחודש מאי שנת 1900.

מסכת

סוחרים

עם פירש״ה ותוספת ישנים ונרדמים, חדושים
מהר״ש ופסקי הר״ש

ועליהם נוספו:

עור תורא ומסירת הש״ש

חברה לתועלת כל הסוחרים, תגריהם ותגרי תגריהם,
משרתיהם ועוזריהם.

מאת

אברהם שלמה מעלאמעד

(מפיאדוסיא כפא, בחצי אי־קרים)

ברדיטשוב
ברפוס של חיים יעקב שעפטיל
שנת תר״ם לפ״ק

МАСЕХЕСЪ СОУХАРИМЪ

т. е. Трактатъ о торговцахъ

(Сатира)

Соч. А. З. Меламеда

Дозволено Цензурою
Кіевъ, 14 Марта 1901 г.

Бердичевъ, Типографія Я. Г. Шефтеля

I

מֵחֲדַר הַסֹּפֵר

אֶל שֻׁלְחַן הַסְּפָרִים לִכְתֹּב יָשַׁבְתִּי ,
הַלְבֵּשׁ מַחְשְׁבוֹתַי מַחֲלָצוֹת חָשַׁבְתִּי ;
וּפֶתַע פִּתְאֹם אָסוֹן נוֹרָא קָרָנִי ,
כִּי חָטַף מֵעַל שֻׁלְחָנִי קְטַן־בָּנַי
צַפַּחַת הַדְּיוֹ הָעֹמֶדֶת לְפָנַי ;
עַל פְּנֵי שִׂמְלָה וּלְבוּשׁ שָׁמַנִי .

בַּחֲצִי הַלַּיְלָה קָרָה זֶה הָעִנְיָן ,
הַחֲנֻיּוֹת סְגוּרוֹת אֵין מִקְנָה וְקִנְיָן
וּדְיוֹ אַחֶרֶת לִקְנוֹת אֵין מָקוֹם לְפָנַי ,
חִזַּקְתִּי לִבִּי וְאֶת בְּנִי לֹא יִסַּרְתִּי ,
וּכְאִישׁ גַּמְזוּ – גַּם זוּ לְטוֹבָה אָמַרְתִּי :
טוֹב לִי כִּי תִשָּׁפֵךְ הַדְּיוֹ עַל פָּנַי ·

טֶרֶם עוֹד בָּהּ מַחְשְׁבוֹתַי תָּאַרְתִּי ,
מִשֶּׁיָּבֹאוּ מְבַקְּרֵי חִבּוּרֵי חִבַּרְתִּי
לִשְׁפֹּךְ עַל פָּנַי קִתּוֹן שֶׁל שְׁפָכִים .
(הַמְעַטִּים הֵמָּה הַנְּעָרִים הַקְּטַנִּים ,
שֶׁלִּבָּם – לֵב בַּעַר וּמֹחָם – מֹחַ שְׁפַנִּים ,
הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְאוֹר לַחֹשֶׁךְ הַפְּכִים ?)

בְּמַחֲשָׁבוֹת כָּאֵלֶּה לִבִּי שִׁעֲשַׁעְתִּי ,
כִּי „מַה שֶּׁעָבַר – אַיִן" הֵיטֵב יָדַעְתִּי ;
(זֹאת יֵדַע כָּל סֹחֵר כַּגָּדוֹל כַּקָּטָן) .
וּבְכָל זֹאת לֹא יָכֹלְתִּי הַבְלֵג עַל יְגוֹנִי
לָשֵׂאת בְּדוּמִיָּה כֹּבֶד אֲסוֹנִי ,
כִּי יֵצֶר לֵב סֹפֵר הוּא מַעֲשֵׂה שָׂטָן :

II

אִם אַךְ עָלָיו יָנוּחַ הָרוּחַ,
לַיְלָה לֹא יִשְׁכַּב, יוֹמָם לֹא יָנוּחַ,
עַד אִם רָשַׁם מַחְשְׁבוֹתָיו בַּסֵּפֶר.
כִּי לֹא כִּמְלֶאכֶת הַנַּגָּר וְהַתֹּפֵר
תִּהְיֶה מְלֶאכֶת הַחֹשֵׁב וְכֹתֵב וְסֹפֵר:
לַחְשֹׁךְ מְלַאכְתּוֹ לֹא יוּכַל בְּעַד כָּל כֹּפֶר;

כִּי אִם יִקְרֵהוּ כָּל מִקְרֶה, כָּל פֶּגַע,
שֶׁאֲלֵיהֶם הוּא צָפוּי כָּל שָׁעָה, כָּל רֶגַע:
אִם בְּעַד נַעֲלֵי־בָנָיו יִדְרְשׁוּ מֶנּוּ כָּסֶף,
בַּעַל הַבַּיִת אִם שְׂכַר דִּירָה יְבַקֵּשׁ
אוֹ נֹשֶׁה אַחֵר לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ יְנַקֵּשׁ —
מִפְּנֵי הָרָעָה הָרוּחַ יֵאָסֵף.

וָאֶתְפַּלֵּל וָאֹמַר: „בֹּרֵא שָׁמַיִם!
„הֵן לֶאֱלִישָׁע בָּרָאתָ גֵּבִים וָמַיִם
„וְלְאֵלִיָּה בֵּרַכְתָּ כַּד וְצַפַּחַת
"הֲמִמְּךָ יִבָּצֵר הָסֵר הַדָּבָר הַקָּטָן
"הָעֹמֵד לִי עַתָּה בִּדְרָכַי לְשָׂטָן?
"מַלֵּא נָא דְיוֹ גַּם זֹאת הַצַּפַּחַת!"

וֵאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם שָׁמַע תְּפִלָּתִי
וּמִמָּקוֹם לֹא פִלַּלְתִּי בָּאָה עֶזְרָתִי,
כִּי בְּשִׁבְתִּי עַל כִּסְאִי כֹּה נִפְעָמְתִּי,
עַד כִּי תַרְדֵּמָה עָלַי נָפָלָה
וּמִמֶּנָּה עָמַד לִי רֶוַח וְהַצָּלָה,
מֵחֲלוֹמִי הַיָּקָר לִי אָז חָלָמְתִּי.

* *

*

בַּחֲלוֹמִי בַּיִת גָּדוֹל לְעֵינַי הוֹפִיעַ,
וּבַקּוֹמָה הַשְּׁנִיָּה עַל הַיָּצִיעַ
סַרְסוּר לַאֲדֹנָיו לִקְנוֹת חִטִּים יַצִּיעַ;
קוֹלוֹ יַגְבִּיהַּ אַף יַשְׁפִּילֶנּוּ לִפְעָמִים
וּכְמוֹ יְטַהֵר הַשֶּׁרֶץ בְּקְ"ן טְעָמִים
פָּנָיו הִתְאַדְּמוּ וּמִצְחוֹ יַזִּיעַ;

וּבִשְׂפַת חֲלָקוֹת לַאֲדֹנָיו יַבְטִיחַ,
כִּי אִם יַעֲשֶׂה הָעֵסֶק הַרְבֵּה יַרְוִיחַ
לֹא עַל פִּי מִקְרֶה – כְּסוּמָא בַּאֲרֻבָּה.
יַעַן הַמֹּכֵר הִבְטִיחַ הָסֵר הַפְּסֹלֶת
וּמִמֵּילָא תַּעַל גַּם הַמִּשְׁקֹלֶת
וּבִזְמַן מוּעָט תְּהִי פַּרְנָסָה מְרֻבָּה.

כָּל יֹסֵף דַּבֵּר – יֹסֵף הַזִּיעַ,
כִּי בְאֶצְבְּעוֹתָיו יֵרָאֶה וְרֹאשׁוֹ יָנִיעַ
וְטִפָּה אַחַר טִפָּה הַזֵּעָה נָזְלָה.
פִּתְאֹם צִפַּחְתִּי מֵעַל שֻׁלְחָנִי יָרָדָה,
עַד מֵצַח הַסַּרְסוּר בָּאָה, שָׁם עָמָדָה;
וּמֵעַל מִצְחוֹ אֶל פִּיהָ הַזֵּעָה נָפָלָה.

וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵפֶן אֶל מוּל אַחֵר,
וָאֵרֶא יִשָּׂשכָר הַסֹּחֵר לַטֶּרֶף יְשַׁחֵר
עָלָה בֵּיתָה הָאוֹצָר שְׁטַר-חוֹב לִפְרֹעַ;
לִבּוֹ־לֵב־בָּשָׂר קָרוּעַ לִגְזָרִים
וּבִרְשַׁע הַמַּלְוֶה עֹבֵר בֵּין־הַבְּתָרִים,
פָּנָיו – לֹא רָאִיתִי כָמוֹהֶם לָרֹעַ.

מֵחוֹבוֹתָיו הָרַבִּים בִּתְרוּדוּ כַצָּרִים,
דָּמוֹ שֹׁתֵת כַּמַּיִם הַנִּגָּרִים
עַל אַדְרוֹ הַיָּקָר מִשֵּׁשׁ וְשָׁנִי.

וּפִתְאֹם יָצְאָה כְּמוֹ יַד נֶעְלָמָה
וַתָּבִיא גַּם אֶת צַפַּחְתִּי שָׁמָּה
וַתְּמַלְאֶנָּה דָּם וַתְּשִׁיבֶנָּה אֶל שֻׁלְחָנִי.

וָאֵרֶא וְהִנֵּה קַרְפֵּף מָלֵא עֵצִים
גָּדֵר לוֹ סָבִיב – גֶּדֶר שֶׁל קוֹצִים,
וְעַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ תִּלֵּי־תִלִּים שֶׁל שְׁטָרוֹת;
וּמִסָּבִיב לַשְּׁטָרוֹת אַלְמָנוֹת וִיתוֹמִים
יַמְסוּם בְּדִמְעוֹת בֹּכִים וְהוֹמִים
כִּי הִשִּׂיגוּם רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת.

וּמִדְּמָעוֹת אֵלֶּה מְלֹא־הַכּוֹס לָקַחְתִּי,
וָאֶגַּשׁ וָאֶשְׁפְּכֵן אֶל תּוֹךְ צַפַּחְתִּי.
וָאֵרֶא חֲנוּת בְּנוּיָה עַל מְקוֹם פַּרְנָסָה,
וּמְלֵאָה מִזַּן אֶל זַן תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים,
וּמְשָׁרְתִים בָּהּ יְפַזְּזוּ רָצִים וְחָשִׁים,
כִּי גָדוֹל הַפִּדְיוֹם, גְּדוֹלָה הַהַכְנָסָה;

לִצְרָכָיו אִישׁ מֵהֶם לִבּוֹ לֹא יָשִׂים,
כִּי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קֹנָם שְׂמֵחִים וְשָׂשִׂים.
וּבִפְנוֹת הָעֶרֶב וְהַחֲנֻיּוֹת נִסְגָּרוּ.
מֵעַל פִּנַּת־גַּג יָצְאָה לֶהָבָה
וַתֹּאכַל אֶת הַחֲנוּת עִם כָּל יְהָבָהּ.
(הַנּוֹתָר מִן הַשְּׂרֵפָה – הַמְכַבִּים עֵרוּ).

וָאֶשְׁמַע קוֹל אִישׁ אֵלַי קֹרֵא בְּכֹחַ:
„צַפַּחְתְּךָ הָבָה! סְפֹר לֹא יָדַע מָנוֹת"
וָאוֹשֶׁט לוֹ צַפַּחְתִּי -- וַיִּקָּחֶהָ.
(וּמִן הַגֶּחָלִים לָקַח לוֹ אַחַת,
פָּתַת אוֹתָהּ פִּתִּים וְשָׂם בַּצַּפַּחַת).
וַיְשִׂימֶהָ עַל הָאֵשׁ וַיַּרְתִּחֶהָ.

וּבְבַשְּׁלוֹ הַדְּיוֹ דִּבֵּר אֵלַי כָּכָה:
„הַדְּיוֹ הַזֹּאת רַק אָז תִּצְלַח לִמְלָאכָה,
„אִם אַךְ תֵּדַע לִכְתֹּב בָּהּ לְאַחֶיךָ;
„כִּי אִם תִּכְתֹּב אֲלֵיהֶם דְּבָרִים קָשִׁים
„אִישׁ מֵהֶם לִדְבָרֶיךָ לִבּוֹ לֹא יָשִׂים,
„לָכֵן לְשׁוֹן עֲרוּמִים תִּבְחַר לִדְבָרֶיךָ;

„מִבְּלִי שִׂים לֵב לִתְלוּנַת יְחִידִים,
„הַמְתִּיקָה דְּבָרֶיךָ הַקָּשִׁים כַּגְּדִידִים
„בִּלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד אֲהַבְתּוֹ מִנְּעוּרֶיךָ;
„וּבִלְשׁוֹן נְשִׂיאֵי־כֵלָיו לְמִינֵיהֶם
„אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם,
„וְתוֹר אֶל לִבּוֹתָם חִצֵּי מַהֲתַלּוֹתֶיךָ.

„אַל תִּירָא פֶּן יִמְעֲטוּ קוֹנֵי סְפָרֶיךָ
„וּלְפִיהֶם תִּמָּעֵט גַּם מַשְׂכֻּרְתֶּךָ
„אִם יִתְּנוּ עָלֶיךָ הַנִּרְגָּנִים בְּקוֹלָם;
„כִּי כְבָר יָשְׁבוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה תַּעֲנִיּוֹת
„חֲכָמִים קַדְמֹנִים רָאשֵׁי הַכְּנֵסִיּוֹת,
„עַל כִּתְבֵי סְפָרִים שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׁרוּ לְעוֹלָם.
(פסחים נ:)

„וּבְקוּמְךָ מִשְּׁנָתְךָ שׁוּבָה לִמְלַאכְתֶּךָ
„הִנֵּה בִנְךָ עַל יָדְךָ הוּא יְעִירֶךָ".

* *
*

הוּא הֱעִירָנִי. וּמִמְּקוֹמִי לֹא מַשְׁתִּי,
כִּי זֵכֶר דִּבְרֵי הָאִישׁ מִלִּבִּי לֹא מָשׁוּ,
עוֹד לִבִּי בִּי הוֹמֶה, כָּל קְרָבַי רָעָשׁוּ
וּתְשׁוּקָה עַזָּה לִכְתֹּב בְּכָל גּוּפִי חַשְׁתִּי...

אֶת צַפַּחַת הַדְּיוֹ בַּחֲלוֹמִי חֲזִיתִיהָ
עַתָּה עַל שֻׁלְחָנִי נִצֶּבֶת מְצָאתִיהָ;
בַּדְּיוֹ הַזֹּאת אֶת עֵטִי טְבַלְתִּי
וּמַסֶּכֶת הַסְּחֵרִים בָּהּ אָז כָּתַבְתִּי
בִּלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד לוֹ יְמֵי עֲלוּמַי הִקְרַבְתִּי.
וְלִמְסֹר מוֹדָעָה הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי,

כִּי לֹא לְחַלֵּל אֶת הַקֹּדֶשׁ הָיְתָה כַּוָּנָתִי
רַק לְקַדֵּשׁ אֶת הֶחָלָל כָּל מְגַמָּתִי.
וּדְיוֹי עוֹד לֹא כָלְתָה בַּזֹּאת הַמַּחְבֶּרֶת –
הָעֵטִים נִשְׁבָּרוּ, יִכְלוּ הַנְּיָרוֹת,
אַךְ לֹא תִכְלֶינָה הַטִּפּוֹת הַמָּרוֹת
בָּם צַפַּחְתִּי מִלֵּאתִי וְהִנַּחְתִּיהָ לְמִשְׁמֶרֶת.

אִם יְוֻסַּר עַל יְדֵי אֶחָד מִנִּי אָלֶף
וִיתַקֵּן עַוָּתָתוֹ וְיָסִיר הַסֶּלֶף,
אָז יִשְׂמַח לִבִּי תָּגֵלְנָה עַצְמוֹתָי.
וּמֵאֵת אֱלוֹהַּ אֲבַקֵּשׁ, כִּי יֹאבֶה
לַהֲפֹךְ עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה,
אֶת כָּל דְּבָרַי וְאֶת כָּל חֲלוֹמוֹתָי.

א. ש. מעלאמעד

מסכת
סוחרים

מודעה רבה

א) כל מקום שנאמר במסכת זו „שמיטה" כונתה פשיטת הרגל פשוטה כמשמעה.

ב) כל מקום שנאמר „שורפין" הכונה שריפת שוגג שיש בה מעין מזיד.

ג) הכלל: „אין מורין להלכה מן האגדה" נוהג גם במסכת זאת, ולכן הרשות לכל סוחר לחלוק בהלכה למעשה.

ד) המנהגים, שהנהיגו עצמם חכמי הסוחרים שבמסכת זו, תלוים במנהגי המקומות: יש מקומות שמחמירין עוד יותר מהם, ויש מקילין הרבה. והכל לפי המקום.

ארבעה אבות. אבות קרי להני דכתיבי בקרא בהדיא, ותולדות קרי להני דאתי מכללא ולא ממקרא מפורש: רוח חיים. כלומר רוח של חיים ותנועה, שתמיד הן נוסעין מעיר לעיר לערוב מערבן: שאין בהם רוח חיים. שהם יושבים בחנות, מעלות השחר עד צאת הכוכבים: לילך ולהזיק איש לרעהו. בהתחרותן: עד שיתפרנסו משל אחרים. פעם ברצון ופעם באונס:

גמ' יש בהן כיוצא בהן. כל תולדה ותולדה יש בה דברים שבהן היא שוה לאב ויש בה דברים שבהן אינה שוה לאב: תקנה בשריפה. כל מילי דשריפה מפרש לקמן במשנתין פר' ג': בתי כריתה. בתים לכרות בהן קרשים מתוקנים מן הקורות:

ארבעה אבות סוחרים הן. אית דוכתא דתני הן, ואית דוכתא דלא תני הן. וגבי סוחרים תני הן, לפי שכל דבר נגמר ונחתך אצל הסוחרים על ידי הן, אעפ"י שלפעמים הן ולאו רפיא בידייהו: **לילך** ולהזיק. אית ספרים דלא גרסי לילך, לפי שחנונין אין דרכם לילך ממקום למקום, רק יושבים על מקום אחד ומזיקין. וספרים דגרסי לילך מצינו למימר, דקמ"ל שאינם מתעללי' בדבר, ואם רק יכולים להזיק הולכים ומזיקים: **יש** בהן. בהן גרסינן, ולא מהן. דמהן משמע, שיש תולדה דשויא לאב לכל מילי, ויש תולדה דלא שויא לאב לשום דבר, והא ליתא, כדמוכח לקמן. אבל בהן משמע, שבכל תולדה ותולדה יש פרטים שבהן היא שוה לאב, ויש בה פרטים שבהן אינה שוה לאב:

ארבעה

אבות סוחרים הן. סוחרי תבואה, סוחרי עצים, הקבלנין, והחנונין. לא הרי סוחרי תבואה כהרי סוחרי עצים, ולא הרי סוחרי עצים כהרי סוחרי תבואה. ולא זה וזה שמסחרן בדבר שיש בו ממש, כהרי הקבלנין שמסחרן בדבר שאין בו ממש. ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים, כהרי החנונין שאין בהן רוח חיים. הצד השוה שבהן שדרכן לילך ולהזיק איש לרעהו, ואינן מתים מן הזקנה עד שיתפרנסו משל אחרים:

גמ' מדקתני אבות, מכלל דאיכא תולדות, תולדותיהן כיוצא בהן, או לאו כיוצא בהן. אמר רב תגרא, יש בהן כיוצא בהן, ויש בהן לאו כיוצא בהן. תולדה דסוחרי תבואה מאי ניהי, אמר רב סחורה, אלו בעלי הרחיים. ומאי כיוצא בהן, שקונים תבואה ומעלין את השער. ומאי לאו כיוצא בהן, שיש להן תקנה בשרפה. תולדה דסוחרי עצים מאי ניהי, אמר רב כרתא, אלו מחזיקי בתי כריתת עצים. ומאי כיוצא בהן, שעוסקין בעצים וכורתין בשטר, ומאי לאו כיוצא בהן

שאינן

חדושים מהר ש

גד"ה שיתפרנסו משל אחרים. עכ"ל. יש לדקדק בזה. אי משל אחרים מ"ע קאמר להלן אלופינו אלו סוחרי תבואה שמנהגן כאלופים. ועוד הא אמרינן לקמן אינן רואין סימן ברכה וי"ל בדוחק. ודו ק:

שמסחרן בדבר שאין בו ממש. כל הסוחרים מסחרן דבר שאין בו ממש הוא, וחיים מן האויר. והכא קרי דבר שאין בו ממש רק לקבלנים ולתולדה דקבלנין, לפי שאין ממש בסחורתן ושוה פרוטה הן. משא"כ סוחרי תבואה סוחרי עצים וחנונין, סחורתן דבר שיש בה ממש, אלא שאין מרויחין מפני התחרותן. והוי מצי למנקט סרסורים, שהן יותר דבר שאין בהן ממש, שהן אינן מוכרין מאומה ומבקשין מעות, והא דלא נקט להו, לפי שסרסור הוא תולדה דכל ארבעה אבות, לפי שאין לך כל מסחר ומסחר שאין בו סרסור:

שאינן בשטרי נופת. תולדה דקבלנין מאי ניהי, אמר רב סחרא אלו מספיקי חומר וחול לבנין. ומאי כיוצא בהן, שמסחרן בדבר שאין בו ממש, ומאי לאו כיוצא בהן, דלא אוושי מסחרן. תולדה דחנונין מאי ניהי, אמר רב משרתא אלו שלוחי בתי המסחר. ומאי כיוצא בהן, שמוכרין סחורה בהקפה. ומאי לאו כיוצא בהן, שאינם מוכרין את שלהן, אלא של בעליהן: והני ארבעה אבות היכא כתיבי. אמר רב תגרא כדתניא. ׳בנטיעים מגדלים, אלו תלים קמד

שטרי נופת. ישנן לסוחרי עצים לקמן פרק ג׳: אלו שלוחי בתי המסחר. שהחנוונין בערים הגדולות, נוהגין לשלוח שלוחים למכור סחורתן, ווא״א זשאר״א בלע״ז, ומוכרין סחורת בעליהן בהקפה. עיר תורא והואיל ואינן מוכרין את שלהן, אלא של בעליהן, לכן מוכרין לבני אדם שאינם מהוגנים, ועל פי הרוב אינם מקבלין בסחורתן אפילו פרוטה אחת: שמנהגן כאלופים. לפי שנוסעים במסלת הברזל בחדר שני, ולובשים בגדים נאים, ומשחקים בקוביא, והולכים בכל לילה לבתי תיאטראות וקרקסאות כאלופים: בכוסם. שמנהגן היה לשתות משקאות יקרים: בכריסם. לפי שהיו עבי הכרס: ובכסותם. שהיו

סוחרי עצים. וכן הוא אומר ׳ונטעתם כל עץ. ׳מחטבות ויקרא יט תבנית היכל, אלו הקבלנין שבונין מגדלים ובירניות. ׳מזוינו תלים קמד שם מלאים מפיקים מזן אל זן, אלו החנונין, שחנויותיהן מלאות מכל מיני סחורה שבעולם. ׳אלופינו מסבלים, אלו סוחרי תבואה, שמנהגן כאלופים, ומסבלים שם בחובות עד צווארם. ועל כלם הוא אומר ׳אשר פיהם דבר שוא וימינם שם ימין שקר. תנא, אותה קללה שקלל שכם את יעקב, נתקיימה בזרעו אחריו, שנאמר ׳שבו וסחרוה. אמר רב סחורה, וקשה מכולן תבואה. ראשית לד מאי וקשה מכלן תבואה, כדרב שעורים. דאמר רב שעורים, בוא וראה, שלא נקראו ישראל דלים, אלא על עסקי תבואה. שנאמר, ׳והיה אם זרע ישראל וגו׳ וכתיב בתריה ׳וידל ישראל מאוד. תנא שופטים ו שם דבי רבי סחרייא. בראשונה היו סוחרי תבואה נכרים בשלשה דברים, בכוסם, בכריסם ובכסותם, משגזרו על הישוב בכפרים ונעלו דלתי הפרנסה לפני בני ישראל, ונעשו כל ישראל סוחרי תבואה, בטלו

חדושים מהר״ש

גד״ה קללה שקלל וכו׳ שבו וסחרוה. עכ״ל. אסיפא דקרא סמיך דכתיב והאחזו בה. וק״ל:

עור תורא
בטלו כל הסימנים הללו, ונשאר רק סימן אחד. מאי סימן אחד, אמר רב עניא זה סימן דלות:

מתני' סוחרי תבואה, הן ותגריהן ותגרי תגריהן, אינן רואין סימן ברכה בעמלן. שנאמר, *הלוך ילך ובכה נשא משך הזרע. (תלים קכו) ומי מתעשר על ידם, האכרים ובעלי השדות, הזורעים שדותיהם ונושאים אלמותיהם. שנאמר *בא יבא ברנה נשא אלמתיו: (שם)

גמ' מאי טעמא. אמר רב סחורה, לפי שמתהרין זה בזה, ומעלין את השער. אי הכי, מאי איריא סוחרי תבואה, אפילו סוחרי עצים נמי, סוחרי תבואה טעמא מאי, לפי שמעלין את השער. סוחרי עצים נמי, לפי שמורידין את השער. שאני סוחרי עצים, שיש להן תקנה בשרפה. האי שרפה היכי דמי, אי בדלית עליהן אחריות נכסים, הא לא מקבל זוזי. ואי בדאית עליהן אחריות נכסים, מאי איריא סוחרי עצים, אפילו סוחרי תבואה נמי. לעולם בדאית עליהן אחריות נכסים, ושאני סוחרי תבואה, שסחורתן אינה בידם לעולם. דתנן (לקמן ד.) *סוחרי תבואה כיצד, הרי שהיה לו מאה מנה, קונה תבואה באלף שקל. כיצד הוא משלם, מניחה בבית האוצר, ולוה עליה את המותר, ובעל האוצר נותנה באחריות בכדי דמיה. נשרפה,

לובשים בגדים יקרים: סימן דלות. וסימן זה סימן מובהק הוא: **מתני'** אינם רואים סימן ברכה. בגמרא מפרש טעמא: בוא יבוא ברנה. סיפא דהאי קרא דהלוך ילך ובכה הוא: **גמ'** מאי טעמא. אין רואין סימן ברכה: לפי שמתהרין. ומשלמין ביוקר מכדי שוין: אפילו סוחרי עצים נמי. ומדקתני סוחרי תבואה, ולא קתני סתמא הסוחרים וכו', אלמא דרק בסוחרי תבואה קמיירי: אינה בידם. דתמיד נתונה בעבוט: סוחרי תבואה כיצד. כלומר כילד הוא נעשה סוחר תבואה: כיצד הוא משלם. הרי אין לו אלא מאה מנה, וכבר הוציא את כלן לדמי קדימה: בכדי דמיהן. קס"ד בכדי דמיהן, בכמה ששלם הסוחר, ומשום הכי קפריך:

סוחרי עצים נמי. וא"ת, אמאי פריך מסוחרי עצים לחודייהו, הוי מצי למפרך נמי מחנונין. דמדקתני סוחרי תבואה, הא מפיק מכללן אף את החנונין. ויש לומר דניחא ליה לאקשויי מסוחרי עצים משום דתרוייהו אוושי מסחרן: **שיש** להן תקנה בשריפה. תימא דעדיפא מינה הוי מצי לשנויי, שיש להן תקנה בשמיטה, ושמיטה לא מצינו בתבואה, שאין שמיטה אלא בדבר הנקנה בשטר, ותבואה נקנית רק במזומנים. ותירץ רבינו תם-הכסף, דניחא ליה לשנויי שיש להן תקנה בשרפה, דסלקא ליה תרוצא אפילו למשנה ראשונה, שהיו מוכרין את התבואה ג"כ בשטר, דאז מצינו שמיטה אף בתבואה:

בעל

חדושים מהר"ש

גד"ה הלך ילך ובכה וכו'. עכ"ל. ומדהלוך ילך ובכה, שמע מינה דנושא משך הזרע סוחר תבואה הוא. דאי בעובד אדמה, הא כתיב להלן, בא יבא ברנה. ודו"ק:

ד"ה לפי שסחורתן אינה בידם. עכ"ל. ומשום הכי ליתנהו נמי בשמיטה. דמלוה על המשכון אין שביעית משמטתה, דכל העומד לגבות כגבוי דמי. וק"ל:

עזר תורא

בעל האוצר מקבל את שלו, ובעל התבואה נקי. מאי נקי, אמר רב זבינא, כדאמרי אינשי יצא פלוני נקי מנכסיו. הא גופא קשיא, אמרת נותנה באחריות בבדי דמיה, והדר אמרת ובעל התבואה נקי, נהי דלא מרויח הא קנסב קרנא. אמר רב זבינא, מאי בבדי דמיה בבדי שויה. וכדאמר רב סחורה לפי שמתחרין זה בזה, ומעלין את השער, הכי נמי לפי שמתחרין זה בזה ומעלין את השער, וגמירי דדמי שוויה פחות מבדי דמיה: אינן רואין סימן ברכה: ולא. והא הני דייראי מפרוסנאי, דהוו בשבבותיה דר׳ נחוניא סוחר חטין, ולא הוה להו עסקא אחרינא לבר מעסקא דחטי, ואיעשרו. ההוא מפסולתן של חטים נתעשרו. והיכי עבדו. אמר רב גניבא, איתו שפפרתא דפרזלא, ומליין לה בפסולתא דחטי ואוקמו לה באוירא דשקא, וכד מליוהו לשקא מפקין לה מיניה ואישתארו פסולתא בהדי דחטי, ולא קמבשקר להו קבלנא. ומאי טעמא עבדי הכי, אמר רב כזבא, כי היכי דלא לשלט בהו עינא בישא דקבלנ׳. והא קעבריי אלפני עור לא ויקרא יט תתן מכשל, דייראי כבותאי סבירא להו, ואלפני עור לא תתן מכשל לא חיישי.

כי היכי דלא לשלט בהו עינא בישא. הקשה רבינו תם-הכסף. ולעבדו כההיא (ברכות נה:) דעייל למתא ידחיל מעינא בישא, לנקט זקפא דידא דימיניה, בידא דשמאליה, וזקפא דידא דשמאלי׳ בידא דימיניה ולימא אנא מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא בי עינא בישא. ותירץ, משום דקיימא לן, שסוחרי תבואה כולם מבני בנימין קאתי, דכתיב (ש״ב ד) בני רמון הבארותי מבני בנימין. וכתיב להלן, והנה באו עד תוך הבית לוקחי חטים. ש״מ דסוחרי חטים מבנימין קאתו, ומשו״ה לא מצי למימר אנא מזרעא דיוסף קאתינא, דלא יהא כדובר שקרים. ומכאן מוכיח רבינו ברת דכל ישראל שבסוריא מגלות יהודה ובנימין הם, לפי שכולם סוחרי תבואה הם. ורבינו מבריח פי׳ שסדי תבואה לא חיישי ללחם בלי דבר ממשי. ומשו״ה כשאלו ממנו עלה, יען, להניח מטבע של זהב אזקפא דידא דימינא, ולתקע לידא דימיניה דההוא שידא שמקבל את התבואה, ואז אפילו לא לימא מאומה

הא קנסיב קרנא. מאה מנה שהולית עליהן: מאי בבדי דמיה. דתני במתניתין: בבדי שוויה. כשער שהיא עומדת עתה בשוק התבואה ולא בהמחיר שהולית עליה, ולפיכך כשנשרפת מקבל בית האוצר רק את שלו, והמאה מנה שהולית עליה הסוחר נפסדין. ומפי מורי הזקן שמעתי, שלפעמים גם בית האוצר אינו מקבל את שלו בשלימות, והא דתני מקבל את שלו, אגב שיטפא דלישנא הוא. ונראה בעיני: כדאמר רב סחורה. לעיל בשמעתין: ולא. אינן רואין סימן ברכה: דייראי. אנשים הגרים ויש גורסין דרוינאי והוא שם משפחה: בפרוסנאי. שם מקום: שפפרתא דפרזלא. מין שפופרת נקובה ומפולשת שפנדיג״א בלע״ז: ולא קמבשקר להו קבלנא. המשרת המקבל את התבואה, בשעה שממשמש ע״י תניתו, שקורין שליפ״א בלע״ז: מאי טעמא עבדי הכי. וליערבו בהדיא: לא חיישי. לפי שהם דורשים דברים ככתבן:

ואנו

עור תורא

ואנן מנא ידעינן להא מילתא, אמר רב קניא, זימנא חדא רתח עלייהו ההוא קבלנא, שדייה לשקא ואקרע, ואשתפכו פסולתא: ואכרים גופייהו לא מערבי, והא חזינן דלאו הכי הוא. התם משום דחזו להו לסוחרים דקא מערבי. אינהו נמי מערבי. דכתיב, ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם: תלים קי

מתני׳ סוחרי תבואה כיצד. הרי שהיה לו מאה מנה, קונה תבואה באלף שקל. כיצד הוא משלם, מניחה בבית האוצר, ולוה עליה את המותר. ובעל האוצר נותנה באחריות בבדי דמיה. נשרפה, בעל האוצר מקבל את שלו, ובעל התבואה נקי. אם פחתה, פחתה לו. ואם הותירה, הותירה לבעל האוצר. והייב עליה משום חמשה דברים. לפיכך אפילו עלה השער אינו מרויח כלום:

גמ׳ אמר ליה רב מכרא לרב קניא, מי שמיע לך, הני חמשה דברים מאי נינהו. אמר ליה תניתוה. הממשכן תבואתו בבית האוצר, חייב עליה משום חמשה דברים, ואלו הן, משום רבית, משום אחריות, משום דמי דירה, משום הפכה, משום הוצאות קטנות. בשלמא דמי דירה, דהא קא מנח לה באכלבא. משום רבית נמי, דהא לוה עלה. משום אחריות נמי, דלמא משרפה. אלא משום הפכה מאי ניהי. אמר רב משרתא, מאי הפכה, הפכה ברחת שלא

תרקב

ואנן מנא ידעינן להא מילתא. הואיל ואין מערבין אלא בחשאי, מנין אנו יודעים שמערבין: רתח עלייהו ההוא קבלנא. כעס עליהם על שלא נתנו לו מאומה: דחזו להו לסוחרים. שהיו מערבין ע"י נכרים, וראו הנכרים ועשו כמוהם: ויתערבו בגוים. כיון שערבו הפסולת ע"י גוים: וילמדו ממעשיהם. למדו הגוים ממעשיהם של ישראל:

מתני׳ סוחרי תבואה כיצד. כלומר כילד הוא נעשה סוחר תבואה: כיצד הוא משלם. הלא אין לו יותר ממאה מנה וכבר הוליאן לדמי קדימה: אם פחתו. במסקלן: פחתו לו. לסוחר: משום חמשה דברים. בגמרא מפרש מאי נינהו:

גמ׳ הני חמשה דברים. דמתניתין: משום דמי דירה. כולהו מפרש ואזיל: באכלבא. בית שאולרין בתוכו תבואה אמב"ר בלע"ז: הוצאות קטנות. פשיטי דספרי מלקי"א ראהסחדי"א בלע"ז: הפכה ברחת. פרלפטק"א בלע"ז:

מהני. ורבים עשו כן ועלתה בידם. והכי נהיגי האידנא בכל תפולות הסוחרים:

קבלנא. כל קבלנא דשמעתין דסוחרי תבואה, הוא משרת בית המסחר המקבל התבואה מיד המוכר, וקבלנא דלקמן פרק ד׳, וכן כל קבלן דמתניתין הוא איש המקבל עליו עסקים שונים:

אינהו נמי מערבי. ונפקא מינה דאי מערבי סוחרים, הרי הם מרויחין בהפסולת, אבל כשמערבין האכרים, הן מרויחין אבל לסוחרים לית להו רווחא:

משום חמשה דברים. איכא נמי מילתי טובי אחריני שהממשכן תבואתו מזייב בהן, ונקט רק הני, משום דהני ישנן לעולם, אבל הואאות בי-דואר, ומה שקורין טלגר"ב ממעמד השער שבשוק, לפעמים ישנם,

תרקב. תינח בלחים, ביבשים מאי איבא למימר, כיון דאיכא לחים, אפילו ביבשים נמי משלם, דלא פלוג רבנן: תניא אידך, אלו דברים שהממשכן תבואתו חייב בהן. בדמי דירה, ברבית, באחריות. בהוצאה והכנסה, ובשכר סופרים. הני שיתא נינהו. אמר רב תגרא, תנא, הכנסה נמי הוצאה קרי לה. ותנא דידן מאי טעמא לא תני הוצאה והכנסה ושכר סופרים. אמר רב זבינא, היינו הוצאה והכנסה, היינו דמי הפכה. היינו שכר סופרים, היינו הוצאות קטנות. ומר כי אתריה, ומר כי אתריה:

מתני' כיצד התבואה נמכרת, בראשונה היה הקונה נותן דמי קדימה, והמוכר חותם לו את השטר. משקלקלו המינין, התקינו שיהא הסרסור נותן את ידו, ודיו. לפיכך, אם עלה השער יכול לחזור בו. מעשה בר' נחוניא סוחר החטין, שקנה אלף כור חטים בעשרה

ולפעמים אינם. אי נמי משום דכל הני בכלל שכר סופרים נינהו:

לפיכך אם רצה לחזור חוזר. וקשה, אמאי לא חיישי למי שפרע. הא תנן, אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו. ותירץ רבינו מבריח, דהכא למי שפרע לא חיישינן, דכיון שכל עיקרן של דמי קדימה, הוא רק נתינת יד הסרסור, הרי הוא רק כנתינת שלום עליכם, וכיון שילא הסרסור מבית המוכר, והמוכר החזיר לו שלום באמירת עליכם שלום, הרי החזיר לו דמי קדימתו, וממילא בטל מקח. והשתא אתי שפיר ההיא ברייתא דלקמן (דף ה.) דאמר לעולם אל יקנה אדם דבר בלי סרסור, דתני טעמא, שהרי המן קנה את ישראל בלי סרסור ונתלה. דקשה, אמאי נתלה, נהי דקנה בלי סרסור הא עדיפא מינה עבד, דהא יהיב זוזי. ונתינת יד הסרסור נגררת, רק במקום שאין נותנים דמי קדימה. אבל האידנא דאמרינן בנתינת יד

תינח בלחה. שהרקיבה אפשרית בה: ביבשה. שהרקיבה אי אפשרית בה: בהוצאה והכנסה. קא סלקא דעתיה, הוצאה והכנסה תרי מילי נינהו, ומשום הכי קפריך הני שיתא נינהו: תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה. וכדאשכחן ביציאות השבת: היינו הוצאה והכנסה היינו הפכה. דמה שמוציאה, הוא כדי להפכה אח"כ ברחת, ועל כרחו מכניסה אחרי כן: היינו שכר סופרים היינו הוצאות קטנות. משום דהוצאות קטנות נמי לשכר סופרים הוא דאזלי: ומר כי אתריה וכו'. באתרא דתנא קמא, קרי להו הפכה והוצאות קטנות, ובאתריה דתנא בתרא, קרי להו הוצאה והכנסה ושכר סופרים, והיא היא:

מתני' משקלקלו המינין. בגמ' מפרש מאי משקלקלו המינין: נותן את ידו. בגמרא פריך מאי קרא: מעשה בר' נחוניא וכו'. בגמ' פריך מעשה לסתור:

חדושים מהר"ש

תד"ה לפיכך אם רצה לחזור חוזר. עכ"ל. ובגמרא דילן הגירסא אם עלה השער יכל לחזור בו, וצ"ל עיקר כגירסת התוספת, דאי כגירסת ספרים דילן משמע דדוקא אם עלה השער יכול לחזור, אבל אם לא עלה השער, ויש לו הנאה אחרת במה שיחזור בו, אינו רשאי לחזור, וא"כ מאי לפיכך, הא אם עלה השער אפילו לקח דמי קדימה יכול לחזור בו כדלקמן (ח:) גבי ר' תגריאל הזקן. ודו"ק:

עור תורא

בעשרה שקל הכור, ועלה השער ועמד בעשרים שקל, ונשרפו חטיו בעליה:

גמ' מאי משקלקלו המינין. אמר רב ערבן, משהתחילו לערב מין בשאינו מינו: התקינו שיהא הסרסור: מאי סרסור. אמר רב מכרא, איש שסורו רע. מאי עבידתיה, אמר רב עסקן, כדתניא לעולם אל ישא אדם אשה בלי שדכן, ואל יקנה דבר בלי סרסור, שהרי שכם נשא את דינה בלי שדכן, ונהרג. המן קנה את ישראל בלי סרסור, ונתלה. ר' תגרן אומר, הרי הוא אומר,
ירמי' ו כלם סרי סוררים הולכי רכיל נחושת וברזל, אל תקרי סרי סוררים, אלא סרסורים. ומנין שבסוחרי
שם תבואה דבר הכתוב, שנאמר אחריו כלם משחיתים המה, ואין לך משחיתים גדולים מסוחרי תבואה: תנא, כל סרסור שאינו חוזר על הפתחים, אינו סרסור. מאי חוזר על הפתחים. אמר רב סחרא, כשמגרשין אותו מפתח אחד, הוא חוזר ונכנס בפתח שני. פליגי בה במערבא. איכא דאמרי חוזר על הפתחים תנן, ואיכא דאמרי, מחזיר על הפתחים תנן.

אמר

גמ' מין בשאינו מינו. כגון שבולת שועל מדברי אווסיו"ק בלע"ז בשעורים, ומיני למחים שקורין ברזק"א וקוק"ל בחטים: שסורו רע. כלומר פגיעתן רעה: כסוחרי תבואה. שמשחיתין לעולמן ולאחיהם הסוחרים: שאינו חוזר על הפתחים. קס"ד עני שחוזר על הפתחים, ומשום הכי פריך, מאי חוזר על הפתחים, דמאי קא משמע לן, הא לא גרע מסוחרי תבואה בעולמן שכולם עניים הן: חוזר. משמע שהוא בעצמו חוזר: מחזיר. משמע שמחזיר את אחרים:

יד המוכר החזיר לו דמי קדימתו, אתי שפיר, דהמן לא יהיב זוזי, רק אמר ועשרת אלפים ככר כסף אשקול, ואחשורוש ג"כ החזיר לו דמי קדימתו, במאמרו הכסף נתון לך, ואם כן לא היו לא כסף ולא נתינת יד הסרסור. משום הכי נתלה: בלי שדכן. ואם תאמר, והלוא יעקב נשא את רחל בלי שדכן ואף על פי כן חי מאה וארבעים ושבע שנים. ויש לומר. דמיתה לאו דוקא, אלא אפילו עונש אחר נמי סגי, ויעקב ג"כ נענש, שהרי מתה רחל בדרך ויוסף נמכר לעבד. אי נמי מצינו למימר, דיעקב שידך את עצמו, דכתיב ויאמר אעבדך שבע שנים, אבל גבי שכם כתיב וירא אותה וישכב אותה בלי שום דבור מקודם. ואם תאמר, והלוא דוד נשא את בת שבע בלי שדכן, ויש לומר, שאני דוד דמלך היה, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו. וקשה, אמאי לא הביא ראיה משמשון, שנשא את דלילה בלי שדכן ונהרג. ויש לומר, דבשמשון מצינו למימר שאביו היה שדכן, דכתיב ויאמר שמשון לאביו אותה קח לי, אלמא מקודם שידכה ואח"כ לקחה. והא דנהרג, משום שנפל עליו הבית:

חרושים מהר"ש

ת"ה בלי שדכן. וי"ל דבשמשון מצינו למימר דאביו היה שדכן וכו' אותה קה לי וכו' עכ"ל. אע"ג דהאי קרא כתיב באשתו הראשונה ולא בדלילה, מצינו למימר לדבריהם, כיון שהיה מנהגו כך, מסתמא גם את דלילה שידך ע"י אביו. וק"ל:

וחייב עליו משום חמשה דברים, ותני עלה וכו'. הוה מצי למיפרך מברייתא גופא דאלו הן חמשה דברים, אי נמי מתניא אידך דלעיל, אלא דממתניתין, אפילו מדיוקא דילה, עדיפא ליה לאקשויי: **שייר** נמי מלאי. מדלא קאמר שייר נמי הולאות בי-דואר, אנו מוכרחין לומר דהני בכלל שכר סופרים נינהו כדפרישנא לעיל:

תנן. ארישא קא מהדר, אשיאה הסרסור, ומעיקרא שבקיה לאסוקי כל מילי דסרסור, והדר קא פריך: ואלו שבר סרסור לא קתני. אלמא דמלינו מכירה אף בלי סרסור:

עזר תורא

אמר רב עניא, מאן דתני חוזר לא משתבש, ומאן דתני מחזיר לא משתבש. מאן דתני חוזר לא משתבש, כדאמרן. ומאן דתני מחזיר לא משתבש, מאי מחזיר, שמהזיר את הקונים ואת המוכרים על הפתחים:

תנן, *וחייב עליה משום חמשה דברים, ותני עלה, אלו הן חמשה דברים שהממשכן תבואתו חייב בו״ן. בדמי דירה, ברבית, באחריות, בהוצאה והכנסה, ושכר סופרים. ואלו שכר סרסור לא קתני. אמר רב סהרא, שייר שכר סרסור. מאי שייר דהאי שייר. שייר נמי מלאי, דתניא, מטילין מלאי לכיסן של הקבלנין שלא יקניטנו, ויוציא ממנו תרומות ומעשרות. מאי תרומות ומעשרות. אמר רב משרתא, כדתניא, *משקלקלו המינין, התקינו שלא יערבו פסולת בתבואה, יותר משלשה למאה, ושלא ימכור אדם תבואתו, אלא במשקל מאה ושלשים לכור, הוסיף על הפסולת או הפחית מן המשקל, הרי זה מוציא ממנו תרומה ומעשר. ואמאי קרי להו תרומה ומעשר, תרומה, איידי דאיתנהו בעין יפה ובעין רעה. ומעשר, איידי דקא מנכה ליה עשר פרוטות לכל כור וכור בעד כל משקל ומשקל: נותן את ידו ודיו: מאי דרוש. אמר רב זבינא, קרא אשכחו ודרשו, *יד ליד לא ינקה, איידי דלא ינקה משום הכי יד ליד. ואימא דבר הניתן מיד ליד. אי כתיב יד ביד, כדקאמרת. השתא דכתיב יד ליד, נתינת יד ליד בעלמא היא:

מלאי. כסף שנותנין למשרת המקבל את התבואה מיד המוכר. ומפירוש רבותי שמעתי, למה נקרא שמו מלאי, לפי שכיסן של המשרתים מתמלא מהן: דאיתנהו בעין יפה. דאי בעי מנכה ליה עשר סאה לכל עגלה, ואי בעי עשרים: לעיל ד. עשר פרוטות לכל משקל ומשקל. מיני מאזנים יש להסוחרים, ופורק"א שמה בלשון יון. וכל משקל ומשקל לוי"ט הולאנדי הוא, ובה מבחינים בין תבואה כבידה לתבואה קלה, ובעד חסרון האיכות מכפי שהתחייב לתת, הוא מנכה לו עשר עשר פרוטות לכל שמונה שאין טשטש-ווערט"א בלע"ז, ונקרא בלשון הסוחרים באנגפיקאצי"א בלע"ז: תוספתא פ"א מא דרוש. דסגי בנתינת יד הסרסור: איידי דלא ינקה. הסוחר את התבואה: דבר הניתן מיד ליד. משלי טז ממון: יד ביד. משמע שצריך שיאחז דבר מה בידו: יד ליד. משמע בנגיעת יד לחודה

מעשה ברבי נחוניא סוחר חטין : מעשה לסתור. חסורי מחסרא והכי קתני, לפיכך אם עלה השער יכל לחזור בו ואעפ"י כן אינן מתעשרין, ומעשה נמי בר' נחוניא סוחר הטין שקנה שלשת אלפים כר הטים בעשרה שקל הכר, ומכרן בארבעה עשר שקל, ועלה השער וחזר בו, ונשרפו חטיו בעליה. האי שריפה היכי דמי. אי בדאית עליהן אחריות נכסים הא מקבל זוזי, ואי בדלית עליהן אחריות נכסים, איהו הוא דאפסיד אנפשיה, ותו, עליה לגבי סוחר הטין מאי עבידתה. והא תנן, יסוחרי תבואה, הן ותגריהן ותגרי תגריהן, אינן רואין סימן ברכה בעמלן. אמר רב סחרא, משום נפילת הסולם שנו כאן. ומאי עליה, עליית השער, ומאי נשרפו, שריפת נשמה וגוף קיים. והיכי הוי עובדא. אמר רב זבינא, הכי הוה עובדא. קנה אלף כר חטים בעשרה שקל הכר, ועלה השער ועמד בארבעה עשר, ומכרן. חזר ועלה השער, ועמד בעשרים, וחזר בו. חזרו הטין ועמדו על שמונה, ורצה למוסרן. אמר לו, כשרציתי, לא רצית. עכשיו שאתה רוצה, אני אינני רוצה :

מאי נפילת הסולם. אמר רבה בר בר סחרא, אישתעו לי נחותי ימא, סוחר אחד היה בברכי הים, וסולם שמו. והיה מפקיע את השער, והעלהו עד עשרים שקל הכר, ולבסוף נפל, והרג בנפילתו תריסר אלפי סוחרי תבואה. אמר רב זבינא, היינו דאמרי אינשי, סולמאה

קני: מעשה לסתור. קא סלקא דעתיה, שנשרפו ממש כשריפת פר העלם דבר של צבור, שנשרף על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו. וקמ"ל דנענש לפי שלא עמד בדבורו, ומשום הכי פריך מעשה לסתור משום דכיון דאמרת אם עלה השער יכל לחזור בו, הא ברשות הוא דעבד, ומ"ט איענש: משום נפילת הסולם. לקמן מפרש: שריפת נשמה וגוף קיים. כשריפת בני אהרן: והיכי הוה עובדא. דר' נחוניא סוחר חטין: כשרציתי. לקבל ממך את החטים בארבעה עשר שקל הכר: לא רצית. וחזרת בך: עכשיו. כשנפל השער: אני אינני רוצה. והיינו שריפת נשמה וגוף קיים, שנשרף רק הריוח, וגוף החטים קיים: סולם. לייטע"ר בלע"ז: והיה מפקיע את השער. שלא הוציא חטים למכירה, וסבור כולא עלמא מדסולם לא מכר שמע

עליה לגבי סוחר חטים מאי עבידתה. והא דאמר לקמן (דף ט.) ונכסים בני חורין לסוחרי תבואה לית להו, אלמא דנכסים משעבדים אית להו, ואם כן מצינו למימר שהיתה לו עליה משעבדת לבית האוצר שלוה עליה כסף, מצינו למימר דאגב שיטפא דליסנא הוא דתני לה, ובאמת אף נכסים משעבדים אין להם. אי נמי, משום יגדיל תורה ויאדיר הוא דנסב לה התם : ומאי עליה עלית השער. זהו שיסד הפייטן (זולת לשמחת תורה) זו עליה, ירידה היא להתכלה :

לעיל ג.

חדושים מהר"ש בס למיה

גמרא ד"ה והרג בנפילתו וכו' עכ"ל. אלא שירדו מנכסיהם. ונקט הרג, לפי שהעני נראה דהאי הרג, לאו הרג ממש, חשוב כמת, וק"ל. סליק פירקא.

עור תורא

בסולמיה מקטיל, מדויל ידיה משתלם: מאי סלקא בהו. אמר רבי פסידא, בעל בית האוצר מכרן בשמונה, וזקף את החסר על הסוחר במלוה: דרש רב אוירא, זימנין אמר לה משמיה דרב תגרא, וזימנין אמר לה משמיה דרב סחרא. מאי דכתיב, (בראשית נח) *והנה סלם מצב ארצה, זה סלם שבברכי הים, (שם) *וראשו מגיע השמימה, שהיה מגביה השער עד לשמים. (שם) *והנה מלאכי אלקים, אלו סוחרי תבואה שבסוריא. (שם) *עולים ויורדים בו, ברישא עולים והדר יורדים. מאי משמע דהאי מלאכי אלקים סוחרי תבואה נינהו, אמר רב זבינא, לפי שכל עמלן אינו אלא לשם שמים: ועוד דרש רב אוירא, מאי דכתיב (תלים עח) *נושקי רומי קשת, אלו תגראי דכיפי, דמתכנשין לבתי המשתה, ומפרכסין זה את זה במקלות ובקשתות, (תלים) נאמר כאן נושקי רומי קשת, ונאמר להלן *נשקו בר, (בראשית מה) ואין בר אלא תבואה, שנאמר *בר ולחם ומזון:

הדרן עלך ארבעה אבות

וזקף את החסר על הסוחר במלוה. תימא, האי זקף היכי דמי, אי בדנתן לו שטר, הא מתחייב בנפשו הוא, ומתחייב בנפשו פטור מן התשלומין, דקל וחומר הוא, ומה מכירה, שהיא קודם המעשה, אינו חותם לו את השטר, מותר החוב לבעל האוצר שהוא אחר המעשה, לא כל שכן. ויש לומר, דשאני בית האוצר, שלו נהגו לשלם כל המגיע לו, כי היכי דליקו בהימנותיה, ואם אין לו הוא נותן לו שטר חוב על המותר, דאי לא משלם לו חדא זימנא, לא יהיב ליה זימנא אחריתא על תבואתו, אבל בעלי בתי מסחר הגדולים לא נהיגי הכי, ואף אם כמה פעמים לא יתן להם איש אחד מה שמכר, הם חוזרים וקונים ממנו עוד הפעם, כדאמר רב זבינא לקמן:

מפרכסין. נקט מפרכסין ולא נקט מכין, לפי שהמוכים מתפרכסין באותה שעה:

סליק פירקא

מנה היוקר יאמיר. ומפירוש רבותי שמעתי, שכל החטים שהוליאו הסוחרים האחרים למכירה, היה אותו הסולס קונה ומרבה במחירס. ורחשון נראה לי עיקר, דמנא הוו ליה זוזי לאותו סולס, והא סוחר חטין הווה: מאי סלקא בהו. מה היה סופן של חטין של ר' נתוניא שנשרפו הא גופן קיים: וזקף את החסר על הסוחר במלוה. כלומר לקח ממנו שטר חוב על המותר לשלם לכשירויח: לפי שכל עמלן אינו אלא לשם שמים. לפי שאין רואין סימן ברכה בעמלן, ונמלא עמלין כל ימיהם שלא על מנת לקבל פרס: דכיפא. שם עיר בנגב סוריא: בתי המשתה. קפיינ"א בלע"ז: ומפרכסין. רבותי פרשו, מכין:

הדרן עלך ארבעה אבות

המפקיד תבואתו בבית האוצר, הרי זה יוציא לו חסרונות לפי חשבון. אמר רבי אצרן, וכי מה איכפת להם לעכברים, והלוא הם אוכלים בין מהרבה בין מקימעא. אלא הרי זה יוציא לו חסרונות כשיעור, ואפילו מעגלה אחת:

גמ' מאי כשיעור. אמר רב גניבא, כפי מה שהיו העכברים יכולים לאכול אם היה בית האוצר מלא: ורמינהו. ימניחה בבית האוצר, ולוה עליה את המותר, אם פחתה, פחתה לו, ואם הותירה, הותירה לבעל האוצר. אלמא לית להו שיעורא. התם בפחת עגלות, ופחת עגלות לית להו שיעורא. הכא בפחת עכברים, ופחת עכברים אית להו שיעורא: מאי פחת עגלות. אמר רב סחרא כשמגיעין העגלות לערי החוף, נמצאות חסרות מכמות שהטעינון: תנא. מפני מה העגלות נמצאות חסרות בשעה שמגיעין לערי החוף. רבי תגריאל אומר, מפני שהשקים קרועים. רבי סחריאל אומר, מפני שאין שוקלין כראוי. רבי מכרן אומר, לפי שהפקידים מאבילין מהן לבהמתן. רב משרתא אמר, לפי שהטוענים מפזרין הרבה בשעת הרקה. רב גניבא אמר, לפי שגונבין מהן בדרך. רב כזבא אמר, לפי שהקבלנין בערי

המפקיד תבואה בבית האוצר. בית אוצר של אדם פרטי, המלוה מעות על התבואה ומפקידם בידו עד שיעלה השער, ולוה עליה כסף: הרי זה יוציא לו חסרונות. כשמחזירין לו יפחות כמה שהן רגילין לחסור: לפי חשבון. התבואה שהכנים אם מעט ואם הרבה: כשיעור. מפ' בגמרא: **גמ'** אם פחתה פחתה לו. אלמא כל כמה דפחתה הרי זה מוציא ממנו: פחת עגלות. לקמן מפ': פחת עכברים. מה שהעכברים אוכלים: מפני שהשקים קרועים. לעיל ד. השקים שבהם ממלא האכר את התבואה להוליכה למסילת הברזל, הם קרועים, ונפזר ממנה הרבה בשעת ההובלה: שאין שוקלין כראוי. סוחרי תבואה הקטנים, האכרים ובעלי השדות בשעה שממלאין את השקים: שהפקידים. פקידי מס' הברזל: מאבילין לבהמתן. כלומר דבר הראוי למאכל בהמה: הטוענים. האנשים המטעינים את העגלות: בשעת הרקה. בשעה שמריקים את השקים לתוך העגלה: הקבלנין

המפקיד תבואה וכו'. נראה לרבינו ברח דהממשכן תבואתו גרסינן ולא המפקיד. דהמפקיד משמע שהתבואה שלו, והוא אינו לוה עליה כסף, והא ליתא. דהרי תנן סוחרי תבואה אינן רואין סימן ברכה, ומנא להו כסף. ובקונ' גרס המפקיד תבואה, ולא גרס תבואתו, מזה משמע דבסוחר תבואה מוקי לה, ומשום הכי לא גרים תבואתו, לפי שהתבואה אינה שלו, וזה לא אתי שפיר. ולכן נראה לרבינו מכר, דהמפקיד תבואתו גרסינן. ומיירי באדם פרטי שהיתה לו תבואה בירושה, או באדם עובד אדמה, דאית מינייהו נמי דקא מנחי לה בבית האוצר עד שיעלה השער:

בערי החוף מנכין שלשה וארבעה ליטראות לכל משקל ומשקל. רב קניא אמר, לפי שהמשלחין, כותבין בשטר יותר ממה שמשלחין. רב שקרא אמר, לפי שבתי המסחר כותבין בחשבונם פחות ממה שקבלו. אמר רב סרסורא, לכולהו אית להו פירכא לבר מדרב שקרא. מאן דאמר מפני שהשקים קרועים, הא איתנהו הדשים. מאן דאמר לפי שאין שוקלין כראוי, הא איתנהו לקבלני. מאן דאמר לפי שהטוענים מפזרין הרבה בשעת הרקה, הא איתנהו משלחי תבואתן בשקים. מאן דאמר לפי שהפקידים מאבילין מהן לבהמתן, הא איתנהו זרע פשתן דלא חזו למאכל בהמה. מאן דאמר לפי שגונבין מהן

לכולהו אית להו פירכא. ואעפ"י כן פסק לקמן ככולהו תנאי וכולהו אמוראי, דהא דאמר רב סרסורא, לכולהו אית להו פירכא, לחידודא בעלמא הוא דקאמר לה. דיכולין אנו לתרץ לכל הני פירכי. דקא פריך הא איתנהו חדשים, מלינו למימר דליתנהו, משום דתני לקמן, אם היו חדשים מחליפם בישנים, שלמים מחליפן בקרועים, ודקא פריך הא איתנהו לקבלנא, מלינו לתרולי, דלפי שמטילין מלאי לכיסם אינם משגיחים כראוי, ודקא פריך הא איתנהו משלחי תבואתם בשקים, מלינו למימר דאיתנהו נמי בפיזור, לפי שרבים מהשקים נמלאים מותרים בשעת טעינה, והטוענים מניחין אותם בלתי קשורים בתוך העגלה, ומטלטול הדרך נפסדים. ודקא פריך הא איתנהו זרע פשתן דלא חזי למאכל בהמה, מלינו למימר דחזו למכירה ולקנות בכספם דבר הראוי למאכל בהמה. ודקא פריך הא איתנהו לחותמות, מלינו למימר דגונבין ומניחים חותמות חדשים. ודקא פריך הא איתנהו לעומד על גבו, מלינו למימר דלא גרע מקבלנא דנסב נמי דמי. אי נמי, דהורגלו בו, ואין משגיחין עליו.

בערי החוף. המשרתים המשגיחים על הקבלה בערי החוף דרכן ליקח להכרעה מספר ליטראות פחות מחמש: כותבין בשטר יותר ממה שמשלחין. למשל אם הביא הסוחר את תבואתו לבית התחנה וחסרו לו חמשה או עשרה אבנים, הרי הקבלן מנכה לו, ובשטר הוא כותב בשלימות כפי מה שהיה ראוי להיות, לפי שעל פי חוקי מסלת הברזל השקים מצטרפין לחשבון ואת המשקל החסר בתבואה ממלא משקל השקים: לקבלנא. האיש המקבל את התבואה שעליו להשגיח על המשקל: משלחי תבואתן בשקים. דאז אינם מריקים אותם: זרע פשתן. לא חזו רק

חדושים מהר"ש

גמ' ד"ה לפי שהקבלנים בערי החוף מנכין שלשה וארבעה ליטראות לכל משקל. עכ"ל מפי' הקודם וכן מתוספת ישנים ונרדמים ד"ה לכולהו נראה דהאי מנכין משום הכרעה הוא. ולולא דבריהם הייתי אומר, דהכי פירושא. לפי שנהגו הקבלנים בערי החוף לרשום על המאזנים בלשון סגי נהור, כזה. „פחות חמשה ליטראות". בליטנא דמשתמע לתרי אפי, או שהמאזנים מראין חמשה ליטראות פחות מהאמת ואז נחוץ להוסיף חמשה לטראות לכל משקל ומשקל, או שכל משקל ומשקל נחוץ לחשוב חמשה ליטראות פחות מכפי מה שמראה. ואז נחוץ לגרוע חמשה ליטראות מכל משקל ומשקל. ואחר תום השקילה, הקבלן נוטק ומפרש את הכתובת „פחות חמשה ליטראות" כלשון אחרון. ודו"ק:

לשמן : חותמות. חוט של פשתן משזר, תוחבין בנקבי בריחי הפתחים של כל עגלה ועגלה, וחותמין בשתי חתימות של אבר בלאמבירי"ן בלע"ז : לעומד על גבו. לפי שנהגו להעמיד שליח למסירה :

מתני' כל אלה שאמרו. כל הני מתניתין דפרק ראשון : חטים היום בכמה. כמה היום מחיר חטים : כפי השער. מפירוש רבותי שמעתי, שלפעמים הוא אומר לו פחות מהמחיר, והמוכר אינו מדקדק כחוט השערה מפני שנחילים לו הדמים : ארבעים או חמשים עגלות. כל עגלה ועגלה דמהניתין בעלת חמשה ושבעים כור. וכל כור וכור, בן שמנה שאין או עשרה אבנים פוד"א בלע"ז. ונהגו המוכרים לדבר בלשון עגלות כשהן מוכרין תבואה : מקום שנהגו שלא ליתן. היינו מערבו המבריחין : תוספתא פ"א נותן לו את השקים. למוסרם להאכרים שיקנה מהן תבואתן :

גמ' ומצאו. ר' סחרן לר' תגריאל : מיצר. שמתירא שתפול

מהן בדרך, הא איתנהו לחותמות. מאן דאמר לפי שהקבלנים מנכין שלשה וארבעה ליטראות לכל משקל ומשקל, הא איתנהו לעומד על גבו. מאן דאמר לפי שהמשלחין כותבין בשטר יותר ממה שמשלחין, הא איתנהו לפקידי מסלת הברזל. אלא ודאי כדרב שקרא : אשכחיה רב עניא לאליהו. אמר ליה, כמאן הלכתא בפחת עגלות, אמר ליה, כולהו תנאי וכולהו אמוראי :

מתני' כל אלה שאמרו, בקונה ואחר כך מוכר, אבל יש מוכר ואחר כך קונה. כיצד, הרי שנכנס לבית המסחר אומר לו, אישי סוחר גדול, חטים היום בכמה, והוא אומר לו כפי השער, מיד הוא מוכר לו ארבעים או חמשים עגלות. מקום שנהגו ליתן דמי קדימה, זה נותן לו דמי קדימה, וזה חותם לו את השטר, מקום שנהגו שלא ליתן, אין נותנין. ובכל מקום, הוא נותן לו את השקים :

גמ' תנו רבנן. מעשה ברבן תגריאל הזקן, שמכר שלשת אלפים כור חטים בעשרה, ועמד השער על חמשה עשר. הלך ומצאו ר' סחרן מיצר. אמר לו מפני מה אתה מיצר. שח לו כל אותו המאורע. אמר לו, אם באים אנו לדון משלמה מלך ישראל אין אתה צריך ליתן לו את

ופקידי מסילות הברזל נמי, לא קאמרי ולא מידי, לכיתבין בשטר יותר ממה שמשלחין לפי שמקבלין מתנות מהמשלחין. אי נמי כפי' הקונדס, שהשקים ממלאין את המשקל החסר בתבואה. ומשום הכי פסק אליהו ואמר, כולהו תנאי וכולהו אמוראי :

ומצאו ר' סחרן מילר. פירש בקונדס לפי שמתירא שתפול אמונתו ולא יקנו ממנו פעם שנייה, וקשה, הא

חדושים מהר"ש

מתנית' ד"ה מקום שנהגו וכו' עכ"ל. ויש לדקדק אטו במנהגא תליא מילתא, הא תנן לעיל משקלקלו המינין, ויש ליישב דמשקלקלו המינין שייך רק במוכר חטין מזומנים, דאז יוכל לקלקלם, אבל במוכר ואח"כ קונה, דמוכר דבר שלא בא לעולם, הלוא אין לו במה לערב. ודו"ק :

אמר רב זבינא לקמן שנהגו הסוחרים המוגתו , ולא יקנו ממנו פעם שנייה :
הגדולים לבלי להשגיח על זה , ואפילו אם נטל מקלו בידו . שמתירא שלא יכוהו
כמה פעמים ,ימכר להם אים אחד ולא יתן שם ויש גורסין נטל מקלו ותרמילו ,
מה שמכר , הם חוזרים וקונים ממנו. ולכן ולא ישר בעיני , דתרמילו מאי בעי הכא :

פירש רבינו ברח , שהחטים כבר היו קנויים ומונחים בבית האוצר , והיה מתירא שאם לא יתן החטים , יפול עוד הפעם השער ויארע לו כמו שאירע לר' נחוניא סוחר חטין :

והגיד לו שלא יתן לו כלום . ואם תאמר למה לו להגיד , הא יבוא יומו , יום מסירת החטים ולא יתן לו , ודיה לצרה בשעתה . וכהיב נמי ומוליא דבה הוא כסיל. ויש לומר כדי שלא להחלות את לבו של הקונה בתוחלת ממושכה . ועוד שמא יתן לו הסוחר מחיר יפה בעד החטים , יחזור וימכור לו אותן החטים כי יקנו ממנו עוד הפעם כרב זבינא לקמן . ומהאי טעמא נמי נראה , דגרסינן נטל מקלו ותרמילו בידו , וכתיך תרמילו היו מעט מן החטים שמכר ,

עזר תורא

את החטים. והלוא דין הוא. ומה שלמה , שכתוב בו ״ויתן המלך דה״ב א
את הכסף ואת הזהב בירושלים כאבנים. כשפסק לחירם עשרים אלף כור חטים ועלה השער , לא נתנם לו , שנאמר , ״נתתי שם ב
חטים מכות לעבדיך , הרי שנתן לו מכות ולא חטים , אנו שאין לנו אפילו מזון סעודה אחת , על אחת כמה וכמה . מיד , נטל מקלו בידו , והלך לבית המסחר , והגיד לו שלא יתן לו כלום : ושלמה מי לא יהיב ליה חטים לחירם .
מלכים א ה והא כתיב , ״ושלמה נתן להירם עשרים אלף כר חטים מכלת לביתו. ההוא כשירד השער .
דיקא נמי. דכתיב , ״ושעורים כרים עשרים אלף , דה״ב א
שעורים יהיב ליה חטים לא יהיב ליה. וכתיב ,
מלכים א ה ״ושלמה נתן לחירם עשרים אלף כר חטים מכלת לביתו ועשרים כר שמן כתית , ואלו שעורים לא יהיב ליה . שמע מינה , אייקור חטים ואוזלי שעורים , יהיב ליה שעורים ולא יהיב ליה חטים. אייקר שעורים ואוזלי חטים , יהיב ליה חטים ולא יהיב ליה שעורים , שמע מינה : איבעיא להו . מכר חטים ועלה השער , מחזיר לו דמים , או אינו מחזיר. ואם תמצא לומר , מחזיר לו דמים , מחזיר לו שקים או אינו מחזיר. דמים הוא דמהזיר לו , משום

דמלוה

הא נחוץ לו לעת זקנתו לחזור בו על הפתחים : דיקא נמי . דההוא קרא דמלכים בשירד השער הוא דכתיב : ושעורים כרים עשרים אלף. בתר ההוא קרא דנתתי חטים מכות הוא דכתיב : מחזיר לו דמים או אינו מחזיר. נותן לו

דדרך הסוחרים לתת דוגמאות מסחורתן ולומר כזה ראה וקנה . ותרמיל זה לאו היינו שחוזרין בו על הפתחים , אלא זה שקורין אצל הסוחרים מוסטר״א בייט״לא :

דמלוה בשטר היא, ומלוה בשטר גובה מנכסים משעבדים. אבל שקים, דמלוה על פה היא, ומלוה על פה אינה גובה אלא מנכסים בני חורין, ונכסים בני חורין לסוחרי תבואה לית להו, אינו מחזיר. או דילמא לא שנא. תא שמע, *נטל מקלו בידו, והלך לבית המסחר, והגיד לו שלא יתן לו כלום. מדקתני, שלא יתן לו כלום, ולא קתני, שלא יתן לו חטים, שמע מינה, דבין דמים בין שקים אינו מחוזר לו, שמע מינה: תנא. *סוחרי תבואה בעלי שכחה הם. מאי טעמא. אמר רב תגרא, לפי שאין כותבין דבריהם בשטר. רב

חטים או אינו נותן, לא קא מיבעיא ליה דהא תנן במתניתין בקונה ואחר כך מוכר, לפיכך אם עלה השער יכול לחזור בו. ולא גרע מוכר ואח"כ קונה, מקונה ואח"כ מוכר. אבל דמים הוה אמינא דמחזיר: נכסים משעבדים. כגון בית או שדה ממושכנין בבית האוצר: נכסים בני חורין. כמי בית או שדה שאינן ממושכנין בבית האוצר: מדקתני שלא יתן לו כלום. (לעיל ח.) מדקתני ברישא שמכר לו חטים, ובסיפא קתני סתמא שלא יתן לו כלום, ש"מ דבין חטים, בין דמים בין שקים אינו מחזיר לו: בעלי שכחה הם. בין המוכרים בין הקונים. הקונים בשעה (תוספתא פ"ב) שקונים מבטיחין למוכר, שאם יצא המשקל בפחות ממה שקבל לו המוכר בלוי"ט א' או שנים, לא יוציא ממנו מעשר. ואם תעלה הפסולת בא' אחוז למאה יותר, לא יוציא ממנו תרומה. והמוכר מבטיח, שימסור לו התבואה במשך שבוע או שבועים. ולבסוף, הקונה תובע את שלו, והמוכר, אפילו אם מוסר לו התבואה, הוא מוסר אחר חצי שנה מיום שמכר:

לפי שאין כותבין דבריהם בשטר. וקשה הא תינח, במקום שלא נהגו ליתן דמי קדימה דאז אין כותבין את השטר, רק מוכרין בנתינת יד הסרסור. אבל במקום שנהגו ליתן דמי קדימה, הרי חותם לו את השטר, ומאי שכחה איכא הכא, הא שטרא הוא דקא מסהיד עליה. ותירץ רבינו מבריח, דאפילו במקום שכותבין את השטר, יש תנאים שאינן נכתבים בשטר כהלכתן. לפי שאין ברשות המפקח על בית המסחר לכותבן. לפי שכשמרשה בעל בית המסחר את בא כוחו לקנות מין ידוע במקח קבוע, הוא פורט לו את המשקל, ונותן שיעור להפסולת שתוכל להיות מעורבת בו. והמפקחים אינם נזהרין בזה. מפני שעל ידי זה אינם יכולין לקנות מפני התחרות בתי מסחר אחרים. והשטרות נחתמין אחר כלות המסירה בחתימת יד המוכר ונשלחים אל בעל הבית להגיהם, כי אבדה האמונה מלב בעלי בתי המסחר אפילו לבאי כוחם. ולכן, יכתבו בשטר כפי התנאים שקבל בעל הבית, ובעל פה יבטיחו הנחות שונות. ולבסוף, תובעים כל מה שכתוב בשטר:

חדושים מהר"ש

תד"ה לפי וכו' והשטרות נחתמין וכו' ונשלחין וכו' להגיהם. עכ"ל. וי"ל, ולכתבו בשטר דברים כהויתן, ואחר כלות המסירה יקרעו אותו, ויכתבו שטר חדש כתנאי בעל הבית וישלחו לו. וי"ל. דחיישי שמא לא יתן מה שמכר, ואז עליו לשלוח את השטר לבעה"ב להגישו למשפט, ויראה שלא נכתב כהלכה. ושטר אחר לא יחתום לו אז המוכר, דאטו בשוטין עסקינן. וק"ל:

לפעמים עוברים. נקט לפעמים ועוברין, משום לשנא מעליא. דקיימא לן אל יוציא אדם דבר מגונה מתוך פיו. וכל הני דחשיב קשין לשכחה:

בסוחרי תבואה גדולים. אף על גב דסוחרים קטנים נמי הכי נהיגי עם האכרים ובעלי השדות שלא נתנו מה שמכרו אם עלה השער. נקט גדולים, דמילתא אגב אורחא קמשמע לן, דכל הגדול מחברו אולתו גדולה הימנו:

אתין לי תלתין עגלן. תימא היכי דמי, אי מניחן בבית האוצר, הא נהיגי דבעל בית האוצר

לשלם בעד הובלתן, שדמי החטים כבר שלם בית האוצר בקבלו בתור משכן את השטרות:

לפי שאוכלין ממה שהעבבר אוכל. כלומר אוכלין דברים שהעכברים אוכלים: כד משלם שערי וחטי. כשכלתה התבואה לעכברים מן האכלבא, ומן הכפרים לסוחרים, ואין להם מה לאכול, העכברים אוכלים את השקים כמו שהן, והסוחרים, מוכרין שקיהם ואוכלין דמיהן: לפעמים עוברים. לאו דוקא: מגסי הרוח. כיון שעל פי דין פטור והוא נותן אינה אלא גסות הרוח, שהפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט: אין בכך כלום. לפי שאז יצא לו השער עוד ביוקר מכפי מה שהוא עתה אפילו עלה השער: שחמתית. חטה במראה אדומה, ונקראת המראה בלשון הסוחרים טיפ"א בלע"ז: תרומת מעשר. לפי שמה שמוציא ממנו הוא בחשבון עשר עשר פרוטות לכל כור, רק דאיתא נמי בעין יפה ובעין רעה, דאי בעי מנכה ליה חדא זימנא עשר פרוטות ואי בעי תרי זימני, וכן יותר, משום הכי קרי לה תרומת מעשר: כשלג ילבינו. בעיניו של הלוקח: אתין ליה וכו'. באו לי במסילת הברזל שלשים עגלות טעונות חטים: למפרייהו.

עיר תורא

רב סחרא אמר, לפי שאוכלין ממה שהעכבר אוכל. מאי אוכלין ממה שהעכבר אוכל, אמר רב עניא, אידי ואידי, כד משלם שערי והטי, אכלו לשקא. רב רמאה אמר, לפי שלפעמים עוברים בין שתי נשים. אמר רב זבינא, מאי דכתיב (משלי כו) ככלב שב על קאו כסיל שונה באולתו. בסוחרי תבואה גדולים הכתוב מדבר, שאפילו מכר להם איש אחד כמה פעמים ולא נתן להם, הם חוזרים וקונים ממנו: תנו רבנן. מכר תבואה ועלה השער, ונתן, הרי זה מגסי הרוח. אחרים אומרים, אם עירב בה פסולת לחצאין, אין בכך כלום. ויש אומרים, אפילו יותר מחציה, ובלבד שיהא שם תבואה עליה. מכר לו שחמתית. וירד השער. אפילו נתן לו חטה אדומה כדם, הרי היא כלבנה בעיניו, ואינה מקבלה הימנו עד שיוציא ממנו תרומת מעשר. מאי קרא. אמר רב משרתא. אמר קרא. (ישעי' א) *אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אל תקרי חטאיכם אלא חטיכם: אשכחיה רב סחרא לרב תגרא, דקא מעיין בפנקסיה וקא בכי, אמר ליה אמאי קא בכי מר. אמר ליה, האידנא אתין לי תלתין עגלן דחטי, ולית לי זוזי למפדייהו, ואסתכלנא בפנקסי, דלמא אשכחנא גברא דלא חייבנא ליה,

ואוזיף

ואוזיף מיניה זוזי ולא אשכחתיה. אמר ליה, על דא וודאי קא בבית, ובכו תרווייהו: ובכל מקום הוא נותן לו את השקים: תנו רבנן, קבל את השקים, מיד הוא מוליכן ומוסרן להאכרים ובעלי השדה, אם היו חדשים, מחליפן בישנים. שלמים, מחליפן בקרועים. ומוציא מהן שנים שלשה שקים לכל חבילה וחבילה. מאי מוציא מהן שנים שלשה שקים לכל חבילה, אמר רב כזבא, בשעת החשבון הוא נשבע בהן שלו, שחסרו לו שנים שלשה שקים בכל חבילה וחבילה: אבעיא להו. מי מחליפן, סוחר או אכר. תיקו: תנא דבי ר' חלפתא, השקים והנסיעות, והאכסניאות, מכלין ממונם של סוחרי תבואה:

סוחרי

ובכו תרווייהו. משום דההוא גברא כמי שהיה בההוא פחדא יתיב, שהיה עליו לקבל ביום ההוא שלשים עגלות שעורים: מי מחליפן. מדקתני סתמא: תיקו. ולא איפשטא בבית מדרש של סוחרי תבואה. ולפיכך נהגו להקל בשעת החשבון, המוכר אומר כי האכרים החליפום, והאכרים בשעה שבאים בחשבון עמו אומרים, כי קבלום ממנו כמו שהביאום. ולכן הסוחר הגדול מקיל להסוחר הקטן, והקטן מקיל להאכרים: השקים. מכלין ממונם של הסוחרים הגדולים: והנסיעות. מכלין ממונם של הסרסורים, ושל הסוחרים הקטנים, שתמיד הן נדים ונעים: והאכסניאות. שבמסלת הברזל, שלוקחין עשר פרוטות בעד יי"ש כמלוא הלוגמא, או חתיכת פת כפול המלרי:

משלם ג"כ דמי הובלתן על חשבונו של סוחר. ואי באין מניחן בבית האוצר, מנא הוו לי' זוזי לשלם דמי מחירן אפילו חוץ מדמי הובלתן. ותירץ רבינו תם-הכסף דרב תגרא איירי רק במקום שמסלת הברזל מלוה כסף על התבואה הנשלחת על ידה, ולכן לא היה צריך לו כסף, רק לשלם דמי הובלה, ואותו הסוחר שקנה ישלם בעדם מה שהלותה מסה"ב עליהם. לפי שהוא כבר מכרן, והפסיד בהן שיעור דמי הובלתן: **בהן** שלו. תימא, ומי מהימני סוחרי תבואה בהן שלהן. והא קיימא לן, הן של סוחרי תבואה, כשבועתן, ושבועתן כשטרותיהן, ושטרותיהן ראוין לצור עפ"י צלוחית. ויש לומר דבשקים מהימני, משום דאין ברירה: **השקים** והנסיעות. הוה מלי למנקט מילי טובא, כמו הסבלונות לפקידי מסלת הברזל, משרתיהן ועוזריהן. הדורונות לשומרי התבואה, ולטוענים. ונקט רק הני, לפי שהן עיקר:

ממונם של סוחרי תבואה. וא"ת ומנא להו ממון לסוחרי תבואה, הא קיימא לן דאין רואין סימן ברכה. וכן נמי קשה הא דתני לעיל במתניתין, היו לו מאה מנה, דקשה מנא לו לסוחר תבואה מאה מנה. ויש לומר דאותן מאה מנה, וכן הממון שמכלין השקים הנסיעות והאכסניאות לקחו בהלואה, ואפילו הכי קרי להו ממונם, איידי דאיתנהו בידיה, אעפ"י שהוא חייב יותר ממה שיש לו, לאחרים, אי נמי מלינו למימר דאותן מאה מנה דמתניתין וכן ממונם דהכא, היינו אותן הכספים שהכניסו להם נשותיהם בנדוניא. אי נמי שירשו מאביהם סוחר עלים:

מתני' סוחרי תבואה, פטורין מן התפלה ומן התפילין, וחלול שבתות ומועדים מותר להם:

גמ' פטורין מן התפלה מאי טעמא. אמר רב סחרא אמר קרא *יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם, ברכי נפשי את ד'. אל תקרי חטאים אלא חטים, אל תקרי ורשעים אלא ושעורים. ברישא יתמו הטים מן הארץ ושעורים עוד אינם, והדר ברכי נפשי את ד': ומן התפילין: איידי דפטורין מן התפלה פטורין נמי מן התפילין, דתפילין בלי תפלה לא מצינן: וחלול שבתות ומועדים מותר להם: מאי טעמא. אמר רב הגרא לפי שמקלקלין הן, וכל המקלקלין פטורין. מתקיף לה רב זבינא, נהי דמקלקלין הן לעצמן הא קא מתקני לגבי אחרים, ותו, תינח מדה ומשקל, מקח וממכר וכתיבה. עישון בשבת מאי איכא למימר. אלא אמר רב זבינא מאי מותר להם שהתירו לעצמן. דקי"ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, הותרה לו ס"ד, אלא אימא נעשית לו כהיתר. השתא דאתית להכי מאי פטורין מן התפלה נמי שפטרו את עצמן:

*תלים קד

מתני' פטורין מן התפלה ומן התפילין. בגמ' מפ' טעמא:

גמ' ברישא יתמו וכו'. הא כל זמן דלא יתמו פטורין: שמקלקלין הן. שעל ידי מעשיהם הם מאבדין ממונם: הא קא מתקני לגבי אחרים. שאחרים מתעשרין על ידם, כדתנן במתניתין ומי מתעשר על ידם האכרים ובעלי השדה: מקח וממכר מדה ומשקל וכתיבה. כל הכי שייכי למסחר: עישון בשבת. דלא שייך למסחר כלל: מאי איכא למימר. אמאי מותר להן: פטרו את עצמן. ולעולם חייבים אף בהן:

סליק פירקא.

עור תורא

שהתירו לעצמן. ואם תאמר מאי איריא חילול שבת ומועד הא אכילת טריפות נמי התירו לעצמן, ומאי טעמא לא קחשיב לה במתניתין. ויש לומר דאכילת טריפות שמעינן מקל וחומר, ומה שבת ששקולה כנגד כל המצות התירו לעצמן, אכילת טריפות לא כל שכן:

סליק פירקא.

הדרן עלך המפקיד

חדושים מהר"ש

גמ' ד"ה דתפילין בלי תפלה לא מצינו, עכ"ל. ואע"ג דגבי סוחרים מצינו תפילין בלי תפלה. כשבאין לבית הכנסת ביום מיתת אבותיהם לומר קדיש, שאז נהגו כרבנים מטעם, ללבוש רק טו"ת אעפ"י שאין מתפללין כל עיקר, התם לפנים משורת הדין הוא דעבדי, דמדינא פטורין אף מללבוש. ומשו"ה הנוהגים אף שלא ללבוש אין גוערין בהן, וק"ל: סליק פירקא:

עור תורא

אין בין סוחרי תבואה לסוחרי עצים, אלא שריפה:

גמ' ותו ליכא, והא איכא נמי שמיטה, שאני שמיטה, דאיתנהי אף בסוחרי תבואה, ונהי דליתנהי בקונה ואח"כ מוכר, הא איתנהי במוכר ואח"כ קונה. והאיכא נמי שטרות, שטרות איתנהו בסוחרי תבואה במקום שנהגו ליתן דמי קדימה: אלא שריפה: מאי שריפה, אמר רבי בעירא שריפה ממש, כשריפת פר העלם דבר של ציבור: ואמר רבי בעירא, אמר רב שרפא, מאי דכתיב *כי אש יצאה מדבר כא
מחשבון, בסוחר עצים הכתוב מדבר, בשעה שהוא מסתכל בהשבנותיו, ורואה את היציאה יתירה על השבח, מיד יוצאת אש ושורפת את עציו, ומקבל דמי אחריותן: רב שרפא כי מטי להאי קרא בכי,
ישעיה ס *ותחת העצים נחשת, אמר נחשת לשריפה מי חזיא. אמר ליה ר' שמטן, אמאי קבכי מר, נהי דלא חזיא לשריפה, הא חזיא מיהת לשמיטה. אמר ליה, נהמתני בני נחמתני: רב סחרא רמי קראי אהדדי, ומשני,
דברים טו *כתיב אפס כי לא יהיה בך אביון, וכתיב *כי לא שם
יחדל אביון מקרב הארץ, ומשני, כאן קודם שריפה, כאן לאחר שריפה. ואי בעית אימא, אידי ואידי קודם שריפה,
שם ולא קשיא. כאן קודם שמיטה, כאן לאחר שמיטה. דיקא נמי. דכתיב *ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך אפס כי לא יהיה בך אביון:

מתני' סוחרי עצים, הן ותגריהן ותגרי תגריהן. משרתיהן ועוזריהן.

רואין

אין בין. אלא שריפה. כדקתני לעיל פרק קמא. דסוחרי תבואה ליתנהו בשריפה לפי שסחורתן אינה בידם:

גמ' והא איכא נמי שמיטה. דליתנהי נמי בסוחרי תבואה מהאי טעמא גופא דליתנהו בשריפה. לפי שסחורתן אינה בידם: במוכר ואח"כ קונה. דאז נותנין לו דמי קדימה: שטרות. שכל סחורתן נמכרת רק ע"י שטר ולא במזומן: שריפת פר העלם דבר. שנשרף על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו ופרשו: היציאה יתירה על השבח. כלומר שרבתה הוצאה על הכנסה:

מתני' סוחרי עצים. אכולהו קאי בין סוחרי

והא איכא נמי שמיטה. תימא. אמאי לא פריך והא איכא נמי עשירות כדתנן לקמן ויש מהן מתעשרין. ויש לומר, לפי שעשירות באה להן על ידי שריפה. איכא למימר דהיא בכלל שריפה דמתניתין, ואף על פי שלפעמים באה ע"י שמיטה אזלינן בתר רובא:

הא איתנהו במוכר ואח"כ קונה, הקשה רבינו ברח, היכי דמי, אי במקום שנהגו ליתן דמי קדימה מאי איריא מוכר ואח"כ קונה, הא אפילו קונה ואח"כ מוכר תנן במתני' בראשונה היה הקונה נותן דמי קדימה, והמוכר חותם לו את השטר. ואי במקום שלא נהגו ליתן דמי קדימה, מאי שייך שמיטה אפילו במוכר ואח"כ קונה. ולכן נראה לרבינו ברח דלא גרסינן וניזי וכו' רק גרסינן סתמא שאני שמיטה ד' איתנהי אף בסוחרי 'תבואה וקרי שמיטה נמי להא דאין נותן לו את התבואה שמכר, אם עלה השער, וגרמא בנזקין כנזקין דמי:

רואין ברכה בעמלן. ומהן, אף מתעשרין. שנאמר *בוקע עצים יסכן בם:

עור תורא

קהלת י

גמ' דהני אין, דסוחרי תבואה לא, מאי טעמא. אמר רב משרתא, לפי שישנם בעילום. ודסוחרי תבואה מאי טעמא ליתנהו בעילום. אמר רב פליטאי, לפי שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין. מכדי, תבואה טעמא מאי לא הוה דבר הסמוי מן העין, איידי דאיתנהו במדה ומשקל, עצים נמי הא איתנהו במנין. אמר רב משרתא, שאני עצים הואיל ואיתנהו בשבורה, וקי"ל שבורה עולה למנין. תינח, דסוחרי כרותות, דסוחרי רפסודות מאי איכא למימר. אמר רב משרתא, איידי דאיתנהו בהוצאה והכנסה. וסוחרי רפסודות גופייהו מאי טעמא רואין ברכה, הא ליתנהו בשריפה, אמר ר' לוה, לפי שמחליפין סחורתם בשטרות.

ובסוחרי

ברכה בעמלן. הא דלא נקט הכא סימן ברכה כדנקט גבי אין רואין דסוחרי תבואה, דסימנא לאו מלתא היא. מה שא"כ בסוחרי תבואה כיון דאין רואין, נקט סימן. להודיעך כוחן של סוחרי תבואה, דאפילו סימן ברכה אין רואין: ומהן אף מתעשרין. נקט מהן, לאשמעינן, דלא כולן מתעשרין, דלפעמים אינו מספיק לשמע או לשריף, שהמות מקדימו. אי נמי בשריפה מלינו למימר דלפעמים ע"י עלילה ששרף בזדון מושיבין אותו בבית הסוהר, וגמירי דעל שריפה בזדון לא חלו אחריות נכסים: דסוחרי תבואה לא. תימה אמאי לא תני במתניתין דסוחרי תבואה דאין רואין, נמי משרתיהן ועוזריהן בהדיא כמו הכא: הא ליתנהו בשריפה. פי' בקודם, הואיל והן תמיד על הנהר והמים קרובים

רפסודות בין סוחרי כרותות כדמפרש בגמרא: גמ' דהני אין. משרתי ועוזרי סוחרי עצים, רואין ברכה בעמלן: דסוחרי תבואה לא. משרתי ועוזרי סוחרי תבואה אין רואין סימן ברכה: שישנם בעילום לפי שמעלימין מבעליהן דמי פדיונן של העצים, כדתנן לקמן שהעצים נמכרין במזומנים נמי: הואיל ואיתנהו בשבורה. לפי שיכולין להשבר, ולכן כשמונין הבעלים את העצים הנשארים יכולין המשרתים לומר נשברו, ודמי שבורים פחות מדמי שלמים. אי נמי שמניחין שבורים בין השלמים ומיחזי כתרתי. וכן עיקר: תינח דסוחרי כרותות. שיש בהן פדיון במזומן: דסוחרי רפסודות. שאין להם פדיון במזומן והשבורה ג"כ אי אפשרית בהן: הואיל ואיתנהו בהוצאה והכנסה. לפי שסוחרי רפסודות, שולחין את רפסודותיה' דרך הנהר ע"י משרתיהן ועוזריהן, ולפעמים עומדים הם על החול. וצריך להעתיקם ממקומם. ודבר זה עולה להם בדמים מרובים. והוצאות אלו נעשות ע"י המשרתים, ומעלימים ממון הרבה מבעליהן. אי נמי, אפי' לא עמדו בחול אפי' פעם אחת, ואפי' רפסודה אחת הם כותבין בחשבונם הוצאות כאלה ומשיירין הכסף לעצמן, משום הכי מתעשרין: הא ליתנהו בשריפה. הואיל והן תמיד על הנהר והמים קרובים להם ויכולין תיכף לכבות את האש: שמחליפין סחורתן בשטרות. כלומר שאינם מוכרים רפסודותיהם בכסף מזומן רק לוקחים שטרי חוב לזמן מוגבל,

והקונים

ובסוחרי רפסודות ליכא שריפה, והתניא, מעשה ברבי פליטיאל הזקן שהיו לו מאה ועשרים רפסודות שטות על פני הנהר ולא היה יכול לעבור את הכפים משום מיעוט מים, ואותו היום שבת היה, והיה הוגה בתורה, כיון שהגיע (שמות כב) *לכי תצא אש ומצאה קוצים, מיד, יצאה אש ושרפה את הרפסודות וקבל דמי אחריותן, שאני ר' פליטיאל, דגברא רבה הוא, ואיתרחיש ליה ניסא. אמר רב שרפא, בוא וראה כמה גדול כוחן של ראשונים, שהרי עשו אש ומים שלום ביניהם, כדי לעשות רצון קונם של העצים. מאי קרא, אמר רבי בעירא, דאמר קרא (ישעיה א) *ובערו שניהם יחדיו ואין מכבה: אמר מר, ואותו היום שבת היה. אמר ליה רב סחרא לרב תגרא, ושריפה בשבת מי שריא, והא כתיב (שמות לה) *לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. אמר ליה, ומטונך, בבל מושבותיכם אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר שלא במושבותיכם. וגמירי, דמקום הכפים לאו מושבותיכם נינהו. אמר ליה אי הכי

בעירות

והקונים לרוב אינם עומדים על המקח, ומשלמין ביוקר הרבה מכדי שוין: הכפים. מקום יש במורד הנהר שבו משיטים הרפסודות, ובו סלעים וכפים, ונקרא בלע"ז פרג"א. וכשהמים מרובים, אז יכולין הרפסודות לעבור על פני הסלעים והכפים, וכשהמים מועטים אי אפשר לעבור על פניהם מבלי שישברו הרפסודות, והיה רבי פליטיאל הזקן מיצר שמא יתעכב הרבה בדרכו, ויאחר מועד מכירת העלים ויפסיד ממון הרבה: ושרפה את עציו. ויש גורסין וכסכסה את עליו, דלא שייך שריפה בדבר שהוא בתוך המים. אלא או סכסוך או הבהוב, והיא היא: ומטונך. ממשאוי שלך, כלומר מאותו כתוב שאתה מקשה, אביא לך ראיה לסתור דבריך: בבל מושבותיכם אי אתה מבעיר. כלומר במקום שמיתרת הישיבה לישראל, כמו בכרכים או בעירות: שלא במושבותיכם. כגון בכפרים שהישיבה

עור תורא

להן, ויכולין תמיד לכבות את האש, משום הכי לא שייך בהו שריפה. וקשה. דאטו בשופטני עסקינן, שאם תפול דליקה בנכסיו ותהא עליהן אחריות נכסים, ויכבה את האש בידיו. ועוד, מאי טעמא קתני לעיל פרק א', גבי מחזיקי בתים לכריתת עלים, מאי כיוצא בהן שישכן בשריפה אף על גב דרובן של בתים לכריתה נמצאים נמי סמוכין לנהרות, ויכול לכבות תיכף ולכן נראה, דסבירא ליה דרפסודות ליתנהו בשריפה, משום דגמירי ליה דאין מקבלין רפסודות באחריות אפילו בשעה שהן בתוך המים, ואותו הנס שנעשה לו לר' פליטיאל הזקן, נס בתוך נס היה, הא' שקבלו את רפסודותיו באחריות, והשני, שנשרפו בשעה שהיה צריך לאותו דבר: **ואין** מכבה. מדקאמר ואין מכבה, דקשה אמאי אין מכבה, הא הוו מים. על כרחינו צריכים אנו לומר דעשו מים שלום עם האש, ומשום הכי אין מכבה: **בבל** מושבותיכם אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר שלא במושבותיכם. תימא, אי הכי אמאי נזהרים סוחרי עלים במלה

שמורה

בעירות ליתסרו. וכי תימא הכי נמי, אלמה תנן, *כיצד החנונין שוין לסוחרי עצים, משמטין ושורפין כסוחרי עצים. קתני שורפין דומיא דמשמטין, מה משמטין בין בשבת בין בחול בין במושבותיכם בין שלא במושבותיכם, אף שורפין בין בשבת בין בחול בין במושבותיכם בין שלא במושבותיכם. אלא אמר רב סחרא שאני הבא, דאפקיה קרא בהדיא, דכתיב, *ובאש שרף ישרפו בַשָׁבֶת, ואמר רבי בעירא, אל תקרי בַשָׁבֶת אלא בַּשַׁבָּת: אתמר, סוחר תבואה והוא סוחר עצים, רב עשרא אמר מתעשר, ורב עניא אמר אינו מתעשר. רב עשרא אמר מתעשר, משום עציו דאיתנהו בשריפה. ורב עניא אמר אינו מתעשר, רווחא דשריפה, אזיל להתחרות דתבואה. אמר רבי פסידא, מסתברא כוותיה דרב עשרא, בשסחר עציו גדול מסחר תבואתו. ומסתברא כוותיה דרב

עור תורא · לקמן כ: · שמואל ב כג

שמורה בפסח, והא התם נמי כתיב בכל מושבותיכם תאכלו מצות. וכי תימא דחיישו משום חדש, הא גבי חדש נמי כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וכו' חקת עולם בכל מושבותיכם. וכן נמי תקשי אמאי לא התירו להם חלב ודם דגבי חלב ודם נמי כתיב תרי זימני בכל מושבותיכם, האחד בפ' ויקרא, בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו, והשני בפ' ז וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם. וכן נמי גבי שבועות ויום כפורים, דגבייהו נמי כתיב בכל מושבותיכם, וסוחרי עצים נזהרים בהם מאד. ויש לומר, דכל הני כיון דלא שייכי לממון, הם עושים לפנים משורת הדין, אבל בדבר השייך לממון העמידו דבריהם על הדין. לפי שממונם חביב עליהם יותר מגופן. ומהאי טעמא גופא התירו לעצמן מכירת עצים בשבת. דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם דכיון דאיכא הפסד ממון, דרשי שבת היא לה' בכל מושבותיכם אבל שלא במושבותיכם אינה שבת לה': ממון הרבה בהתחרות התבואה, ואפילו כמה שריפות לא ימלאו לו את ההפסד שהוא מפסיד בסחר תבואתו: בשסחר עציו גדול מסחר תבואתו. דאז מספיקן לו הדמים:

לישראל אסורה בהן מותר להבעיר אפילו בשבת: בעירות ליתסרו. להבעיר בשבת אף על פי שהשעה צריכה לכך: אלמה. כמו למה: מה משמטין בין בשבת בין בחול. דשמיטה חכמה היא, ואינה מלאכה: בין במושבותיכם בין שלא במושבותיכם. דקל וחומר הוא, ומה שלא במושבותיכם שהתחרותן אינה גדולה כל כך, משמטין. במושבותיכם, שההתחרות גדולה, והשמיטה מוכרחת עאכו"כ: שאני הבא. גבי שריפה כדי לקבל דמי אחריות: דאפקיה קרא בהדיא. כלומר שהוליאה מכלל לא תבערו. והתירו בפירוש: ובאש שרוף ישרפו בַשָׁבֶת. וקרי ביה בַּשַׁבָּת. ואם אינו ענין לבליעל כקוץ מונד דכתיב ברישא דהוא קרא, תנהו ענין לשריפת עצים: משום עציו דאיתנהו בשריפה. דאע"ג דמתחרה במסחר תבואתו ומאבד ממון הרבה מכל מקום כיון שיש לעציו תקנה בשריפה, הרי זה יכול לעשות שריפות תדיר, ויחפו הדמים שהוא מקבל באחריות עליו על מה שמפסיד במסחר תבואתו: רווחא דשריפה אזלא לההתחרות. לפי שהוא מפסיד

עור תורא

דרב עניא, בשסחר תבואתו גדול מסחר עציו: איבעיא להו. סוחר עצים מהו לעשן בשבת. רב פריצא אמר מותר, רב חסידא אמר אסור, רב פריצא אמר מותר, מתוך שהותרה הבערה לצורך, הותרה נמי שלא לצורך, ורב חסידא אמר אסור, לא אמרינן מתוך:

מתני' העצים נקנין בשלש דרכים, ונמכרין בשתי דרכים. נקנין, בכסף ובשטר ובביאה. ונמכרין, במזומן ובהקפה. אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. אלא שהמוכר מאנה את הלוקח במים, והלוקח מאנה את המוכר ביבשה. לפיכך, אין להם זה על זה אפילו תרעומות:

גמ' בכסף סלקא דעתך, והאמר רבי לוה משום בר כפרה, ואמרי לה במתניתא תנא, כל הקונה עצים בכסף מזומן, עליו הכתוב אומר, *וגם אנכי נתתי לכם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם. (יחזקאל כ) ותניא נמי, *שלשה צועקין ואינם נענין, וחשיב חד מנייהו הקונה עצים בכסף מזומן. אמר רב קניא, ואיתימא רב עניא, אמר רב מברא זוטא, מאי בכסף, שמבטיח לשלם

בשסחר תבואתו גדול. דאז אין מספיקין לו הדמים: מתוך שהותרה הבערה לצורך. שריפת עצים: הותרה נמי שלא לצורך. שריפת עצים כמו לעשן וכדומה: לא אמרינן מתוך. ושריפת עצים שהתיר לך הכתוב בפירוש, מותרת, אבל שריפה אחרת אסורה: **מתני'** בכסף וכו'. בגמ' מפרש: בביאה. בגמ' פריך מאי ביאה: במים. בשעה שהעצים עודם במים: אפי' תרעומות. ומוכר לו אח"כ עוד פעמים הרבה: **גמ'** בכסף סלקא דעתך. אטו בשיפטני עסקינן: וגם אנכי נתתי לכם וכו'. לפי שע"י החוק שיש לו לקנות עצים בכסף מזומן לפעמים אינו יכול לשמט, אפילו אם צריך לאותו דבר. אי נמי, כשקונה שלא במזומנים אזי אם נשרפו טרם נתכנס באחריות יכול לומר לו נשרפו עליך ופטור. אבל אם שלם במזומנים הרי זה (לקמן טז:)

הקונה עצים בכסף מזומן עליו וכו'. ואם תאמר אמאי קרי להו משפטים בל יחיו בהם, נהי דלא חזו לשמיטה, הא חזו מיהת לשריפה ולקבל דמי אחריותן, כדאמר ליה ר' שמעא לרב שרפא לעיל ריש פירקין. ויש לומר דשריפה לפעמים בחזקת סכנה, משום שמא יעלילו עליו ששרף בזדון, ושמיטה עדיפא שאינה כל כך בחזקת סכנה. אי נמי משום הכי קרי לשריפה לחודא חוקים לא טובים משום דתרתי עדיפא מחדא, וכשסניקן ביחד הן ודאי סגולה טובה להתעשר:

פסקי הר"ש

גמרא לא אמרינן מתוך. והואיל ולא איפסקא הלכתא לא כמר ולא כמר, לפיכך נהגו סוחרי עצים בכרכים ובעירות גדולות, לעשן כחסאי דחיישי לדרב חסידא, אבל בכפרים, דאית להו נמי טעמא דרב תגרא, דבכל מושבותיכם אי אתה מבעיר, וכפרים לאו מושבותיכם נינהו, נהגו לעשן בפומבי. דרב פרילא ורב תגרא רבים נינהו לגבי רב חסידא, ויחיד ורבים הלכה כרבים. והנוהגין לעשן בפומבי אף בעירות גדולות אין מוחין בהם. דשריפה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא. אלא ללמד על הכלל כולו יצא:

תרי גווני שטר. וא"ת אם כן ליתני בשטרות בלשון רבים ולא ליתני בכסף. ויש לומר דאי הוה תני בשטרות, הוה אמינא שטרי מכר ושטרי חוב, והא ליתא דעלים אינן נמכרין על ידי שטרי מכר, ומשום הכי תני בכסף להודיעך דתרי שטרי חוב נינהו: **שקנה** שלשים רפסודות בכסף מזומן. תימא, אטו לא ידע גברא רבה כר' סחריאל מקרא מפורש דוגם אנכי נתתי לכם. וגם משנה מפורשת דהעלים נקנין, ומסקנתא דרב עניא. ויש לומר דאין הכי נמי, דודאי ידע ר' סחריאל דאסור לקנות בכסף מזומן, והא דקני אלו הרפסודות בכסף מזומן לפרסומי מילתא הוא דעבד כי היכי דלימי כולא עלמא שיש לו כסף רב לרבי סחריאל, ויתנו לו עלים רבים בהקפה ולא יחשדוהו שיש בדעתו לשמט, ותהיה לו אח"כ שמיטה רבה ומהודרה, ומשום הדור מלוה הוא דעבד הכי. והא דנענש, אע"ג דלדעתו היתה לשם מלוה, הוא משום שהכשיל הרבים שלא הבינו מה בדעתו, ואתי למטעי ולומר שמותר לקנות עלים בכסף מזומן בכל אופן, אפילו שלא על מנת לעשות אח"כ שמיטה בהידורה:

עור תורא

לשלם כסף לכשיגיע זמן פרעונו של השטר. אי הכי היינו שטר. תרי גווני שטר: תניא, מעשה ברבי סחריאל, שקנה שלשים רפסודות בכסף מזומן, ולא הספיק לתתם באחריות, ונשרפו, וירד מנכסיו. שלחו לו חכמי הסוחרים, כדאי היית לחוב בנפשך לפי שעברת על דברי חביריך. ונמנו עליו וברכוהו, ומת בנידויו. ושלחו בית דין של סוחרים, והניחו אבן על ארונו. אמר רב זבינא שמע מינה תלת. שמע מינה הקונה עצים בכסף מזומן, מתחייב בנפשו. ושמע מינה העובר על דברי חביריו חייב נידוי. ושמע מינה שכל המתנדה ומת בנידויו, בית דין סוקלין את ארונו: אמר ליה רב סחרא לרב תגרא, מכדי אין עונשין אלא אם כן מזהירין, אזהרה לקונה עצים בכסף מזומן מנלן. אמר ליה אמר קרא *עמי בעצו ישאל, ואין ישאל אלא הקפה. וכן הוא אומר

הושע ד

מפסיד את שלו. ומשום הכי קרי להו משפטים כל יחיו בהם: **תרי גווני שטר**. יש מי שקונה את העלים בשטר ובשעה שקנם גמר בדעתו לשלם, ומבטיח לשלם לכשיגיע זמן פרעונו של השטר. וזהו שטר הנקרא כסף. ויש לך קונה ג"כ בשטר, שבשעה שהוא קונה כבר גמר בדעתו שלא ישלם ולכן אינו מבטיח מאומה, אעפ"י שאינו אומר מאומה: **וברכוהו**. כלומר נדוהו מחברתם, ולישנא מעליא נקט: **ומת בנידויו**. לאו מיתה ממש, אלא נעשה עני מדוכא, לפי שלא נתן לו שום אדם עוד בהקפה. וקרי לה מיתה לפי שהעני חשוב כמת: **הניחו אבן על ארונו**. כלומר הניחו לו אבנים על לבו בדבריהם. ולא די שלא הוסיפו לו עזרה עוד זרו מלח על פצעיו, ואמרו לו, כך יפה לך כך נאה לך:

שעברת על דברי חביריך. תימא, הא עבר אמקרא מפורש דוגם אנכי נתתי וכו' ואמאי קאמרי דענשו אותו רק שעבר על דברי חביריו. וי"ל דרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה:

אומר *וכי ישאל איש מעם רעהו: ובביאה: מאי ביאה. אמר רב זבינא זו ביאת הסרסור: ונמכרין במזומן ובהקפה: מדנמכרין במזומן, נקנין נמי במזומן, לימא מתניתין דלא כר' לוה משום בר כפרה. אמר רב מכרא לעולם כר' לוה. ומאי נמכרין במזומן, במוכר עצים לבעל הבית לצרכי בנין. אמר ליה רב זבינא, אי הכי אימא רישא, נקנין בכסף ובשטר, והוינן בה, בכסף סלקא דעתך, ואמר רב קניא ואיתימא רב עניא מאי בכסף, שמבטיח לשלם בכסף לכשיגיע זמן פרעונו של השטר, אלמא דרישא בסוחרים קמיירי, ומדרישא בסוחרים סיפא נמי בסוחרים. אמר ליה מידי איריא, הא כדאיתא והא כדאיתא. אמר רב מכרא, מאן דמתרגם לי כולא מתניתין בסוחרים, מובילנא

שמות כב | עיר תורא | לעיל יג. | שם

וכי ישאל איש וכו'. והתם ודאי ישאל לשון הקפה הוא: רעהו. קרי ליה רעהו משום דהוא נמי רעהו בשמיטה, דאם לא שמט היום, אזי ישמט למחר, והוי ליה גלגל החוזר בעולם: ביאת הסרסור. כלומר כשבא הסרסור והגיד כי שני הלדדים נאותו להמחיר שנקלב ולזמן פרעון המוגבל, אז נקראת המכירה מכירה גמורה, עד שיעלם ליבשה ועד שימלא לו תואנה להתחרט, דבלא סרסור אסור לקנות שום דבר כלעיל פרק א': נקנין נמי במזומן. דלא מלינו מכירה בלי קונה: דלא כר' לוה משום בר כפרה. דאמר לעיל בשמעתין, הקונה עלים בכסף מזומן עליו הכתוב אומר וגם אנכי וכו': במוכר לבעל הבית. ויש מהן שנוהגין לקנות עלים אף בכסף מזומן, דכיון דלא קני לשם מסחר לא קאי בוגם אנכי, דקרא בסוחרים לחודייהו הוא דכתיב: ואמר רב קניא וכו'. ומדטרח רב קניא לתרולי מאי בכסף שמבטיח לשלם כסף לכשיגיע זמן פרעונו של השטר, ולא בעי לתרולי בבעל הבית הקונה עלים לצרכי בנין, אלמא דמתני' בסוחרים קא מיירי: הא כדאיתא והא כדאיתא. רישא בסוחרים, וסיפא

לימא מתניתין דלא כר' לוה. תימא. אמאי לא פריך הכא, מאי במזומן שמבטיח לשלם במזומנים לכשיכלה זמן הקפה, כדתריץ רב קניא לעיל גבי בכסף. ואי פריך אי הכי היינו הקפה, מלינן נמי לתרולי תרי גווני הקפה, כדתריץ נמי לעיל. ויש לומר דמדשני הנא למתני בסיפא במזומן, ולא תני נמי בסיפא בכסף כדתני ברישא, אלמא דמזומן דסיפא מזומן ממש, שמשלם בשעה שלוקח את העלים, ולא שמבטיח לשלם לכשיכלה זמן הקפה. ועוד יש לומר, דלא מלי לשנויי שמבטיח לשלם מזומנים לכשיכלה זמן הקפה, דמדקתני במתניתין בהקפה, ולא תני נמי בשטר כמו ברישא, שמע מינה דלאו בסוחרים קמיירי, דסוחרים כל כמינייהו בלא שטר. ומשום הכי נמי קאמר לקמן רב מכרא, מאן דמתרגם לי כולא מתניתין בסוחרים מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא, משום דדבר שאי אפשר הוא, מדשני תנא בלישניה, ומשום האי טעמא גופא, לא מלינו לאוקמי כולא מתני' בבעלי בתים, דאם כן, לתני נמי ברישא במזומן ולא ליתני בכסף. והא דלא תני ביאת סרסור אלא בעלי בתים, נראה, דבעלי בתים מדינא פטורין מסרסור, אף על פי שעל פי הרוב הם קונים ג"כ ע"י סרסורים, לפי שהן רלים אחריהם וכופין עליהם

הכר כניגית לקנות רק על ידם . ומלתא דליתנהו בכולהו לא קחשיב :

ויורדין לתוך המים ומודדין. ואם תאמר, כיון דמודדין מאי אונאה איכא הכא, ומאי טעמא מלי למימר לו לאחר שהכניסם לתוך קרפיפו, כשם שאניתני בתוך המים כך אני מאנה אותך ביבשה, הא קא מדד להו. ויש לומר דהא דקאמר ליה כשם שאניתני הוא רק אסמכתא בעלמא ומיהדר הוא דקא הדר ביה בלי שום אמתלא. אי נמי דמדידה בתוך המים לאו מדידה מעליתא היא, לפי שעל ידי המים העצים נפתחים ונעשים עבים, וכשמוציאן אחר כך מתוך המים ומתייבשין נעשין דקין וקטנים ממדתן :

ואינו מסרהב . תימא . ויסרהב . ויש לומר דמתירא שמא לא יתן לו בהקפה, וממנו יראו וכן יעשו גם אחרים, וכשלא זה אינו מוצא ממי לקנות, אבל אחר שהכניסם לתוך קרפיפו, אז הוא נעשה קשה כארז, לפי שאז העצים בידו והמוכר נעשה אז המוציא מחבירו, ועליו להביא ראיה. ולשמא לא יתנו לו אחרים לא חייש אז, לפי שכיון שיש לו עצים בתוך קרפיפו, כסבורין הכל שהם שלו אעפ"י שחייב עליהן יותר מכדי שויין :

מתעסק עמו . פירש רבינו מכר , מדבר עמו דברי עסק כלומר משיאו לדבר אחר ואח"כ אומר לו כשם שאניתני :

וסיפא בבעלי בתים: מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא. כלומר לרבי אשימנו ואשמשהו, לפי שדבר שאי אפשר הוא לאוקמי קנייה במזומן בסוחרים : בתוך המים . לבלי יראה הקונה בעיניו בשעת הקנייה : שהגיע לעיר . ששם מוכרין את העצים : אינו מסרהב . לפי שיכול להתחרט אחר כך : מתעסק עמו . כלומר מדבר עמו כדרך בעלי עסק, בדברים הנשמעים לכמה פנים עד שהוא מבין מאליו מה ברצונו : ולא נתרצה ר' פליטיאל . לפי שעשיר גדול היה, ולא חש על ההוצאה להוציאן מתוך קרפיפו של ר' סחרן ולמכרן אח"כ לאחרים :

מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא : אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה: תנו רבנן כיצד הוא מסדר את הרפסודות מניח את שנרקבו ואת שנפסדו בתוך המים, ומכסה אותם במלאי המדה ובמובחרין . כיון שהגיע לעיר, מיד הסרסורים מקיפין אותם כתנור של עכנאי. ויורדין לתוך המים ומודדין. הוא קוצב להם את השער , ומגביל זמן פרעונן של השטרות. כל זמן שהעצים בתוך המים , הלוקח רך כקנה , ואינו מסרהב , ומקבל את כל תנאיו . כיון שהעלום ליבשה והכניסום לתוך קרפיפו , הרי זה נעשה קשה כארז . בא לו לקבל את השטרות , הרי זה מתעסק עמו, עד שהוא מפחית במחירן , ומרהיק זמן פרעונן. ומעשה בר' פליטיאל הזקן , שמכר לר' סחרן חמשים רפסודות , כיון שהעלום ליבשה , אמר לו ר' סחרן , כשם שאניתני בתוך המים , כך אני מאנה אותך ביבשה . אם תפחות לי ממחירן ואם תרחיק לי זמן פרעונן של השטרות, מוטב , ואם לאו , הרי שלך לפניך . ולא נתרצה ר' פליטיאל, עד שהכניסו ר' סחרן

לחצר

לחדר הפנימי, ואמר לו, אם תעשה כדברי, מוטב. ואם לאו הריני משמט, ולא תקבל מהן אפילו כזנב הלמאה. אמרו, לא זזו משם, עד שקבל ר' פליטיאל את כל תנאיו. וכשיצא משם, נשקו על ראשו, ואמר לו, אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, לך לשלום רבי ותלמידי. רבי, במסחר ובעושר, ותלמידי, שקבלת את דברי: מתיבי. *עשר פעמים סטרו ר' פליטיאל לר' סהרן בשעה שאמר לו משמט אני. התם לאחר י"ב הודש בשעת שמיטה. הכא בשעת מכירה. תניא נמי הכי. *לאחר שנים עשר הודש, נכנס ר' פליטיאל לקבל מעות בשטרותיו, אמר לו ר' סהרן משמט אני, וסטרו רבי פליטיאל עשר פעמים. ר' שותה בן החוטף אפרתי אומר, עשרים פעמים. ועל כל סטירה וסטירה נענה לו בראשו, ואמר לו משמט אני. ולא זזו משם, עד שקבל ממנו חמשה ועשרים זוז בעד כל מנה: במאי קא מפלגי, אמר רב זריקא, בהא קמיפלגי, תנא קמא סבר, לאחר ידו ופם ידו

חדא

לחדר הפנימי. חדר לפנים מחדר יש להסוחרים, שבו מדברים בדברים שכבודם הסתר דבר ואותו חדר נקרא קבינט"א בלע"ז: מתיבי. אהא דאמר ונשקי על ראשו, אלמא דדרך שלום גמרו ביניהם: סטרו. הכהו על הלחי, אהרנפייג"א בלע"ז: בשעה שאמר לו משמט אני. אלמא דנתקוטטו, והאיך אמר לעיל ונשקו על ראשו דרך אהבה, אחוה וריעות: התם לאחר י"ב חודש. כלומר לאחר שעברו י"ב חודש והגיע זמן פרעון של השטרות, ולא רצה לשלם, נתקוטטו, ובאו לידי סטירה: (תוספתא פ"ד) הכא בשעת מכירה. שרק אמר לו ואם לאו הריני משמט כדי שימהר להפחית ממחירן (שם) ולהרחיק זמן פרעונם, נשקו על ראשו דרך חבה כיון שגמרו ביניהן: ר' שותה בן החוטף. מפירוש רבותי שמעתי שאהב לשתות משקים חריפים והיה מתנהג כאפרתי, והיה חוטף על ימין ועל שמאל ומשמט פעמים בכל חודש והיה בקי מאוד בהלכות שמיטה, ומשום הכי קרו ליה ר' שותה בן החוטף אפרתי, ושמו היה ר' שמטן: נענה לו בראשו. כלומר סבר וקבל: חמשה ועשרים זוז בעד כל מנה. גוזמא קתני: במאי קא מפלגי. תנא קמא דאמר עשר פעמים סטרו, ור' שותה בן החוטף דאמר עשרים: תנא קמא סבר וכו'. לפי שכשסטר לו ר' פליטיאל לר'

וסטרו ר' פליטיאל. תימא. הא אמרינן בעלמא (סנהדרין נח:) הסוטר לועו של ישראל, כאלו סוטר לועו של שכינה. והיכי סטר גברא רבה כר' פליטיאל לועו של ר' סהרן. ויש לומר, מפני שבשעה ששמט נעשה עני, ואין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה (שבת צב.) ואם כן הרי נסתלקה הימנו שכינה ומותר לסוטרו. אי נמי משום דאמרינן בעלמא (נדרים כב:) כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו. ומשו"ה כיון שבא ר' פליטיאל לכלל כעס בא לכלל טעות וסטרו: תנא קמא סבר לאחר ידו ופם ידו חדא סטירה היא. ואם תאמר היכי איסתמיטתיה לתנא קמא משנה מפורשת (בבא קמא צ.) סטרו נותן לו מאתים זוז, לאחר ידו נותן לו ארבע

חדא סטירה נינהו. ור' שותה בן החוטף אפרתי סבר, פס ידו להוד ולאחר ידו להוד:

מתני' כיצד סוחר עצים משלם שטרותיו, שטרי חוב של עצים מחליף בשטרי נופת, שטרי נופת, מחליף בשטרי משלוח. והוזר חלילה, עד שהוא שורף או משמט. מאימתי הוא שורף או משמט, בן עזות אומר משבא אליו שלוהו של סוהר, בן זומם אומר משבא אליו שליח בית דין:

גמ' תנו רבנן. הגיע זמן פרעונם של השטרות, כיצד הוא משלם, קונה מאה או יותר חביות של נופת בשטר ומוכרן במזומנים בפחות מכדי דמיהן, ומשלם. יצאו עליו שטרי חוב של נופת, כיצד הוא עושה, הרי זה משלח מאה עגלות

מאות זוז, אלמא דלאחר ידו חשיב מפס ידו, ויש לומר דהא דאמר הכא דלאחר ידו ופס ידו חדא סטירה נינהו לאו משום דלאחר ידו לא חשיב ליה למחשביה סטירה באנפי נפשה. אלא משום דפס ידו גבי לאחר ידו לא חשיב ליה למחשביה. אף על גב דפס ידו לחודא נמי סטירה מעליתא היא, ונראה נמי לפרש, דהא דאמר התם נותן לו מאתים זוז וארבע מאות זוז, נמי ר"ל שהמוכה נותן להמכה אם הכהו משום חוב:

ביצד סוחר עלים משלם שטרותיו. בקונ' פירש בסוחר עלים חדש מיירי מתניתין שעוד לא הספיק להתעשר, מזה משמע דסוחרים שכבר נתעשרו, אסורין להשתמש בשטרי נופת ושטרי משלות. ואין נראה לרבינו ברח, משום דמאי טעמא גרעי סוחרי' מובהקים מסוחרים חדשים. יליבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. ותו דלא הוה משתמע תנא דמתניתין למיתני בפירוש כילד סוחר חדש, כי היכי דלא ליפוק חורבא מיניה, דהא במתניתין תני סתמא. ולכן נראה לרבינו ברח, דבין סוחרים חדשים בין מובהקים, נהגו בשטרי נופת ובשטרי משלות, דאי לא תימא הכי, הרי לא מלינו שמיטה אלא חדא זימנא בכל סוחר וסוחר:

סחרן שטר לו כדרך הסוטרים. והיה מוליך ומביא בידו. והכהו פעם אחת בפס ידו על לחיו הימנית, ופעם שנייה כלאחר ידו על לחיו השמאלית, ותנא קמא חשיב הולכה והובאה לחדא סטירה. ור' שותה בן החוטף חשיב הולכה לחוד והובאה לחוד:

מתני' כיצד סוחר עצים. בסוחר עלים חדש מיירי מתניתין שעוד לא היה סיפק בידו להתעשר ע"י שמיטה ושריפה. ולכן עליו להתעסק בשטרי נופת ובשטרי משלוח: שטרי נופת. מפרש בגמ' לקמן: שטרי משלוח. לקמן בגמ' מפרש: שלוחו של סוחר. כשבא השטר ליד סופר המלך נוטריו"ן בלע"ז ולא פדהו, אז שולח אליו הסוחר את שלוחו אולי יעלה בידו לגבות מעט מן הכסף שהוא חייב לו בשטר, ואז הגיע זמן שריפה או שמיטה: שליח בית דין. סודבנ"א פריסט"וו בלע"ז:

גמ' נפה. לוקר"א בלע"ז: בשטר. ביותר מכדי שווין: בפחות מכדי דמיהן. לאו דוקא, דאי מיתרמי גברא דבעי ליה נופת מלי למימכרינהו נמי בכדי דמיהן, אלא משום דממילא מוכרן בפחות, דכיון דעייל ונפק אזוזי לא עבד איניש דמשלם לו דמי שווין, אפילו אם נחון לו נופת:

בפחות מכדי דמיהן. פירש בקונ' לאו דוקא, דאי מהרמי איניש דיהיב ליה דמי שוין מלי למימכרינהו. ורבינו מבריח פירש דדוקא קתני, לפי שעל ידי זה הוא מקרב

עור תורא

עגלות עצים על שם אנשים שלא היו בעולמם, ולמקום שאין מכירין אותו, ומקבל שטרי המשלוח וממשכנן בבית האוצר, ומשלם. וחוזר הלילה עד שהוא שורף או משמט: מאימתי הוא שורף או משמט בן עזות אומר וכו': אמר רב שרפא, ושניהם מקרא אחד דרשו. *הבאתנו במצודה, שמת מועקה במתנינו, הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה. הבאתנו במצודה, אלו שטרי חוב של עצים. שמת מועקה במתנינו אלו שטרי חוב של נופת, כיון שהרכבת אנוש לראשינו מיד באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה. מר סבר, הרכבת אנוש לראשינו, שלוחו של סוחר הוא. ומר סבר, שליח בית דין הוא: מאי משמע דהאי במים לישנא דשמיטה הוא. אמר רב ברחא, שכן כל המשמטין יורדין באניה ובורחים דרך הים לחוץ לארץ. תנא. *שלשה צועקים ואינם נענים. ואלו הן. מי שיש לו מעות והוא סוחר בתבואה. הקונה עצים בכסף מזומן. ומי שלא הספיק לשרוף או לשמט, עד שמכרו נכסיו בפומבי:

תלים סו

לעיל יג.

הדרן עלך אין בין

על שם אנשים שלא היו בעולמם. כלומר שמות בדוים: למקום שאין מכירין אותו. לבלי יכירו ערמתו: שטרי משלוח. שטרות שמקבלין מבתי מסלת הברזל, באהסנקוויט"א בלע"ז: ושניהם מקרא אחד דרשו. בן עזות ובן זומס: במצודה אלו שטרי חוב של עצים. לפי שהן מקיפין אותם מכל צד כמצודה: מועקה אלו שטרי חוב של נופת. שהם מעיקים להם מאוד: צועקים ואינם נענים. כל הני דקא חשיב הן מן הצועקים ואינם נענין לפי שמאבדין ממונם בידיהם, לפיכך שומר נפשו ירחק מהם:

סליק פירקא

זמן השמיטה או השריפה וזריזין מקדימין: **שורף** או משמט. נקט שורף אע"ג דעל שריפה בזדון לא חלו אחריות נכסים, לפי שאפי' נשרפו בשוגג מרננים אחריהם שנשרפו בזדון וכל זמן שאין עדים מקבלין דמי אחריותן: **מי** שלא הספיק לשרוף או לשמט. תימא היכי מצי לשמט כיון דאית ליה נכסים, ויש לומר, דהא דאמר הכא שלא הספיק לשרוף או לשמט, לצדדין קאמר, שלא הספיק לשרוף בעוד היו נכסיו על שמו, ולשמט לאחר שכתב כל נכסיו לאחר. כלומר שלא כתב נכסיו לאחר ונמכרו בחובותיו, ומשו"ה קתני או לשמט ולא קתני ולשמט. דאי לא תימא הכי, הא תרתי עדיפא מחדא:

סליק פירקא

המקבל פעמים הוא נותן ומקבל, פעמים אינו נותן ואינו מקבל, פעמים נותן ואינו מקבל, ופעמים אינו נותן ומקבל, אלא שדברו הכמים בהוה:

גמ' בשלמא נותן ומקבל, דיהיב מה דקביל עליה ונסיב נמי זוזי, אינו נותן ואינו מקבל נמי דלא יהיב מה דקביל עליה ולא נסיב נמי זוזי. נותן ואינו מקבל נמי, דיהיב. ולא יהיב כדהזי, דאף על גב דיהיב, לא מקבל זוזי, אלא, אינו נותן ומקבל, היכי משכחת לה. אמר רב רמאה, במקבל את השובר. מתקיף לה רב כזבא, מי איכא דנסיב שובר בלי מתן דמים לשליח צבור, אלא מאי אמרת, דיהיב ליה זוזי, הא הוי ליה נותן ומקבל. אמר רב מסראה, הכא במאי עסקינן במבטיח ליתן ואינו נותן. ובההיא דר' יקביליאל הזקן. רב קבלאה אמר לעולם במבטיח ונותן, ותנא בשוחד לא קמיירי: במאי קמיפלגי. אמר רבי בנאי בקודם הגזירה ולאחר הגזירה קמיפלגי. דתניא, באותה שעה התקינו שלא יהא שליח ציבור מקבל שום דבר עד שיקבל את השוחד, דמר סבר מתניתין קודם גזירה, ומר סבר מתניתין לאחר גזירה. אמר רב שקרא ואי פיקח שליח ציבור, מקבל ממנו דמים ואינו מוסר לו את השובר. אמר ליה רב קבלאה והא מסר דינו לגבוה ממנו, שנאמר כי גבוה מעל גבוה שומר, אמר ליה, אף הוא אומר לו, קהלת ה שתיקותך יפה לך מדבורך:

המקבל. הוא קבלן שקבל עליו להספיק או לבנות דבר מה, ותני המקבל ולא תני הקבלן דלא ליתי למיטעי ולאחלופי בשליח לקבלה:

דלא יהיב מה דקביל עליה ולא נסיב נמי זוזי. תימא מאי קא משמע לן, הא לאו קבלן הוא זה, ואמאי קא חשיב ליה בין הקבלנין. ויש לומר, דאף על גב דאינו נותן ואינו מקבל שום דבר כבר הספיק לאבד מעותיו בשעה שעמד על המקח, שנוהגין לתת כסף זה לזה, לבל יורידו את המחיר אטסטופנאי"א בלע"ז:

עור תורא

המקבל אדם המקבל עליו איזה קבלנות: נותן ומקבל. כולהו מפרש בגמרא לקמן: אלא שדברו חכמים בהוה. ולפיכך קראוהו מקבל, אעפ"י שלפעמים אינו מקבל מאומה:

גמ' היכי משכחת לה. כיון דאינו נותן מאומה האיך הוא מקבל מעות: במקבל את השובר. כגון המקבל עליו להספיק מטלטלין כמו בשר, קמח או עצים, פעמים שאינו נותנן, רק מקבל שובר שנתן, ועל ידי השובר מקבל מעות: שובר. קוויטנגי"א בלע"ז: דר' קבליאל. לקמן דף י"ט: במאי קמיפלגי. רב מסראה ורב קבלאה: בקודם הגזירה ולאחר הגזירה קמיפלגי. דרב מסראה מוקי לה למתניתין קודם הגזירה, דאז יכול להבטיח שוחד לקמן יט . ולא ליתן אח"כ, ורב קבלאה סבר מתניתין בלאחר הגזירה קמיירי. ומשום הכי שם אי אפשר ליה לאוקמי במבטיח ואינו נותן, ומשו"ה קאמר דמתני' בשוחד לא קמיירי:

מתני' המקבל עליו לבנות בתים, בונה את הכותל באמצע. קבל עליו לבנות גזית, בונה גויל. לבינים בונה כפיסין, הכל כמנהג המדינה. קבל עליו לסייד בסיד, ממרח בטיט הנרוק, ומסייד את הדבקים בסיד, ובלבד שימסרם יפה יפה. כיוצא בו אמרו המקבל עליו לסול מסילות, הרי זה סוללן באדמה ובאפר כירה, ומכסה את פניהן בחצץ משום מראית עין. ובלבד שימסרם יפה יפה:

גמ' במאי עסקינן אילימא במקבל עליו בניני בעל הבית, הא חזי להו. ונהי דלית ליה ערבונא, הא אי לא יהיב ליה מה דקביל עליה, הוא קובל עליו בערכאות, ונסיב מיניה נזקא וקנסא. ואי במקבל עליו בניני ציבור, הא אית ליה לשלוחא דציבורא, וכיון דלא עמד בדבורו הא פקע ליה ערבונא. אמר רבי בנאי, איבעית אימא, במקבל עליו בניני בעל הבית, ואי בעית אימא במקבל עליו בניני ציבור

מתני' המקבל עליו לבנות בתים. בגמרא מפרש באיזה קבלן קא מיירי: בתים. הוא הדין לכל דבר ששייך בו בנין, והא דנקט בתים, משום שבנייתן תדירות: בונה את הכותל באמצע. בגמרא מפרש מאי קאמר: גזית. אבנים משופות ומגוררות במגרה: גויל. אבנים שאינם משופות ומתוקנות: כפיסין. טפח ומחצה: לבנים. ג' טפחים: הכל כמנהג המדינה. כלומר אם באיזה מהמקומות גויל יקר במחירו מגזית, הרי הוא בונה גזית במקום גויל: לסייד. כלומר להדביק האבנים זו לזו: טיט הנרוק. טיט רך ורקיק שנעשה כמו רוק. ואינה שוה כלום: הדבקים. מקום שבו נדבקין האבנים זו בזו מבית ומחוץ לכותל, הוא ממרח עליהם סיד כדי שלא יראה שנבנה בטיט: באדמה ובאפר כירה. אף על פי שמחויב לסול באבנים קטנות, מפני שאפר כירה מוכן הוא. משא"כ אבנים שצריך לשלם מחירן: חצץ. שלעביכ"א בלע"ז: ובלבד שימסרם יפה יפה. בגמרא מפרש: **גמ'** הא חזי להו. הבעה"ב, ואי לא יהיב ליה מאי דקביל עליה מיד מזמינו לב"ד: ערבונא. כסף שנותן הקבלן לבית האוצר, בתנאי שאם לא יקיים את כל תנאיו, אז יקבל בעל הבית או הצבור שמסרו לו את הבנין, את הכסף מבית האוצר בתור קנס, ונקרא זאלאג"א בלע"ז, ובבעה"ב אינו נוהג דבר זה אבל בציבור נוהג בכ"מ: לשלוחא דציבורא. שעליו להשגיח לבל יונס הקבלן

המקבל עליו לבנות בתים. נקט בתים לשון רבים לפי שדרך הקבלנים לקבל בניינים רבים בזה אחר זה, שאם לא יעשה כן לא יהיה לו במה לגמור את הבנין הראשון. ובדמי קדימתו של בנין שני הוא גומר את הראשון, ובדמי קדימתו של שלישי, את השני, וכן להלן:

הא קא חזי להו. ואם תאמר, אמאי לא קא מהדר גבי בעלי בתים נמי משום שוחד, דאטו שלוחו של בעל הבית נרגע משליח צבור. ויש לומר דגבי בעל הבית אי אפשר דלא מתרמי חדא זימנא במשך ימי הבנייה לבעל הבית לבוא ולראות בעצמו מה הוא בונה, ושמא יבוא בשעה שהוא ממלא עפר וחול, וקובל עליו, אבל גבי בניני צבור, דכולם פוטרים הן ואין בעה"ב קבוע, לא חיישי קבלני לשום דבר:

ערבונא לא פקע. תימה ולפקע ערבונא ומה בכך. הא קבלן רק ארווחא קא מהדר, וכיון שבונה עפר וחול באמצע הכותל הא אית ליה רווחא טובה. ויש לומר, דאפילו אם יבנה את כל הבנין מעפר וחול, ולא יתן אפילו אבן אחת, אם יפקע ערבונא לא ירויח מאומה, ועוד הוא מפסיד מכיסו. לפי שבשעה שקבל עליו כבר הוריד השער עד שאין למטה הימנו, ואם יפקע ערבונא הוא מפסיד:

דכתיב כי השוחד יעור. תימה, הא למה לי קרא, סברא הוא. דלא מצינו למימר דשליחא דציבורא סמך אקרא בלא דמים, אלא וודאי יהיב ליה נמי דמים, ואם כן קרא למה לי. ויש לומר דמלתא דאתיא מסברא טרח וכתב לה קרא, אי נמי עיקר הדבר הן הדמים וקרא אסמכתא בעלמא הוא:

עזר תורא

ציבור, אי בעית אימא במקבל עליו בניני בעל הבית, וקבלנא מערבאות לא בעית, דתנן כל שהכסף בידו, ידו על העליונה. והמוציא מחבירו עליו הראיה. ואיבעית אימא במקבל עליו בניני צבור, ודקאמרת הא פקע ליה ערבונא, ערבונא לא פקע, דשליחי דציבורא לא חזו ולא מידי, דכתיב *כי השוחד יעור. (דברים טז) וממאי דהאי קרא בשליחי דציבורא הוא דכתיב, אמר רב שהדא דכתיב *שופטים ושוטרים תתן לך (שם) בכל שעריך, וסמיך לי כי השוחד יעור: בונה את הכותל באמצע: מאי קאמר, אמר רבי בנאי הכי קאמר, בונה אבנים מן הצדדים, וממלא עפר וחול באמצע הכותל. אי הכי, האי בונה את הכותל באמצע, בונה את הכותל מן הצדדים מבעי ליה, אמר רב סתתא, תנא להא דמרויח מיניה קרי בנין, להא דלא מרויח מיניה לא קרי בנין. אמר ליה רב מכרא לרב סתתא, והא סוחרי תבואה דלא מרוויחי ולא מידי דתנן *סוחרי (לעיל ג.) תבואה הן ותגריהן ותגרי תגריהן אינם רואים סימן ברכה, וקרי להו סוחרים. אמר ליה, התם משום דאמרי

ויקיים מה שקבל עליו: מערבאות לא בעית. אינו מתירא מהם, לפי שהכסף בידו, והרי הוא האוחז ביד וקיי"ל דהאוחז ביד, תפילה יקרה היא: והמוציא מחבירו עליו הראיה. כלומר על בעה"ב להוציא הוצאות מרובות על זה, ולאו כל בעה"ב יכול להוציא הוצאות כאלה, ובפרט שכל העוסק בבנין מתמסכן: דשליחי דציבורא לא חזו ולא מידי, לפי שעל ידי שנותן להם הקבלן מתנות, הן אינם משגיחין כראוי: מאי קאמר. הא כיון דבונה באתרא דנחוץ כותל שם מעמידו: וממלא עפר וחול באמצע הכותל. לפי שדמי עפר וחול קטן מדמי אבנים, ומשום הכי ניחא ליה לקבלן ליתן חול במקום אבנים: דמרויח מיניה. ועיקרו של ריוח הוא רק מהחול והעפר, ולא מהאבנים ושכר הבונים. שבזה הוא מפסיד מכיסו לפי שהוא מתחרה עם קבלנים אחרים: לא קרי בנין. ומשום הכי קתני בונה את הכותל באמצע, דהא דממלא עפר וחול באמצע הכותל הוא הבנין. ומפי מורי הזקן שמעתי שדבר שהקבלן נבנה ממנו, הוא קורא בנין, ואין הקבלן נבנה אלא מחורבנו של בעה"ב. ואין

עור תורא

דאמרי אינשי, זבן וזבין תגרא איקרי: ובלבד שימסרם יפה יפה: מאי יפה יפה. אמר רבי בנאי שיספיק למוסרו קודם שנפל שאם יפול שוב אין לו תקנה. תינח דבונה בתים, דסוללי מסילות מאי מסירה יפה יפה איכא. אמר רב מסרא שימסרם קודם שתרד רביעה שנייה. דתניא, סוללי מסילות מוסרין מסילותיהן קודם שתרד רביעה שנייה ואינם ממתינין עד אחר שתרד רביעה שנייה, מפני הסכנה. מאי מפני הסכנה. אמר רב שטפא, שמא תרד רביעה שנייה ותשטוף את החצץ ושוב אין לו תקנה: ומכסה אותם בחצץ: מאי קרא. מ״ל אמר רב שקרא, אמר קרא *ערב לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חצץ. אל תקרי יִמָּלֵא, אלא יְמַלֵּא. אל תקרי פיהו, אלא פניהו וסרס המקרא ודרשהו, ואחר יְמַלֵּא פניהו חצץ, משום דערב לאיש לחם שקר:

מתני׳ המקבל עליו להספיק קמח הרי זה מערב בהן סובין ומורסן. ואינו מערב בהן סיד, מפני הסכנה. המקבל עליו להספיק בשר, הרי זה נותן רובע הקב עצמות לכל ליטרא וליטרא: רבי טבחן אומר, אפילו לא נתן לו בשר אלא

לך חורבן לזה ובנין לזה אלא הא דממלא עפר וחול באמצע הכותל. ונראה בעיני: זבן וזבין תגרא איקרי. אפילו לא הרויח מאומה אלא רק קנה ומכר כבר נקרא סוחר, אבל בנין אינו קורא אלא לזה שמרויח ממנו: קודם שנפל. שאם יפול עליו לבנותו מחדש: אין לו תקנה. להקבלן. שיאמרו עליו קבלן רע הוא, ולא ימסרו לו עוד הפעם: רביעה שנייה. לפי שרביעה שנייה יורדת בחזקה ושוטפת את החצץ: **מתני׳** המקבל עליו להספיק קמח. לצרכי רבים: הרי זה מערב בהן. אפי׳ לכתחילה: סובין ומורסן. שדמיהן מועטים ומרויח בהן הרבה: ואינו מערב בהן סיד. אף על פי שמראיהן כמראה הקמח: מפני הסכנה. בגמ׳ מפרש מאי מפני הסכנה: הרי זה נותן. כלומר נותן עצמות במקום בשר: לכל ליטרא. ומקבל בעדן דמי בשר: רובע הקב. היינו לערך שלשה רבעי ליטרא, והא דתני רובע הקב, ולא תני כר׳ טבחן,

מאי יפה יפה. נראה לרבינו מכר דהא דפריך מאי יפה יפה, אהא דתני תרי זימני יפה קא פריך. דחד זימנא תני יפה משום הא דאמר ר׳ בנאי לעיל, דשליחא דליבורא לא חזו ולא מידי משום דכתיב כי השוחד יעור. והא דקא מעור להו נמי מיקרי מסירה יפה: **שוב** אין לו תקנה. האי שוב אין לו תקנה לא הוי כההוא שוב אין לו תקנה דלקמן גבי סוללי מסילות, דהתם מצי לכסות עוד הפעם באבני חצץ רק דקרי להו אין לו תקנה לפי שהכסוי בפעם שניה עולה לו בדמים מרובים, אבל הכא שוב אין לו תקנה עולמית, דכיון שנפל הבית הא פקע ליה ערבונא, וכבר הוליא מה שהיה לו ולאחרים על הבנין: **ואינו** מערב בהן סיד מפני הסכנה. אף על גב דכי מערב סובין ומורסן נמי אית בהו סכנה דדיני נפשות, משום אונאה שחייבים עליה בדיני נפשות, לא חשש תנא להא. משום דלא חמירא כל כך:

וחכמים אומרים. נראה לרבינו מכר, דהאי חכמים לאו חכמים דעלמא, אלא חכמי טבחים וטעמא דמילתא כמי סבי דטבחי דפידאסיא אמרינהו. וכן נראה כמי דהא דאמר לקמן ניטל טעם בשר וניתן לעצמות כמי אטבחים קאי, ורלה לומר ניטל טעם ריוח מבשר וניתן לעצמות, שעל ידי העצמות הם מרויחין הרבה, מה שאין כן על ידי הבשר שבו מרויחין מעט: **לא** ליכלו ולא מידי. תימא הא הוי ליה פסיק רישיה ולא ימות, דכיון שעל ידו אינם אוכלין הא מתים על ידו וחייב. ויש לומר, דהא דאמר לא ליכלו ולא מידי, לאו דוקא קאמר, אלא לא יאכלו את הקמח שמעורב בו סיד. ויקנו להם קמח אחר נקי מזה, וכיון שלא עשו כן הרי הן מתחייבין בנפשם: **עצמות** וכו'. והואיל ולא איפסקא הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. ואין מוחין בידם. ומשו"ה נהגו חוכרי מכס הבשר בכ"מ, לתת את העצמות לישראל, ואת הבשר לאינו ישראל, דטעמא דמיום שחרב ביהמ"ק ניטל טעם בשר שייך גבי ישראל שחורבן ביהמ"ק שייך בהן. אבל לעולמם התמידו. ולוקחים רק בשר ולא עצמות:

עזר תורא

אלא אחד למאה, יצא. וחכמים אומרים, הנותן את הכל עצמות ולא נתן בשר כלום הרי זה משובח:
גמ' מאי מפני הסכנה. אמר רב צדקא היישינן דלמא מייתו גברי דקאכלי להו. מתקיף לה רב קבלאה, כלפי לייא, מאי חזית דדמא דהנך סומק טפי, דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי, וכתיב נמי *סוף אדם למות, ומלאך המות מה לי האידנא ומה לי למחר, ותו הא איהו משום רווחא דיליה, עבד מאי דבעי למיעבד, וגברי לא ליכלו ולא מידי, והני דקא אכלי, אינהו הוא דאפסדו אנפשייהו. אלא אמר רב קבלאה, מאי מפני הסכנה, דלמא משכחו להו רופאים וקם ליה בדיני נפשות: הרי זה נותן רובע הקב עצמות וכו': מאי טעמא דת"ק, אמר רב כזבא, דאמר קרא *ורקב עצמות קנאה, אל תקרי ורקב עצמות אלא ורובע הקב עצמות אל תקרי קנאה אלא קונה, לומר לך שכל הקונה בשר מן האיטלז, הרי

בן סירא

משלי יד

שבעים וחמשה למאה, משום דליכא דקרא נקט: אחד למאה. כלומר אם נותן מאה ליטראות, מהן תשעים ותשעה עצמות, ואחת בשר: יצא. הוא הדין אפילו לכתחילה, ונקט יצא משום דלת"ק אפי' דיעבד לא יצא: הרי זה משובח. טעמא מפרש בגמרא: **גמ'** דלמא מייתי גברי דקא אכלי להו. לפי שסיד מזיק לבריאת הגוף: כלפי לייא. כלומר להיכן הדברים נוטים, הא השכל מחייב ההפך: דדמי דהנך. דגברי דקא אכלי להו: סומק טפי. אדום ביותר, כלומר, למה חשוב בעיניך חייהם של אנשים אחרים מחיי הקבלן: סוף אדם למות. וכיון דבלאו הכי נמי ימותו אם לא היום אזי למחר או לאחר זמן הלוא לא הפסידו מאומה: לא ליכלו ולא מידי. לפי שעליו רק להספיק להם קמח, ולא לאפות להם ולהאכילם: דלמא משכחו להו רופאים. בשעה שבודקין כל מאכל אשר יאכל אם לא נפסל מאכילת אדם ע"י אגליז"א בלע"ז: וקם ליה בדיני נפשות.

עזר תורא

הרי זה מקבל עליו רובע הקב עצמות לכל ליטרא וליטרא. מאי טעמא דר' טבחן, אמר רב בראשית כט שקרא, אמר קרא *אך עצמי ובשרי אתה, הוקשו עצמות לבשר. אי הכי אפילו כולן נמי, ר' טבחן לטעמיה, דאמר שמא גרים: וחכמים אומרים הנותן את הכל עצמות ולא נתן בשר כלום הרי זה משובח: מאי טעמא. אמר רב עניא הא מילתא סבי דפידאסיא אמרינהו, לפי שמיום שחרב בית המקדש ניטל טעם בשר וניתן לעצמות: שאלו תלמידיו את ר' קבליאל הזקן, במה הארכת ימים. אמר להם כשקבלתי עלי בנין ראשון ועדין לא הגעתי לגגו, קבלתי עלי בנין שני. ולא הגעתי למשקופיו של שני, עד שקבלתי עלי בנין שלישי. ולא הגעתי להלונותיו של שלישי, עד שקבלתי עלי בנין רביעי. ולא גמרתי את יסודו, עד שקבלתי עלי בנין חמישי, ולא החילותי לבנותו, עד שקבלתי עלי בנין ששי, ועדין לא בניתים. אמרו לו תלמידיו, רבינו, ואחרון מה תהא עליו. קרא עליהם את המקרא הזה. זכרי' א *אבותיכם איה הם, והנביאים הלעולם יחיו, וכתיב תלים פח *במתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן החובות ומן ההתחייבות. אמרו לו, רבינו, ברכנו. אמר להם יהי רצון שתהא יציאתכם כביאתכם: תנו רבנן, מעשה בר' קבליאל הזקן, שהיה שליח לקבלה

כל

ומשום סכנה דקבלן וודאי חייפינן: מקבל. כלומר, אפילו אמר אי אפשי, אין שומעין לו, וכופין אותו על זה: שמא גרים. ולריך שיהא שם בשר עליהן דאם לא כן הרי יהא כדובר שקרים: ניטל טעם בשר וניתן לעצמות. ומשום הכי עצמות עדיפי מבשר: במה הארכת ימים. ולא שמטת בחלי ימיך: כשקבלתי עלי וכו'. כלומר, כשהחילותי לבנות את הבנין הראשון כבר הפסדתי כל מה שהיה לי, ולא היה לי במה לגמור מגגו ולמעלה. ומוכרח הייתי לקבל עלי בנין שני, וכו גם כן הפסדתי, ולא היה לי במה לגומרו ממשקופיו ולמעלה, וכן להלן. ואת החמישי לא היה לי במה להחל: ואחרון מה תהא עליו. במה תתחיל בנינו: אבותיכם. שהיו ג"כ קבלנים: איה הם. הלוא כבר מתו: והנביאים. כלומר אפילו נביאים אינם חיים לעולם: יציאתכם. מן העולם: כביאתכם. לעולם בלי חובות ובלי בית סוהר: שליח לקבלה. שליח

יהי רצון שתהא יציאתכם כביאתכם. פירש בקונ', שתהא יציאתכם מן העולם בלי חובות ובלי בית סוהר, ותימא. הא הוויא תפלת שוא. כדאמרינן (ברכות ס.) הרי שהיתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זה תפי' שוא. והכא עוד גרע מהתם, דהתם לא ידע במה נתעברה אשתו, והכא הרי ידע מקודם שיצאר בעל חוב. ומשום הכי נראה לרבינו מבריח לפרש, שתהא יציאתו מן הקבלנות כביאתו לקבלנות, היינו שיהא לו כסף רב בכיסו שיקבל קודם, גמר כל קבלנות וקבלנות עוד קבלנות הרבה. עד שלא יהא ניכר אם יש לו חסרון כיס. ולא איכפת ליה לר' קבליאל אם הכסף שלו או של אחרים שכיון שהם בתוך כיסו כדידיה דמיין:

שמעתי שוחד. תימה דהא בשוטין עסקינן, שיקבל את הבנין עוד טרם קבל את השוחד. ועוד כיון שהבטיח ולא נתן לו פעם אחת, היה לו לבלי לקבל ממנו את הבנין השני. ויש לומר שבכל פעם היה לו עסק עם קבלן אחר ועוד לא ידע מה טיבו של זה הקבלן, ודחוק:

סליק פירקא

לקבל את הבניינים מיד הקבלן: ונתחרש. חרש זה, מדבר ואינו שומע: הייתי נעשה סומא. מדה כנגד מדה: שמעתי שוחד. שהבטיחו ולא נתנו לי: נתחרשתי. מדה כנגד מדה: אם כן. כיון שעונשין על השמיעה כמו על הראייה: מוטב להם. כאדם המקלל ותולה קללתו באחרים: חומה עזה. כמו בצורה, כלומר חזקה:

עור תורא

כל ימיו, ונתחרש לעת זקנתו. נכנסו חביריו לבקרו. אמרו לו, אם רואה אדם יסורין באין עליו, יפשפש במעשיו. אמר להם פשפשתי במעשי, ולא מצאתי בהם מלבד עון שוחד. אמרו לו א"כ היה לך להעשות סומא שנאמר ׳כי השוחד [דברים טז] יעור. אמר להם אלמלי קבלתי שוחד וראיתיו בעיני, הייתי נעשה סומא, עכשיו שלא קבלתי, רק שמעתי שוחד כל ימי, נתחרשתי. אמרו לו, אם כן, מוטב להם להעשות סומין כל ימיהם, ואל יהיו שוטים אפילו שעה אחת, אמר להם אלמלי היה הדבר תלוי בי, הייתי עושה כן, עכשיו שלא היה הדבר תלוי בי אלא בהקבלן נעשיתי כצועק על מה שעבר. תנא. באותה שעה, התקינו, שלא יהא השליח מקבל שום דבר, עד שיקבל את השוחד. מאי קרא, אמר רב קבלאה, דאמר קרא ׳ושוחד בחק חמה עזה, אל תקרי חימה אלא חומה, ברישא שוחד [משלי כא] בחיק, והדר החומה עזה:

סליק פירקא

הדרן עלך המקבל

החנונין יש בהן דרכים. כולהו מפרש ואזיל בגמרא: **מתהרין** זה בזה ומורידין את השער. תימא, הא מתהרין זה בזה

גמ' מערבין פסולת. לאו דוקא, אלא גבי סוחרי תבואה נמי איתא והוי ליה מין גרוע שמחירו קטן מערבין במין למיתני בבבא דשוין לסוחרי תבואה ולסוחרי

יקר: שוקלין ומודדין. כלומר לוקחין הכרע לעצמן: יש להן מנה. לאו דוקא, אלא כלומר, יש להן דבר מועט, הן קונין סחורה מרובה: פטורין מן התפלה ותפלין. כמסקנא דשמעתין לעיל פרק ב': חלול שבת מותר להן. נמי התירו לעצמן, כדעיל פרק ב': בקלפים. קארטי"א בלע"ז: בעצמות יבישות. דאמיכ"א בלע"ז: מודעות. ריקלמ"א בלע"ז:

עצים. וי"ל לומר דהא קתני מתהרין ומורידין, משום דמורידין תולדה דמתהרין דסוחרי עצים, אבל תולדה דמתהרין דסוחרי תבואה הוא מעלין: **בפחות** מכדי דמיהן. בפחות ממה שפלמו

החנונין יש בהן דרכים, שוין לסוחרי תבואה. ויש בהן דרכים, שוין לסוחרי עצים. יש בהן דרכים, שוין לסוחרי תבואה ולסוחרי עצים, ויש בהן דרכים אינם שוין לא לסוחרי תבואה ולא לסוחרי עצים:

גמ' תנו רבנן. כיצד החנונין שוין לסוחרי תבואה, שוקלין ומודדין כסוחרי תבואה, מערבין פסולת בסחורתן כסוחרי תבואה. יש להן מנה קונים סחורה באלף שקל, כסוחרי תבואה. פטורין מן התפלה ותפלין כסוחרי תבואה. וחלול שבת ומועד מותר להן כסוחרי תבואה. כיצד שוין לסוחרי עצים, מתהרין זה בזה ומורידין את השער, כסוחרי עצים. משמטין ושורפין כסוחרי עצים, יש מהן מתעשרין כסוחרי עצים. משרתיהם ועוזריהם ישנם בעילום כסוחרי עצים. סחורתן נקנית בשלש דרכים, כסוחרי עצים. ונמכרת בשתי דרכים כסוחרי עצים. כיצד שוין לסוחרי תבואה ולסוחרי עצים, נשותיהן יוצאות בעיר של זהב בקטלא בנזמים וטבעות כסוחרי תבואה וכסוחרי עצים. משחקים בקלפים ובעצמות יבשות כסוחרי תבואה וכסוחרי עצים, מתפרנסין משל אחרים כסוחרי תבואה וכסוחרי עצים, כיצד אינן שוין לא לסוחרי תבואה ולא לסוחרי עצים, יושבים כל היום בחנותם, לא כסוחרי תבואה ולא כסוחרי עצים. משרתיהן מושכין את העוברים לחנות לא כסוחרי תבואה ולא כסוחרי עצים, מוסרין מודעות קודם כל חג וחג לא כסוחרי תבואה ולא כסוחרי עצים. מבקשים בסחורתן עשר פעמים מכדי שוויין, ומוכרין בפחות מכדי דמיהן לא כסוחרי תבואה ולא כסוחרי עצים: אמר מר. משמטין ושורפין כסוחרי עצים.

מנה"מ

עור תורא

מנה"מ אמר רב שרפא אמר קרא *ועץ חנית ובאש שרף ישרפו, ש"ב כג
הקיש לך הכתוב חנות לעצים לשריפה. תינח שריפה, שמיטה מאי איכא למימר, אם כן לכתוב קרא ובאש ישרפו. שרף למה לי, אם אינו ענין לשריפה תנהו ענין לשמיטה. רב שמטא אומר אינו צריך. הרי הוא אומר, *והרק חנית וסגור, ואין לך תלים לה
מריק הנותו וסוגרה אלא משבט. ורב שמטא האי שרף ישרפו מאי עביד ליה. מבעי לי' לכדתניא.

*ישרפו אין לי אלא שריפה אחת, מנין לרבות שריפות ש"ב ט
תכופות בזה אחר זה, תלמוד לומר *שרף ישרפו, רבה לך שם
הכתוב שריפות הרבה. ורב שרפא שריפות תכופות מנא ליה, אמר לך רב שרפא, שריפות תכופות לא צריך קרא, דקל והומר הוא. ומה שריפה אחת, שספק מתעשר ספק אינו מתעשר, כך, שריפות תכופות דוודאי מתעשר, לא כל שכן. ורב שמטא, אמר לך, מלתא דאתיא מקל וחומר, טרח וכתב לה קרא. אמר ליה רב דייקא לרב שרפא, מכדי, כל הני קראי חנית הוא דכתיב בהו, ומנלן דבחנונין משתעי קרא. אמר ליה, כדר' עקבן, דאמר ר' עקבן, כשבאתי לכרכי פולניא היו קורין לחנות, חנית: סחורתן נקנית בשלש דרכים: ותו ליכא והאיכא נמי המחאה. שאני המחאה דקדים לה כסף. דתניא, המחאה כיצד, הרי שבא החנוני לבית הסיטון וקנה סחורה במאה מנה, נותן לו עירבון חמשה זוז לכל מנה ומנה,

בעד הסחורה. וברישא נקט מבקשים עשר פעמים מכדי שווין היינו ממה שהן שוין עתה, ואשמעינן רבותא דאף דלכתחילה מבקשין בסחורתן עשר פעמים אפילו מכדי שויין אעפ"י כן כשמוכרן מוכרן בפחות אפילו מכדי דמיהן:

מנא הני מילי. הא דפריך מנא הני מילי רק אשמטין ושורפין ולא אשאר מילי דחשיב לעיל בברייתא, משום דשריפה בלא קרא לא מלינו להתיר בשבת. ושמיטה נמי בלא קרא לא ידעינן אי חכמה היא אי מלאכה:

האי שרף ישרפו מאי עביד ליה. הא דלא פריך נמי, ורב שרפן האי והרק חנית וסגור מאי עביד ליה, משום דאף דרבי שמיטה משרף, אילטריך קרא דוהרק חנית וסגור לסדר השמיטה:

קורין לחנות חנית. רבינו מכר פירש, לפי שכל חנות היא כמו חנית ביד החנוני, שבו הוא הורג את עלמו ואת חביריו החנונין:

מנה"מ. דלשריפה ושמיטה שוין חנונין לסוחרי עלים: ועץ חנית. וחנית לשון חנות היא כדרב עקבן לקמן: אם אינו ענין לשריפה. שכבר נאמר שם ישרפו: תנהו ענין לשמיטה. שהיא נמי כמו שריפה, היינו שריפת נשמה וגוף קיים: ישרפו. קרא דשרף ישרפו קדריש, והכי קאמר, אם נאמר ישרפו ולא נאמר שרף הייתי אומר רק שריפה אחת במשמע: בכרכי פולניא. מבטאין את הקוב"ץ כמו חירי"ק: המחאה. נכנהמ"א בלע"ז: דקדים לה כסף. והויא לה בכלל בכסף דמתניתין: סיטון. המוכר סחורה

במדה מרובה. אנגר"א בלע"ז: דמי שמירתן. חרנני"א בלע"ז: מעמיד לו שמאין. קורא לאחדים ממכיריו והן נעשין שמאין, ושמין את הסחורה בדבר מועט והוא מוסיף עליהם עוד דבר מועט ולוקחן: שמאין. עקספרטיז"א בלע"ז: גומלין. עשה לי היום, ואני לך מחר: ומחה על כתף. וקרי ביה על כסף:

מתני' השותפין החנונין. כלומר החנונין כשהן שותפין: שורפין משם אחד ומשמטין משם שני. כלומר שטרי חוב לבעלי חוב, כותב זה שמשמט. והחנות נכתבת על שם השני, ונשרפת משמו, ולכן כשזה משמט, אין לו לבעל חוב ממה לגבות:

עזר תורא

וממחה לו את המותר לשלם בשעת קבלה. כיון שהגיעה הסחורה למקומו, אינו פודה. ומונחת כאבן שאין לה הופכין, עד שיעלו דמי שמירתה על דמי שוויה. הגיע זמנה להמכר בפומבי, הרי זה מעמיד לו שמאין, ושָׁמָן בפחות משוה פרוטה, ומעדיף עליהן שוה פרוטה, ולוקחן: אמר מר. ומעדיף עליהן שוה פרוטה ולוקחן. הא גופא קשיא. אמרת נמכרין בפומבי, והדר אמרת מעדיף עליהן שוה פרוטה ולוקחן, אטו חדא זבנא הוא, הא אית להו זבני טובא אחריני,

שהן כגומלין זה לזה. תימא. הא תני ברישא מתחרין זה בזה ומורידין את השער כסוחרי עלים, אלמא שאינן גומלין זה את זה, אלא עוד מתחרין זה בזה ומפסידין זה לזה, ויש לומר דבשעת מכירת סחורתן אין הכי נמי שמתחרין זה בזה, לפי שכל אחד רוצה למכר סחורתו, אבל בשעת מכירת סחורה שיש עליה המחאה ונמכרת בפומבי כיון דהוי ליה גלגל החוזר, שהיום ישנו לזה ולמחר יהיו לשני, הם גומלין זה לזה, דאמרי אינשי כרכושתא וסונרא עבדו הלולא מתרבא דבים גדא. אי נמי שעל פי

אמר רב זבינא, זבני אחריני לא עבדו ליה ולא מידי, מפני שהן כגומלין
מדבר לד זה לזה: דרש רב אוירא, מאי דכתיב, ומחה על כתף ים כנרת, כל העושה המחאה על כספו, כאלו זורקן לים כנרת: משחקים בקלפים ובעצמות יבישות כסוחרי תבואה וכסוחרי עצים: בשלמא סוחרי עצים, הקבלנין והחנונין, כיון דאית להו זוזי משחקין, אלא סוחרי תבואה, הא לית להו זוזי, היכי משחקין. אמר רב עניא מאי משחקין, משחקין בהקפה. אמר ליה רב שחקא לרב עניא, והא אמרי אינשי כל הקפה ולא הקפה בקלפים. התם, בדאית להו זוזי לאחריני ולית ליה לדידיה, דכיון דלית ליה זוזי, לא ישחק, מתניתין בדלית נמי לאחרים, וכולן משחקין בהקפה, איהו נמי משחק: אמר ליה רב שחקא לרב צחקא, מי שמיע לך טעמא דעצמות יבישות, אמר ליה הכי אמר רב כזבא דשמיע ליה מרב שקרא שאמר משום רבן צחקיאל הזקן רמז לכל בית ישראל.
יחזקאל לז שנאמר העצמות האלה כל בית ישראל המה:

מתני' השותפין החנונין, שורפין משם אחד. ומשמטין משם שני. זה

ששרף

הרוב, לבד הסוחר שנשלחה לו הסחורה אינו יודע שום אדם מהמכירה בפומבי לפי שהחנות רחוקין מהעיר, והפקידים נמי בעלי קבלה הם:

אין שריפה אחר שריפה. שלא יהא כמועד לאותו דבר: שטר חוב. שלא יאמר אח"כ זה ששרף כולה שלי: אינו שומע לו. לכתוב התנות על שמו: במזומן. לפי שאם יתן לו

אין שריפה אחר שריפה. תימא. הא תניא לעיל (דף כ:) מנין לרבות שריפות תכופות בזה אחר זה, אלמא יש שריפה אחר שריפה. ויש לומר, דהא דריבה שריפות תכופות נמי בשיש ביניהן שמיטות רק מפני שהשריפות סמוכות מאוד בזמן אחת לשנייה קרי להו שריפות תכופות אף על פי שמיטות מפסיקות ביניהן: **רבי** בקיאל אומר אינו שומע לו עד שישלם לו חלקו במזומן. והלכה כר' בקיאל, לפי שמשנתו קב ונקי. ודבר שיש בו משום ממון אין נאמנות לשותפין זה על זה בשעת שמיטה ושריפה: **הרואה**. נראה דבאדם פרטי ולא בסוחרים מיירי כל הני הרואה בחלום דברייתא. דסוחרים אפילו אינם רואים מאומה בחלום מלפים לאותן הדברים כמו סוחר תבואה מלפה תמיד לעניות, סוחר עצים מלפה תמיד לשריפה, הקבלנים מלפים תמיד לדברים של רוח, והחנוני לשמיטה, וקמ"ל דאדם פרטי נמי הרואה כל הני בחלום ילפה לאותן הדברים:

עור תורא

ששרף חוזר ומשמט, וזה ששמט חוזר ושורף. אבל אין שריפה אחר שריפה, ואין שמיטה אחר שמיטה. ובלבד שיהא לזה ששמט שטר חוב על זה ששרף. רבי בקיאל אומר, אינו שומע לו, עד שישלם לו חלקו במזומן: **גמ'** ולשרפו ולשמטו משמא דתרווייהו. אמר רב שמטא הכא במאי עסקינן, בשתכפו עליו שריפה ושמיטה בבת אחת, דחיישינן שמא יכתוב בית דין אדרכתא לבעל חוב על דמי אחריות: רבי בקיאל אומר אינו שומע לו עד שישלם לו חלקו במזומן: מאי טעמא דר' בקיאל, אמר רב שמטא אמר קרא "ושרפת את הנותר באש, שמות כט מדקרי ליה נותר, שמע מינה, שנתן לחבירו חלקו במזומן. ותנא קמא, אמר לך איידי דכתיב, "והרק חנית וסגור, לבתר דשמט והריק חנותו תלים לה וסגרה, ושרפת את הנותר באש. ור' בקיאל אמר לך אם כן לכתוב קרא ושרפת נותר, הנותר למה לי, שמע מינה תרתי. ות"ק נותר הנותר לא דריש: תנו רבנן, הרואה סוחר תבואה בחלום יצפה לעניות. סוחר עצים בחלום יצפה לשריפה. קבלן בחלום יצפה לריחים של רוח. ויש אומרים

הרואה

סטר חוב לא יוכל להגישו למשפט שיודע הדבר לבעלי חובותיו ויכתבו אדרכתא על הסטר: **גמ'** אדרכתא. שטר שבו מורידין את המלוה לנכסי לוה. איספלניטלני"א ליס"ט בלע"ז: חיישינן שמא. ועיולי נפשא בספיקא לא מעיילינן: הנותר. מרבויא דה"א קדרים: הרואה וכו' יצפה לעניות. לפי שסוחרי תבואה כולם עניים הם: יצפה לשריפה. לפי שהשריפה מלויה בסוחרי עלים: לרחים של רוח. לפי

עזר תורא

הרואה ריחים של רוח בחלום יצפה לקבלנות. הרואה חנוני בחלום יצפה לשמיטה. מאי תקנתיה. אמר רב שמטא, לחתמיה לפרקמטיה בשיתין גושפנקי, ולקרי לחדא ממרחמי', ולימא ליה טעונך וטעונאי עלך. ואי קאי במקום הטינופת, ודהיל מדיני נפשות, לנשוף מדוכתיה, ארבע מאות אלף אלפי גרמידי, ולימא עיזא דבי טבחא שמינא מנאי, אמר רב דלגא, ואי קאי אתהומא אפילו בבציר מהכי סגי: תנא. מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים. דורות הראשונים שעשו מסחרן קבע, ושמיטתן ושריפתן ארעית, אלו ואלו נתקיימו בידם. דורות האחרונים שעשו מסחרן ארעי, ושמיטתן ושריפתן קבע, אלו ואלו לא נתקיימו בידם: ר' שרפן אומר, אעפ"י שהמסחר בטל לעתיד לבוא, שנאמר (זכריה יד) ולא יהיה כנעני עוד ביום ההוא, שריפות אינן בטילות לעתיד לבוא שנאמר (ישעי' סו) ואשם לא תכבה: אמר רבי לוה, עתיד הקב"ה להנחיל לכל חנוני וחנוני, שלש מאות ועשר חנויות מלאות מכל מיני סחורה שבעולם, ונותנן באחריות בשלש מאות ועשר חברות של אחריות, בשלש מאות ועשר פעמים מכדי שויין, ושורפן, והן מקבלים דמי אחריותן, שנ' (משלי ח) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא:

הדרן עלך החנונין והדרן עלך מסכת סוחרים

שהן ומסחרן הוא כמו רחים של רוח, שכל זמן שהרוח נושב בהן, הן סובבים, וכיון שפסק הרוח עמדו מלסבב: יצפה לשמיטה. כלומר שמיטה קרובה ויזמין עצמו לכך: מאי תקנתיה. לבלי ישאר עני כל ימיו: ליחתמיה לפרקמטיה. יניח חותמות של אנשים אחרים על סחורתו: לחדא ממרחמיה. לאחד מאוהביו: טעונך וטעונאי עלך. כלומר סחורתי וסחורתך יהיו על שמך: במקום הטינופת. כלומר שחייב חובות שחייבין עליהם בדיני נפשות: ארבע מאות אלף אלפי גרמידי. כלומר יברח למקום רחוק: עיזא דבי טבחא שמינא מנאי. כלומר אין לי כלום, ולעזו של הטבח יש יותר משים לי: ואי קאי אתהומא, של שתי ארצות: אפילו בבציר מהכי סגי. לפי שכיון שעבר את התחום מהני ליה, לפי שהתחום מהני לשמיטה, כבין השמשות לענין בשר וחלב: מסחרן קבע. אעפ"י שהיו סוחרים כל ימיהן לא עשו שמיטה או שריפה אלא אחת לשנים הרבה: אינן בטילות. כדי לשלם שכר לחנונין: מכל מיני סחורה. מפירוש רבותי שמעתי שיהיו כל אותן הסחורות דברים הנוחין להשרף, כמו שמן עטרן, וכפט: להנחיל אוהבי יש. יש בגימטריא שלש מאות ועשרה:

עיזא דבי טבחא שמינא מנאי. ובתוספתא תניא שאומר כל הפסוקים השייכים לאותו ענין, כמו ישקני וכו', וראית את אחורי וכו', כי אפס כסף, ויצאה חנם אין כסף וכדומה: עתיד הקב"ה להנחיל. בתר דגמיר כל מילי דסוחרים, ומתן שכרן בעולם הזה, נקט נמי מתן שכרם לעולם הבא, והא דנקט רק חנונין ולא נקט סוחרי עצים שהן נמי בשריפה, לפי שכבר תני לעיל (כ.) משמטין ושורפין כסוחרי עצים, ידעינן דכיון שמלותן בכך, מתן שכרם נמי מדה כנגד מדה:

הדרן עלך החנונין וסליקא לה מסכת סוחרים

הדרן עלך החנונין והדרן עלך מסכת סוחרים

תוספתא טוהרים

עם פירוש

קרבן עולה ויורד

מאת

אברהם שלמה מעלאמעד

(מפיאדוסיא כפא, בחצי אי-קרים)

ברדיטשוב

בדפוס של חיים יעקב שעפטיל

שנת תר"ם לפ"ק

כלל גדול אמרו בסוחרי תבואה. כל שהוצאתו מרובה מהכנסתו, כל שהוא לובש לבנים ומתעטף לבנים, ועושה מה שלבו חפץ, סוחר תבואה. אין בו אחת מאלה, אינו סוחר תבואה: **ב** ועוד כלל אחר אמרו. הנוסע במסילת הברזל במחלוקה ראשונה או שנייה, יורד לכל תחנה ותחנה ואוכל מחמאות ולביבות, ומהדר אחר כבשאות של חזיר ואחר ביצי דגים טמאים, סוחר תבואה. ואם לאו אינו סוחר תבואה: **ג** את זה דרש ר' טרפה.
בראשית יח נאמר באברהם אבינו *ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה, וכי יש לך כשר שבישראל שאוכל חמאה והלב ובן בקר. אלא אברהם
שם כו אבינו איכר היה, שנאמר *ויזרע יצחק בארץ ההיא, ומעשה אבות ירשו בנים. כיון שראה שלשה אנשים באים אליו ביום שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה ואין עוברים ושבים מצוים, אמר הללו וודאי סוחרי תבואה הם, שאינם מקפידים על בשר בחלב כמו שאין מקפידים על חום היום, מיד ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה: **ד** ר' שתין אומר, בוא וראה ביוסף הצדיק, שעד שלא נעשה סוחר תבואה, כיון שהיה רואה את אחיו שותין ומשתכרין מיד היה הולך
בראשית לז ומספר לאביו, שנאמר *ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. כיון
שם מג שנעשה סוחר תבואה מיד *וישתו וישכרו עמו: **ה** מה בין סוחר תבואה בן ברית לסוחר תבואה שאינו בן ברית. סוחר תבואה שאינו בן ברית, בזמן שיש לו כסף אין לו תבואה, בזמן שיש לו תבואה אין לו כסף מה שאין כן בסוחר תבואה בן ברית: **ו** את זה דרש
ישעי' נה ר' סחריאל איש כפר חטייא. *ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר. וכי יש לך דבר שנקנה בלא כסף

ובלא

קרבן עולה ויורד

כלל גדול. נקט גדול, לאשמעינן שכל שהסוחר גדול מחברו, יקרו גדול ממנו: לבנים. כלומר בגדים נאים: מה שלבו חפץ. אפילו במקום שמכירין אותו: **ב** במחלוקה שנייה או ראשונה. אפילו בלוקח תעודת מסע, וכ"ש בנוסע על ידי עילוס שקורין זייליקא"ס בלע"ז: מחמאות. ביטערברא"ד בלע"ז: ולביבות. פיראשק"י בלע"ז: **ג** מעשה אבות ירשו בנים. וכיון שיצחק היה אוכל ממילא גם אברהם אביו היה אוכל: ואין עוברים ושבים מצוים. ולפי שהם לא השגיחו על חום היום, ועוד שבאו בכנופיא, אמר הללו סוחרי תבואה הם. שאינם משגיחין על קור וחום ובאים בכנופיא כדי להתחרות איש עם רעהו: **ה**. בזמן שיש לו כסף אין לו תבואה. לפי שכבר מכר תבואתו בכסף: ובזמן שיש לו תבואה אין לו כסף. לפי שכבר הוציא כספו על קנין התבואה: מה שא"כ בסוחר בן ברית. שבזמן שיש לו תבואה בין אם היא שלו בין של אחרים, כיון שקונים ממנו נותנים לו דמי קדימה אבל לאחר שמכר תבואתו נשאר בלי תבואה

ובלא מחיר. אלא אלו החטים, שפעמים נקחים בלא כסף ופעמים בלא מחיר: ז בלא כסף כיצד. הרי שבא אליו בעל השדה למכור תבואתו, הרי הוא אומר לו, חטים היום בשמונה לשלם לאלתר, ובעשרה לשלם לאחר שנים עשר חודש. נצחו, לוקח ממנו חטיו, ונותן לו את שוברו. וזהו לקיחה בלא כסף. ואם אמר אי אפשי הרי זה אומר לו, עתה זמן ירידת השערים, הריני נותן לך שלשה שקלים דמי קדימה לכל כור וכור ורשות בידך לקצוב מחירם לכשיעלה השער עד יום פלוני לחודש פלוני. וזהו לקיחה בלא מחיר: ח מכר תבואה עידית, ועלה השער, הרי זה מקבל ממנו אפילו זיבורית. ובלבד שיתן. מכר זיבורית וירד השער. אינו מקבל ממנו עד שיתן לו עידית שבעידית, דברי ר' סרסיאל. והחכמים אומרים. בין מכר עידית, בין מכר זיבורית, בין עלה השער בין ירד, כל שהכסף בידו, ידו על העליונה: ט קנה תבואה ונתן דמי קדימה, וירד השער, אפילו העביר המוכר זמן מסירה, ר' קנין אומר המוכר מוכר תבואתו לאחרים, ומוציא את החסר מדמי קדימה. ר' מכרן אומר הקונה מוכר התבואה ומפסיד את החסר מכיסו. אמר ר' בקיאל רואה אני את דברי ר' קנין מדברי ר' מכרן שנאמר והמת יהיה לו (שמות כא) מלמד שהבעלים מטפלין בנבלה: י אמר ר' ברחיה מפני מה סוחרי ישראל מאבדין ממונן במסחר תבואתן לפי שמדמין שער התבואה לעצמן. מה הן עצמן נמשלו לכוכבי השמים ולעפר הארץ, וכשהם עולים, עולים עד לשמים, וכשהם נופלים, נופלים עד לארץ. כך שער התבואה כיון שהתחיל לעלות, הם אומרים שיעלה עד לשמים, ואינם מוכרים אפילו מה שקנו. התחיל השער

לרדת

קרבן עולה ויורד

ובלי כסף. וזה לפי משנה ראשונה שהיה מנהגן לתת דמי קדימה: ז הרי שבא אליו בעל השדה. זה ג"כ לפי משנה ראשונה, שהיו בעלי השדות מחזירים אחרי הקונים, אבל לפי משנה אחרונה, הקונים מחזירים אחרי המוכרים ואין לך כל איכר ואיכר שלא יהיו אלו שבעה סוחרים בפעם אחת ערב ובוקר ולהרים: שוברו. קוויט"א בלע"ז. ולפיכך אמר אלא בלי כסף ובלי מחיר לכו שברו. ולא אמר לכו קנו, ע"י שלוקח על ידי סוכר ולא בכסף מזומן: לכשיעלה השער. לאו דוקא, שלפעמים עוד ירד השער מאשר הוא עתה, אלא לבדוחי דעתיה דמוכר הוא אומר כן, כדי לפעול על עלביו, ולקבל ממנו את הסכמתו: ט הקונה מוכר. בבעלים מטפלין בנבלה קמיפלגי, דר' מכרן סבר כיון שנתן הקונה דמי קדימה הרי הוא נעשה בעל החטים ולפיכך עליו להשתדל ולמכור. ור' קנין סבר המוכר אעפ"י שכבר קבל דמי קדימה הוא בעל החטים עד שלא מסר. לפי שכל זמן שלא מסר עוד יכול לחזור בו אם יעלה השער כדתנן במס' סוחרים (פרק א')

לרדת, הם אומרים שירד עד לארץ ומוכרים אפילו מה שלא קנו. לפיכך נתקלין בירידה ונתקלין בעלייה : **יא** סוחרי נופת, ר׳ הזריה אומר כסוחרי תבואה לעניות. ר׳ שמטן אומר כסוחרי עצים לעשירות. אמר ר׳ חזריה, מרבה אני סוחרי נופת לעניות כסוחרי תבואה שכן ישנן בעולה ויורד כסוחרי תבואה. ואיני מרבה אותם לעשירות כסוחרי עצים, שסוחרי עצים אינם בעולה ויורד. אמר לו ר׳ שמטן, אדרבה, מרבה אני סוחרי נופת לעשירות כסוחרי עצים, שכן ישנן בשמיטה כסוחרי עצים, ואיני מרבה אותם לעניות בסוחרי תבואה לפי שסוחרי תבואה אינם בשמיטה. אמר לו ר׳ חזריה הואיל ויש בזה מה שאין בזה, מרבה אני סוחרי נופת לעניות כסוחרי תבואה שכן ישנם בספסרות כסוחרי תבואה ואיני מרבה אותם לעשירות כסוחרי עצים. לפי שסוחרי עצים אינם בספסרות וחזר ר׳ שמטן להורות כר׳ חזריה : **יב** רבי סחרן אומר, סוחר תבואה חתן הדר בבית המיו בגלגול ראשון, מלמד תינוקות בגלגול שני. משרת בגלגול שלישי, סוחר תבואה בגלגול רביעי. ר׳ ידען אומר. חוטב עצים בגלגול ראשון, סנדלר בגלגול שני, טבח בגלגול שלישי, סוחר תבואה בגלגול רביעי. אמר ר׳ סרסרן נראין דברי ר׳ סחרן בערי הצפון, ודברי ר׳ ידען בערי הנגב. ושוין לעניות בגלגול אחרון. ר׳ שמטן אומר משמו, ושוין לסרסרות בגלגול אחרון. אמר רבי בקיאל, ואין ביניהם אלא שינוי השם בלבד : **יג** שבעה דברים אמרו בסרסור. מעיז פניו ככלב, מרצה דבר אחד אלף פעמים, ואם אמר לו הסוחר אי אפשי משים עצמו כלא שומע. נשבע בחייו כי דורש רק טובתם של הקונים והמוכרים. מוליך את כליו של הסוחר

אחריו

קרבן עולה ויורד

לפיכך אם עלה השער יכול לחזור בו : **יא** בעולה ויורד. שהתבואה והנופת שניהם ישנם בעליית וירידת השער פתאומיות עד שאין לך סוחר בסחורות אלו שלא ישבור מפרקתו בשעת עלייתן וירידתן. משא״כ סוחרי עצים אעפ״י ששער העצים ג״כ לפעמים עולה ופעמים יורד עלייתן וירידתן אינן פתאומיות שהשער שנקלט פעם אחת מתמיד ירחים אחדים אבל בתבואה ונופת פעמים שביום אחד עשר עליות ועשר ירידות : ספסרות. ספעקולאצי״א בלע״ז. ודבר זה מצוי מאוד בין סוחרי תבואה ובין סוחרי נופת : **יב** משרת. פריקאשצי״ק בלע״ז : בערי הצפון. בארצות ליט״א ששם רוב מנין ורוב בנין של ישראל אנשים שלמדו בילדותם. ומתחילין מחתן הדר בבית חמיו וגומרין בסוחרי תבואה : בערי הנגב. בארצות קרי״ם ששם רוב מנין ורוב בנין אנשים שלא ראו ספר יהודי בנערותם, ומתחילין מחוטב עצים וגומרין בסוחרי תבואה : אלא שינוי השם בלבד. שסרסור ועני אחד הוא : **יג** מוליך את כליו של הסוחר לבית המרחץ. כלומר עושה כל צרכיו כעבדו ושפחתו הכנענים ובלבד

ד

אחריו לבית המרחץ. שומע חרפתו ושותק. ומחזיר את קוניו ואת מוכריו על הפתחים ובלבד שישתכר שוה פרוטה: יד מעשה בר' סרסיאל הזקן שהיה יושב במרכבה ונוסע כל היום מבית מסחר אחד לבית מסחר שני, ואותו היום יום ירידה גדולה היה, ולא היו קונים תבואה אפי' עשר סאין בסלע, נקבצו לפניו כל הסרסורים ואמרו לו, רבינו. לפני מי אם לא לפניך גלוי וידוע שהיום יום ירידה גדולה הוא ואתה נוסע כל היום ומאבד מעותיך לדעת. אמר להם, אלמלי היו לו מעות לאותו האיש לשלם לבעל העגלה, כבר היה יורד והולך לביתו, מיד בדקו כולם בכיסם ומצאו בין הכל עשרים זוז, ושלמו, והורידו את ר' סרסיאל מעל המרכבה. ואותו הלילה לנו כולם בתענית: טו ר' שרתן אומר *כל באיה לא ישובון, זו סרסורות, שכיון שנעשה אדם סרסור, הוא נעשה משלי ב

כאסקופה הנדרסת, ונישא עליו עוונותיהם של הקונים ושל המוכרים כשעיר המשתלח, ומקבל שכר סרסורותו כאדם המקבל מתנת חנם, ובשרו נעשה כבשר המת שאינו מרגיש. ולפיכך אינו יוצא מפרנסתו זאת לעולם: טז המשולחים ר' בזין אומר כסרסורים לבזיון, וכסוחרי תבואה לעניות. אמר לו ר' שלחן וכי יש לך עניים גדולים מסרסורים, אלא המשולחים כסרסורים בין לבזיון בין לעניות: יז ר' אצרן אומר. בעלי בתי האוצר מבני בניו של עפרון החתי הם. מה עפרון אמר הרבה, ואפילו מעט לא עשה, שמתחלה הפץ לתת את שדהו לאברהם במתנה, שנאמר *השדה נתתי לך, ולבסוף לקח ממנו *ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, אף בעלי בתי האוצר כן. מתחילה מבטיחין לו לסוחר הרים וגבעות ריוח מרובה בשכר מועט. ולבסוף מפשיטין בראשית כג / שם

עורו

קרבן עולה ויורד

שיתן לו רשות לקנות בעבורו: יד יום ירידה גדולה. שירד השער באותו היום עד הדיוטא התחתונה: לנו כולם בתענית. לפי שבעשרים זוז שהוציאו הכל ביחד לפדות את ר' סרסיאל מבעל עגלתו הוציאו את כל כספם, ולא היה להם במה לקנות סעודת הערב. והואיל וידעו עוד מבעוד יום שלא יהיה להם מה לאכול בערב הוה כאלו קבלו עליהם תענית מבעוד יום וחייבים לומר עננו. אעפ"י שפטורין מן התפלה ככל סוחרי תבואה: טו כאסקופה הנדרסת. שכל אחד ואחד עושה עמו מה שלבו חפץ: עוונותיהם

של הקונים. אם הקונה אינו מקבל את התבואה כמו שהבטיח בשעת קנייה שופך עליו כל חמתו המוכר: ושל המוכרים. אם המוכר אינו נותן מה שמכר, או נותן ואינו נותן כדבעי או אפי' נותן מה שמכר רק ירד השער אז שופך הקונה כל חמתו על הסרסור: כאדם המקבל מתנת חנם. לא ידעתי טעם לדבר זה, אעפ"י שדבר ידוע ומפורסם הוא: טז המשולחים. הם סרסורים שבעל הבית שולח אותם מכפר לכפר לקנות מאת האכרים, ולאו היינו סרסור, שסרסור קונה רק מסוחרים קטנים בעד

עורו מעליו ולא די שאינו מקבל מהב דבר אלא שעוד משלם מכיסו, ומצוה את בניו ואת ביתו אחריו שלא ישובו לכסלה שנאמר *ויקר פדיון נפשם וחדל לעולם : תלים מט

פרק שני

רבי פליטיאל סגן סוחרי רפסודות אומר. מימיהם של סוחרי רפסודות לא נמנעו מליתן סחורתן בהקפה אפי' למי שכבר חייב להם הרבה, אף על פי שמוסיפין חוב על חובותיו. הוסיף ר' שמטן ואמר, מימיהם של סוחרי רפסודות לא נמנעו מלקבל מקוניהם זוז בסלע בחובם אעפ"י שיודעים שיש בידו לשלם את הכל. אמר ר' סרסרן מדבריהם למדנו שקוצבין מחיר סחורתן בשעת מכירה פעמים מכדי שוין בכדי שיחפו על שמיטת קוניהם :

ב סוחר עצים ששמט, ר' צדקן אומר משמט לבעל חוב ומשלם ליתומים ולאלמנות. ר' הטפן אומר כיון שניתן רשות לשמט אינו מבחין בין חוב לחוב ומשמט את הכל. ואעפ"י שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר *כי שמטו הבקר, כיון ששמט, הכל נעשה לו כהבקר : שמ״ב

ג לעולם אינו משמט, עד שיהא לו במה לתלות. כיצד. הרי שהיו לו מאה חובות של אלף אלף מנה, ואחד של חמשים זוז, ומת זה של חמשים זוז, ואין לו ממה לגבות. הרי זה אומר, עכשיו שכל חובותי הלכו לטמיון, הריני משמט. בגרה בתו והשיאה, חלתה אשתו ושלחה להוץ למדינה לדרוש ברופאים, או למעיני הישועה. הרי זה תולה בהן ומשמט. נפלה דליקה בנכסיו, ולא היו עליהם אחריות. אפילו לא נשרף מהם אלא באיסר האיטלקי. הרי זה תולה בה ומשמט. ר' בקיאל אומר, אם לא מצא במה לתלות, תולה בעתים הרעות, בהתחרות מרובה

קרבן עולה ויורד

הגדולים : ין ויקר פדיון נפשם. כיון שפדיון עלמם עלה להם בדמים מרובים : וחדל לעולם. לא יוסיף להכניס עוד תבואתו בבית האוצר : פעמים מכדי שוין. שאם לא כן לא היו מתעשרין לעולם : ב משמט לבעל חוב. לפי שבעל חוב הרויח ממנו הרבה בשעה שהיה קונה ממנו סחורה : ואינו משמט ליתומים. לפי שמהם לוה כסף מזומן ולא הרויחו ממנו : הבקר. כמו הפקר, ולשון חכמים הוא, הבקר לעניים הבקר. והאי תנא סבר יש אם למסורת : ג עד שיהא לו במה לתלות. כדי שלא להוציא עליו לעז ששמט במזיד שאז יכולין להושיבו בבית הסוהר : כל נכסי הלכו לטמיון. אעפ"י שאינו מפסיד אלא חמשים זוז הוא צועק שהפסיד הרבה : בגרה בתו והשיאה. אפי' פסק מעות לחתנו ופסק לו את הרגל, ולא נתן לו אפילו פרוטה אחת, כיון שרק חשב ליתן הרי זה מצרף מחשבה למעשה ומשמט : חלתה אשתו. אפילו לא חלתה ממש, אלא החליטה את עצמה כדי שיהא לה פתחון פה לנסוע לחוץ למדינה, כיון שיש לו הוצאות גדולות הרי זה יכול לתלות בה : תולה בעתים הרעות וכו'. וכל הני ישנם

רובה, בפרנסה מצומצמת ובהוצאות גדולות ומשמט. וחכמים אומרים אם אין לו במה לתלות, תולה בעצמו וברצונו ומשמט. שנאמר ושמטת ובך: ד היה חייב עשרים אלף דינרי זהב ושמט. אינו נותן אפילו פרוטה. סטרו, נותן לו מאתים זוז, לאחר ידו, נותן לו ארבע מאות זוז. ר' שותה בן החוטף אפרתי אומר משום ר' שמטן, אפילו סטרו כל היום כולו, אינו נותן לו אפילו כזנב הלטאה בדי שלא להוציא לעז על המשמטין: ה מי שהיו אחרים חייבים לו יותר ממה שהוא חייב לאחרים, רבי ידען אומר אינו משמט עד שיקבל את שלו. וחכמים אומרים אינו מחמיץ את שמיטתו, אלא מוכר שטרותיו לאחרים ומשמט: ו סוהרי קמח, פעמים ישנם בשמיטה ופעמים אינם בשמיטה. כיצד. בזמן שהשנים כתיקונן הרי זה לוקח קמח ואחר כך נותן מעות, ולפיכך ישנו בשמיטה. בזמן שאין השנים כתיקונן, הרי זה נותן מעות ואח"כ לוקח קמח, ולפיכך אינו בשמיטה: ז מה בין שריפה לשמיטה. שמיטה אם שמט במקומו, אפילו היו לו עשר חנויות בעשר עירות הכל משמטין, אבל שריפה, אם נשרפה אחת מהן, אין כולן נשרפות: ח נתן נכסיו באחריות וקבל שטר ארעי, ר' שרפן אומר, מדליק לאלתר, וחכמים אומרים אינו מדליק עד שיקבל שטר קבוע. ומודים שאם תכפה עליו שריפה שמדליק לאלתר ואינו ממתין עד שיקבל שטר קבוע: ט החנונין שהיו

קרבן עולה ויורד

לרוב אלא כל הסוחרים. ואעפ"י שלפעמים ישנן עתים טובות לסוחרים שמרויחין הרבה, לא חשיבה ליה לר' בקיאל למחשביה: תולה בעצמו וברצונו. לפי שהשמיטה תלויה רק ברצון: ד סטרו. כלומר הכהו על לחיו על אשר אינו רוצה לשלם לו: נותן לו מאתים זוז. בעד כל הכוב: לאחר ידו. כלומר אף לאחר ידו, אי נמי לפי שלאחר ידו גדולה מפס ידו: נותן לו ארבע מאה זוז. כלומר מוסיף עוד שתי מאות זוז: שלא להוציא לעז. שלא יאמרו יש לו ואינו רוצה לשלם: ה מוכר שטרותיו לאחרים. אפי' בפחות מכדי שווין: ו לוקחין קמח. וסימן לשנים מתוקנות, קלמ"ן ישר, כלומר 'קמח 'לקח 'מעות 'נתן. ולשנים שאינן מתוקנות קלמ"ן הפוך. כלומר 'נתן 'מעות 'לקח 'קמח: ז הכל משמטין. לפי שהשמיטה בגברא תליא, והיינו הוא דקא משמט והיא כמכה מהלכת וכיון שמשמט הבעה"ב כל בתי מסחרו משמטין. משא"כ בשריפה, שרק אותה החנות שהדליקו נשרפת, והאחרות נשארות עומדות על תלן: ח שטר ארעי. פרעדוואריטעלנאיע סוויד-דעטעלסטוו"א בלע"ז: שטר קבוע. פאלי"ס בלע"ז: מדליק לאלתר. אם היה שליח החברה שנתן לו שטר ארעי, אדם שהחברה משלמת בעד שטר ארעי שלו. כולי עלמא לא פליגי שמדליק לאלתר. ואם היה אדם שאין החברה משלמת בעד שטר ארעי שלו, כולי עלמא לא פליגי שאינו מדליק לאלתר עד שיקבל שטר קבוע. כי פליגי בספק, מר סבר, רוב

שהיו להם חנות בעירם, וחנות בעיר אחרת. מדליק את של עיר אחרת, ואינו מדליק את של עירו. ר' שרפן אומר מדליק את של עירו ואינו מדליק את של עיר אחרת: י מעשה בר' כרתיאל הזקן שהיו לו שני בתים לכריתת עצים בשתי עירות גדולות בין שני תחומי שבת ונהר מפסיק ביניהן. ונשרפו שניהם ביום אחד ובשעה אחת. ונסתכן. אמרו לו חביריו, כדאי היית לחוב בנפשך שעברת על דברי חביריך. אמר להם, יודע אני שיחיד ורבים הלכה כרבים, אלא מימי לא עברתי על דברי ר' שרפן, ולצאת ידי שניהם עשיתי כן. באותה שעה נמנו וגמרו, השורף, שורף של שתי עירות בבת אחת ואינו הושש.
ישעי' א שנאמר *ובערו שניהם יחדיו ואין מכבה: יא ר' חכמיה אומר. שאול
משלי ג ועוצר רחם. *שאול זה סוחר עצים שכל ימיו הוא שואל. וכי מה ענין סוחר עצים אצל רחם. אלא לומר לך. מה רחם, כשמכניסין, מכניסין לו בחשאי. וכשמוציאין, מוציאין ממנו בקולי קולות, אף סוחר עצים, כשמכניסין לו עצים מכניסין לו בחשאי, וכשמוציאין ממנו כסף מוציאין ממנו בקולי קולות: יב שלשה דברים אמרו בסוחרי רפסודות. עושים מעשה זמרי שלא במקומם, ומבקשים שכר כפנחס במקומם. אחרים משמטין ממונם, והן מתעשרין. והורגין ונהרגין על פחות משוה פרוטה כבני נח: יג סוחר עצים שמכר לחבירו קורות של ארבעה ארבעה טפחים, נותן לו של שלשה ומחצה. של שלשה ומחצה, נותן לו של שלשה. מעשה ברבי פליטיאל הזקן, שמכר קורות של בית הבד לר' סחריאל, ור' סחריאל מכרן לר' תגריאל, ור' תגריאל לר' קנין, ור' קנין לר' מכרן. וכשהגיעו לידו,

נעשו

מלוין אצל אחריות יש להן הרשאה. ומר סבר לא אמרינן רוב מלוין אצל אחריות מורשין הן: ט מדליק את של עיר אחרת. כדי שלא יחשדוהו שעשה במזיד ויאמרו אלו עשה במזיד היה עושה במקומו, לפי שדברים כאלו אין עושין על ידי שליח: מדליק את של עירו. נמי מהאי טעמא גופא דכיון שמדליק את של עירו לא יחשדוהו, ויאמרו אלמלי הדליק בזדון היה מדליק את של עיר אחרת כי היכי דלא לחשדוהו: יא שאול זה סוחר עצים. אף על פי שכל הסוחרים הם שואלין כל ימיהן נקט רק סוחרי עצים איידי דקאי בסוחרי עצים והוא הדין לכל הסוחרים שכולן מכניסין להן בחשאי ומוציאין מהן בקולי קולות: יב עושים מעשה זמרי שלא במקומם. לפי שסוחרי רפסודות רובם מבני ליט"א הם ויודעי ספר הם, ונוסעין לערי הנגב ועושים שם מעשה זמרי וכשבאים לביתם הם מבקשים כבוד מדומה כעליה שמינה ומקום בכותל מזרחי כצדיקים גמורים: ונהרגין על פחות משוה פרוטה. לפי שבעלי ליט"א קמצנים גדולים הם: יג נותן לו של שלשה טפחים ומחצה. לפי שאינן מקיימין את תנאיהם

נעשו דקים כשפודין וכארוכות המטה : יד ר' סחרן אומר. בוא וראה מה בין סוחרי עצים הראשונים, לסוחרי עצים האחרונים. חירם מלך צור שהיה מסוחרי עצים הראשונים לא נתן עצים לשלמה, עד שנתן לו שכרו. שנאמר, *ועתה החטים והשעורים, השמן והיין אשר אמר אדוני ישלח לעבדיו, ואנחנו נכרות עצים מן הלבנון. סוחרי עצים האחרונים מוכרין סחורתן בשטר, ולא בשטר שיש בו ממש, אלא שראוי לצור עפ"י צלוחית :

פרק שלישי

סוחרי אריגי צמר ופשתן, וסוחרי בגדים תפורים, מדביקין מודעות לחלונותיהן, ולפתחי חנויותיהן ולצדי כל רחוב ורחוב, פעמים בכל שנה ושנה. בסתיו, משום בגדי חורף. באביב, משום בגדי קיץ. וגומרין את ההלל על סחורתן. ר' ידעיה אומר דורשים בשבח סחורתן שלשים יום קודם כל חג וחג כדי לחבבן על הקונים : ב כיצד הוא כותב את מודעותיו. היה עומד לפני הפסח כותב. אני פלוני בן פלוני מחזיק חנות במקום פלוני מוסר מודעה לפניכם אנשי מקום פלוני, שמששה עשר באדר עד ימי החג הבאים עלינו לשלום, יעדתי מכירה כללית לכל הסחורה הנמצאת בחנותי במחיר נמוך מאוד. ר' סחרן אומר אינו מגביל את הזמן : ג אמר רבי שרתן: אני ראיתי את ר' תפריאל הזקן שהיה יושב על גבי כסא בבית מסחרו. והיה שמשי סופר הלז עומד לפניו, והיה שלשים יום קודם לפסח. ואמר לו, טול איגרא הדא וכתוב. לאחנא בני מתנא ודי בכפרנייא די במחוזא שלמכון יסגא לעלם. מהודענא לכון דזמנא דאביבא מטא, וקבילנא לחנותי, שיראי פרנדא, צבעונין וכלי מילת דלית כוותיהו בחדא חנותא באתרא הדין. ושפירת באנפאי, ואוזילת מן תערא, תלתין זקוקין למאה. ועל בני מתאי רחיצנא

ועל

קרבן עולה ויורד

בשום אופן : יד חירם מלך צור. מכר לשלמה עצים לבנין בית המקדש. ולא משכן לו עד שקבל ממנו שכרו משלם : שראוי לצור על פי צלוחית. כלומר שטר של סוחר שיודעין בו שאין בידו לשלם את חובו :

סוחרי אריגי צמר ופשתן. מנופקטו"ר בלע"ז : סוחרי בגדים תפורין. טנדעניק"א בלע"ז : מודעות. אביאוולעני"ע בלע"ז : וגומרין את ההלל. כלומר משבחין את סחורתן בכל מיני שבח וקילוס שבעולם : שלשים יום קודם כל חג. שלפי שחייב אדם לדרוש מעניני הרגל קודם כל רגל שלשים יום : ב מכירה כללית. אקאנטשאטעל-ני"א ראספראדאז"א בלע"ז : אינו מגביל את הזמן. רק כותב סתם, בכדי שלא ידעו הקונים מתי מתחיל הזמן ויסורו לבית מסחרו אפילו קודם הזמן : ג סופר הלז. כלומר סופר הלועז, לפי שהמודעות נכתבין בלשון שיבינו הכל : מחוזא.

ועל דיירי כפרנייא דמחוזא סמיכנא די לא יעברון על חנותי ולא יקנון מדעם: ד הגיע ערב ששה עשר באדר, הרי זה מדביק פתקאות חדשות לכל סחורה וסחורה, וקוצב להן מחיר חדש. אמה בת שקל, כותב עליה שקל ושלשים פרוטות. של שני שקלים, מוסיף עליה ששים פרוטות. זה הכלל כשיעור ההנחה כך שיעור ההוספה, כדי לאחז עיני הקונים: ה ששה עשר באדר שחרית, המשרתים הקטנים עומדים משהאיר המזרח, פותחין את החנות ועומדים אצל הפתחים ומושכין את העוברים ושבים לחנות. ואינם מניחים אותם, אפילו אם שופכין עליהם עביט של שופכין. ר' סחרן המודעי אומר משרבו המודיעין, שוב אין משגיחין עליהם: ו כל הסוחרים כולם משחקין בקלפים: יש להן כסף משחקין בעקא. שמתן שכרה בצדה אין להם כסף, משחקין בפרופרנס או ברוח, שמתן שכרן לאחר זמן. רבי צחקיאל אומר סוחרי עצים מצחקין בעקא. סוחרי תבואה בפרופרנס או ברוח, הקבלנים באוצר, והחנונין בקיש קיש: ז כיצד משחקין בעקא. מחלקין לכל אחד ואחד ארבעה ארבעה קלפים, שנים מכוסים ושנים מגולים. זה נותן שקל, וזה שקל ומחצה, והשלישי מוסיף עליהם. וחוזר חלילה. עד שאחד מהם משוה את הסכום: ח השוו את הסכום, לזה עשרים ולזה עשרים ואחד, נצחו עשרים ואחד את העשרים. לזה אחד ועשרים ולזה עשרים ושנים, נצחו עשרים ושנים את העשרים ואחד. זה הכלל. כל שמספר קלפיו גדול משל חבירו בולע כסף חבירו. היו שניהם שוין

נצח

קרבן עולה ויורד

אקרעסטנאסטי״א בלע״ז: ד פתקאות. חתיכות נייר קטנות עגולות, או מרובעות, ועליהם כותבין מחיר כל אמה ואמה מהסחורה. ונקרא בלשון לע״ז ירליק״א: כותב עליה שקל ושלשים פרוטות. בכדי שאם יבוא הקונה יאמר לו שמחירה האמיתי הוא שקל ושלשים פרוטות האמה, רק שמניח לו שלשים פרוטות לפי שכבר הבטיח כן במודעותיו: ה ומושכין את העוברים ושבים לחנות. לפי שאעפ״י שהבטיחו הנחה מרובה, אינם מאמינים שישמעו להם הקונים. לפי שהן בעצמן יודעין בכל דבריהם הוא רק אחיזת עינים:

ו משחקים בקלפים. קרטי״א בלע״ז, כדי להפיג לערן: סוחרי עצים משחקין בעקא. לפי שסוחרי עצים יש להן כסף: שמתן שכרה בצדה. שבשעה שאומר, הריני מוסיף, עליו לשלם במזומן: רוח. ווינט״א בלע״ז: שמתן שכרן לאחר זמן. לאחר גמר השחוק, ועל פי הרוב אין גומרין את הפולק״א עד עלות השחר: קיש קיש. סטוקעלק״א בלע״ז, וכדאמרי אינשי, איסתרא בלגינא קיש קיש קריא. וקראוהו קיש קיש לפי שהם מכין באצבע על השולחן בשעה שמודיעין שרולין לקחת חלק בהשחוק: ז שנים מכוסין ושנים מגולין. פעמים נותנין מקודם את המכוסין,

נצח היושב ראשון את היושב שני : ט לזה שלשים ואחד ולזה שלש צורות. אפילו שלש תשיעיות, נצחו התשיעיות את השלשים ואחד. העשיריות מנצחין את התשיעיות, הבחורים את העשיריות, העלמות את הבחורים, המלכים את העלמות, האחדים את המלכים. זה הכלל בעלי הצורה, כל הגדול מחברו מנצח את חברו, וכולן מנצחין את המספרים :

י מעשה ברבי צחקן ור' שחקן ור' קרטיאל ורבי קלפיאל, שהיו מסובים בביתו של רבי תורק הזקן, והיתה השעה משחקת מאד לר' תורק הזקן. פעם אחת היו לו לר' קרטיאל עשרים מגולים, ולר' תורק הזקן שתי עלמות מגולות, והוסיף ר' תורק הזקן אלפים שקלים ור' קרטיאל השווה את הסכום. וכשהפכו את המכוסים על פניהם. נמצאו אצל ר' קרטיאל ארבעים חסר אחת, ולר' תורק הזקן ארבע עלמות.

קרא עליו המקרא הזה. *תורק שמך, א
על כן עלמות אהבוך :

יא הגדולים שבעקא ארבעה אחדים. ר' צחקן אומר, ר' קרטיאל ובית דינו נמנו, וגזרו, כיון שראה את האחד הרביעי אסור להוסיף אפילו פרוטה אחת על הסכום וכל המסתכל באחד רביעי ומוסיף, עיניו כהות :

יב ועוד גזר ר' קרטיאל ובית דינו עשיריות מנצחות את הבחורים ואת העלמות, ושינו את שמן וקראון מלכות. לפי שאלו שָׁמִין בעשר, ואלו מספרן עשר :

יג אמר ר' סחריאל לא היו ימים טובים לסוחרים כמעשרים וחמשה עד עשרים ושמונה בדצמבר שבהם החנויות סגורות, אין מקנה וקנין ואין בתי האוצר מוסרין מחאה על שטרותיהן. וימי השילום נדחין עד אחר החג, ובהן הסוחרים יוצאים בכים מלא בין שלהן בין שאולים. כדי שלא לבייש את מי שאין לו, ובאים לבתי הכלוב או לבתי רעיהם ומשחקין בקלפים מהערב עד הערב למחרתם. ויש מהם אף שותים ומשתכרין, שנאמר
*ויצאתם ופשתם בעגלי מרבק : מלאכי ג

יד ר' חכמיה אומר, על סוחרי תבואה הוא
אומר *יש מתעשר ואין כל, על סוחרי משלי יג
עצים הוא אומר. *מתרושש והון רב. על שם
הקבלנין הוא אומר, *בערב תאמר מי דברים כח
יתן בוקר, על החנונין הוא אומר *כנען הושע יב
בידו מאזני מרמה לעשוק אהב :

קרבן עולה ויורד

ופעמים את המגולין. שאין מוקדם ומאוחר בקלפים: ט האחדים. טוז"י בלע"ז: יא אסור להוסיף. לפי שבטוח הוא שאין למעלה מהאחדים ונוטל את כל הונו והאחרים משוים, לפי שמקרה רחוק הוא: עיניו כהות. לפי שחביריו מכין אותו עד עיניו כפתחות: יג מתעשר ואין כל. לפי שמנהגן כאלופים והם עניים גדולים: מתרושש. ע"י טריפה ושמיטה: והון רב. ע"י שמקבל דמי האחריות: בערב תאמר מי יתן בוקר. שכל ימיו מתיירא מן המשגיחין וכל כת דלהון: כנען וכו'. כפשוטו:

סליקא לה תוספתא סוחרים